

1151
Rare Book
OK 475.6
.K73
1802

AFBEELDINGEN
DER
FRAAISTE, MEEST UITHEEMSCHE
BOOMEN EN HEESTERS.
DIE TOT VERSIERING VAN
ENGELSCHEN BOSSCHEN EN TUINEN,
OP ONZEN GROND, KUNNEN GEPLANT EN GEKWEEST WORDEN;
BENEVENS DE
BESCHRIJVING VAN DERZELVER KENMERKEN,
VOORTKWEETING, NUTTIGHEDEN EN ANDERE
BIJZONDERHEDEN, INGERICHT OM AAN DE LIEFHEBBERS
VAN ZODANIGE BOSSCHEN OF TUINEN DE KENNIS
VAN DEZELVE ZO AANGENAAM ALS NUTTIG TE MAKEN.
DOOR
J. C. KRAUSS. Med. Doctor

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCL.

CONTENTS OF FASCICLES¹
OF

VERZAMELING
VAN
BOOMEN en HEESTERS.
TER VERSIERING VAN
ENGELSCH E BOSSCHEN EN TUIJNEN.

Vol. No.

No. 1	No plates
No. 2	1 - Bignonia Catalpa 2 - Amorpha Fruticosa 3 - Robinia Pseudo Acaeia 4 - Robinia Hispiel A. 5 - Acer Pseudo Platanus 6 - Acer Pseudo Platanus, Foliis Variegatis
No. 3	1 - Cornus Florida 2 - Cornus Mascula 3 - Lonicera Caprifolium 4 - Lonicera Caprifolium Italicum 5 - Cercis Canadensis 6 - Spiraea Lavigata
No. 4	1 - Cornus Alba 2 - Lonicera Periclymenum 3 - Evonymus Europaeus 4 - Clethra Alnifolia 5 - Spiraea Tomentosa 6 - Cytisus Laburnum
No. 5	1 - Aesculus Hippocastanum 2 - Syringa Persica 3 - Syringa Vulgaris Purp. 4 - Lonicera Media 5 - Spiraea Salicifolia 6 - Daphne Mezfreum
No. 6	1 - Evonymus Verrucosus 2 - Lonicera Nigra 3 - Daphne Laureola 4 - Spiraea Chamaedrifolia 5 - Liriodendron Tulipifera 6 - Cytisus Nigricans
No. 7	1 - Cornus Sericea 2 - Evonymus Atro Purpureus 3 - Ribes Nigrum 4 - Periploca Graega 5 - Spiraea Opulifolia 6 - Robinia Caragana
No. 8	1 - Cornus Sanguinea 2 - Lonicera Diervilla 3 - Aesculus Flava 4 - Colutea Arborescens 5 - Acer Platanoides 6 - Acer Platanoides fol. Variegat. met.

*This list copied from the original fascicle covers, which, cut down, are preserved in a separate folder (See catalogue).

CONTENTS OF FASCICLES
OF
VERZAMELING
VAN
BOOMEN en HEESTERS (Cont.)

Page 2

Vol. No.

- No. 9 1 - Ribes Rubrum
 2 - Ribes Cynosbati
 3 - Evonymus Latifolius
 4 - Daphne Cneorum
 5 - Mespilus Germanica
 6 - Cytisus Sessilifolius
- No. 10 1 - Lonicera Tartarica
 2 - Aesculus Pavia
 3 - Mespilus Canadensis
 4 - Spiraea Media
 5 - Robinia Halodendron
 6 - Cytisus Sessilifolius
- No. 11 1 - Lonicera Alpigena
 2 - Ribes Floridum
 3 - Staphylea Pinnata
 4 - Mespilus Amelanchier
 5 - Spiraea Crenata
 6 - Acer Sacharinum
- No. 12 1 - Ptelea Trifoliata
 2 - Evonymus Americanus
 3 - Daphne Alpina
 4 - Mespilus Chamae-mespilus
 5 - Robinia Pygmaea
 6 - Acer Crispum
- No. 13 1 - Cornus Stricta
 2 - Cornus Circinata
 3 - Lonicera Symphoricarpos
 4 - Ribes Petraeum
 5 - Rhododendron Ponticum
 6 - Mespilus Pyracantha
- No. 14 1 - Ribes Diacantha
 2 - Mespilus Arbutifolia
 3 - Calycanthus Floridus
 4 - Cytisus Supinus
 5 - Aristolochia Siphon
 6 - Acer Tartaricum
- No. 15 1 - Ribes Glandulosum
 2 - Rhododendron Chamaecistus
 3 - Mespilus Pumila
 4 - Robinia Frutescens
 5 - Cytisus Capitatus
 6 - Acer Striatum
- No. 16 1 - Cephalanthus Occidentalis
 2 - Lonicera Xylosteum
 3 - Lonicera Coerulea
 4 - Philadelphus Coronarius
 5 - Spiraea Sorbifolia
 6 - Robinia Spinosa

CONTENTS OF FASCICLES
OF
VERZAMELING
VAN
BOOMEN en HEESTERS (Cont.)

Page 3

Vol. No.

- No. 17 1 - Rhododendron Ferrugineum
 2 - Spiraea Hypericifolia
 3 - Spiraea Hypericifolia var.
 4 - Mespilus Cotoneaster
 5 - Comptonia Asplenifolia
 6 - Acer Monspessulanum
- No. 18 1 - Cornus Paniculata
 2 - Rhododendron Maximum
 3 - Colutea Pocockii
 4 - Colutea Aperta
 5 - Bacharis Halimifolia
 6 - Acer Negundo
- No. 19 1 - Ribes Alpinum
 2 - Staphylea Trifoliata
 3 - Rhododendron Hirsutum
 4 - Philadelphus Coronarius Manus
 5 - Cytisus Austriacus
 6 - Acer Montanum
- No. 20 1 - Cornus Alternifolia
 2 - Aralia Spinosa
 3 - Araliae Folium
 4 - Colutea Orientalis
 5 - Acer Dasycarpum
 6 - Acer Rubrum
- No. 21 1 - Acer Creticum
 2 - Acer Campestre
 3 - Cytisus Alpinus
 4 - Ribes Grossularia
 5 - Ribes Uva Crispa
 6 - Ceanothus Americanus

INDEX.

	Plate		Plate
<i>Acer campestre</i>	110	<i>Eriodendron tulipifera</i>	85
" <i>creticum</i>	111	<i>Lonicera alpigena</i>	20
" <i>dasycarpum</i>	112	" <i>caprifolium</i>	21
" <i>laciniatum</i>	113	" " <i>italicum</i>	22
" <i>monspessulanum</i>	114	" <i>coerulea</i>	23
" <i>montanum</i>	115	" <i>diervilla</i>	24
" <i>negundo</i>	116	" <i>media</i>	25
" <i>pseudo-platanus</i>	117	" <i>nigra</i>	26
" " <i>fol.</i> var.	118	" <i>periclymenum</i>	27
" <i>platanoides</i>	119	" " <i>serotina</i>	28
" " <i>folia</i> var.	120	" <i>semper-virens</i>	29
" <i>rubrum</i>	121	" <i>symphoricarpos</i>	30
" <i>saccharinum</i>	122	" <i>tartarica</i>	31
" <i>striatum</i>	123	" <i>xylosteum</i>	32
" <i>tataricum</i>	124	<i>Hesperulus anelanchier</i>	64
<i>Aesculus flava</i>	48	" <i>arbutifolia</i>	65
" <i>hippocastanum</i>	49	" <i>canadensis</i>	66
" <i>pavia</i>	50	" <i>germanica</i>	67
<i>Amorpha fruticosa</i>	91	" <i>pumila</i>	68
<i>Aralia spinosa</i>	46-47	" <i>chamaecephalus</i>	69
<i>Aristolochia sipho</i>	108	" <i>cotoneaster</i>	70
<i>Eucharis halimifolia</i>	107	" <i>pyraeantha</i>	71
<i>Bignonia catalpa</i>	84	<i>Periploca graeca</i>	43
" <i>radicans</i>	85	<i>Philadelphus coronarius</i>	62
" " <i>var.</i>	86-87	" " <i>nanus</i>	63
<i>Calycanthus floridus</i>	82	<i>Ptelea trifoliata</i>	13
<i>Ceanothus americanus</i>	14	<i>Rhododendron chamaecistus</i>	33
<i>Cephalanthus occidentalis</i>	3	" <i>ferrugineus</i>	58
<i>Cercis canadensis</i>	55	" <i>hirtutum</i>	59
" <i>silvestrum</i>	56	" <i>maximum</i>	60
<i>Clethra alnifolia</i>	57	" <i>ponticum</i>	54
<i>Colutea aperta</i>	89	<i>Ribes alpinum</i>	35
" <i>arborescens</i>	90	" <i>cynostabi</i>	36
" <i>orientalis</i>	92	" <i>diantha</i>	37
" <i>potockii</i>	93	" <i>floridum</i>	38
<i>Comptonia asplenifolia</i>	109	" <i>grossularia</i>	39
<i>Cornus alba</i>	4	" <i>nigrum</i>	40
" <i>alternifolia</i>	5	" <i>rubrum</i>	41
" <i>circinata</i>	6	" <i>uva-ursina</i>	42
" <i>floridus</i>	7	<i>Robinia frutescens</i>	100
" <i>mascula</i>	8	" <i>caragana</i>	101
" <i>paniculata</i>	9	" <i>halodendron</i>	102
" <i>sanguinea</i>	10	" <i>his-ida</i>	103
" <i>sericea</i>	11	" <i>pseudo-acacia</i>	104
" <i>stricta</i>	12	" <i>pyrena</i>	105
<i>Cytisus alpinus</i>	94	" <i>spinosa</i>	106
" <i>austriaca</i>	95	<i>Spiraea chamaedrifolia</i>	72
" <i>capitatus</i>	96	" <i>eremata</i>	73
" <i>laburnum</i>	97	" <i>hypericifolia</i>	74
" <i>sessilifolius</i>	98	" " <i>var.</i>	75
" <i>nigricans</i>	61	" <i>laevigata</i>	76
" <i>puberulus</i>	88	" <i>media</i>	77
" <i>supinus</i>	99	" <i>orbifolia</i>	78
<i>Daphne alpinus</i>	51	" <i>tomentosa</i>	79
" <i>cnecorum</i>	52	" <i>opulifolia</i>	80
" <i>laureola</i>	53	" <i>salicifolia</i>	81
" <i>mezereum</i>	54	<i>Staphylea trifolia</i>	44
<i>Evonymus americanus</i>	15	" <i>trifolia</i>	45
" <i>atropurpureus</i>	16	<i>Syringa persea</i>	1
" <i>europaeus</i>	17	" <i>vulgaris</i>	2
" <i>latifolius</i>	18		
" <i>vernifolius</i>	18		

DEN HEERE

MARTINUS VAN MARUM,

A. L. M. PHILOS. EN MED. DOCT. DIRECTEUR VAN DE PHYSISCHE EN NATURALI-
EN-KABINETTEN EN BIBLIOTHECARIS VAN TEYLER'S MUSEUM, SECRETARIS
VAN DE DITAATSCHE MAATSCHAPPIJ DER WEETENSCHAPPEN TE HAARLEM.
LID VAN VERSCHEIDE GELEERDE GENOOTSCHAPPEN,

WORDT DIT

W E R K

MET

MET DE MEESTE HOOGACHTING

OPGEDRAGEN,

DOOR

J. C. KRAUS,

Med. Doct. te Amsterdam.

VOOR-

V O O R R E D E.

Sedert de smaak in de *Nederlandsche Tuinkunde*, volgens een verhevener doel werkende, een geheel andere wending heeft genomen, en daar door meer en meer de voetspooren der Natuur heeft opgevolgd; sedert zijn ook de hiertoe noodige verëschten, zo wel de aanlegging als de beplanting betreffende, talrijker geworden. — Welëer voldeed, tot het aanleggen van grootse en Iommerrijke Laanen, de altoos uitmuntende Fruitboomen uitgezonderd, alleen de *Taxis* en ander bladrijk geboomte. De *Tuinkunst* bepaalde zich bij slechts weinige soorten en afwisselingen. Thans heeft alles een geheel ander aanzien ontvangen; eene goduurig afwisselende menigvuldigheid van groenende Sieraaden zijn na de bouwstoffen voor onze *Engelsche Tuinen* geworden; weelig bloeiende en vruchtdragende Boomen en Heestergewasfen vervangen het voorig somber groen geboomte; en alle zoodanige gewasfen, welke, nit andere luchtstroomen op den Vaderlandschen bodem overgebragt, weelig tieren en opgroeijen, zijn de geliefkoosde voorwerpen voor het kunstminnend oog van de hedendangfche Tuinkundigen geworden, waardoor het derhalve duidelijk blijkt, in hoe ver de tegenwoordige *Tuinkunde* zich luisterrijk onderscheidt van de te voore gefchoren groene hagen en slijve berceaux, en hoe zeer zij hierdoor derhalven meer aanspraak maakt op eene gelukkiger nabootfing der Natuur.

Het nabootfen der Natuur, haare fraaije en schilderachtige partijen, zodanig als zij die al speelsende in het wilde verspreid, in onze Lusthoven, vooral van eenige uitgestrektheid, overtebrengen, is toch den arbeid der Kunst overwaardig. De beroemde Tuinen van Versailles, naar den aanleg van LE NOTRE, mogen, gelijk men verhaakt, tweehonderd millioenen gekost hebben, hun roem moet gewisfelijk zwichten voor honderd Engelsche Parks en heerlijke Buitengoederen, in alle deelen, zelfs der Noordelijke Rijken, van Europa; zij zullen, daarom, ook vergeeten worden, terwiji een beter smaak, welke de Natuur getrouwelijk volgt, altoos zal blijven behaagen.

Nog bevalliger worden onze tegenwoordige *Tuinen* door de in dezelve plaats hebbende evenredige samenstelling der groeiende bouwstoffen, zoowel met betrekking tot derzelver gedaante, als voortbrengfels van Bloemen en Vruchten. Geheel de kunst der groenende *Architectuur* is krachtloos, zo niet eene regelmaatige samenstelling van gewasfen, de onderscheiden tijden van bloeijen, en eene streelende schakeering van kleurige bloemen, haar ondersteunen, en het gree-tig oog niet verrascht wordt door eene geduurige afwisseling en derhalven door elkander opvolgende aangename gewaarwordingen. — 't Is zeker dat Neërlands van ouds beroemde *Tuin-Architecten* veel smaak, overëenstemming en regelmaatigheid hebben weeten te verëenigen, en dat zij het nabootfen der Natuur, zoo wel als het samenbrengen van Oost- en West-indische planten met die van ons Werelddeel, met een kiesch oordeel verricht hebben; evenwel zal men desnietegenstaande geroedelijk toefstemmen, dat het denkbeeld van die volmaaktheid, naar welke de *Tuinkunde* met andere kunsten wedijvert, alleenlijk dan bereikt kan worden, wanneer de *Tuinvriend* met

met den Kunstenaar vereenigd, verdubbelde poogingen aanwendt, om de daartoe noodige deelen te leeren kennen, en derzelver voortplanting op onzen grond te beproeven, of, daar het noodig is, te verbeteren.

De verdienstelijke *Tuin-Architect G. VAN LAAR*, te Alkmaar, heeft dienaangaande reeds een begin gemaakt, door eene uitgaave van fraaje *Tuinsieraaden*; welke mede bij den Drukker deezes in het licht komt. Deze pooging zal echter ongetwijfeld van meer vruchts weezen, zo dezelve opgevolgd wordt van afbeeldingen en beschrijvingen dier groenende voorwerpen, welken tot bouwstoffen van de aangelegde partijen moeten dienen. Om dan den Beminnaaren van Tuinen ook in deezen te gemoet te komen, heb ik beslooten, zodanige afbeeldingen en beschrijvingen van eenigen der fraaiste en nuttigste zoo in- als uit-landsche Boomen en Heesters, te vervaardigen; en men zal daardoor, vlieg ik mij niet te vergeefs, eene juiste evenredigheid in de schakeeringen, in de hoogte en laagte der gemelde gewassen, en de beste voorschriften ter aankweekinge verkrijgen.

Het oog verlangt altoos, (dit is eene onbetwistbare waarheid,) naar eene geduurig afwisselende evenredigheid, en deze kan niet anders daargesteld worden, dan door eene gegronde kennis van de planten. Afwisselende kleuren streelen het oog gewislijk veel meer dan de eentonigheid van telkens hetzelfde gewas en de zelfde bloemen te zien. Bloetjen, bovendien, alle planten in een' tuin gelijktijdig, dan verdwijnt te komen, heb bedoeid genoeg weldra geheel en al, en wij houden, na een kort tijdsverloop, niet overig dan bloemlooze bladeren en stammen, of takken: alleen de afwisseling van elkander opvolgende bloemen, van het vroege voorjaar af tot den laaten zomer toe, moet in deezen het doel van onze Tuinkunde zijn. Hebben de voorjaarsbloemen uitgebloeid, dan vermengen zig, de dikwijls nog schooner vruchten, met de laater bloeiende bloempjes, en saken ons in het afloopende jaar het laatste kleurooneel der groenende scheppinge: doch, dat genoeg kunnen wij niet ten vollen smaaken, zonder kennis van de planten en van derzelver bloeitijden te bezitten; door die kennis alleen kan men zijnen Lusthof aangenaam en verrasschend maaken.

Die kennis nu worde ongetwijfeld niet verkregen, dan door de natuur zelfe, of door eene bondige beschrijving, en getrouwe afbeelding van de voornaamste boomen en planten; daardoor leert men niet alleen hunne bloemen, vruchten, zaaden en veranderingen, hunne geheele samenstelling kennen, maar ook de beste wijze om ze voortteekween.

In dit Werk zullen alle mogelijke vereischten van dien aart in 't oog gehouden worden; zoo wel ten aanzien der prachtige Boomen en Heesters, als ommrent dezulken welke zullen kunnen dienen ter versiering en opluistering van grootere en Boschachtige Partijen, en der Vruchtoorten welken bij uitsnemendheid verdienet voortgekweekt te worden, zoo wegens derzelver vruchtbaarheid, smaaklijkheid als zeldzaamheid. Het samenpaaren van het nuttige en aangename, is toch eene der prijsfelijkste doeleinden van onze verbeterde *Tuinkunst*; en men behoeft alleen met betrekking tot het bevallige, slechts in het voorjaar éene van onze wel-aangelegde Plantsouen te zien, om het verrukkendst tooneel van fraai-bloeiende vruchtboomen, tuschen ander boomgewas verspreid, waartencemen en te gevoelen.

Aangaande de wijze van uitgaave heb ik de volgende bepalingen verkozen. — Om de twee maanden zal een Cahier van zes, naar de Natuur getekende en gekleurde, afbeeldingen van Boomen of Heesters, met de beschrijvingen derzelven, het licht zien. Bij dit eerste zesta! wordt, (*zonder 'er meer voor te betalen*) gevoegd een gegraveerden tijtel, en een toepasselijk gekleurd vignet. — Het getal der plaaften, voor zo verre dit het geheele plan betreft, kan voorloopig niet juist bepaald worden, echter durf ik den Liefhebber verzekeven, dat hetzelfde niet bezwaarend zal weezen.

De beschrijving van ieder bijzonder geslacht zal voorgegaan worden van de geslachtskenmerken van hetzelfde, en wel telkens op eene bijzondere bladzijde: deeze zullen gevolgd worden van de soorten en de voornaamste vercheidenheden.

Daar het ondertuschen onmogelijk is, om in zulk een uitgebreid werk, alle geslachten en soorten van planten, in eene clasficale en systematische orde te laaten volgen, en Kenners en Beminaars evenwel zulk eene rangschikking verkiezen, heb ik, in navolginge van de meeste werken van dien aard, getracht eene inrichting te treffen, naar welke ieder, het werk voltooid zijnde, eene rangschikking kan daárstellen, die hij voor de gemaklijkste houdt. Om evenwel aan de bedoelde inrichting eenen leidraad te geeven, is op iedere plaat de clasfe en orde, naar het systema van LINNÆUS gegraveerd, met bijvoeging van zijn' naam: ingevolge daar van is de beschrijving van iedere plaat, (één of twee bladzijden druks, in groot quarto, beslaande,) naar hetzelfde systema ingericht; en na afloop des werks zal een, ook op dien voet vervaardigd, clasficiaal systematisch register geeven worden.

Op iedere plaat zal afgebeeld weezen een groote bloeiende tak van de plant, over welke wordt gehandeld, tevens met takken van onrijpe en van rijpe vruchten, zaaden, en somtijds ook van bijzondere bladen; dit alles zal voorts verrijkt worden met de afbeeldingen van de niet bloeiende stammen of takken, iers dat men in dergelijke werken maar zeldzaam aantref, en echter zijne bijzondere nuttigheid heeft; immers kan men daardoor in het voor- of na-jaar de niet bloeiende boomen en heesters onderscheiden, het geen bij de verplantingen een uineemend voordeel geeft. In de beschrijvingen zal vervolgens gehandeld worden over het Vaderland van ieder gewas, over dezelfde standplaats, vereischen en grond; over de uitbotting, den bloeitijd, en langer of korter duur van dezelve; over den tijd der rijpheid van vrucht en zaad; over de voordkweeking, en de nuttigheid in 't gebruik, hetwelk men, omtrent elke plant, van dezelve zoude kunnen maaken. — De bijzondere deelen op de plaaften, met de letters *a. b.* enz. getekend, zullen in den tekst aangewezen worden.

Bij den naam van den grooten LINNÆUS zal nog gevoegd worden dien van den beroemden HOUTTUYN, voor de Nederduitsehe benamingen; ook zal bij iedere beschrijving, bovendien aangetroffen worden de benaaming in de *Fransehe, Engelsehe* en *Hoogduitsehe* taalen: voords is de systematische karaktersehets van den Heere WIL-

DENOW, (voor zooverre dezelve gevorderd is,) gevolgd, en daar deeze zwijgt, de karakterfcheits van REICHARD, en in 't Nederduitsch die van HOUTTUJN gebezigd.

Alleenlijk is het bij groote plantsoenen en breede verzamelingen van planten, mogelijk, de Natuur naauwkeuriglijk te doen volgen; en daar mij, de gelegenheid in deezen, nog eenigzins ontbreekt, zal ik gedeeltelijk mijn toevlugt neemen tot de beste voorhanden zijnde afbeeldingen in andere werken; als daar zijn, wat de boomen en heesters betreft, die van den Heere F. SCHMIDT, en het nog niet afgelopen werk van den Heere DU HAMEL; alle welke afbeeldingen, wegens derzelver zuiverheid en naauwkeurigheid, bij de kenners in hooge achting staan; waar verder die voorraad niet voldoende is, zal de Natuur gevolgd worden: de Heer J. MOONEN, Bloemist te *Haarlem*, heeft zig vriendelijk aangeboden om mij de noodige voorwerpen daartoe te verschaffen.

Daar al verder de voormelde afbeeldingen van drooge takken niet zeer algemeen zijn, en echter alle mogelijke oplettendheid verdienen, zal het den Leezer gewislijk aangenaam wezen, dat hij in mijn werk zal ontmoeten eene korte redeneering over de voorttelijke kennis dier voorwerpen, alsmede over de aankweeking van allerlei boom- en heester-gewassen, geschoeid op de leesc van den gemelden Heere F. SCHMIDT, wiens werk onzen aandacht hoogst waardig is, daar het voornaamlijk ten oogmerk heeft, eene opgaafe van de kentekenen en de cultuur der voornoemde gewassen.

Tot heden toe bepaalt de kruidkundige kennis van boomen en heesters, zig alleenlijk bij den tijd van derzelver bloei; doch die kennis is voor de boomkweekerij niet toereikende, aangezien men in het jaargetijde als men in deeze werkzaam is, noch bladen noch bloemen kan onderscheiden, het geen dikwijls oorzaak wordt van onaangename misvattingen bij het verplanten, dewijl 't in deezen voornaamlijk aankomt op het kennen van de jonge planten, takken of stekels; om derhalven dit gebrek mede te vergoeden, zal ik, in mijn tegenwoordig plan, ook het kenmerkend onderscheid tusfchen alle dorre takken leeren kennen, in hoop dat eene naauwkeurigere oplettendheid op deeze zelfde jonge looten, op hunne knoppen, klawieren, stand, gestalte, oppervlakte, bedekkingen, doórsneden en inwendige hoedanigheden, bovendien nog aanleiding zal geeven tot het maaken van nadere bepalingen en onderscheidstekenen van en tusfchen nog twijfelachtige houtsoorten.

De doórsnede van de *Bignonia cruciata*, in den midden een kruisje vertoonende, de voorbeelden van de planten *Mespilus* en *Crataegus*, schijnen de gisingen, om nog duidelijker kenmerken door deze oplettendheid te zullen verkrijgen, te bevestigen. Bij die geenen wier zaaden in een harde schil besloten zijn, verschijnen, meestal, de vrucht- en bloessem-knoppen aan de tweejarige takken, en zijn, even als de bladknoppen, rond en afgestompt; daarentegen draagen de zoodanigen, wier zaaden door een zacht kapfel omvat zijn, hunne bloeiknoppen niet alleenlijk aan het einde der jonge scheuren van den laatst voorgaanden

den zomer, maar zijn ook aan het bovenste gedeelte geplaatst, terwijl de bladknoppen aan het benedenste der scheuten voortkomen, en beiden, blad- en bloemknoppen, lang en spits zijn.

Deze kennis wordt te noodzakelijker, daar de uitheemsche gewassen bij ons niet ligtlijk rijpe zaaden geven, en de voortkweeking slechts bereikt kan worden door inënting, door stekken, uitloopers, enz.—Deeze kunstige aankweeking, welke wel bij het aanleggen van groote houtvesterijen niet altoos plaats kan hebben, dient ondertusschen, in enkele gevallen, tot vermeerdering der vrucht- en zaadboomen, en is, ten aanzien van uitheemsch geboomte, volstrekt noodzakelijk; want daardoor gewent hetzelfde, allengskens, aan onze luchtstreek, en zoude ten laatste nog wel eens rijpe zaaden kunnen voortbrengen, geschikt ter plantinge. Reeds zien wij zulks, bij voorbeeld, aan de soorten der *Robinia*.

Daar de gezegde kunstige voortkweeking dan, in veele opzichten, en met betrekking tot mijn oogmerk, van groot belang is, zal het den minkundigen Leezer almede niet onangenaam zijn, dat ik mij thans eenige oogenblikken met dezelve bezig houde; breed er over uitteweiden, zal geene plaats kunnen hebben; want het voortkweeken door zuiging, of het insleeken van looten in boomstammen voorbij gaande, zal ik mij alleenlijk bepalen bij het zoogenaamd en bekend afleggen, en bij de wijze van stekken te planten, hetwelk bij de uitheemsche gewassen meestal aangewend kan worden.

De takken welken men wil afleggen, zoodanig, dat zij nog eenig voedsel van de moederplant kunnen trekken, moeten zeer laag aan den stam zijn; of deeze moet, tegen de Natuur, gebogen, en zoodanig in de aarde bevestigd kunnen worden, dat de takken met dezelve bedekt zijn. Ondertusschen is deeze wijze van afleggen dikwijls van groote moeite vergezeld: de zekerste en minst moeijelijke aflegging geschiedt, door de hoogstamde boomen, in de maand Maart, kort aan den grond aftehouwen, de wond met entwasch of klei te bedekken, de wortelen eenigzins te ontblooten, en de aarde rondsom dezelve los te houden: op die wijze zal men, in den volgenden zomer, eene menigte van jonge scheuten te voorschijn zien komen, alle welken, in het eerstkomend voorjaar, zonder moeite afgelegd kunnen worden.

De stammen die men tot voortkweeking wil doen versprekken, moeten uit zaad, of looten voortgeteeld worden, en aan den grond, van drie tot zes duimen, in de doorsnede, dik zijn. — Wil men voorts het wortelschieten bevorderen, kan men in de deelen, onder de aarde, eenige dwarsse insnijdingen maaken; of, en het geen nog beter is, dezelve met een dik ijzerdraad samenbinden: deeze wijze is gewislijk de beste, ook in die hout-soorten, wier takken bij de gewoone aflegging, eenige jaaren lang, zonder wortelen te schieten, in de aarde liggen.

Binnen korten tijd kan men, door het in den grond steeken van geheel afgescheidene takken of scheuten, van eenige ligtlijk wortelmaakende gewassen, eene groote menigte van derzelve voort
doen

doen voortkomen. Daartoe gebruikt men jonge takken, die ten minsten een span laag zijn; men steekt dezelve, op eene schaduwachtige plaats, in den grond: hierbij heeft men voornaamlijk, te letten, dat de bast niet gekwetst zij, en, ten hoogsten, één of twee botten, of oogen, boven den grond uitsteeken: voorts moeten deeze kweekelingetjes voor de hette der zonne, en voor het uitdroogen beveiligd worden.

In alle boomkweeking komt het voornaamlijk aan op de verkiezing van den grond: hoogst nadeelig is 't als men zijne jonge plantsoenen zet, alwaar zij niet vrolijk kunnen groejen; daartoe hebben zij, even als de jonge dieren, een zeer zacht voedsel ten uitersten noodig. — Men vergist zig geweldiglijk, als men stelt dat boomen, op een slechten grond geteeld of gekweekt, en in beteren grond verplant, als *Wonderboomen* zullen bloejen. — Bij dit alles moet nog aangemerkt worden, dat men, een slechten grond willende beplanten, zeer jonge gewassen moet verkiezen; de stammen eenigzins gevorderd zijnde, moet men derzelver zuid- of noord-zijde zorgvuldiglijk met krijt, of een touweje, maar vooral niet door eene insnijding tekenen, ten einde den jongen boom, naar den zelfden streek, te kunnen verplanten: deeze omzichtigheid kan inderdaad niet genoeg aangeprezen worden: even noodig is het aantekenen, dat men de wortels van een jongen te verplanten boom, met eene evenredige menigte losse tuinaarde moet omgeeven; want ook daarvan, naamlijk van de bedekking der wortelen met goede losse tuinaarde, hangt veelal den goeden tier van eenig jong plantsoen af.

Alle de tot dus verre bekende wijzen van boomkweeking, kan men, met goed gevolg, bij sommigen aanwenden; bij eenigen geldt slechts ééne, bij anderen meerdere wijzen: de Heeren **DU HAMEL**, **VAN BUNCHHAUSEN** en **VAN BURGSDORF**, hebben de vereischten daarbij noodig, onvoorbeeldig duidelijk beschreven, indiervoegen, dat de weetsgierige met alle mogelijk vertrouwen hun geleide kan volgen.

Het zoude overtollig weezen iets te zeggen wegens de verdere werktuigelijke uitvoering mijns werks: de eerste aflevering der plaaaten zal deszangaande ter proeve verstrekken, en alle de volgenden zullen daaraan gelijk weezen, zo ten aanzien van de behandeling der kunst als de overeenkomst met de Natuur. Het is op deezen grond dat ik mij durf vleijen, door deeze mijne Bijdraage tot de Nederlandfche Boomkweekerij, de goedkeuring van den Beminnar van *Flora* zoo wel, als van den Kunstkenner te zullen wegdraagen.

II^{de} Classe. I^{ste} Rang.

Syringa

Sijring.

Flieder oder Syring.

Lilac.

The Lilac.

De oorsprong van het woord *Syringa* is niet ligt op te geven, aangezien eenigen hetzelfde als van het *Afrikaansch* afkomstig, anderen van de roedevormige Takken, en weder anderen hetzelfde van de holle Meerpippen der Takken afleiden.

Onder de Voorjaarsbloemen is de Syring even zo uitstekende als de Roos onder de Zomerbloemen. Ofschoon de oude Dichters haar niet zo algemeen bezongen hebben, als de nieuweren, heeft echter de algemeene voortplanting haar genoegzaam vereerd, en men ziet haar, even als de Roozen, met dezelfde bevalligheid zo wel de laage Woning van den Landbouwer als de Bosquetten van den Rijken versieren. Het vaderland van deze Heester is het Oosten, en hoogstwaarschijnlijk *China*, want men heeft de wijze van dezelve op *Chinesche* geschilderde papieren, stoffen en gaazen. Van daar kwam de plant naar *Persijë*, *Klein Azië* en *Turkyë*, van waar voor tweehonderd jaaren de eerste plant der gewoone Syring aan den beroemden МАТТНОЛУS werd gezonden.

Volgens het Geslachtsstelsel van *ЛИННЭУS* komt de plant in de tweede Classe te staan, en onderscheidt zich voornamelijk door de volgende kenmerken:

De éénbladige gepijpte voortdurende Kelk is zeer klein, met een' viertandigen rechtstaande mond. De éénbladige trechtervormige Bloem heeft eene zeer lange rolroode Pijp, wier vierdelige openstaande Bloemrand weder omgebogen is, en lineale stompe lappen heeft. De twee zeer korte Meeldraadjes zijn met de Bloempijp samengegroeid, zijnde met hunne Meelknopjes niet langer dan de Bloempijp. Het langwerpige, op de Kelk rustend vruchtbeginsel draagt een' draadvormigen met de Meeldraden even langen Stijl, die met een tweefpletig dikachtig Merk begroeid is. De langwerpige, samengedrukte, toegepunte, tweehokkige, tweekleppige, Kapselvrucht, heeft een overdwars middenrif, en bevat in elk hokje twee enkele langwerpige, samengedrukte, aan weerskanten toegepunte, met een' snallen huidigen rand omvatte Zaden.

De foorten der Syring, die wij in onze Lusthoven voortkweken, verduren zo wel in *Europa* als in *Aff* de strengste Winterkoude. Beiden foorten leveren verscheiden afwisselingen, die zo wel ten opzichte van de kleur der Bloemen, als de gedaante der Bladen van elkander afwijken. Allen verdienen eene plaats onder de schoone Bloemgewassen, die wij tot onze Voorjaarsplantingen verkiezen, vooral in niet te digte en ophoopte groepen, of enkel of onder elkander geplant, benevens nog andere bloeiende gewassen, inzonderheid met de *Cytisus*-foorten vermengd. Zodanig eene beplanting is bij vóórkeur geschikt om eene geurige schaduwe te geven aan Wandelpaden, die zich om Lusthuizen met Grasvóórpleinen heenflingeren, en dezelve als omfingeling een bevallig aanzien bijzetten; ook in de nabijheid van Rustplaatsen, Tempels, e. z. v. zullen deze groepen in den bloeitijd het oog des wandelaars telkens aangenaam strelen.

De voortkweking door Wortelspruiten, Afleggers of verdeling der met opgehoopte aarde diepgeplante Wortelstammen, is allergemakkelijkst en zeer voordelig, en bezorgt ons daardoor eene minder kostbaare verflering van Veldwegen, die des te fraaijer worden, wanneer zij hier en daar met nuttige Ooifboomen vermengd zijn. Ook door het in het Najaar gezaaide Zaad kan de vernienigvuldiging geschieden. Deze wijze van voortteling, ofschoon langzaamer en minder voordelig, verdient echter onze aandacht, aangezien men daardoor verscheiden varieteten te wachten heeft.

Enkel uit de einden der Voorjarige Takken komen de Bloeknoppen ten voorschijn: de Syringboom mag dus niet gesnoeid worden, zo men hem niet van zijn' Bloemen wil beroven.

Het is door het wegnemen der benedenste Takken, dat de jonge gewoone Syring tot een' Boom kan opgevoerd werden; echter is dezelve niet duurzaam. Het Hout is aan de jonge Boomen geelachtig, aan de ouden rood gevamd, en kan in plaats van Olijfhout tot kleine gereedschappen gebezigd worden; hetzelfde neemt door koud stérkwater eene duurzame roode kleur aan. Kleine, witte, doorzigtige, kleverige klierjes, die aan de nieuw spruitende Takken en Bladsteel op Steeljes, op de Bladen echter zonder Sicelen zitten, hebben dezelfde balsmische hoedanigheid als het Hout. Het geraspte Hout geeft ook eene Amberachtige bruine Thee.

II^{de} Clafse. I^{de} Rang.

Syringa Persica.

*Laage Sijring.**Der Perffche Flieder.**Eilas de Perfe.**The Perfian Jasmine.*

SYRINGA PERSICA, foliis lanceolatis.

LAAGE SIJRING, met lancetvormige Bladen.

Eene eeuw vroeger dan de voorgaande, hebben de *Europifche* tuinen deze fchoone Heester, hongftwaarfchijnlijk uit *China* door *Perffe* naar *Conftantinopolen* gebragt, tot fieraad bekomen. Door de bizarre, gewaande kunst der voormalige tijden verminkt, was het gewas buiten ftaat om dezelfs luister ten toon te fpreiden; en het was alleen voor onzen tijd bewaard om hetzelfde in onze de Natuur naarbootfende Plautfoenen in dezelfs natuurlijken toefland te doen voorkomen. Thans bezigt de Tuinlieffhebber deze Heester, benevens de laagere foorten van den *Cyffus*, de *Coronilla*, *Amygdalus nana* en *pumila*; de Heesterachtige en goele Jasmyn, den *Philadelphus* en de Alpenroos tot een bloeiend perk voor groepen van hoogere Heesters; of hij beplant met dezelve de met roozen en andere bloeiende Struiken omringde grasachtige rustplaatfen, in de boschjes aan de Godin van *Pafos* toegewijd; die door *Gleditschia's*, *Robinia's*, *Sophora's* en *Cercis* zagt befchaduwd zijn. Ook bij grooter partijen, of in *ARMIDA's* tovertuinen, waarin alle de fchoonheden van *FLORA's* heiligdom bijéengebragt zijn, is deze Heester een der voornaamfte fieraaden.

In eenen middenmatig goeden tuingrond groeit het gewas, in zijn' natuurlijken ftaat, tot eene uit meerder dunne Stammen famengeftelde veeltrakkige Heester, die van 5 tot 7 voeten hoogte bereikt. Derzelver veelvuldige tegenover elkander fttaande famengeftelde Bloemroosfen (*a a*) worden dikwijls twee voeten lang, en bekladen de dunne buigzaame Takken der Scheuten van het voorgaande jaar, hebbende derzelver Bloemfceltjes aan hunnen basis twee fmalle voortdurende loertjes (*b*). De fchubben der Bloemknoppen blijven met de Bloem voortduren, omvatten den Bloemfteng, en hebben eene bruinroode kleur (*c*). Laagwerpige, lancetvormige, gefceelde, geheel tegenover elkander fttaande, op beide vlakten glad-

gladde Bladen (*ff*), benevens groote, 10 a 14 dagen laterbloeiende, bijna doorgaans vierpletige Bloemen, (*a a*) onderscheiden deze Sijring van eene bijsoort of variëteit, welke kleiner is, en meer naar het blaauwe hellende drie- of vijfpletige Bloemen, en drie- tot zevendelige Bladen heeft. Sommige aan het benedeuste deel der Takken staande Bladen zijn geheel lancetvormig, en gelijkten veel naar die der laage Syring, welke ook dikwijls twee- en driedeligen ontwikkelt. Deze bijsoort wordt door den naam van *Syringa laciniata* onderscheiden, en zij verandert dezelve bovendien even als de voorgaande met de witte Bloemen, die echter zeer zeldzaam is.

Het langwerpige in bijna ronderde Kapselen (*d*) befloten Zaad moet vóór het openbarsten van dezelve in het begin van October vergaderd worden. Wanneer men hetzelfde voorts na zijne rijpheid zaait, dan kiemt het in den navolgenden Zomer, en deze dus gekweekte Planten bloeien in het vierde of vijfde jaar.

Even als bij de voorgaande, zitten de Bloesknoppen aan het bovenende der jongste Takken, gemeenlijk drie in getal (*g*); zij zijn vierkantig, uit ovaal spitse schubben samengeseld, onder welken de Bloemros verborgen ligt. Zeer zelden worden de kiemen der toekomende Takken aan dezelve bemerkt, die teikens aan het onderste gedeelte der jongste Scheuten in kleine knoppen ten voorichijn komen (*h*); beiden staan, gedurende den Winter, aan de met eene bruine schors bekleede en heen en weder met wratjes bezaide jonge Scheuten (*i*) tegen over elkander, in denzelfden stand als de Takken staan, en, die, ouder wordende, in eene grijze gescheturde schors veranderen.

Syringa Linnica.
Large Syring.

C L A S S I S II. O R D I.

II^{de} Classe. I^{ste} Rang.

Syringa Vulgaris Purpurea.

Gemeene Syring.

Der gemeine oder spanische Flieder.

Le Lilas commun.

The common blue Lilac.

SYRINGA VULGARIS, *Folli avato-cordatis.*

GENEENE SYRING, met hartvormige ovale Bladen.

Offchoon men deze Heester in bijna geheel *Europa* overvloedig ziet groeijen, is het noghans geschiedkundig zeker dat dezelve uit het Oosten, en wel zeer waarschijnlijk uit *China* afkomstig is. Derzelver menigvuldige aankweking, zo wel in de Tuinen der rijken en aanzienlijken als naast de Hutten der nijvere Landlieden, is een ontegensprekelijk bewijs van derzelver uitnemendheid; en de schoonheid van haare Bloemen, zo wel als derzelver aangename geur in den avondstond, hebben haar het algemeen burgerrecht in onze Lusthoven doen verkrijgen; zodat zij, schoon bij de oudere dichters onbekend, tegenwoordig des te meer een voorwerp van den lof der hedendaagchen geworden is, daar alles wat aangenaam, bevallig en sierlijk heet met haare Bloeman is bekrond.

De Bloemen komen aan het bovenste einde der Takken van het voorgaande Jaar gelijk met de uitbottende Bladen ten voorfchijn, zijnde op bijna rechtop staande, samengefelde trosfen (a) vergaerd. Zij ontwikkelen zich dan eerst volkomen, wanneer de Stam geheel met Loof bedekt is. Zij hebben eene blaauwe, witte of paarsche kleur. De jonge Landbouwer versiert met dezelve zijn' hoed, het Landmeisje haaren boezem en de vroomc Matrone het altaar. De hier afgebeelde paars-roode soort is de schoonste, bereikt de grootste hoogte en heeft de grootste Bloemtrosfen. Sommigen der Bloemen hebben een' vijf- of zespletigen Bloemkrans (bb), hebbende in dit geval een driepletig Merk, en een driehokkig, driekleppig Zaaalhuisje (c); zels ziet men bij dezen drie Meeldraadjes, wier Meelknopjes dikwijls in smalle gekleurde Bloemblaadjes veranderen; ook bespant men, hoewel zeldzamer, agtpletige Bloemkroonen. Niettemin geven deze afwijkingen vruchtbaare Zaden, waaruit men, indien men de moeite wilde nemen van ze te vergaderen en te zaaijen, eene verscheidenheid met dubbele Bloemen zou zien voortkomen, die den Liefhebber niet alleen zo aangenaam zou zijn als de dubbele Jasmijnen, Anjelieren en Roozen, maar ook tevens den Na-

tuur-

tuuronderzoeker eene nieuwe gelegenheid zou aanbieden om de verwantschappen en den voortgang van de zich tot bloemen ontwikkelende deelen der Planten nader te kunnen naarsporen.

De paarsgewijze, als in het kruis staande, gefeelde, effen Bladen hebben eene hartvormige ovale gedaante (*e*), die in eene punt toeloopt, van boven schoon en aangenaam en van onder grijs groen van kleur (*d*), en leveren met de over dezelve zwevende Bloemtrossen een strekend gezigt op. Derzelver weeffel is vrij dicht, en dient de Spaansche Vlügen zo wel als de Ligusterrups tot voedsel.

De vruchten worden in October rijp, als wanneer zij openbarsten, wordende derzelver langwerpige, vlak gedrukt, met een' bruinen doorschijnenden rand omringd Zaad (*f*) daarna door den wind verspreid; uit dien hoofde moet ook het Zaad in September, bevorens hetzelfde volkomen droog is, ter voortplanting vergaderd worden.

De Sijring groeit in den natuurlijken staat op ieder' grond; het welgist op Leem met Zand gemengd. De veeltaklige kruipende wortelen schieven verscheiden Stammen van 12 a 20 voeten hoogte en 6 duimen dikte. Zelfs in de digste schaduw van Boomen tiert deze Heester, het best die met witte bloemen, die echter in de schaduw zelden bloeit. De paarsroode foort op de witbloemige ingesint geeft eene tot afwisselingen uitstekende Bizarrerie.

De geelgroene Knoppen (*g*) onderscheiden in den Winter de witbloemige foort van de blauwe en paarsroode (*h*), welke roodbruin en de laatste veel grooter zijn. Deze onderscheidingskentekenen zijn ten tijde der verplanting van veel belang, om de regelmatige schakering te kunnen in acht nemen.

De Takken van het voorgaande jaar eindigen meestal met twee Bloesemknoppen; echter komen 'er ook eenige tegenover elkander staande aan de zijden der Takken ten voorschijn (*gh*). Altijd zitten zij aan het bovendeinde der Takken; zij zijn dik, vierkantig, ovaalspits, en verbergen onder hunne gefchaliede schubben het Bloemtrossje. Aan hunnen basis liggen tegenover elkander, onder een meer breed dan lang schubbe, de kiemen der aanstaande Bloesentakken verborgen, die bij hunne ontwikkeling de volwassen Bloem het aanzien geven alsof zij uit dezelve ware voortgekomen. Daarentegen heeft de Natuur de kleine afgeronde Bladknoppen aan het benedste gedeelte der Takken tegenoverstaande gehecht. De Takken, welke uit dezen voortkomen, krijgen eerst na het tweede jaar bloemdragende Knoppen.

Niet alleen in onze Zomerplantsoenen geniet deze Heester eene voorkeur, maar ook in onze Bloemistozijnen bekleedt zij eene voorname plaats, vermits zij, in eene gematigde trekkas in potten geplant, de schoonste bloemen geeft, onder welke de verscheidenheden voornamelijk uitmunten. Wijders kan men bij de eerstbeginnende vorst in de maand November en later derzelver Takken afsnijden, en in een warm vertrek aan het zonlicht in het water zetten, als wanneer dezen, ofschoon geen geheel volkomen, echter naar het altoos vrij schoone bloemen zullen dragen.

t. II. end I.

Syringa vulgaris purp.
 Gemeene Syring.

IV^{de} Classe. I^{te} Rang.

Het Geslacht.

Cephalantus.

*Kogelboom.**Knopfbaum.**Boutonier.**Button-Wood.*

De benaming *Cephalantus* is uit het Grieksch afgeleid, en betskend woordlijk, volgens die Taal, Hoofdbloem. Hoe het ook zij, ik kan deze benaming, vermits zij het beeld van een Hoofd zal uitdrukken, niet gantsch met de gedaante der Bloem zelve overdré brengen. Het is waar dat men in de Kruidkunde zodanige Bloemen Hoofdesbloemen noemt, doch dan zijn zij niet zo geheel kogelrond als dezen. Maar LINNÆUS heeft in de benaming van deze Heester zijne eigen opgestelde wet overtreden, van namelijk het geslacht zo veel mogelijk naauwkeurig naar de uitwendige gedaante te benoemen; in dit geval ware de kogelvormige gedaante de meest in het oog vallende, en de benaming *Spherocephalus* ongelijk beter en passender geweest. HOUTTUN schijnt zulks ook bemerkt te hebben, en heeft daarom met oordeel de Nederduitsche benaming in die van Kogelboom veranderd.

Tot heden is 'er slechts éne soort, welke in *Noord-Amerika* groeit, bekend en op onzen bodem verplant; LINNÆUS heeft haar onder de vierde Classe gerangschikt, gelijk wij hierna zullen zien.

De Geslachtskenmerken zijn de volgende:

Eene menigte Bloemtjes is op een' kogelronden Bloemzetel, zonder algemeen omwindfild of Bloembekking gegeerd; ieder Bloemtje slaat met het onderende in een trechtervormig kuiltje, met een' vierple-

tigen

tigen rand, het welk voor de bijzondere Bloembedekking of Kelk, of liever voor eene zaadkroon is te houden, naardien dit onderzinde niets dan het vruchtbeginfel zelf is. De algemeene Bloemzetel is donzig en de bijzondere Bloembedekking van onderen haarig. De algemeene of samengetroede Bloemen zijn, als de bijzondere, regelmatig, in vier of vijf deelen starvormig gedeeld, trechtervormig en spits.

De vier Meeldraaden zijn bijna in den Bloemrand ingevoegd, korter dan de Bloemrand, en de Meelknopjes vastzittende, eerst rond, voorts spits en geel.

Het Vruchtbeginfel is benedenstaande, de Stijl langer dan de Bloem, het Merk rond en knodsvormig. Eene algemeene Vruchtbedekking ontbreekt, maar deze is over de kogelvormige oppervlakte in vierhokkige verdiepingen verdeeld, welke enkele linge, aan den basis verdande pyramidale gewolde Kapselen bevat, die meest vier, of bij misvorming tweevouwdige in tweehokkige verdelingen zittende Zaden bevat.

IV^{de} Clafse. I^{te} Rang.

Cephalantus Occidentalis.

*Amerikaanfche Kogelboom.**Der Virginifche Knopfboom.**Le Bouffonnier de Virginie.**The Buffon-wood.*CEPHALANTUS OCCIDENTALIS, *foliis oppofitis ternisque.*AMERIKAANSCH E KOGELBOOM, *met tegenover elkander ftaande en drievouwdige Bladen.*

In het Noordlijk *Amerika*, *Carolina* en *New-York*, groeit deze Heester aan laage digtbeſchaduwde oevers van Becken en Rivieren in een' vochtigen grond, tot eene hoogte van drie tot vijf voeten. Het is nog niet zeer lang geleden dat deze Heester bij ons algemeen is geworden; en zij is ons deſte meer welkom om haaren laaten Bloeitijd, alzo zij onder het Herſtbloeiſel gantsch niet onaangenaam en de bloeiwijze zelve zeer bevallig is.

De Hoofdjesbloemen verſchijnen eerst in Augustus of September aan het einde der Takken van denzelfden Zomer op lange Steelten, zes of zeven bij elkander ſtaande (*a*); zij verſpreiden een' aange-naamen reuk, en vormen uit veele kleine witte Bloemen ſamengeſtelde kogels. De rand van iedere bijzondere langgepijpte Bloemkroon is in vier ovaale uitgebreide inſnijdingen gedeeld, gelijk fig. *b* van de vergrootte Bloem aanwijst; zij bevat vervolgens vier Meeldraadjes, een' zeer langen boven de Bloem uitſtekende Stijl, met een afgeſtompt knodsvormig Merk (*c*), het welk eenigen tijd na de uitbloeiing aanwezig is (*d*).

Het Vruchtbeginſel, op het welk de éénbladige, vierdelige, aan den grond met ſijne Hairen voorziene Bloembedekking rust (*e*), is aan den algemeene Vruchtzetel (*f*) ingevoegd.

De Vruchten (*g*) worden bij ons niet ligt rijp; zij bestaan uit veele omgekeerd kegelvormige met de Bloembedekking gekroonde twee- of vierhoekige kapselen (*h*), van welken ieder hokje een langwerpig Zaad bevat, het welk uit, zijn Vaderland overgebracht, zeer wel tot voortplanting bij ons is geschikt.

De Bladen zijn ovaal langwerpig toegepunt, dicht en effen van rand en donkergroen van kleur, staande over elkander gepaard (*i*) of ook in drieën.

De uit het Zaad voortgeteelde Gewasfen vereisfchen in hunne jeugd en 's Zomers fchaduwe en herhaalde bevochtiging, maar in den Winter befcherming voor de Vorst.

Deze Heester laat zich ook zeer wel door Afgeggers en Stekken voortkweken; bij de laaften wordt het wortelſchieten verhaast, zo men ze op een runbed fleekt, het welke met ten minften 3 duimen goede Tuinaarde verhoogd is.

De geheele Heester groeit ſruikachtig, de oude Takken zijn bruin (*k*) en de jongen met eene roodachtige Schors (*l*) bedekt.

Cephalanthus Occidentalis
 Amerikaanſche Kogelboom.

IV^{de} Clafse. P^{de} Rang.

Het Geflacht.

Cornus.

*Kornoeljeboom.**Die Korneelkirfche, und der Hartriegel.**Cornouiller.**The Cornel, or Dog Berry-Tree.*

Volgens PLINIUS komt de naam *Cornus* van het Latijnfche woord *Cornu*, omdat het hout van deezen boom zoo hard is als hoorn: naar gemelde Latijnfche benaaming hebben ook andere taalen zig gevoegd, en den geflachtsnaam bepaald.

De Kornoeljeboom wast zoowel onder een koud als onder een gemaatigd klimaat; zuidelyk, groeit het geflacht tot boomen; die welken meer noordelyk gevonden worden, zijn min of meer heesterachtig, en naar maate zij meer den Noordpool naderen, neemen zij ook meer de gedaante van een' Heester; of eene Kruidachtige gedaante aan; voor 't minst zijn deezen altoos slechts kleine gewafsen.

PLINIUS, en meer andere Schryvers over het Rijk der Planten, hebben reeds de *Europafche*, en die in de naastbij gelegene deelen van *Asia* voordkomen, tot een zelfd geflacht verëenigd, onder welken de *Duitfchers*, de *Korneelkirfche* en de *Hartriegel* onderfcheiden.

De fooren welken wij door laanere ontdekkingen hebben leeren kennen, groejen in 't Noorden van *America*; het zuidelyk gedeelte van dat werelddeel, en ook *Asia*, brengen dezelve niet voort: zelfs heeft L'HERITIER waargenomen dat tusfchen de Keerkringen van de oude en nieuwe wereld dit gewas niet te vinden is.

LINNÆUS rangfchikt het geflacht van den Kornoeljeboom onder zijne vierde Clafse, en verdeelt dezelve in twee afdeelingen; naamlijk 1.) in *Involucrata umbellata* dat is, *Tot eenen fcherem vergaerde bloemen, met een omwindfel*, en, 2.) in *Nuda Cymosa*, dat is, *Topbloemen*, of *Bloetrosfen zonder omwindfel*: de bloemen van die welken onder de eerfte afdeeling behooren zijn menigvuldig, en groejen bij wijze van eenen fcherem, door een vierbladig omwindfel onderfteund, brengende ovaale vleefachtige vruchten voort, met een eirond langwerpig zaad; van deezen zijn het de *Cornus mascula, florida, canadensis*, en, *herbacea*, welken door de *Duitfchers*, *Korneelkirfche* genoemd worden: — de bloemen van die geenen welke onder de tweede

afdeeling behooren, hebben geen omwindfel; maar de vruchten zijn sappig, en het zaad is bijna rond: de soorten van dezen zijn de *Cornus fruticosa*, *alba*, *sanguinea*, *fruticosa*, *paniculata*, *circinnata* en *alternifolia*, alle welken, door de Duitschers, met den naam van *Hartriegel* genoemd worden.

De geslachtskenmerken zijn de volgende:

De bloemen zijn in omwondene scherpen, of naakte topbloemen vergaderd: bij de omwondenen bevat het uitgebreid, gekleurd, vierbladig omwindfel veele bloemen; hetzelfde bestaat voorts uit vier tegen elkander over staande, ovaale, meer of minder uitgebreide, gekleurde, afvallende blaadjens, en elke bloem staat op een bijzonder klein bloemsteel: de bloemkroon heeft vier lancetvormige spitse, vastzittende, uitgebreide, tegen elkander over staande bloembladen, welken kleiner zijn dan het omwindfel: van binnen ziet men vier priemswijze rechtopstaande meeldraden, welken het vruchtbed ingeplant, en langer dan de bloemen zijn, hebbende voorts eironde, schildswijze, tweehokkige meelknoppen: de kleine viertandige bloembekleding, of kelk, rust op een eivormig, stomp vruchtbeginfel, dat bekroond is met een vlak honigvat, hetwelk een vruchtbed evenaart: uit dat vruchtbeginfel komt een lange stijl voort, die een afgetompt merk heeft, draadvormig, en met de meeldraden gelijk is.

De vrucht is eene steenvrucht, zijnde voor 't overige sappig, ten halven rond, en van eenen navel voorzien; zij omvat eene tweehokkige, overlans gestrepte noot, welke in iedere cel eene meer of minder ronde hartswijze of langwerpige pit besluit: de bladen zijn effenrandig met kringwijze aderen, welken aan het onderende verheven zijn, maar aan den top samenloopen: zij staan op korte steel, tegenover elkander, behalven bij de *Cornus alternifolia*, wiens bladen langgesteeld, en afwisselend zijn.

Alle soorten van den Kornoeljeboom kunnen door zaad voortgeplant worden; van de meesten echter blijft hetzelfde twee jaar lang in de aarde zonder te kiemen, althands zekerlijk zo men het niet terstond na het rijp is geworden zaait; men kan de voortplanting ook doen door afleggers, wortelspruiten of stekken; raadzaamst evenwel is 't de zaadzaamste soorten, door zooging op de gemeenere soorten, voortte kweeken.

Iedere soort van den Kornoeljeboom is, in elk plantsoen, eene plaats waardig, niet zoo zeer om deszelfs schoone bloemen, (sommigen zijn zelfs niet zeer uitsteekend,) maar om zijne overheerlijke vruchten, en om dat hij, volwasen zijnde, zonder bedekking kan voortdueren: sommige Kornoeljeboomen brengen door hun hout en vrucht veel voordeels aan; andere vreemde soorten worden in hun vaderland hooglijk geacht, dewijl zij geneesmiddelen verschaffen, en tot veelerei huishoudelijk gebruik dienen: het hout van dezen geeft mede rijke voordeelen.

IV^{de} Classe. I^{te} Rang.

Tweede Afdeeling, of met naakte bloeitrosfen.

Cornus Alba.

*Witte Kornoelje-Boom.**Der weifbeerigte Hartriegel.**Cornouiller à fruits blancs.**New-Foundland-Dog-wood.**CORNUS ALBA, racemis recurvatis, foliis ovatis subtus canis, cymis depressis.**WITTE KORNOELJE-BOOM, de trosfen wederom gekromd; de bladen zijn breed eivormig, van buiten grijs, en de bloeitrosfen nedergedrukt.*

Deze foort wordt, wegens haare witte Vruchten, de *Witte* genoemd; van alle foorten wordt deze het meest in de Noordlijke streeken van *Asia* en *Noord-America* gevonden; ook groeit zij in *Siberiën*, van de *Uralinsche Voor-Alpen*, tot aan den *Oostlijken Oceaan*, ja, zelfs tot *Kamtschatka*, alsmede in *Ameri-ka*, en bijzonder in de Provintien *New-York*, *Canada*, en *New-Foundland*. Deze Boom bloeit, daar hij aan dit Noordlijke Climaat gewoon is, in zijn vaderland eens, in eene gematigde streek tweemaal, en bij ons driemaal in één' Zomer. Bij ons bloeien de eerste Bloemen in de maand *Mai*, de tweede in het midden van de maand *July*, en de derde in 't laatst van *Augustus*; welken ook, bij een gunstig Saisoen, in de helft van de maand *October* rijpe Vruchten kunnen voortbrengen. De Vruchten zijn van gedaante en kleur aan de paerten gelijk, en geven, bij het schoone rood der Bladen en Takken van de Heester afflokende, in den Herfst een verrukkelijk aanzien.

In een' goeden Tuingrond schieten uit den veelakkigen Wortel veele Spruiten; die Spruiten zijn tot de zarde nedergebogen, en worden vervolgens opgerichte Stammen, die zelden meer dan 3 duimen dik, en van 8 tot 12 voeten hoog zijn, en die, vrijstaande, zich in een' omtrek van 12 tot 20 voeten uitbreiden. De eerste Bloemen ontwikkelen zich in de maand *Mai*, en komen, aan het einde der voorja-rige Scheuten op een' vijfdeeligen bloeitros, of bloemtui voort (a). De witte Bloembladen zijn korter dan de Meeldraadens, die wit, en met geelachtige Meelknoppen gekroond zijn. Na de bevruchting wordt het geele Honigwaatje roozenrood van kleur, en nooit purperkleurig; zo als bij de *Cornus*

sericea plaats heeft; het wortt bij de Bloemen van Juny geel, en bij die van de maand Augustus wit van kleur. De Maibloemen geven weinig vruchten; die van Juny geven 'er meer, en worden reeds bij het derde bloeifel rijp: als men de daarvan voortkomende Zaaden in den Herfst zaait, geven zij in den volgenden Zomer planten, die dan overgezet kunnen worden; evenwel kan men deze Heester ook door Stekken en Afsleggers voorttelen. De paerlekeurige Zaaden zijn, even als de Bloemen, op een' tuil vergaerd (*b*). De enkele zaaden zijn paars-wit gestreept (*c*).

De Bladen, die van boven glad, op de helft met eene roode rib getekend (*f*), en van onderen niet fijne, witte hairtjens bedekt zijn (*e*), verschillen, (gelijk op de Plaat is afgebeeld,) in gedaante en grootte van elkander.

De ongesteelde, ovaal-spitse en aangedrukte Bladknoppen, die met eene éénbladige, bruingewolde, en van boven gepouwen knopbedekking omvat zijn, staan aan de Takken tegen elkander over; daar intengedeel de gesteelde Bloemknoppen, of enkel aan 't einde der jongen Scheuten, of ook zijdelings, en tegenover elkander voortkomen: die Knoppen bevatten den' groeienden Bloemtuil, die in een' rondem, kleinen Knop gedrongen is; deze is met een viertal zes-geribde samengevouwen, en gesteelde Bladen omvangen, die met de punt naar binnen gebogen en ovaal-lancetvormig zijn; zij ontwikkelen zich in het voorjaar, en zijn allen met eene bruine wol bekleed. In den Zomer zijn de scheuten van het voorgaande jaar met kleine, gele punten bezaaid, die, in vervolg van tijd, tot ovaale, of ronde wratten groeijen, en welke wratten de schors der oude Stammen bedekken (*d*).

De bonte *Variëteit* (*g*), die hier nevens op de Plaat is afgebeeld, behoudt slechts op een' magteren, droogen grond, haare schoone schakering; als zij weelderig groeit, verandert dezelve in nietsbeduidende groen-geele vlekken. Daar zij uit het Zaad van den witten Kornoelje-boom voortkomt, kan men haar op de Stammen van dien boom inenten, of haar ook door Afsleggers voorttelen. Op de Eilanden van de *Baikal-see* vindt men nog eene andere *Variëteit*; de Takken van deze liggen als een nest op de aarde uitgebreid, en staan slechts met de punten omhoog.

In den Winter verheft zich de hoogroode kleur der jonge Takken, alsmede der twee- tot vier-jaarige Scheuten; als men dierhalven deze voort in groepen plant, zal dezelve ontwijfelbaar op de met sneeuw bedekte aarde des Winters boven alle andere planten uitsfeken; en is uit dien hoofde ter plaatfing bij woonhuizen, in een' Wintertuin, bij uitsflek dienstig. — De roode kleur, welke zo even aange-merkt is, verandert in het Voorjaar in eene groen-geele kleur.

Cornus alba.
 Witte Kornoelje Boom.

IV^{te} Classe. F^{te} Rang.

Tweede Afdeling, of met nakte Bloemtrosfen.

*Cornus alternifolia.**Wisselbladige Kornoeljeboom.**Der Hartriegel mit wechselseits stehenden Blättern.**Cornouiller à feuilles placées alternativement.**The alterned-leaved Dog-wood.*

CORNUS ALTERNIFOLIA, foliis alternis.

WISSELEBLADIGE KORNOELJEBOOM, met afgewisselendstaande Bladen.

Deze Kornoeljesoort werd van *Pensylvanië* naar *Frankrijk* overgebracht, en van daar door het overig *Europa* verspreid. Zij is eene der hoogste soorten en de éénige met lange afgwisselende Bladsteelten, die, even als de bloei- en overige Takken afgwisselend staan.

De wortel is even eens als die der andere soorten; en uit dezen schiet een Stam met uitgebreide, ronde, gedeelde Takken, die met eene grijze Schors bekleed zijn. De Boom groeit op een' vruchtbaar zandigen niet te zachten grond, wordt 12 a 20 voeten hoog en 3 a 6 duimen dik.

Aan het einde der scheuten van het vorige jaar ontvouwen zich tegen het einde van Junij vlakke Tuultrosfen, wier afgwisselend staande Bloemtakken sijnhaarig zijn, en veele met witte draadvormige Meeltraaden en een wit Honigvaaie voorzien Bloemen ondersteunen (a). Aan den basis van den insgelijks haarigen algemeenen Bloeitak ontvouwt zich gedurende den Bloeitijd uit denzelven Bladhoek een Tak (b), aan wiens zijde de naderhand verteugde Bloemtuil schijnt voortgekomen te zijn, en uit deszelfs bovencinde tusschen twee bijna tegenover bevestigde Bladen twee gladde groene Scheuten (c) voortgroeijen, waar van de eene teikens langer is dan de andere (d), die beiden eelster slechts kortge-

sleci-

fleelde Bladen hebben, tusſchen welken zich nog eens twee ſcheuten ontwikkelen, in alle opzigten gelijkvormig aan die uit welken zij voortgekomen zijn (e).

De Boom geeft slechts weinige Vruchten, die in September rijp worden; zij zijn donker paars, bij de volle rijpheid roodbruin (f), en bevatten in een groen ſap eene rondachtige noot (g), welke de grootſte van alle Kornoeljeſoorten, en even als die van de *Cornus florida*, ter voortkweeking geſchikt is. Deze voortkweeking kan wijders door zoging op den gemeenen Kornoeljeboom bewerkſtelligd worden; maar het enten wordt daardoor bezwaarlijk, dat de bijzondere ontvouwing der Takken zulks niet gedooft.

De Bladſteelen zijn langer dan de ongelijk ovaal ſpitſe, van boven groen, van onder witachtig (h) in de jeugd ſijnhailige roodbruine (i) Bladen.

De Schors der éénjarige jonge Schuuten is in den zomer groen en met weinige witte punten bezaaid; dit ſchoone groen verandert in den winter in eene donkerbruine glanzende kleur (k), en de witte punten worden aan de driejarige Takken tot grijze wratten, welken de Schors der oude Stammen dicht overtrekken. De Bloem- en Bladknoppen zijn ongeſteeld, ſtaan afwiſſelend, en zijn in den winter aan die van den witten Kornoeljeboom gelijkvormig.

Cornus Alternifolia.
 Wisfelbladige Kornoelje boom.

IV^{de} Classe, I^{de} Rang.

Tweede Afdeling, of met naakte Bloeitrosfen.

Cornus Circinata.

*Rondbladige Kornoeljeboom.**Der rundblättrige Hartriegel.**Cornouiller à feuilles rondes.**Round leaved Dog-wood.*

CORNUS CIRCINATA, ramis verrucosis, foliis orbiculatis subtus tomentosis canis, cymis depressis.

RONDEBLADIGE KORNOELJEBOOM, met wrattige Takken, ronde, van buiten donzig grijze
Bladen en nedergedrukte Bloemtuilen.

Deze niet onbevallige Kornoeljefoort is uit *Pennsylvanië* in onze Tuinen verplant; zij is niet zeer algemeen, en ook bij HOUTTIN niet bekend. Haar stam bereikt eene hoogte van vijf tot zes voeten, en de dikte van een' arm, en spruit uit een' wiachtigen getakten wortel omhoog. De stammen zijn in veele tegenoverelkander staande uitgebreide takken verdeeld, dikker dan die der overige foorten, en met bruinachtige wratten bezet (h).

Aan het eind der purperkleurige met streepvormige vlakken getekende Takken van hetzelfde jaar ontvouwen zich de Bloemen op rechtopstaande, drie tot vijf gearmdde Bloeitrosfen (a), die, even als die van den zijdeächtigen Kornoeljeboom (*Cornus sericea*), vóór de volkomen ontwikkeling met afvallende dekblaadjes voorzien zijn. Iedere Bloem wast op een afzonderlijk kort Bloemsteelte, hetwelk met een klein priemvormig dekblaadje aan den basis bezet en eenigzins haïrig is.

De Bloembladen zijn wit, en de evenkleurige Meelstraden, die laager zijn dan die der overige foorten, onderseunen gele Meelknoppen. Het witte Honigvat rust op een groen, eenigermate haïrig Vruchtbesiel, en schijnt ná de bevruchting eenigzins purperkleurig. De blaauwachtige in October rijp wordende

Vruch-

Vruchten (*b*) worden door de vorst wit, en bevatten in een groen flesje eene platgedrukte tweehokkige Noot (*c*). Naardien dezen zelden ten voorfchijn komen, is men in de noodzaaklykheid om de voortkweeking van deze Heester, door zoting of enting op de zijdelechtige Kornoeljeboom (*Cornus Sericea*) te bewerkftelligen.

De op korte gevlaakte Bladftielen zittende cirkelronde Bladen (*d*) zijn van voren flakkenhuisvormig toegeroeld (*e*); zij zijn van boven groen, en van onder zagthairig grijsgroen, jeugdig zijnde, wollig.

De bladlooze jonge Takken evenaarden die van den roodachtigen Kornoeljeboom (*Cornus sanguinea*), en onderfcheiden zich flechts daardoor dat zij dikker en met langwerpige wratten bezet zijn (*f*); alleen aan de naar de zon gekeerde zijde zijn zij purperkleurig (*g*), en geen Bloemknoppen, uit hoofte der laate ontwikkeling, gelijk bij de andere foorten te befpeuren.

De menigvuldige wratten, waarmede de jonge Takken zijn bezet, zijn genoegzame reden dat de ouder Schors grijs en fcheurig wordt.

Cornus Coccinea.
 Rondbladige Kornoelje - boom.

Eerste Afdeling; of met omwondene Schermbloemen.

Cornus Florida.

*Bloemrijke Kornoeljeboom.**Die Korneelkirsche mit großer Blumhülle.**Cornouiller de Virginie.**Great flowering Dog-wood.*

CORNUS FLORIDA arborea, involucri maximo: foliis obcordatis.

BLOEMRIJKE KORNOELJEBOOM, hebbende het omwindfel zeer groot, van hartvormige blaadjens.

Deze schoone boom, welke thans sommige Europeſche plantsoenen zoo aanmerkelyk verfiert, is een voordbrengfel van de gemantigde Provincien van Noord-america, Virginie en Pennſylvanien: niettegenſtaande hij ons klimaat ook zeer wel kan verduuren, wordt hij echter nog maar ſchaars in onze tuinen gevonden: in zijn Vaderland groeit hij, alhoewel zeer langzaam, aan laage en afhellende plaatſen, in een' droogen, met zand en leem vermengden, grond; hij wordt van tien tot twintig voeten hoog, en van zes tot tien duimen dik: zijn hout is bruinachtig, taai en vast: als het droog gehouden wordt is het ongenueen duurzaam; maar in natigheid verrot het ſpoedig: men vervaardigt van hetzelfde weverspoelen, wiggen, ſchaaven, en andere timmermans gereedſchappen; ook gebruikt men het tot molen- en andere kunst- werken.

In de laatste helft van April komen de bloemen ten voorſchijn; naamlijk aan het einde van de voorjaarstakken, en wel alvorens de bladen zig ontwikkeld hebben: die ontwikkeling geſchiedt zeer langzaam, in diervoegen, dat de bladen reeds bijna hunne grootte bereikt hebben, alvorens zij geheel ontrold zijn: de bloemen, die klein, maar veelvallig, zijn, witte helm draadjens en gaele meelknoppens hebben, ſtaan in eene ſchermswijze gedaante bijeen, op een' bijzonderen bloemſteel, ter lengte van anderhalf duim (a); allen echter zijn omvangen van een uitmunten omwindfel, evenaartende aan de bloemen der gemeene roozen; het is groot, vierbladig, wit, groen, of geelachtig van kleur, soms echter ook roosverwig, en zet den boom een verrukkelijk aanzien bij (b). De bladen van het omwindfel zijn tegen elkander over ſtaande; twee van dezelve zijn ſmaller en langer dan de overigen.

De vruchten zijn in de maand September rijp; zij zijn ovaal van gedaante, rood van kleur, bitter van ſmaak, en ſtaan van drie tot zes ſtuks bijeen, die ook door een' afzonderlijken ſteel onderſteund worden (c): zij zijn voorts van dien zeldzaamen aart, dat zij, ſtaande den geheelen winter, dat is, tot het voorjaar toe, aan

den boom blijven; en alzoo denzelven tot een bevallig winterfieraad verftrekken; maar bovendien geeft zulks dat voordeel, dat het gevederd zangerig choor van dat gewest, gedurende 't gemeld ruw faifoen, geen woedfel ontbreekt; van de bedoelde vogelen verdient in de eerfte plaats gefield te worden, de zoo minnertende melodieuze zangeres, genaamd, *Americaanfche Lijfter*, of *kleene Spotvogel*, (*Turdus Orpheus*, LINN.) De vrucht van deeze foort van Kornoeljeboom heeft, gelijk reeds gezegd is, eene ovaale, of eivormige, aan beide einden fpits toeloopende, gedaante; bevatende eene twechokkige noot, zijde in ieder hokken eene langwerpige bittere pit; meestral komt alleenlijk één dier pitten tot volkomenheid.

De bladen (c) zijn als die van den *Cornus mascula*; behalven dat zij fchooner en grooter zijn.

Deeze prachtige boom zoude alleen fttaande groepen van voorjaars-boschjens, op het nieuwlings ontfproten grastapijt, aanmerklijke fchoonheid bijzetten; althans zo hij vergezeld ware van den gelijktijdig bloeienden *Prunus pennfylvanica*, den *Cyisifus fupinus*, den *Mespilus canadensis*, van de beide foorten der *Cercis*, *Amygdalus nana*, den *Perficá flore plena*, en meer anderen, allen omgeven met den *Iris pumila*, den *Adonis vernalis*, de ontfcheidene foorten van *Primula*, enz.: hij zoude ook zeer gefchikt zijn tot partijen voor den reurigen herfsr, of voor den norfen winter, ware het te hoopen dat hij ook bij ons, naa volbragten bloei, gedurende het bar faifoen, nog met het purper van zijne menigvuldige vruchten zoude prijken.

Het zekerst middel om hem voorttekrweeken is door zijne vruchten, uit *Virginien* tot ons overgebracht: men zaait dezelve in platte, met zandige tuinaarde gevulde, potten, die met mosch bedekt worden, om het uitdroogen voortekomen: in den zomer moeten zij van tijd tot tijd bevochtigd, en 's winters op eene genoegzaam luwe plaats gebragt worden; dit is te noodiger, daar het zaad meestral twee, ja soms zelfs drie jaaren lang in den grond blijft, zonder te kiemen; in 't algemeen komt het niet voor 't laatst van den zomer te voorfchijn; alwaarom de jonge planten dan ook te toer zijn, om, zonder bedekking, den vorst te kunnen verduuren: de voortteeling kan ook door 't afleggen, maar vooral van de jongfte looten, gefchieden: men kan den boom ook op den *Cornus mascula* laaten zoogen; echter alleenlijk in 't midden van Augustus, en dan blijft de uitkomst tog nog onzeker.

De knoppen en takken hebben, in den bladerloozen ftant, veel ovezteekomst met den *Cornus mascula* voornoemd; doch de takken zijn meer bruin-rood, en de benedenfte knoppen zeer klein (f).

'T is merkwaardig dat men in geene der bekende plantfoenen van *Engeland* oude boomen van deeze foort vindt, welken aanmerklijk hoog zijn; daar dezelve aldaar eerder gekweekt zijn geworden dan in eenig ander deel van *Europa*: men ontmoet er ook elders niet 'lijdkijk die eene aanzienlijke grootte bereikt hebben: eene befchaduwde ftandplaats is tuun zeer gunftig.

De heer SCROZER heeft, in zijn *Mas. Med. Amer.*, verzekerd, dat de bewoners van *Carolina* en *Virginien* den bast en den wortel van deezen Kornoeljeboom, in de plaats van den koortsbast, gebruiken.

Cornus Florida.
Blouaryke Karaoelje-Boom.

Eerste Afdeling; of met omwondene Schermbloemen.

Cornus Mascula.

*Gewoone Kornoeljeboom.**Der gelbe Korneekirschenbaum.**Le Cornier.**The Cornelian Cherry-tree.*

CORNUS MAScula arborea, floribus umbellis involucrium aquantibus.

GEWOONE KORNOELJEBOOM, die de bloemkroontjens van gelijke grootte met het omwindsel heeft.

Bijna alle de gemaatigde Provinciën, en zelfs ook het aangrenzend gedeelte, van *Asia*, brangen dezen boom voort: welijst groeit hij op de bergen, ook in de kreupelboschen: in de Boheemfche wouden ontmoet men er, die zoo groot en sterk zijn als Pruimboomen.

In de maand February komen aldaar de gele bloemen voor den dag, alvorens nog één cenig blad zijn ontrold heeft: deze bloemen hebben geelachtige helmkraadjes, en melkknopjes, van dezelfde kleur: zij staan, van tien tot vijftien stuks, op korte en eenigzins hairige bloemsteelten, in eene schermswijze gedaante (*a a*); zijnde bevat in een omwindsel, samengefeld uit vier ovale, holle, geelachtige blaadjens: die omwindsels zijn korter dan de bloemsteeljens, en met roestverwige hairen bezet (*b b*): de honigvaten bevatten een' rijken voorraad van honig, die zig, in den zonnefchijn, als paeridroppen verzamelt: op dien voet zoude men gereedlijk kunnen stellen, dat de moederlijke *zongvuldigheid* der Natuur, de Beijens, na 't wintergebrek doorgelaaen te hebben, in de eerste bloeifens van dezen boom, een verkwikkend en versterkend voedsel aanbood, hadde men niet waargenomen, dat, integendeel, het gebruik van dienzelfden honig, de gemelde infecten zeer nadeelig is.

De veelvuldige bloemen, van welken de bladerlooze takken van den gewoonen Kornoeljeboom voorzien zijn, geeven intuschen zeer weinige vruchten; men ontmoet zeldzaam meer dan vijf stuks, doorgaans slechts één eenige op elke scherm (*c*): deze vrucht is donker-rood, langwerpig-rond, en valt af, zodra zij ten vollen rijp is; zij bestaat voorts uit een zuurachtig vleesch, hetwelk eene ovale, van onderen spits, noot omvat, die tweehokkig is, en vier overlangs liggende sleuven heeft (*d*): in ieder dier hokken is een langwerpig zaad besloten, van welke zaaden slechts één tot volkomenheid komt, gelijk zulks bij de meeste soorten van den Kornoeljeboom 't geval is; om die reden heeft de noot ook het voorkomen van slechts éénhokkig te wezen: de vruchten zijn in de maand Augustus rijp.

De bladen van den gewoonen Kornoeljeboom zijn ovaal, en hebben aan 't einde eene punt, bijna als de bladen van den Peerenboom; echter zijn zij ongescheeld, en met ribben gescherd (*e e*); derzelver kleur is van boven donker-, doch van onderen bleek-groen: de takken zijn knobbelig, met eene ruwe schors omgeven, en digt met korte hairen bezet (*g*): het hout is ongemeen hard en vast: de knoppen staan, tegen elkander over, aan de takken (*h h*); als dezelve, in den bladerloozen staat, naar de zon gekoerd staan, zijn zij paarschervig (*f*): bloemen en lootknoppen komen uit de hoeken der bladtheelen voort, en zijn omvangen van twee ovale knopbedekkingen, die éénbladig zijn, ongelijk van grootte, van boven, tot op de helft, gesponwen, en met roestkleurige korte hairen bezet: die omwindelen welken de gescheelde bloesemknoppen bevatten, en de benedenste plaats van de lagere looten bezetten, dekken, des winters, den kornel gemeenschaplijken schermsteel, welke reeds in de maand Augustus gevormd is, en staande het gemeld ruw jaargetijde met het bloem-omwindfel is omvangen.

Er zijn in 't wild verscheidenheden van dezen boom, die grooter zijn en ook geele vruchten draagen (*e*); deelen laten zig voordplanten, even als die met bonte bladen, door zooging op de gemeene foorten, welken uit het zaad geteeld kunnen worden. Deze soort maakt in groepen, naast andere boomen en heesters, eene zeer bevallige vertooning; ook zoude dezelve, zonder van eenig ander geboomte vergezeld te zijn, wegens haare menigvuldige bloemen, in de laatste winterdagen, zoowel als wegens haare schoon-roode vruchten, in 't najaar, onze lustpartijen ten aangenaam sieraad verstrekken; het bevallig aanzien van die partijen zoude bovendien, in den naatijd, nog opgeluisterd kunnen worden, zoo men de Kornoelje-foorten, welke geel-bonte bladen, en geele vruchten hebben, (*f*) tuschen de gewoonen in plantte.

De vruchten, wrangachtig, zuur van smaak, zijn verkoelend en samentrekkend; zij worden rauw, gedroogd, of ook met suiker gekookt, gebruikt; in diervoegen toebereid, worden zij met nadruk aangeprezen als een verkoelend middel in heete koortsen, of als samentrekkend ter stemminge van den buikloop, en andere te sterke ontlastingen.

De onrijpe, echter volwasene vruchten, in azijn gekookt zijnde, en in een' maanigen pekels, met lauwerbladen, peperkruid en andere specerijen, gelegd hebbende, kunnen de plaats van ingelegde olijven vervangen. Elders is in 't midden gebragt, om de jonge tedere bladen, in de schaduw gedroogd, als thee te gebruiken; dit zoude ook ligtlijk te beproeven zijn, zo in *Europa* een bloesem voorhanden ware die voor 't minst in de plaats zoude kunnen komen van de *Olea fragrans*, met welke de *Chineesen* hunne Thee-boef en Groene Thee eenen aangenaamen reuk geeven.

Daar het hout van den gewoonen Kornoeljeboom ongemeen hard en zwaar is, wordt het gebruikt tot het vervaardigen van verscheidene werktuigen, tot den Landbouw dienende; ook tot molenwerken, enz.; de Ouden hebben er zig reeds van bediend, tot het vervaardigen van lansen, stokken, nagels en wiggen; zij maakten er boogen van, ook werpspietsen, enz.

Pl. IV. ord. I.

Cornus Mascula
 Gewoon Kornelje-Boom.

IV^{te} Clafse. I^{ste} Rang.

Cornus Paniculata.

*Pluimbloemige Kornoeljeboom.**Der Hartvigel mit rijspenformigen Blumen.**Cornouiller à fleurs en Bouquet.**Panicled Dogwood.**CORNUS PANICULATA, ramis erectis, foliis ovatis subtus canis, cymis paniculatis.**PLUIMBLOEMIGE KORNOELJEBOOM, met rechtopftaande Takken, ovaale van buiten grijze Bladen en pluimvormige Bloemftelen.*

De oppervlakkige overéénkomst van dezen met den flijven Kornoeljeboom en dat hij hetzelfde Vaderland heeft, zou deze beiden welligt met elkander doen verwisfelen, in geval men niet fomnige voornaame kentekenen tusfchen beiden waarnaam. De ongelijktrakkige Bloempuiemen hebben aanleiding gegeven tot de benaming van deze nog zeldzaame Heester.

Uit den vierdeligen witachtigen wortel, groeijen verſcheiden 5 a 6 voeten hooge Stammen, die de dikte van een' arm bereiken, en in veele rechtop tegenover elkander overftaande Takken zijn verdeeld.

In het begin van Junij, en dus laater dan de overige foorten, bloeit deze Heester. De kleine witte Bloemen verſchijnen ten zelfden tijde met de Takken van de tweede Scheut (*a a*). De Bloemen bevatten korte draadvormige Meeldraaden, geele Meelknopjes en een wit Honigvat, het welk het groene Vruchtbeginsel kroont (*b*). De witte Vruchten worden in October rijp, en bevatten groene rondachtige Zanden (*c*), door welke de Heester, zo wel als door Afleggers of inenting wordt voortgeeweekt.

De ovaale of ovaal lancetwizje Bladen (*d*) zijn in het eerst roodachtig, en aan wederzijden glanzig, het

het geen derzelver schoonheid gedurende de eerste weken van Mei aanmerkelijk vermeerderd. Zij vallen eerst laat in den Herfst af, en verliezen, in geval eene vroege vorst dezelve niet vernielt, de Heester nog met een helder groen, wanneer het reeds geel wordende Gras zijne kracht heeft verloren en de *Thuja's*, de *Juniperus* en meer andere altoos groene gewassen in hun bruinachtig winterkleed de nabijheid van het bar seizoen verkondigen. Om deze reden ware deze Kornoeljeboom in niet te digte groepen te plaatsen, nevens de laatgroenende *Bacharis halimifolia*, *Lonicera periclymenum*, *italicum* de *Genista sibirica*, tuschen welken de laastrijpende Vruchten van den *Mespilus pyracantha* en den *Ilex aquifolium* uitsteken, staande op een glanzig tapijt van *Pinca major* en *minor*; omslingerd van de *Hedera helix*, die allen alsdan nog schoonheden opleveren, wanneer de *Asters* en *Solidago's* reeds uitgebloeid zijn, en de afgevalen Bladen van andere Boomen reeds onder den voet schuifelen. Ook de *Pulmonaria officinalis*, het *Cyclamen europaeum* met hunne schoongefchakeerde Bladen, de *Fumaria capnoides* verdienen eene plaats nabij het pad dezer groepen van den schaarsgroenen November.

De jonge Takken zijn bij de annadering van den Herfst op de zonzijde eenigzins purperkleurig (*e*), doch aan de andere geelgroen (*f*); in den Winter zijn zij glanzig rood, hetwelk in het Voorjaar in geelgroen verandert, met kleine bruine glanzige puntjes bezet, die in gevorderden ouderdom de Schors der Stammen overtrekt, en dezelve grijs en scheutrig doet worden.

In sommige Boomcatalogusen wordt deze Heester *Cornus novae Belgiae* genoemd.

Corylus Paniculata.
 Plumbloemige Kornoeljeboom.

f.

IV^{de} Class. I^{te} Rang.

Eerste Afdeling, of met naakte Bloemtrosfen.

Cornus Sanguinea.

*Roodtaklige Kornoeljeboom.**Der gemeine Hartriegel.**Cornouiller sanguin.**Common Dog-wood, or Bloody-Twig.*

GORNUS SANGUINEA, ramis rectis, foliis ovatis concoloribus, cymis depressis.

ROODTAKKIGE KORNOELJEROOM, met de Bloemtuiljes bloot.

Niet zo zeer slechts wegens de uitmuntende schoonheid, maar ook om aan de éénheid getrouw te blijven, heb ik het nodig geacht om deze en andere soorten onder de Tuinheesters op te nemen; te meer daar de Boom in alle welgeregelde Plantsoenen niet alleen eene plaats vindt, maar ook door eenige uitstekende hoedanigheden, verscheidenheid en afwisseling oplevert.

Niet alleen in het Zuidelijk gedeelte van *Russisch Asie*, en *Siberië*, maar ook in het Noordlijk *Amerika* en een gedeelte van *Europa*, als in *Duitschland*, *Zweden*, omstreeks *Parijs*; en in de *Nederlanden*, vindt men dezen Boom in Kreupelboschen wild groeiende. De verschillende hoogte die hij bereikt hangt af van de hoedanigheid van den grond: zo blijft hij bij voorbeeld in een' droogen steenachtigen grond laag en onaanzienlijk; doch in een' vochtigen bodem bereikt hij eene hoogte van 10 tot 18 voeten.

De Stam rust op een' zwarten sijnstalkigen Wortel, doch wordt bij den besten groei nooit dikker dan 6 duimen in de doorsnede; maar desniettegenstaande kan het Hout, met sijne aderen doorweven, wegens deszelfs vastheid en digtheid, zo wel van den Kunstenaar als den Landman gebezigd worden.

De Bloemen verschijnen in het voorjaar nabij het einde der Takken op Bloemtuilen (a); dezelve zijn telkens door twee zijdelingse scheuten verzeld, of staan in het midden van dezelve (bb). Dikwijls gebeurt het zelfs dat zich in de maand September voor de tweedemaal Bloemen aan deze beide scheuten ver-

tonen. Van alle Bloemen der Kornoeljeheesters, hebben dezen de grootste Bloembladen, die lancetvormig, van binnen wit en vóór de ontwikkeling van buiten geelgroen zijn. Haare witte Meeldraadjes hebben gele Meelknopjes. De groene knodsvormige Stijl is door een op het Vruchtbeginsel zittend geel Honigvaatje omvangen.

De aanvankelijk groene, naderhand zwarte met de uitgedroogde Kelk genavelde Vruchten of Beziën, worden in den Herfst rijp. Zij bevatten een groenachtig, smaakloos, olijachtig sap, een hartvormig, geelachtig gestrept Zaad (*d*), en blijven tot in het Voorjaar aan de Takken hangen. Uit deze Vruchten kan men het zesde gedeelte van hun gewigt, brandbaare Olij persen.

De Bladen zijn eivormig, toegepunt, geheel, somwijlen is de rand golvende, aan wederzijden zijn zij zaghairig, op de benedenvlakte met schuinse verheven ribben bedekt en de punt iets teruggebogen, rustende op glatte van boven gefleufte Bladsteel (*e*).

De tegenoverstaande Takken staan recht op. Gedurende den Winter komen de Blad- en Bloemknoppen, ten aanzien van hunne gedaante, plaatsing en richting, ten volen met den witten Kornoeljeboom overeen. De jonge Takken zijn bloedrood (*f*), met witte Hairen bezet, en alleen op die zijde, die in de schaduw staat, en groengel is, zijn zij met glanzend roode punten bezaaid; dezen veranderen aan de andere Takken in langwerpige, grijze wratten, en bedekken de Schors zodanig, dat de glanzend roode kleur op slechts weinig plaatsen doorschijnt (*g*).

De bekende verscheidenheid met geel gevulde Bladen (*h*) heeft dezelfde hoedanigheden als de witte Kornoeljesoort, en wordt door inenting op de Moederfoort voortgeleid. Men kweekt deze soort door Zaad en Wortelspruiten, zonder moeite voort. Dikwijls gesnoeid wordende, kunnen de Heggen onder de schaduw van hooge Boomen vrij wel voortduren, en men heeft alleenlijk te zorgen, dat zij geen gebrek aan vochtigheid hebben.

Cornus Sanguinea

IV^{de} Classe. 1de Rang.

Tweede Afdeling, of met naakte Bloemtuilen.

Cornus Sericea.

*Zijdeëchtige Kornoeleboom.**Der blaubeerigte Hatrzigel.**Cornouiller à fruit bleu.**The blue berried Dog-wood.*

CORNUS SERICEA, ramis patulis, foliis ovatis subtus ferrugineo-sericeis, cymis depressis.

ZIJDEËCHTIGE KORNOELJEBOOM, met uitgebreide Takken, ovaale Bladen, die van buiten zijdeëchtig roestkleurig zijn, en nedergedrukte Bloemtuilen.

Carolina, Virginië, New-York, Pensylvanië en het Zuidelijk Kanada zijn het Vaderland van deze Heester. Zij groeit van zes tot zeven voeten hoogte, en heeft zeer veel overvloedig met onzen roodtakkigen Kornoeleboom. De Bloemen komen in het midden van Junij aan het einde der nieuwe Scheuten in drie- of vierdelige Bloemtuilen ten voorichijn (a). Het is een vreemd verschijnsel dat eene enkele gefleete Bloem in het midden van den Bloemtui uitsteekt, en bovendien van alle de andere Bloemen wezenlijk onderscheiden is, zo door de insnijdingen der Kelk, als het tweedelig Merk en de dubbele Nooten, die van buiten rond, maar aan de aanrakende zijde vlak gedrukt zijn, gelijk b en c, als vergrootte afbeeldingen van dezelve, benevens het vruchtbodemachtig Honigvat, het welk ná de bevruchting bruin wordt en op het vruchtbeginsel zit, dit onderscheid voorstelt.

De Bloemsteel der nog niet ten vollen ontwikkelde Bloemtuilen, hebben aan hun verdelingspunt een priemvormig groen Lovertje (d), het welk aan de bovenste meer korte Bloemsteel korter wordt (e) en doorgaans ná de ontwikkeling der Bloemen afvalt.

De Bloemen hebben witte Bloembladen, en even zo gekleurde Meeldraaden en Meelknoppen. Kelk en Vruchtbeginsel zijn hairig en groen, en het kopvormig Merk is wit (e). De eivormige blauwe Vruchten (f) worden in September rijp, en bevatten in een groen sp een rondachtige Noot. Deze Vruchten geven de Heester in den Herfst een zeer aangenaam aanzien, en dienen tevens ter voortwekking, die ook even goed door Stekken en Afleggers kan geschieden. Men zaait het Zaad straks ná de rijpwording, hetwelk in den volgenden Herfst reeds plantbare Gewassen voortbrengt.

De afstaande Takken, welken zich ten gelijken tijde met den Bloemtuil ontwikkelen, doen vermoeden dat deze aan het einde en tusſchen dezelve ſtaande Bloemtuil uit dezelve is voortgekomen.

Fijne zijdeachtige Hairen bedekken de oppervlakte der eivormige tegenoverſtaande Bladen (g). De benedenvlakte der korte Bladſteelen is roestkleurig (h), echter ziet men dikwijls deze kleur flechts aan de Bladribben, en enkel bij vormigen aan de Bladſteelen, op het einde van den Zomer. De Inboorlingen van *Noord-Amerika* mengen de gedroogde Bladen onder hunnen Tabak.

De zwartpaarskleurige jonge Takken (i) zijn aan hunnen oorsprong met langwerpige duune wratten bezet, die bij de ouder Takken grooter worden en eindelijk geheel ineenlopen. Een roestkleurig dons bedekt en beſchermt tegen de Vorst niet alleen het bovenſte einde der jonge Scheuten, dat niet uitgroeit ſchijnt (j), maar ook de éénbladige van boven gepouwen knopbedekking, die de ovaalpuntige tegenoverſtaande ongeſeelde Takknoppen bevat. Bloeknoppen zijn aan deze Heester, die de ſtergſte koude verduurt, niet aanwezig.

Cornus sericea.
 Zyde achtige Kornoeljeboom.

IV^{de} Clasfe, I^{de} Rang.

Tweede Afdeling, of met naakte Bloemtrosfen.

Cornus Stricta.

*Stijve Kornoeljeboom.**Der Hartiegel, mit aufrechten Zweigen.**Cornouille Stricta.**The upright Dog-wood.*

CORNUS STRICTA, ramis strictis, foliis ovatis concoloribus nudiusculis, cymis paniculatis.

STIJVE KORNOELJEBOOM, met rechtopstaande Takken, ovaale evenkleurige naakte Bladen en gepluimde Bloemtuilen.

In Zuidelijk gelegen Noord-Amerikaanfche Provinciën groeit deze van agt tot tien voeten hooge Heester, als inboorling van dezelve; zij schiet uit een' veelgetakten wortel, veele rechtopgaande stijfakkige Stammen, die twee à drie duimen dik zijn, en eene fcheurige roestkleurige Schors hebben. Deze Heester is nog niet zeer algemeen, en ook bij HOUTTUN niet aangetekend; zij bemint eene voor de winterkoude befchermdede ftandplaats en een' vruchtbaren met zaad vermengden bodem.

De Bloemen verfchijnen tegen het einde van Junij, op naakte pluinvormige, vijf- tot zevendelige Bloeitrosfen (a). Iedere Bloem rust, even als bij de overige foorten, op een bijzonder, eenigermate haëig bloemfteelje; zij bevat priemvormige witte Meeldraaden, met blaauwachtige Meelknopjes en een roodachtig honigvat, waarmede het Vruchtbeginfel gekroond is.

De Bloemen worden door slechts weinig Vruchten vervangen; deze worden in den Herft rijp, en zijn blaauw (b); zij bevatten in een wit walgachtig fap eene rondachtige Noot (c), die tot het voortkweken even zo dienftig is als het Afleggen.

Het Zaad wordt in vlakke Bloempotten, in goede zandachtige Aarde gezaaid, en kiemt in het tweede jaar; maar de jonge Plantjes willen in het begin wel voor de vorst bewaard zijn. Ook kan deze voortteling door zoging met Takjes bewerkftelligd worden, bijaldien men dezelve op de

Cornus

Cornus sanguinea (roodachtige), of liever *sericea* (zijdeachtige) aanwendt, en hoe digter zulks bij den grond gefchiedt, hoe gemaklijker het afleggen naderhand is.

De op korte Bladftielen tegenover elkander zittende Bladen zijn op beiden vlakten glad, beneden witachtig, en hebben eene verheven rib.

De jonge Takken evenaren eenigermate, behalven dat de kleur meer roodachtig is, die van den gewoonen Kornoeljeboom (*Cornus mascula*), alleen ontbreken aan dezen de Bloeknoppen, die zich op het einde van het Voorjaar eerst in de jonge fcheputen ontwikkelen en in den Zomer ontvouwen, en uit dien hoofde in den Winter aan den Stam niet zijn waar te nemen, fchoon de Bladknoppen zich duidelij vertonen (e).

Deze Heester geen bijzonder uitftekende fchoonheid hebbende, dient dezelve alleen tot verandering, voornamelijk naast de *Cornus circinata* en *sericea* is het verfchil aanmerklijk.

Corylus Stricta.
 Styre Kornaclje-boom.

IV^{de} Clafse, P^{te} Rang.

Het Geflacht.

Ptelea.

*Lederbloem.**Lederblume.**La Ptelea.**Trefail.*

Ptelea is een uit het Grieksch overgenomen woord, het welk in die taal Vleugel betekent, en met recht op de Vrucht van deze Heester, welke door eene vleezige huid zich als gevleugeld voordoet, toepasselijk. DIOSCORIDES heeft deze benaming aan onzen Ypenboom, wiens vrucht insgelijks gevleugeld is, gegeven. De Nederduitsche benaming van *Lederbloem* is van de lederachtige Bloembladen afgeleid, even als een Hoogduitsche naam *Gewürzstaude* van den aangenaamen geur der Bloemen, die 's avonds de lucht doordringt.

Men heeft tot dus verre slechts de éénige hierna te beschrijven soort *Ptelea trifoliata* ontdekt; althans zo men dezelve van het Geflacht *Dodonea*, onder het welk zij door LINNÆUS in het eerst gerangschikt werd, weder afscheidt, en bijzonder stelt. Dat deze Heester onder de *Dodonea*, en wel in de VIIIste Clafse was geplaatst, kon men onmogelijk goedkeuren, want het gebeurt slechts zeer zeldzaam dat men agt Meeldraaden vindt; maar meestal vier, en met dit al wordt zij nog ten onrechte onder de IVde gerekend, vermits zij in den nauwsten zin onder de *Polygamia* (veelflachtige) of XXIIIste Clafse behoort, als hebbende tweeflachtige vruchbaar vrouwlijke en onvruchbaar manlijke Bloemen op één' Stam, welken echter meestal vier manlijke Meeldraaden hebben, en onderscheiden worden als volgt:

De Kelk, zo wel der manlijke als der vrouwlijke Bloem, is vierdelig, klein, spits, en voorts afvallende. De manlijke en vrouwlijke Bloem heeft vier Bloembladen, die langwerpig, hol openstaande, grooter dan de Kelk en lederachtig zijn. De Meeldraaden der manlijke Bloemen zijn vier, somtijds vijf.

zes- of zeventalig, elspuntig, rechtopstaande, met eene omgekromde punt, breede aan den van binnen vlakkigen basis, bijna zo lang als de Bloem, en ten halve ronde Meelknopjes, daartegen vinde men dezelve in de vrouwlijke Bloem korter en onvruchtbaar. Het Vruchtbeginfel der manlijke Bloem is ovaal, klein en onvruchtbaar, de Stijl zeer kort, aan de punt tweedelig, en de Merken versten; het Vruchtbeginfel der vrouwlijke Bloem is mede ovaal, doch samengedrukt en grooter. De Stijl is kort en samengedrukt, en de twee Merken stomp en afstaande. De Vrucht is eene halve ronde tweehokkige drooge Bezie, en groeit samengedrukt met een' huidigen gevleugelden rand. De enkele Zaa den zijn langwerpig, naar boven verdund.

Somwijlen zijn de Meelknopjes, der vrouwlijke Bloemen met vruchtbaar stuifmeel bedekt, en om die reden het Gewas onder de XXIIIste Clasfe te rangschikken.

IV^{de} Classe, I^{ste} Rang.

Ptelea Trifoliata.

*Driebladige Lederbloem.**Die Dreiblättrige Lederblume.**La Ptelea à trois feuilles.**The shrubby Trefoil.*

PTELEA TRIFOLIATA, foliis ternatis.

DRIEBLADIGE LEDERBLOEM, met drievoudige Bladen.

De eerste Zaden van deze Heester, die uit *Carolina* en *Virginii* naar *Engeland* gebragt zijn, wierden door selle vorst vernield. Beter slaagden de door *CATESBY* in het jaar 1724 aangebragten, en wierden sedert veelvuldig in de *Europische* Tuinen verplant. Thans verdraagt deze Heester de wintervorst, doch de overmaat van dezelve beschadigt de jongste Scheuten. In een' met leem en Zand vermengden niet te vochtigen grond, groeit zij van twaalf tot twintig voeten hoogte, en vier tot zeven duimen middenlijn. De Takken groeijen geregeld, en de kroonen geven een digte lommer.

Aan het einde der jongste Scheuten ontwikkelen zich in de maand Junij vijf tot tientakkige sehermtrossen met Bloemen die even als de droevige Damastbloem (*Hesperis tristis*) van reuk zijn (a). Ieder Bloem rust op een bijzonder Bloemsteeltje, het welk, even als de Kelk en buitenvlaakte der Bloem, met aanliggende hairen bekleed is. De Bloemen zijn of slijloos tweeflachtig, of zodanigen vier Meelknopjes zonder stuijsmeel zijn, en op bijzondere Stammen groeijen. De eersten zijn gelijk de vergrootte figuur (b) aanwijst, en onvruchtbaar, hebbende een' drie-, vier- of vijfpletigen Kelk, drie, vier of vijf Bloembladen en evenveel met den Bloemkroon even lange priemvormige Meeldraaden, die van beneden tot op de helft alleen aan de binnenzijde met witte afshande Hairen bedekt zijn (c), en geele, tweehokkige Meelknopjes dragen. Diergelijk eene beklëding hebben de korte, pijlvormige, bladachtige onvruchtbare Meelknoppen dragende Meeldraadjes der vrucht dragende Bloem (d). De Bloemen hebben meestal een vierpletigen Kelk, vier Bloembladen en even zo veel Meeldraaden. Het vlakgedrukt Vruchtbeginsel heeft

heeft een' met twee stompe Merken gekroonde Stijl (e). Zij dragen veel Zaad, en zelfs op enkelstaande Stammen, zonder invloeiing van anderen. De vleugelvruchten zijn meestal tweehokkig (f), en door een doorzichtigen vleugelrand omvangen (g). Soms is de Vrucht driehokkig, en dienvolgens driehoekig en driegevleugeld. Het in ieder hokje voorhanden zwartbruin klein zaadje wort in Augustus rijp.

De Bladen zijn uit drie ovaale boven en beneden toegepunte, ongetande op beide vlakten gladde Bladjes samengeheld (h); zij staan afwisselend op ronde Bladstelen, die met het middenblaadje omtrent even lang zijn, en hun basis bedekt de aanstaande knoopen.

In den Winter, en reeds in de maand Augustus worden de jonge Scheuten bruin, en in het midden van het merkteken der afgevallen Bladen ziet men het voorstekend merk der aanstaande knoopen (i).

De aangename geur, dien de Bloemen 's avonds uitwaasfemen, en tevens het aangenaam levendig groen, hetwelk met de halfrijpe geelgroene Vruchten, een bekoorlijk gezigt oplevert, verschaffte deze Heester met recht eene plaats in onze Plantsoenen. Haar schielijke groei, gemaklijke voortwekking door het Zaad, en het witte goed brandende Hout maakt dit gewas ook voor Houtplantaadjen belangrijk. De Inboorlingen in *Kanada* gebruiken de versche Bladen tot het helen van wonden en als Thee tegen de wormen.

Eene verscheidenheid met vijf Bladen, c. z. v. moet door inenting voortgekweekt worden, aangezien het Zaad alleen de oorspronkelijke vierbladige voortbrengt.

Robinia *Trifoliata.*
 Driebladige Lederbloem.

Vte Clasfe. I^{te} Rang.

Het Geslacht.

Ceanothus.

*Ceanothus.**Ceanothus.**Ceanothe.**Ceanothus.*

Het Griekſche woord, waarvan de benaming van dit Geslacht is afgeleid, beteekent in die Taal een Doorn, en deze benaming is door THEOPHRASTUS aan eene Plant (welke is ons onbekend) gegeven. Welke betrekking deze benaming op eenig gedeelte van het Geslacht heeft, dat wij te beschrijven hebben, kan ik even zo weinig bevroeden; en het schijnt mij dat dit Geslacht slechts zodanig genoemd is om dat het toch genoemd moest zijn.

Het Geslacht *Ceanothus* bewoont oorspronkelijk de heete Gewesten van *Aſie*, *Afrika*, *Amerika* en *Nieuw-Holland*, en de meesten moeten bij ons in de Orangetuinen gehouden worden. De éénige soort *Ceanothus americanus*, die wij hier te beschrijven hebben, verdraagt onder eene goede bedekking, ons Winterſtafen.

Ten aanzien der Geslachtskenmerken komt deze soort zeer veel overeen met den *Rhamnus pylica* en *Cassia*, maar onderscheidt zich door de volgende tekenen:

De Bladbedekking of Kelk is tol- of peervormig en éénbladig, de rand vijfjelig spits, deze spits: inſnijdingen naderen elkander met hunne naar binnen gebogen punten; dezelve is voortdurende. De vijf Bloembladen zijn gelijk, ten halven rond, zakvormig hol, samengedrukt, zeer sloop, openstaande, klei-

kleiner dan de Kelk, zkten op dezen, verlengde nagelen, die zo lang als het Bloemblad zijn, steken uit de insnijdingen van den kelk.

Vijf eilsvormige, rechtop tegenover staande Bloembladen van gelijke lengte met de Bloem staan aan den grond van ieder Bloemblad, die den halven ronde Meelknopjes dragen. Op het driehoekig vruchtbeginfel rust een rolronde ten halven driedelige Stijl, die zo lang is als de Meeldraadjes, met stompe Merken.

Het Vruchtbeginfel verandert in eene met eene vleeschige zelfstandigheid omvangen Vruchtkapfel, die slomp, terug gedrukt en met Knopjes onderscheiden is, en bevat in elk hokje een enkel ovaal Zaad.

Ve Classe. Ist Rang.

Ceanothus Americanus.

*Amerikaanſche Ceanothus.**Amerikanifcher Ceanothus oder Sekeibaum.**Ceanote d'Amérique.**American Ceanothus.*

C E A N O T H U S A M E R I C A N U S , *foliis cordato-ovatis acuminatis triplinerviis , paniculis axillaribus elongatis.*

A M E R I K A A N S C H E C E A N O T H U S , *met drievibbige Blaaden.*

De warmere Provinciën van *Noord-Amerika*, inzonderheid *Virginie* en *Carolina*, zijn het Geboorteland van deze drie a vier voeten hooge Heester. Zij groeit in de gedaante van eene uit verscheiden dunne stammetjes samengeselde struik in een' met sijn zand vermengden frisſchen niet te vochtigen Grond.

De Bloemen verschijnen afwisselend van Junij tot September aan het bovenste gedeelte der stammen in veelbloemige, langgesteelde en in de Bladhoeken ingevoegde lange Pluimen (*a*). Iedere enkele Bloem, zo als dezelve hier vergroot wordt voorgesteld, rust op een Bloemsteelje, het welk, even als de Kelk, Bloembladen en Meeldraaden, wit is (*b*).

De eerst bloeiende Bloemen brengen reeds in de maand Augustus bij ons rijpe en volkomen vruchten; van deze vertoont de fig. *c* de Vruchtkapfel in haare natuurlijke, *d* in eene vergroote gedaante, *e* het drievouwdige Zaad in de drie hokjes eveneens vergroot, *f* de natuurlijke grootte van ieder enkel Zaad, *g* hetzelfde vergroot, *h* het met de Zaadſchil doorgesneden vergroote Zaad.

De in de nabijheid der Bloemen ingevoegde Bladen zijn ovaal stomp toepunt (*i*), maar verder afstaan-

staende aan den Bladsteel hartvormig uitgesleeden (*k*), aan den rand fijn en ongelijk getand, aan de oppervlakte glad, aan de binnenzijde, inzonderhand aan de ribben, met korte zachte hairen bezet, en voorts in den Herbst afvallende.

De takken hebben eene groote Mergpijp, de jongsten zijn met eene geelachtige Schors bekleed, die in den Winter eene helderroode kleur aanneemt (*l*), en aan het ouder Hout bruin is (*m*). De Knoppen zijn klein, ovaal rond, en met gladde van buiten roodachtige Schubben bedekt.

De in de lucht gedroogde jonge Bladen worden door de Inboorlingen als eene zeer aangenaame en gezonde Thee gebruikt, die zij New-Jersey-Thee noemen.

Hoewel aan de Bloemen van deze Heester het voorrecht van een' aangenaamen geur ontbreekt, heeft de Natuur dit rijklijk vergoed door in de roode Schors van den wortel eene geneeskracht te plaatsen, tegen eene vernielende kwaal, die bij de natuurlijke Inwoners van deze strecken even zo weinig onbekend is als bij de Zuid-Zee-Eilanders, namelijk de Venusziekte.

Ceanothus Americanus.
Amerikaanſche Ceanothus.

*V^{de} Clafse. P^e Rang.**Het Geflacht.*

Evonymus.

*Paapenhout.**Der Spindelbaum.**Fufain.**Spindle-tree.*

Offchoon, naar den Griekfchen grondtext, het woord *Evonymus* eene gunftige betekenis heeft, beweert, desniettegenftaande, *TOURNEFORT* dat deze benoeming als fpoetswijze aan te merken is; dewijl eenige foorten van dit geflacht voor de Dieren naddig zijn.

Die foorten van Paapenhoutboomen, die ons Climaat kunnen verdraagen, groeijen in het gematigde gedeelte van *Europa*, of ook in *Noord-America*. Men vindt dezen Boom, in de Bosfchen, met Loofhout, aan de Haagen en aan hooge vruchtbaare oevers van Rivieren en Beeken. Er worden ook sommige foorten gevonden, die vier- à vyf-mannige Bloemen, en zelfs op bijzondere Stammen, hebben; anderen weder, die tweeflachtig zijn. De Bloemkelk is éénbladig, vijfdeelig, voortdurend, en vlak, met holte, ten halven ronde lappen. De Bloemkrans heeft 4 of 5 ovaale Bloembladen, die vlak, uitgebreid, en langer dan de Kelk zijn. Het regelmaatige getal der Meeldraaden is vijf, en dezen zijn eilvormig, korter dan de Bloem, opftaande, en, even op het vruchtbeginfel als hun zetel, ingeplant; hebbende gedeelde Meefknoppens. Het getal van deeze Meeldraadjens is foortlijk veranderlijk, en het getal der infnijdingen bepaalt zich naar heezelve; zo wel bij de éénbladige Kelk, als dat der Bloembladen, die met den vruchtzetel famengegroeid zijn; gelijk ook de hokken van de op de Kelk rustendé vruchtbeginfels, welken toegepunt zijn. De Stijl is eenvoudig, kort, en het merk is flomp. Het vruchtbeginfel groeit tot een iederachtig vruchtkapfel, dat hoekig, gekleurd, meer of minder kleppig, en hokkig is, en in ieder hok één tot 3 eironde, of eirond-fpitse Zaaden bevat, die met eene kleurige en sappige zaadbedekking omvangen zijn; die Zaaden zijn, aan het veréénigingspunt der vakken, met den vruchtfteel bevestigd, hetgeen door middel van een draadjens gefchiedt, aan hetwelk zij afhangen, als de vrucht rijp is, en openspringt. Sommige Paapenhoutboomen hebben geen andere Heimdraadjens dan de punten van den vruchtzetel.

Behalven de zo even opgenoemde kentekenen, komen deze Boomen ook nog daarin overéén, dat namelijk

hun-

hunne ronde, of vierkantige Takken, en de kortgefeelde Bladen, tegen elkander overstaande zijn; dat hunne Zaad- of Kiemblaadjens ovaal worden bevonden; dat hunne Wortels, die zich in menigvuldige, tedere, witte takken verdelen, met eene bleekgeele, gefcheurde fchors omgeven zijn, en eindelijk, dat alle hunne deelen, als zij versch gewreven worden, een' onaangenaamen, walgelijken reuk van zich geven, die hun eigenaartig is, en die, bij zwakke Menschen, zeer ligtlijk flauwten en walging kan veroorzaken; iets waardoor zij zich van veele andere gewassen doet onderscheiden. De zo even beschreven overeenkomst, heeft ook LINNÆUS tot eene reden verstrekt, om alle de foorten van Paapenhoutboomen onder de 5de Clasfe te plaatsen; offchoon zij, naar het getal der Meeldraadjens, in onderscheiden Clasfen gerangschikt dienden te worden.

De voorteling wordt door het Zaad bewerkstelligd; de gemeenste foorten worden op zaadbedden gezaaid; in welke bedden men voren graaft, die twee duimen diep zijn; de vreemde foorten daarentegen, zaait men in vlakke bloempotten, die met goede, versche aarde gevuld moeten worden; en na de zaaijing bedekt men het bovenop gestrooide Zaad met een duim hoog aarde. De Planten beginnen in het tweede, of ook wel in het derde jaar eerst te kiemen: zij groeijen, nog jong zijnde, zeer langzaam, en kunnen vóór het derde jaar niet verplant worden. De voorteling door Afleggers geschiedt schielijker, en kunnen dan zelfs wel in één' Zomer wortel vatten, mits men ze wel bevochtige. Ook kunnen de Wortelspruiten dikwijls nog genoeg toereikende Planten verschaffen. Men kan de fijne foorten ook zeer wel door Zooging op de stammen van de gemeenere foort voortkweken.

De Paapenhoutboomen verdienen althans eene plaats in onze Lustboschen, minder om derzelve Bloei-
fen, dan wel wegens het schoone groen der Bladen, en de nog schoone Vruchten; tot Houtplantsoen komt alleenlijk de gemeene en de breedbladige foort in aanmerking.

V^{de} Clafte, I^{de} Rang.

Evonymus Americanus.

*Amerikaansch Paapenhout.**Der Nordamerikanifche Spindelbaum.**Le Pufain de Virginie.**The evergreen Spindle-Tree.*EVONYMUS AMERICANUS, *pedunculis subtrifloris, foliis elliptico-lanceolatis — ferratis, ramis laevibus.*AMERIKAANSCH PAAPENHOUT, *met alle Bloemen in vijven gedeeld en ongefeelde Bladen.*

In *Virginie* en de warme ftreeken van *Noord-America* groeit deze Heester van zes tot twaalf voeten hoogte. Men heeft dezelve ook in *New-York*, in een' droogen zandigen, luchtigen, met goede zarde gemengden grond, en aan de ftenige ftranden van den Rivier *Schuylkill*, omfrees *Philadelphia*, gezien. Zij is altijd groen, maar bereikt in onze Plantsoenen, bij een' goed befchermden ftand, en met bedekking der wortelen in den Winter, slechts vier tot zes voeten hoogte.

De Bloemen komen aan het einde (a), ook aan zijfchenten (b) van hetzelfde jaar in de maand Junij ten voorfchijn; gemeenlijk ftaan twee derzelve op een' algemeenen, rechtopftaande, korten, rooden fteel, of elk weder op een afzonderlijk Bloemfteeleje gefteund (c). De Bloem zelve heeft eene vlakke, vijf-fpeltige, geelgroene Kelk, vijf roodachtige Bloembladen, even zoveel witte Meeldraaden, met gele Meelknoppen en een bijna ftijfachtig merk. De Bloem zelve kan gecenzins fraai genaamd worden, doch wel de Vrucht, die uit het Vruchtbeginfel voortkomt; dit verandert namelijk in eene vijf-kante, rondachtige, aan den Bafis verdunde, van buiten met kegelvormige, bijna houtachtige ftekels bezette, paarsroode, vijf-hokkige Vrucht (d e) of Zaadbedekking, die in elk hokje één of twee door de byzondere Zaadbedekking omvangen, ovaalfpitse gele Zaden bevat (f g). Zelden worden dezelve bij ons rijp, en de Voortplanting gefchiedt het best door zoging op het gewoone Paapenhout.

Vier verheven lijnen geven de jonge Looten een vierkant aanzien (h). De liggetande, gladde, bijna

ongefleede Bladen zijn vrij dicht; die, welken aan de Vruchttakken verschijnen, hebben veel overéenkost met den altoos groenen gedoorden Mispelboom, *Mespilus Pyracantha* (i), en zijn zo wel ten aanzien der grootte als der gedaante van die ondercheiden waarmede de groote Takken bezet zijn. In den Herfst worden zij eerst nan den rand, daarna geheel rood (k), en vallen allengs af.

De jonge Takken blijven gedurende den Winter groen (l) en hunne uitgerekte, afstaande Knoopen, zijn uit kleine ovaalpitte roodachtige Schubben samengefeld (m). De Schors der oude Takken is grijs en de oudste scheurig. Het Hout is vast en geel, maar kan bij ons om de zwakheid en geringen omvang tot geen voordeel aangewend worden, zo als in het Vaderland van deze Heester.

W. T. ord. I.

Erythrina Americana.
 Amerikaansch Paapenhout.

V^{de} Classe. I^{de} Rang.

Evonymus atro purpureus.

*Donkerrood Paapenhout.**Der purpurrothe Spindelbaum.**Le Fusain à fleurs noirâtres.**The dark-purple Spindle-Tree.*

EVONYMUS ATRO PURPUREUS, floribus tetrandis, pedunculis compressis multifloris, stigmatibus tetragonis truncatis.

DONKERROOD PAAPENHOUT, met viermannige Bloemen, samengedrukte veelbloemige Bloemsteeltjes en vierhoekige afgeslompde Merken.

Het Zuidelijk gedeelte van Noord-Amerika is het Vaderland van dit Paapenhout, naar de donkerroode kleur der Bloemen dus bygenaamd, en voor als nog in onze tuinen niet overvloedig; ook heeft HOUTTUYN deze Heester nog niet opgeteld, ofschoon dezelve reeds in 1756 in Engeland is geplant. Zij verdraagt ons klimaat vrij wel, wordt van 5 tot 8 voeten hoog, en komt, behalven in den Bloeitijd, meer het breedbladig dan het Europeisch Paapenhout naby. Tegen het einde van Juny ontwikkelen zich de Bloemen, de jongste op ronde, gladde, met vier lijnen uitgediepte Looten in de bladhoeken of op bijzondere tegen elkander overstaande Bloemknoppen (a.) De groene, draadvormige algemeene Bloemsteelten zijn van boven tweedelig (b), en dragen twee, drie of vier op paarsroode Bloemsteeltjes rustende donkerroode Bloemen (cc), die in vier ronde insnijdingen gedeeld zijn. De Kelk is van kleur als de Bloemsteeltjes, maar het vruchtbeginfel als de Bloembladen. Het Merk is zeer kort, en door vier korte geele Meelknopjes dragende Meeldraadjes omringd. Daar, waar de algemeene Bloemsteelten zich verdelen, zo wel als van den Basis der Bloemsteeltjes, ziet men kleine priemvormige tegenoverstaande Loovertjes, die echter spoedig afvallen, en de plaats alwaar de kleiner Bloemsteeltjes oprijzen als gewrigt doen aanzien.

De vierhoekige en in de lengte gesleufde vruchten hebben veel overeenkomst met het Europeisch Paapenhout (d). Zelden ziet men de Heester bij ons vruchten zetten, en dezen worden by ons ook nooit ryp; wegens den laten bloeitijd.

Het rijpe zaad is met eene oranjegeele Zaadsehil bedekt (e); in dezen staat heeft de bedekking eene rivo-

mige gedaante, die aan de eene zijde in een Helmdekfel is uitgerekt, waardoor hetzelfde in de Zaaibuis bevestigd is. Het befloten Zaad is groen van kleur en heeft eene ovaale gedaante (f).

De langwerpige lancetsgewijze fijngerande op beide vlakten gladdes Bladen rusten op roode Bladsteel (g). Jeugdig zijn dezelve donker paarsrood, worden vervolgens groen en in den Herfst rood (h).

De ovaalpuntige aangedrukte knoppen zijn vóór de ontwikkeling der Bladen roodbruin (i), en uitschietende geelrood (j); ook worden deze in den Winter groene jonge Takken bij het aannaderend voorjaar rood.

Aan de sehors der tweejarige Takken verschijnen vlakke langwerpige wratten, die aan de ouder Takken tot fijne Scheuren overgaan (k).

De Heester wordt, aangezien haare zaaden niet rijp worden, door *Amerikaansch* zaad, of door inenting of zoging op de stammen van het breedbladig Paapenhout voortgekweekt, en zij verdient wegens de donkerroode Bloemen in onze lustplantsoenen onder de zeldzaame Gewassen geplaatst te worden; maar meer fraaheid geven in het Najaar de schoonneurige Vruchten, en, als dezen zijn afgevallen, de rood wordende Bladen.

Evonymus Alatus purpureus.
 Donkerrood Paapenhout.

C L A S S I S V. O R D. I.

V^{de} Clafse. Ier Rang.

Evonymus Europæus.

Europifch Paapenhout.

Der gemeine Spindelbaum.

Le Fusain des Bois.

The Common Spindle-tree.

EVONYMUS EUROPÆUS, floribus plerisque tetrandris, pedunculis compressis multifloris stigmatibus subulatis, foliis glabris.

EUROPISCH PAAPENHOUT, met de meeste bloemen in vieren gedeeld, en ongeveelde bladen.

Dit Paapenhout groeit meestal in het gematigd gedeelte van *Europa*, en men kan, dewijl het zeer welig wil groeijen, telkens op een' voor houtgewas geschikten grond gissen; in onze Republiek tiert het op verscheiden plaatsen zeer wél, en heeft, volgens DE GORTER, verscheiden naamen, als *Paapenmuis*, *Paapenhoed*, *Kardinaalsmuis*, enz.

De *Europifche* Paapenhoutboom wordt, als men hem, nog jong zijnde, van zijne benedenste Takken beroofd, 18, ja wel eens 28 voeten hoog, en van 4, tot 8 duimen dik. De veele, uitgebreide Takken vormen eene vrij regelmatige kroon, die, met het schoone groen der Bladen, en met de roozenroode, in het Najaar rijp wordende vruchten versierd, een uitmuntend schoon gezigt geeft; evenwel is dit niet op alle plaatsen zo; want op steenachtige, drooge, of al te vochtige gronden is deze anders zo schoone eene on aanzienlyke Heester. Deze, gelijk mede de *wrattige Paapenhoutboom* (die hierna beschreven zal worden,) behoort onder de vroeg groenende Gewassen; beiden evenwel worden, kort na het groen worden, een proef van zekere in een gemeenschappelyk weefsel huisvestende Rups, (*Phal. Evonymella*, LINN.) die niet alleen de Bladen havent, maar ook de geheele plant met haar weefsel overtrekt, zo men niet oogenblyklyk na het ontdekken van dit weefsel alle de jonge Rupfen verdelgt.

De Bloemen zijn on aanzienlyk, en komen in de maand Maj ten voorfchijn, uit de benedenste Bladhoeken der nieuw gefchoten Loten, of ook uit de Bloeknoppen van die Loten, welken uit de Takken van het voorgaande jaar voortgekomen zijn: zij zitten op een' langen, gemeenschappelyken Bloemsteel, welke zich weder in twee of drie Takken verdeelt; elk dier Takken draagt meestal drie Bloemen, die aan den *Basis* der Bloemsteelkens twee draadvormige kleine Dekblaadjes hebben (*aa.*). De voortdurende Bloembedekking is groen, vier- enkel vijffpletig; de afgeronde inhuizingen uitgebreid, en, wanneer het vruchtbeginsel meer

aangegroeid is, te rug gebogen; vijf, meestal vier ovaale, uitgebreide, geelgroene Bloembladen, tuschen welken gemeenlijk vier wicachtige met geele Meelknopjes gekroonde en in het vruchtbeginsel gevoegde Helmdraadjes staan, omvatten het ten halven balvormige vruchtbeginsel, hetwelk een Stijl met een stomp sponsachtig Merk onderskeunt. De uit deze voortkomende vrucht is vier- of vijfkantig (*b*), met even veel Hoken, bevattende ieder Cel twee ovaale aan een' oranjekeurig draad bevestigde Zanden (*c*), gelijk men dezelve in (*d*) enkel en (*e*) derzelver Pit ziet.

De sijne zaagrandige, op beide kanten gladda Bladen staan op min of meer korte Bladsteel over elkander (*f*). Zij worden in den Herfst rood, en vallen met de Vruchten af. De gekrnde takken zijn rond, en worden vervolgens vierhoekig; dit geschiedt wanneer in de uitgediepte lijnen, die aan de groene schors der jonge Looten van den Basis der Bladsteel tot de naastvolgende stopen, langwerpige wratten voortkomen, welken zich allengs meer uitrekken en tot eene roodbruine, streepvormige, kurkachtige verhevenheid aangroeijen, die men aan de Takken van vijf tot zes jaaren waarneemt, en met het sijnegeïerde bleekgeele taaije Hout geen de minste verduiging hebben (*g*).

Het Hout wordt van de Draaijers tot verscheiden voorwerpen gebezigd, en de jonge rechte Looten gebruikt men tot Tabakspijpsteelen, of andere sierlijke dingen. Het Hout geeft goede Koolen, het zijt tot Buskruid, of, volgens de bereidingswijze van DUBANEL, om te tekenen.

De Knoppen bestaan uit vele kleine ovaale spitse, als dakpannen op elkander sluitende selubben, die, benevens de jonge Looten, tegen het einde van den Winter eene roodachtige kleur aannemen.

Heesters van deze soorten, tot Boomen opgekweekt, en verspreid op eene afwisselend verheven grasplaats geplant, zouden in het Najaar eene ongemeene schoonheid opleveren.

Herhaalde proefnemingen hebben bewezen dat de Zaadkapfelen, en waarfehijnlijk ook de oranjekeurige Zaadbedekkingen, een gematigd bruingeel Vocht geven, het welk met Aluin gistende, in een zwavelgeel verandert. De Pitten geven eene brandende Olij. Hoewel de vruchten niet rechtstreeks tot de Plantvergiften behoren, veroorzaken zij echter Braking en Loop. Het Poeder der Zaadbedekkingen verdelgt de Wandluizen; het Loof is een dodelijk vergif voor de Schaaepen. Over het algemeen dient men dit Geslacht onder de verdachte Boomen te stellen; te meer, dewijl de Draaijers gedurende de bewerking van het Hout dikwijls aan Brakingen en Walging onderhevig zijn.

Van deze soort zijn nog eenige verscheidenheden bekend, namelijk eene met witbonte Bladen, eene met geele Vruchten en eene met lange smalke Bladen, bij sommigen onder den naam van *Evonymus longifolius* bekend.

De Kruidkenner verwondert zich met recht dat LINNAEUS dezen Boom onder de vijfde Classe gebragt heeft, daar hij in de vierde behoorde gerangschikt te worden.

Eucalyptus Europaea.
 Europisch Paapenhout.

C L A S S I S V. O R D. I.

5de Classe. 1ste Rang.

Evonymus Latifolius.

Breedbladig Paapenhout.

Der breitblättrige Spindelbaum.

Le Fusain à larges feuilles.

Brad leav'd Spindle-Tree.

EVONYMUS LATIFOLIUS, floribus plerisque pentandris, cortice laevi, pedunculis filiformibus teretibus multifloris.

BREEDBLADIG PAAPENHOUT, de Bloemen meest vijfmannig, de schors glad en veelbloemige ronde Bloemsteeljes

Verfcheiden Kruidkundigen, en zelfs LINNÆUS, waren van gevoelen dat deze Heester een afkoming of verscheidenheid van het *Europisch* Paapenhout was; ondertusschen hebben nader waarnemingen en onderzoek doen blijken, dat dezelve wel degelijk als eene bijzondere soort aan te merken is; bewijzen hiervan zijn niet alleen haare grooter Bladen en Vruchten, maar ook de Bloemen, die op denzelfden Stam vier- of vijfmannig zijn, zonder bovendien de Bloemsteel en hunne verdeling voor als nog in aanmerking te nemen. Bij HOUTTUJN wordt zij nog vermist.

In *Siberië*, *Boheme*, *Oostenrijk*, *Karinthië*, het *Bannaat*, *Siermark*, *Zwitserland* en in eenige oorden van *Frankrijk* wordt dezelve wild groeiend gevonden. In het wild wordt deze Heester van tien tot twaalf, maar in een' goeden Tuingrond gekweekt, altijd tot twaalf voeten hoog; doch blijft in een' steenschtigen, mageren grond laag en schraal. De welgevoede Stam bereikt van drie tot vijf dalmen in de doorsnede.

Aan de jongste Looten, die uit de groote Knoopen voortspruiten, ziet men in de Maand Maj de Bloemen uit de Bladhoeken aan hangende, draadvormige, aan het einde in vier-meervoudig gedeelde Steeljes van den grooteren algemeenen Bloemsteel verschijnen (*a*). De algemeene Bloemsteeljes zijn zo lang, en langer als de Bladen; hunne verdeling is overeenkomstig met die van den Bloemtuil; twee derzelve zijn kort en eenvoudig, de overigen in drieën gedeeld. Ieder Bloemkje rust op een bijzonder Steelkje,

Srêeltje, hebbende eene vier- of vijfpletige geelgroene Kelk; vier of vijf eirond langwerpige uitgebreide roodachtige Bloembladjes (*b. b.*) Het getal der zeer korte Meeldraadjes is goeuvredigd aan het getal der Bloembladen, en het groene hoekige Vruchtbeginfel is met een geelachtig kort Merk gekroond. Dit Vruchtbeginfel verandert in eene onregelmatige vier- of vijfhoekige, vier- of vijfhoekige Vruchtkapfel, met uitstekende Vleugelen, die schoon rood, en in de Maand Augustus rijp wordt (*c*). Deze Kapfel bevat in elk hoekje van één tot drie ovaale met eene groene Schil bedekte zaaden (*d*), welken in eene oranjekeurige gesleufde Huid zijn besloten (*e*). De voortdurende Kelk blijft aan de Zaadkapfel bevestigd.

De tegenoverstaande, breede, ovaalpuntige, zeer fijn getande Bladen zijn op de beide vlakten glad, en rusten op tegenoverstaande korte Bladsteel (*f*). Zonderling is het dat de Bladen der benedenste Takken ovaalpuntig, en die der bovensten ovaal lancetvormig en naar ééne zijde gekeerd zijn.

De Stam is vast, deszelfs Takken zijn rond, groen, met kleine witte naauwlijks zichtbare punten bezaaid. De verscheidenheid in grootte, gedaante, stand en richting der Knoopen vertoont de afbeelding van den droogen Tak (*g*). De groote Knoopen bevatten de vruchtdragende Knoopen (*h*), en de kleiner (*i*) die, welken eerst in het volgende jaar Vrucht dragen.

In Plantsoenen is deze Heester tot Najarsbosquetten om de uitnemend schoone roode Vruchten bijzonder geschikt. Het Hout kan, even als dat van de *Europische* soort, gebruikt worden, en de voortplanting zowel door het Zaad, als door Afsleggers gemakkelijk geschieden, daar het Gewas jeder Grond verdragt.

Erythronium Latifolium.
 Breëdblaadig Paapenhout.

Vte Clasfè. *Iste* Rang.

Evonymus Verrucosus.

Wrattig Paapenhout.

Der warzige Spindelbaum.

Le Fusain galeux.

The warty - Spindle - tree.

EVONYMUS VERRUCOSUS, floribus tetrandis, cortice verrucoso, pedunculis filiformibus teretibus sub trifloris.

WRATTIG PAAPENHOUT, met viermannige Bloemen, de fchors wrattig, de draadvormige Bloemfeeltjes rond en fontijds driebloemig.

In de fchaduwrijke Bosfchen van *Oostenryk*, *Hongaryë*, *Carinthië* en eenige andere Provinciën groeit deze Heester vrij algemeen. Zij bemint een' fteenachtigen, met Leem vermengden Grond, en bij voorkuur de Eikenbosfchen. Doorgaans wordt zij van twee tot vier voeten hoog, maar fomwijlen bereikt zij ook wel eene hoogte van agt tot twaalf voeten. De Stam is zwak en takkig, en de dunne takken ftaan ten aanzien der overige foorten bijna waterpas uitgebreid. Ten zelfden tijde als de bladen zich ontwikkelen fchieten ook uit de oxelen derzelven de dunne hairvormige waterpas uitgebreide Bloemfeelen, welken van boven in twee of drie bijzondere Bloemfeeltjes zijn verdeeld (*a a*), waarvan ieder slechts ééne Bloem draagt, ook gebeurt het dat ieder van deze Bloemfeeltjes nog eens in drieën is gedeeld, waarvan elk ook slechts ééne Bloem onderfchuint. Daar, waar de Bloemfeelen gedeeld zijn, zitten, even als aan den basis der Bloemfeeltjes, twee korte, priemvormige afvallende dekblandjes, die tegenover elkander ftaan (*b*).

Tegen het einde van Majj ontwikkelen zich de roodbruine Bloemen; zij worden door eenen vlakken, uitgebreiden, vierfpletigen voortdurende Kelk onderfchuint (*c*). De Bloem heeft vier ronde roodbruine Bloembladen (*d d*), zeer korte Meeldraadjes, en de ftyl is naauwelijks zigbaar. Het Merk heeft de gedaante van een Blaasje, het welk op het vierkante, groene, vlakke vruchtblaginfel rust, en tot eene vierkante, vierhoekige, roodachtige afhangende Vrucht (*e e*) uitgroeit en in de maand Julij rijp wordt. Deze Vrucht bevat in elk hok van één tot vier ovaalfpitse, witte, aan een' langen, geelachtigen draad bevestig-

de Zaden (*f*), welken door eene oranjeleuige Zaadbedekking omvangen zijn, en die, wanneer de vruchten openspringen haare zwartpaarskleuige ovale vlakke door eene in de zaadbedekking voorstaande opening duidelijk doen zien (*g g*).

De kortgeslede, oval lancetsgewijze, zeer sijngetande, tegenover elkander staande Bladen (*h*) zijn op beide vlakten glad, en worden in den Herfst rood.

De jonge Takken zijn naar dezelve bij het gewoone Paapenhout opgegeven wetten hoekig. Veele ovale bruine en witte Wratten bedekken de Schors, en worden in het vervolg meer breed dan lang; zij bedekken bijna de geheele Schors van den ouden Stam, en geven denzelven het aanzien alsof hij met witachtig geletterd Schurfmos (*Lichen scriptus*) overdekt ware. Deze Wratten hebben ook aanleiding gegeven tot de voortijlike benoeming der Heester, en daardoor kan men de drooge steng zo uitstekend boven anderen in den Winter onderscheiden (*i*).

De Vruchten, die in Augustus volkomen rijp worden, geven dit Paapenhout een bevallig aanzien, en vermits deze Heester slechts in de schaduw welig groeit, kan men dezelve met veel voordeel in de nabijheid van schaduwachtige Wandelwegen plaatsen, waar andere laage Heesters niet kunnen tieren, en dus tot verduing van Boomen in digte groepen bij voorkeur gebezigd worden.

Evonymus Verrucosus.
 Wrattig Paapenhout.

V^{de} Classe, Ier Rang.

Het Geslacht.

Lonicera.

*Kamperfoelie.**Geiblatt.**Chevre Feuille.**Honeyuckle.*

Het Geslacht, dat men thans *Lonicera* noemt, was oerijds, door verscheiden Schrijvers, in verschillende Geslachten verdeeld: van daar de zelfstandige benamingen van *Periclymenum*, *Chamaecerasus*, *Xylosteum*, *Caprifolium*, *Symphoricarpos* en *Diervilla*. — LINNÆUS verenigde alle deze geslachten onder den enkelden Geslachtsnaam van *Lonicera*, en wel ter eere van den Plantkundigen ADAM LONICER, in leven beroemd Geneesheer te *Frankfort*, welke tusschen de Vijftiende en Zestiende Eeuw geleefd heeft.

Daar echter de soorten nog enigzins verschillen, heeft LINNÆUS dezelve onder drie bijzondere hoofdsorten gebragt, als *Periclymena Caule vobabili*, (of, rankend slingerende,) *Chamaecerasa pedunculis bifloris*, (of, kersdraagende met tweebloemige bloemsteeljens, die lang zijn, maar rechtop staan,) en *Caule erecto, pedunculis multifloris*, (of, rechtop staande, met veelbloemige bloemsteeljens;) alle deezen draagen ondertusschen de volgende hoofdkenmerken van het geslacht.

De Kelk, die op het vruchtbeginfel zit, is klein en vijfdeelig; de bloemkrans éénbladig, gepijpd, langwerpig, gebuld; de bloemkrans is gedeeld in vijf insnijdingen, die, meerder of minder gelijk, en allen terug gebogen zijn; één van dezelve is iets dieper afgeschieden: binnen de bloempijp vindt men vijf elsvormige helm draadjens, wulken zoo lang zijn als de bloem, en langwerpige meelknopjens draagen: de stijl, boven den bloemkrans uitsteekende, draagt een stomp, hoofdig, rond merk, en rust op een rondlichtig vruchtbeginfel, dat van eenen navel voorzien is, en tot een twechokkige, meerzaadige bezie, met ronde, samengedrukte zaaden, verandert.

Alle die foorten, van welken wij hier de afbeeldingen zullen geeven, zijn Heestergewasfen, met flingerende of rechtop fltaande flengen, aan welken de eenvoudige bladen zoo wel, als de fcheuten en knoopen, tegen elkander over flaan: de bloemen komen voord aan het einde der takken van 't zelfde jaar, of in de oxelen der bladen.

Deeze gewasfen behooren mede tot de voornaamfte Tuinciersaadten; de flingerende foorten van dezelve, kunnen, met andere flingerende planten vermengd, zeer voordeelg, dienen tot uitmuntende bedekkingen; aan rotflen, muuren, flenchoopen, heremitages, niften, mofhuifjens, kunflruimen, geplant, en ook gebezigd worden, om eene wildernis digter te maaken, en kleine hutjens, of bedekte gangen daar te flellen. — Daarēntegen gebruikt men de rechtop fltaande Kamperfoelie tot het omringen van hoogere gewasfen, in voorjaars Bosquetten; daar zij, ten gelijke tijde, met anderen bloeijende, in dat flreelend falfoen, hunne rijke en overvloedige bloemen omhoog heffen.

Dewij men deeze foorten van Kamperfoelie door zaaden zoowel, als door afleggers en flekken, zeer flerk kan vernienigvuldigen, kunnen zij ook gebruikt worden, tot laage kretupelboschjens voor falfantē, en viltboenderen.

Ve Classe, F^e Rang.

Tweede Afdeling, of rechtopstaande, met twee Bloemsteeltjes.

Lonicera Alpigena.

*Alpische Kamperfoely.**Alpen Hecken-Kirsche.**Chèvre-feuille des Alpes.**Red berryed upright Honey-Suckle.*LONICERA ALPIGENA, *pedunculis bifloris, baccis coadunatis didymis; foliis ovali-lanceolatis.*ALPISCHE KAMPERFOELIJ, *met twee Bloemsteeltjes en samengegrooide gepaarde bezien; de Bladen lancetswijze ovaal.*

Het hooge Gebergte van het gematigd *Europa* is de natuurlijke groeiplaats van deze drie à vijf voeten hooge, korttakkige en zeer duurzaame, aangename Heester, welke zich zowel door hare levendig groene glauzende Bladen, als bruinroode Bloemen tot Voorjaarsplantsoenen aanbeveelt, en door hare roode kersachtige Vruchten de Zomerbosquetten versiert.

De Bloemen ontwikkelen zich tegen het einde van April of in het begin van Maï op een' langen hoofdsteel. De Bloemkrans heeft eene zeer korte, beneden bultige Bloempijp, en bekvormig verzengden rand, wiens benedenlip smal en naar beneden gebogen, en de bovenste breed en viertandig is (a). De Meeldraaden zijn zowel beneden als aan hare invoeging sijnbehaard. De eenvoudige Stijl is van gelijke lengte met de Meeldraadjes, die op het van boven getande Vruchtbeginsel zitten, en het Merk schaalvormig (b).

De beide naast elkander staande Vruchtbeginselen zijn of aan hunnen basis, of geheel samengegroeid (c); zij hebben slechts vier lovertjes, waarvan de twee binnensten rond en groen, en de buitensten lineaal lancetvormig, roodachtig, en, even als de kleineren, met gesteelde klieren bezet zijn (d). De Vruchten zijn glanzend rood, meer of min samengegroeid (e e); zij rijpen in Julij en Augustus, hebbende veelal de

de gedaante van *Spaanfche* Kersfen, wanneer, het geen echter zelden gebeurt, beide volkomen voortkomen. Ieder bevat één of twee volkomen zaaden (f).

De tegenoverftaande Bladen zijn onder de rechtopftaande Kamperfoeljen de grootften; zij zijn ovaal, langwerpig toegepunt, aan den basis smal toelopende, aan den rand en de benedenpijp fijn behaard, op beide vlakten glad en glanzend, zitten op korte Bladftielen (g) en vallen in den Herft af.

De Takken zijn kort, rond en dik; de jongften hebben, gelijk het oude Hout, eene aschgrize, met een dun eveneens gekleurd huidje omvangen Schors (h), hetwelk zich van de onder dezelve langs lopende draaden ligt afschilt, en zich naderhand allengs van de nieuwe fchil afscheidt (i). De Knoopen zijn groot, ovaal vierkant, aan de Takken aftaande, hebbende ovaalfpitfe in vier rijen fttaande spitfe fchubben, waarvan de twee buitenfte kleinften glanzend grijs, en de grooteren grijsbruin zijn.

Bot. Tab. I.

Leucocera *Myrica*
 Alpische Kamperfoelie

Vte Classe, Ite Rang.

Eerste Afdeling, met stingerende ranken.

Lonicera caprifolium.

*Italiaansche Kamperfoelie.**Durchwachsendes Geißblatt.**Chevre feuille d'Italie précoce.**Italien early white Honeyuckle.*

LONICERA CAPRIFOLIUM, *frutibus ringentibus verticillatis terminalibus, foliis deciduis, summis connatis per foliatis.*

ITALIAANSCHÉ KAMPERFOELIE, *met gekranste, ongesteelde eindhloemen, de bovenste doorbladig samen-
gegroeid.*

Deze Kamperfoelie munt boven veele andere soorten uit, zoo door de schoonheid als de welriekendheid van haare bloemen: zij versiert niet alleenlijk de heggen en wouden in 't *Oostenrijksche*, en in 't zuidelijk gedeelte van *Europa*; maar zij wast ook in de valciën der *Vöhr-alpen*, en aan den *Caucasus*: zij klimt tot eene onvoorbeeldige hoogte; des avonds verspreiden haare bloemen den aangenaamsten geur, alwaarom zij ook, in de avondschemering, de Nachtcapellen tot zij trekt.

De Latijnsche naam *Caprifolium*, betekent in 't Nederduitsch *Geitenblad*, waarmede de Fransche naam van dit gewas rechtstreeks overeenkomt: de Nederlanders echter noemen het *Kamperfoelie*, welk woord, door de veelvermogende klankverbastering, gemaakt is van het ooneigenlijk Latijnsche woord *Caprifolium*: ik waag niet te beslissen, waarom dit gewas den naam van *Caprifolium*, (*Geiteblad*,) is gegeven; waarschijnlijk echter is het gedaan, daarom, dat de geiten hetzelfde, bij voorkeur, gaarne eten.

De bloemen van de Kamperfoelie ontwikkelen zig in de maand Mei; zij zijn geplaatst in twee of drie eenzins van elkander afstaande kranzen (*a a*); ieder kranzen bestaat uit zes bloemen, en wordt onderfleurd van één min of meer bordvormig omwindel, hetwelk echter veeléer den naam van *doorboord blad* zoude kunnen draagen (*i f*).

De bloemkroon van elke afzonderlijke bloem, bestaat uit eene lange pijp, die van boven verwijd is (*b*); van buiten is dezelve roodachtig, met sijne hairen bezet; van binnen is zij zeer wit; doch kort na de

befruchtung doet zij zig eenigzins geelachtig voor: de rand dier pijp is in twee ongelijke lippen gedeeld, de bovenste van welken breed, teruggerold, en in vier ongelijke, stompe tanden ingedeeld is (*b*); daarentegen is de onderste lip lijnvormig, en benedenwaards gebogen (*c*): de helmdraadjens zijn langer dan de bloempijp, en de stijl steekt boven dezelve uit (*d*): de vrucht bestaat in eene ovaalronde bezie, die oranjeleurig, en met den kelk bekrond is (*f*); zij bevat ovaal stompe, vlakke, en geelkeurige zaaden (*e*).

De gedaante der bladen is elliptisch, aan beiden zijden eenigzins spits (*h*): nog jong zijnde, zijn zij hairig, maar in den staat van volwasfenheid, glad; hunne bovenvlakte is donker; doch van ondersen zijn zij bleek-groen: de onderste bladen rusten op korte bladsteel: de elliptische, eenigzins langwerpige bladen der bloeiende takken, hebben geenen steel; maar aan hunnen basis eene hartswijze uitsnijding, en zijn die geenen welken 't naast om den bloemkrans samengegroeid zijn (*g*): dewijl de bladen eerst laat in den herfst afvallen, kan men het vermaak der beschouwinge van derzelve schoon groen langen tijd genieten.

De looten en takken van de Kamperfoelie zijn rond (*k*), en, als zij nog jong zijn, hairig; gedurende den winter hebben de jongste takken een geel-bruine, glanzende, en met hairen bezette schors: die haitjens rusten op ronde wratjens, van welken de takken in grooten overvloed voorzien zijn, alwaarom zij ook ruig genoemd mogen worden: de schors der onderste ranken is bruin, en die der oudsten graauw, meestal met scheuren: de knoppen staan eenigzins opwaards, zijn eivormig spits, en omgeven met eirond spits schubben, die in vier rijen staan; de grootte van deezee vertoont zig aan de binnenzijde graauw-groen van kleur, met rood gefchakeerd (*l*).

Daar deeze heester, gelijk gezegd is, buitengewoon hoog klimt, en zig zeer bevallig rondsom boomen, en langs muuren sliogert, versprekt hij, (en niet alleenlijk daarom; maar ook wegens zijn schoon en welig groen, en niet minder wegens zijne ongemeen welriekende bloemen,) tot een voornaam sierraad van onze vaderlandfche tuinen: men plant hem gemeenlijk tegen muuren, huizen, aan ruinen, en boomen; maar voornaamlijk is hij zeer gefchikt ter dekkinge van hermitages, kluisjens, en zulke berceaux, in welken men, na afloop van eenen lieuten zomerdag, en na wel volbragten arbeid, in de aangenaam fombere stilte van den avond, den halfgencur der bloemen, tevens met de verkwikkelijke avondkoeltjens, wenscht inteedemen.

De voordrueking gefchiedt, even als omtrent alle de andere foorten plaats heeft, door middel van inleggers; daar ondertusfchen dit gewas onder eene warme luchtstreek 't huis behoort, heeft het, in gevalle van een streng winter, veel te lijden, en moet derhalven op eene uwe plaats gezet, of, ten minften, als de koude zig laat gevoelen, zorgvuldig bedekt worden.

Lonicera Caprifolium.
 Italiaanſche Kamperfoelie.

V^{de} Classe. 1re Rang.

Eerste Afdeeling, met slingerende ranken.

Lonicera Caprifolium, Italicum, *Var. rub. Ait.**Rode Italiaansche Kamperfoelie.**Durchwachsene Italiaansche Geiblasi.**Chevreuille d'Italie.**Italien early, Red Honeyfuckle.*

Alle Kruidkundigen houden deeze *Lonicera* voor eene variëteit van de voormelde Kamperfoelie; indien men dezelve echter nauwkeuriglijk betracht, zal men welligt niet aanselen om haar voor eene bijzondere soort aan te nemen; immers, heeft zij daartoe alle eigendommelijke hoedanigheden, van welken geene der geringsten is dat haar zaad telkens, onveranderd, dezelfde soort voortbrengt: de Iker HOUTTUYN heeft deeze soort van Kamperfoelie niet afzonderlijk aangetekend, deswegens heb ik mij, volgens AITON, *Hort. Angl.* veroorloofd haar den naam te geeven van, *Rode Italiaansche Kamperfoelie.*

Het vaderland van dit foortlijk gewas is het zuidelijk gedeelte van *Europa*, bepaaldijk aan de *Middellandsche Zee*, en het mag, wegens deszelfs schoonheid, met recht uitsluitend genoemd worden.

De bloemen van deeze soort komen, weinigtens, drie weken laater ten voorschijn dan die van de voormelde; zij zijn vergaderd in twee tot vier, dicht op een volgende zesbloemige kransjen (*aa*); het benedenst krausjen alken heeft een omwindfel, 't welk bladvormig, bordronc is, en in twee punten uitloopt (*b*), dat der overige kransjen bestaat in twee lineaal lancetwijze, en vastzittende blaadjens; behalven deeze omwindfelen hebben de bloemen nog bijzondere kleine paarskleurige lovertjens, welken eirond, en met dezelve afwisselende zijn; zij veranderen, aan de vruchten met den hoofdsfel, in dikke, vleeschachtige oranjekeurige zelfstandigheden (*d*).

De bloemkroon is paarschrood en glad; vóór de bevruchting is dezelve wit, naderhand geelachtig: derzelve pijp is verwijd, en de rand tweevouwig gelijp: de bovenlip is breed, in vier stompe tanden gedeeld, en staat rechtop, de benedenlip is, integendeel, smal, inoetvormig, en nederwaards gebogen: omtrent de helmtraaden, stijf en 't merk, heeft geen verandering plaats.

De vruchten van deeze Kamperfoelie worden in de maand September rijp: als een aantal van dezelve ten gelijk volkomen rijp wordt, staan zij als opgehoopt bijeen (*e*); zij zijn oranjekeurig, en bevatten van zes tot tien zaaden, die ovaal, vlak, geel, en met een bruinen rand geboord zijn (*f*).

De bladen zijn kort gefield (*f*), ovaal, aan beide eindan toegespunt, glad, van boven donker- en van onderen grijs- groen (*g*): het bovenste paar bladen is samengegroeid, en wordt van den steng doorboord (*c*): in den herfst vallen zij af.

De looten zijn rond; in den zomer hebben de jonge looten een paarschkleurigen; maar in den winter eenen bruinen schors (*h*), die dicht met hairen en wratjens bezet is; het overige hout is scheurig en graauw: de knoppen staan dikwijls, in eene waterpasse richting met de takken, rechtop; zij zijn voords vierkant, langwerpig toegespunt, zijnde met smalle lancetswijze spitse schubben omvangen, welken in vier rijen staan, en overlans ingebogen zijn; derzelver buitenzijde is groen van kleur, met paarsch gemengd. (*i*)

In sommige jaaren worden de bloemen van deeze Kamperfaelie zoo geweldig van de bladluizen geteisterd, dat derzelver schoone kleur spoedig in een morfig rood verandert; alsdan doen zig, aan de bloempijp, buitige uitwasfen op, terwijl de aangenaame reuk der bloem geheel verdwijnt.

De hier nevens afgebeelde variëteit (*k*), met boogswijs uitgestreene, gekromde, en geflachtige vlekken en streepen, getekende bladen, is van deeze *Italiaansche Lonicera* afkomstig, en goenzins van de *Lonicera periclymenum*, die geene samengegroeide bladen heeft, offchoon de gezegde variëteit in de meeste Werken, des- aangaande voorhanden zijnde, tot die *Lonicera* geteld worde.

A. T. ord. I.

Lonicera Caprifolium italicum.
 Rode Italiaansche Kamperfoelie.

Vte Clafsè. I^{te} Rang.

Tweede Afdeling, of met rechtopftaande tweebloemige Steeltjes.

Lonicera Coerulea.

*Blaauwe Hondseziën.**Blaubeerige Heckenkirfche.**Chevre-feuille à fruits bleus.**Blue-berried upright Honey-suckle.*

LONICERA COERULEA, pedunculis bifloris, bacis coadunatis globosis, stylis indivisis.

BLAAUWE HONDSBEZIËN, met tweebloemige Steeltjes, en samengegroeide Beziën, de Stijlen onverdeeld.

Deze Alpenheester van het Zuidelijk Europa groeit ook in *Afrik* op het hooge *Altaifche* Gebergte, in bergachtige wouden, in het Oostlijk *Siberië* en in *Kamtschatka*; sommigen willen haar ook op Amerikaanse Eilanden gezien hebben. Zij wordt in onze Plantsoenen van vier tot zeven voeten hoog, en bloeit van alle Kamperfoeljsorten het eerst.

De Bloemen komen tegen het einde van April, of in het begin van May, op korte Bloemsteeltjes ten voorschijn (*a a*); zij zijn geelachtig wit van buiten, eenigzins haairig aan den basis der Pijp, en aan den rand in vijf insnijdingen gesleed. De Meeldraaden zijn langer dan de Bloem (*d*), en korter dan de met een holfrond Meek gekroonde Stijl (*e e*). Deze Hondsezie is van alle de overige met twee Bloemsteeltjes voorziene soorten daardoor onderscheiden, dat op iedereen Bloemsteel slechts één. ovaal Vruchtbeginfel (*f*), met twee Stijlen (*g*) en twee Bloemkroonen (*a a*) voorkomt; overigens heeft het Vruchtbeginfel twee lineale, haairige Dekbladzjes (*b*), en verandert in eene ovaale blaauwe Bezie (*i*), naar welke de Heester genoemd is, en die van voren met twee kleine ronde met wit ovale

holligheden (*k*) betekend is. De Vrucht wordt in Junij rijp, en bevat in een paarsrood sip negen tot twaalf bruinroode Zaden.

De Bladen zijn ovaal, of ovaal langwerpig, van voren rond, jeugdig sijnhairig, meet oud op beiden vlakten glad, en slechts aan den rand hairig; zij staan op korte Bladsteeltes, welken op weelderige Scheuten aan de invoeging door een ovaal, de Takken omvattend nevenblad samengegroed zijn (*l*).

De uitgebreid staande Takken zijn rond, jeugdig behaard, maar gedurende den Winter rood of paarsbruin (*m*). Aan de zonzijde is de kleur Aschbruin, en aan het oude Hout is de Schors scheurig (*n*). De Knoppen staan getweed, en aan de welige Schiëten drievouwdig boven elkander, op iedere zijden der Scheuten waterpas, en door het overige der Bladfleelen ondersteund (*o p*); zij zijn ovaal stomp, van kleine Schubben omvangen, in twee bijzondere lederachtige grijze samengebogen spitse Schubben gerold, welken hen geheel omvangen en voor de Wintervorst beschermen.

Lonicera Coerulea.
Blauwe Hondsbesfen.

Derde Afdeling, met rechtopstaanden Steng en veelbloemige Bloemsteeltes.

Lonicera Diervilla.

Akadische Kamperfoelie.

Staudige Dierville.

Chèvre-feuille d'Acadie.

The Diervilla.

LONICERA DIERVILLA, racemis terminalibus, foliis serratis.

AKADISCHE KAMPERFOELIE, met zijdelingsche Trosfen en getande Bladen.

Zonder twijfel kan men deze Akadische Kamperfoelie tot de schoonste soorten van dit geslacht rekenen, en haar onder de sijne Heesters in uitstekende partijen plaatsen. TOURNEFORT rangschikt haar tot een bijzonder geslacht, *Diervilla* genaamd, naar den Franschen Heelmeester DIERVILLE, die haar op *Akadie* of *Nieuw-Schatland* het eerst heeft ontdekt. Ná hem heeft de Heer H. G. CASSEGRONI dezelve op hoog gelegen bergachtige plaatsen in *Noord-Amerika*, insgelijks in het wild groeiende, gevonden.

Deze Heester wordt van twee tot drie voeten hoog, is uit verscheiden stammen samengeseld, welken eene groote met een rood Merg opgevulde Mergpijp hebben, en wordt ligtelijk door de Uklopers der kruipende Wortelen voorreplant.

In de maand Mai of Junij komen aan de punt der jonge Takken, of in de Bladhoeken der boven vastzittende Bladen, de Bloemen voort. In het algemeen staan zij drievoudig op een' Hoofdsteel, van welken de middenste bijna ongesteeld en aan den basis met twee lineaal lancetsgewijze Lovertjes voorzien is (a). De Bloemkrans is geel, heeft eene trechtervormige pijp, en de rand is in vijf gelijke smalle insnijdingen gedeeld; de benedenste insnijding is breeder dan de overigen, van voren afgerond, van binnen met oranjekeurige vlakken versierd en dicht met korte witte hairen bezaaid (b). De Meeldraaden zijn met den Bloemkrans evenlang,

en ter plaatse van hunne invoeging behaird. De Stijl steekt boven dezen uit, en is van beneden tot in het midden met afstaande Hairen bezet (c); hij rust op een langwerpig toegepunt Vruuchtbeginsel, het welk aan de eene zijde meer uitgebogen is, en door eene in vijf draadvormige spitse lang ingesaden Bloembedekking wordt gekroond (d. e.), welke in een éénbokkig veelzijdig Kapitel verandert; iets waardoor deze Heester van alle andere Kamperfoeliefoorten afwijkt, en waardoor de uitzondering van *TOURNEFORT* alzins te rechtvaardigen is.

De Bladen zijn ovaal langwerpig, lang toegepunt, aan beide vlakten glad; hun rand is gerand, zij rusten op korte steelen en vallen in den Herfst af (f).

De oorsprong der Bladsteelen is in den beginne groen; daar, waar hij in de middenrib van het blad overgaat, wordt hij, even als de jonge Scheuten, rood.

De jongste Scheuten zijn vierkantig, waarvan de schors aan de zijde die naar de Zon gekeerd is rood (g), in den Winter geelachtig bruin (h) en aan het oude Hout grijs is (i). De Knoopen zijn ovaal, langwerpig toegepunt, aan de buitenzijde meer uitgebogen, met de punten naar de Takken gekeerd; zij zijn door lancetsgewijze spitse Schubben omvangen, welke in vier rijen staan, die aan de buitenzijde behaird en met rode punten bezaaid zijn (k).

Senecio Diervilla.
 Arkadische Kamperfoelie

C L A S S I S V. O R D. I.

7de Clafse. 1° Rang.

Eerfte Afdeeling, met flingerende ranken.

Lonicera Media.

Middelbaare Kamperfoelie.

Meergrüner Geißblatt.

Chèvre-feuille de Canada.

Glaucous Honey-suckle.

LONICERA MEDIA, *Capitulis verticillatis aphyllis terminalibus, corolla brevi, gibbo basos didymo, foliis summis connato perfoliatis.*

MIDDELEBAARE KAMPERFOELIE, *met bladerlooze eindkranjes, alle de Bladen famengegroeid doorboord hebbende.*

Zo uitftekend fchoon de *Virginifche* Kamperfoelie zich voordoet, zo aangenaam fchoon is deze middelbaare Kamperfoelie, en ten degen aanzien aanmerkelyk van de eerfte onderfcheiden: geene fchittert van verre, deze is in de nabigheid bekoorlyk; en wel zo, dat zij bij voorkour eene plaats in onze Lusthoven verdient. *Canada* is haar vaderland, en zij is op onzen grond ook vrij duurzaam bevonden. Zij wordt van 8 tot 10 voeten lang, is wel flingerend, maar minder dan de andere foorten, bloeit onder alle dezelve het vroegst, en komt, ten aanzien der Bloemen en Bladen, ten vollen overcrén met de Kamperfoeliefoorten

In de maand April of Mai verfchijnen de Bloemen op een' korten Hoofdfteel in 2 tot 6 digt boven elkander fttaande kranjes (a). Ieder kranje heeft aan den basis twee tegenover elkander fttaande vastzittende drieklappige Dekblaadjes. De Bloenkran is rood, met roodgeele ftreepen, veel kleiner dan de andere foorten, hebbende eene korte, van boven verwijde pijp, welke van onder zene tweedelige bult heeft. De rand der Bloemlip is twee gelipt, waarvan de rechtftaande Bovenlip in vier infnijdingen gedeeld is; zijnde de onderlip langwerpig, met eene ronde punt, en naar omlaag gebogen. De Meeldraaden, die aan hume inwoeging met hairen zijn bezet, zijn, even als de uitftekende Stijl, geel. De Vruchten, of Beziën (b), worden in de maand Junij rijp, en bevatten vier vlakke oranjekleurige Zaaden (c), die echter zelden volkomen rijp worden. De Bladen (d e) zijn lancetvormig, aan de punt afgerond, en aan den Basis hartvormig uit-

gesteden, hebbende een' golvend bogtigen rand, derzelver oppervlakte is helder groen, en de benedenvlakte is, even als de jonge Looten en het Vruchtbeginfel, grijsgroen (*f*). Zij zijn ongefleeld, en vallen in den Herfst af. Twee of drie paar Bladen, die het naast aan de Bloemen staan, zijn samengegroeid en hebben eene elliptische gedaante. De Takken zijn rond, de jongsten worden gedurende den Winter met eene geelbruine gladde schors bedekt (*g*), terwijl die van het oude hout donker grijs en scheurig is. De Knoppen zijn ovaal toegepunt, vierkantig, door smalle spitse schubben omvangen; de grootsten hiervan hebben aan de buitenvlakte eene grijsgroene kleur, en dit is een zeker teken om de Heester in den bladelozen staat te onderscheiden.

Deze Heester kan bij ons niet dan door Afleggers of Wortelspruiten voortgeplant worden.

De Kruidkundigen verschillen in de benaming. LINNÆUS noemt haar *Lonicera dioica*; deze benaming hebben verscheiden, zelfs nieuwere Kruidkundigen aangenomen; ook staat zij dus bij HOETTUIN geboekt. Anderen noemen haar *Lonicera glauca*, onder welke benaming VAN BRAKEL haar ook in zijne Catalogus heeft aangenomen. MURRAY noemt haar *Lonicera Media*; dan bij nauwkeurig onderzoek is mij duidelijk gebleken dat de Bloemen volmaakt tweeflachtig en geenszins tweehuizig waren, en deze Kamperfoelle dus met geen mogelijkheid tweehuizig of *dioica* kan genaamd worden; zodat zelfs de benamingen van LAMARCK *Lonicera Parviflora*, en die van BURGSDORFF *Lonicera Glauca*, nog veel eigenaartiger zijn dan die van *Media*, onder welke benaming zij echter meer bekend is.

cl. V. ord. I.

Lonicera media.
 Middelbaare Kamperfoelie.

V^{de} Clafsè. Ire Rang.

Twede Afdeling, of rechtopftaande met tweebloemige steeljes.

Lonicera Nigra.

Zwarte Hondbeziën.

Schwarzbeerige Heckenkirfchen.

Chèvre-feuille à fruitis noirs.

Black-berryed upright Honey-suckle.

LONICERA NIGRA, pedunculis bifloris, baccis distinctis foliis ellipticis integerrimis.

ZWARTE HONDSBEZIËN, met tweebloemige steeljes en afgezonderde Beziën; de bladen ovaal en niet gekarteid.

De Kreupelbosfchen in de bergachtige Streken van Oostenryk, Bohemen, Moravië, Silefië, Zwitserland, het zuidelijke Frankryk en het geheele warmer gedeelte van Europa brengen deze in alle opzigten fraaie Heester voort. Dezelve wordt van drie tot zes voeten hoog, en het jonge bruingroene Loof heeft bij het opkomen een vreemd aanzien.

Tegen het einde van de maand April of het begin van Mai ontwikkelen zich de Bloemen op een' langen hoofdsteel, hebbende aan den basis, waar de ovale Vruchtbeginfelen bij elkander staan, een dubbel Dekblaadje (*aa*). Het binnenste is éénbladig vierdelig. Het buitenste bestaat uit twee lancetwijze roode blaadjes (*a*), die kleiner dan het binnenste zijn. De bloemkrans is witachtig roozenrood, en heeft aan den basis van de zeer korte pijp een' buit (*b*), en de rand is in twee ongelijke lippen gedeeld. Van binnen is de Bloem schoon wit, zijnde de bovenlip in vier stompe tanden gedeeld, (*c*), en de smalle onderlip naar beneden gebogen (*d*). De Meeldraaden, die hier langer zijn dan de Stijl, zijn bij de invoegingen aan het benedengedeelte fijn behaard; ook is de Stijl met eenige Hairen bezet (*e*). Het Vruchtbeginfel, dat met vijf roodachtige Honigblaadjes is voorzien, is in het eerst groen (*f*), en beide van de twee naast elkander fttaande Bloemen zijn zeer nabij elkander fttaande, gelijk de vergrootte figuur (*g*) aanwijst. De Vrucht rijp wordende, het geen in Junij en Julij gefchiedt, zijn beide van onder meer of min famengegroeid (*h*), vertonende de gedaante van eené zwarte Kers, die een paarsrood fap bevat, waarin zich veele bruine, ovaale, vlakke, met kleine vorlevenheden bezaaide zaaden bevinden.

De elliptische Bladen zijn kortgefteld, aanvankelijk bruingroen, fijn gehaird en dun, meer gevorderd zijn zij van boven donker groen (l); en de Hooftftib is slechts heen en weder behaird.

De jongfte drooge Scheuten zijn dicht beneden de knoopen tweefnedig, overigens rond (k). De kleur der Schors is bruin, en van onderen met lange fcheuren, daar die van het oude Hout grijs en gefcheurd is (l). De Knoopen aan de weelderige Scheuten zijn bijna waterpas afttaande, maar bij te zwakkere foorten staat de punt rechtop. In de bovenfte hoeken der Knoopen is nog een kleiner bevestigd (m), die zich later, in het geheel niet, of slechts dan ontwikkelt, wanneer de grooter befchadigd is. Alle de Knoopen zijn vierkantig, met lancetgewijze, bruine, in viervoudige kringen fttaande fchubben omgeven.

De fchoonheid der Bloemen, in het vroege Voorjaar, benevens het bijzonder groen in het later, de rijpe Vruchten op verfehieden tijdperken, zijn redenen genoeg om deze Heester tot verfiering van Bosquetten aan te wenden, het geen des te ligter kan gefchieden, daar zij zich als van zelve door veelke wortel-fcheuten in een' goede grond niet alleen voortplant, maar bijna overal welig tiert.

Lonicera nigra.
 Zwarte Hondsbesfen.

V^{de} Clafse. I^{de} Rang.

Eerfte Afdeeling, met ftingerende ranken.

Lonicera Periclymanum.

*Gewoone Kamperfoelie.**Gemeines wildes Geirblatt.**Chèvre-feuille de bois velu.**Common Wood-bine, or Honey suckle.*

LONICERA PERICLYMENUM, floribus ringentibus capitatis terminalibus, foliis deciduis, omnibus distinctis.

GEWOONE KAMPERFOELIE, met eironde eindknopjens, die als gefchudd zijn; de bladen zijn ten eenenmale onderscheiden.

Onder de veele foorten van Kamperfoelie is dit de éénigfte, die in *Nederland* wild groeiende wordt gevonden. Men ziet deze Heester overal, zowel aan de wegen, als aan de heggen, en in de kreupelbosfchen, ja, in alle floeken der Republiek; doorgaans groeit zij in 't middenfte gedeekte van *Europa*. Haere Bloemen duren van Juny tot September, en verfpreden des avonds de aangenaamfte geuren; de plant groeit laager dan de *Italiaanfche* Kamperfoelie, en zij onderscheidt zich van deze voornamelijk daardoor, dat de bovenfte Bladen niet famengegroeid zijn, en dat de Bloemen geenszins met een bladfchtig omwindfel zijn voorzien.

De Bloembundel vertoont een' ronden kop (a), welke op een' korten Steel rust; hij heeft, bij zijnen oorsprong, twee kleine, eironde Bladen, die langwerpig en ongefleed zijn, en tegen elkander overzitten: men bemerkte aan de *Bafis* van het vruchtbeginfel eironda met dezelve afwifelend-ingevoegde lovertjens, die klein, en paarskleurig zijn.

De Bloemkrans dezer in het wild groeiende Heester is van buiten bleekrood van kleur, en met gefteede klieren bezaaid; hij is van binnen wit, en na de bevruchting geel (a. b.). Hij heeft eene korte pijp, en een' rand, die twee-gelipt is. De boven-lip is breed, teraggebogen, en in vier flompe tanden gedeeld. De beneden-lip is langwerpig en teruggerold. De Meeldraadjen zijn langer dan de Bloemkrans,

en korter dan de Stijl. De Vruchten staan, als een grooter gedeelte volkomen rijp wordt, in een hoofden getroopt (c). Zij zijn rood van kleur en rond, met kleverige, klierijens bezaaid, en bevatten, elk in het bijzonder, slechts twee eironde, spitse, vlakke Zaden, die geel van kleur zijn (d). De Bladen zijn eirond aan beide zijden toegepunt, en hebben zeer korte Steelten (f), jeugdig zijnde geheel, doch in een' volkomen staat slechts van onderen hairig (e), vallende in het Najaar af.

De jonge Scheuten zijn, zowel in den Zomer, als in den Winter, met wratjens dicht bezasid, op welke wratjens slijve hairen zitten; de schors van deze Scheuten is, als het Loof afgevallen is, van boven paarskleurig, van onderen grijsachtig bruin (g), en slechts aan het oudste Hout geheel grijs. De knoppen zijn eenigzins afstaande, vierhoekig, eirond toegepunt, en met lancetsgewijze schubjens bekleet, waarvan de grootste, aan de buitenste zijde, groen en rood gefchakeerd zijn (h).

Men meent dat de Bloemen tot een goed Oogwater kunnen dienen; de Vruchten doen hevig *purgeeren*, en kunnen ook wel sterke brakingen veroorzaken.

Men plant deze soort van Kamperfoelie even als alle de overige soorten voort.

Deze soort is zó wel geschikt tot *Berceaux*, Hutjens, *Hermitages*, tot bedekking van Muuren en Steenrotten, tot het omfingeren van Boschjens, tot stoffeering van Kreupelboschjen, en tot Failanten- en Hoenderboschjens, dat men haar niet gaarne mist, zo wel ten dezen opzichte, als tot afwisfeling in groote Plantsoenen.

De *Variëteit* hiervan, die bekend is onder den naam van *Lou. perichym. festina*, is eene der schoonsten die bekend zijn.

Lonicera Periclymenum.
 Gewoone Kamperfoelie.

V^{de} Classe, I^{de} Rang.

Eerste Afdeling, met slingerende ranken.

*Lonicera Periclymenum serotina.**Laatbloeiende, gewoone Kamperfoelie.**Gemeines spates Geißblatt.**Chèvre-feuille de bois glabre.**Late Red Honeyuckle.*LONICERA PERICLYMENUM *Serotina*, *flor. rubella.* AITON.

LAATBLOEIENDE GEWOONE KAMPERFOELIE, met roodachtige bloemen.

Deeze zeer bevallige foort is eene afflammeling, of verfeidenheid van de gewoone Kamperfoelie: in de maanden Julij en Augustus verfiert zij de Zwitferfche bosfchen en heggen met haare welriekende en fchoone bloemen: in onze plantfoenen is zij ongemeen gefchikt voor zoodanige partijen, waar men zig des zomers verlustigt, 't zij om de verkwikkende ochtendkoelte in te ademen, of om de fombere ftilte van den avond te genieten.

Men kan deeze foort van de Moeder- of Hoofd-foort onderfcheiden, door de laater bloeiende roodachtige bloemen; (die van de Moeder-foort zijn bleek-rood, en, uitgebloeid hebbende, geelachtig:) als mede door haare glatte bladen en takken; de laatgemeiden zijn slechts aan 't bovenëinde hoirig.

De bloembundel (*a*) heeft langwerpige hoofden; de bloemkrans is grooter, foms donker, paarsch-rood, vol kleurige gefleelde klieren: de melkknopjen zijn orange-kleurig.

De vruchten, even als bij de gewoone Kamperfoelie, in een hoofdien verzameld, ftaan in deeze foort kranswijs, even als een air, rondom den bloemfeng: (*b.*) ieder kransje heeft bijna zes vruchten, van welken niet allen tot volle rijpheid komen: de Bladknoopen hebben zeer groote paarsch-blaauwe fchubben tot onderfcheidend kenmerk; (*c.*) zijnde die fchubben zoo vast en duurzaam, dat zij oock tot een uitsleekend

kenmerk van den droogen steng dienen; en alzoo kan men deeze soort, ook in den staat van bladerloosheid, van alle rankende Kamparfoelle-soorten onderscheiden.

Fig. e is de vergrootte afbeelding van den kolk; *f* de ovaal-ronde geheele vrucht; *g* en *h* de gedeelde vrucht, met de zaaden en zaadhokjens; *i* het zaad.

Nog eene verandering in deeze soorten is de *Lonicera quercifolia*, *foliis quercinis*; naamlijk die, welke bladen de eiken-bladen evenaaren, gelijk *fig. d* op deeze Plaat vertoont. Ware de gedaante van die bladen, zonder verwisseling, altijd dezelfde, zoo zoude deeze soort van *Lonicera*, ter bevordering der verscheidenheid in onze tuinen, aanteprijzen zijn.

Lonicera xylosteum *Reichenb.*
 Laatbloeiende gewoone Kamperfoelie.

V^{de} Classe, 1ste Rang.

Eerste Afdeeling, met slingerende ranken.

Lonicera Semper-Virens.

*Virginische Kamperfoelie.**Virginisches Geißblatt.**Chevre-feuille de Virginie.**Trumpet Honeyfuckle.*

LONICERA SEMPER-VIRENS, *spicis subnudis terminalibus, foliis oblongis, summis connato-persiliatis, corollis subaequalibus, tubo superne ventricoso.*

VIRGINISCHE KAMPERFOELIE, *met bladerlooze eindkransjens, de bovenste bladen doorbladig samen gegroeid.*

Deeze prachtige Kamperfoelie groeit in de wouden van *Carolina* en *Virginien* in 't wild, en slingeret zich om de naastlaande boomen heen, wel twaalf of vijftien voeten hoog: zij brengt schitterend coraalroode bloemen voort, die echter geene reuk hebben. Haar bloeitijd duurt van Mei tot September.

De schoone bloemen prijken, Kranswijze, rondsom een langen gladden hoofdsteel, van drie tot vijf kransjens, boven elkander, en verbeelden een pluim of pans, (a) hebbende aan den basis zes, met de bloemen afwisselende, lancetvormige lovertjens: de bloempijp is lang, van onderen zeer dun, en van gedaante als eene sluit, waaruit men oudtijds plagt te drinken: aan den rand is zij in bijna vijf insnijdingen gedeeld, die voor het uitgaan van binnen geel zijn, doch daarna den bloemkleur aaneemen. De stijl steekt boven de helmtraaden uit, welke helmtraaden met de bloempijp even lang zijn. De vruchten (b.) welke in Augustus rijp worden, zijn ovaal rond; zij worden van de lovertjens, die alsdan een oranje-kleur en vleezige zelfstandigheid hebben aangenomen, ondersteund, en bevatten, in een roodachtige sap, eenige ovaal ronde vlakgestrepte zaden. (c.) De bladen hebben korte stijen, zijn ovaalrond, of ovaal lang-

langwerpig, van vooren stomp, en van een kruidigen flekel voorzien; hunne bovenste zijde is donker-, en de tegenzijde grijs-groen: de twee bovenste bladen alleen zijn samengegroeid, aan den rand terug gerold, en van den bloemsteel doorboord: in koude gewesten vallen, in 't najaar, de bladen af; maar in warmer, of in een stookhuis hernieuwen dezelve, hetwelk, met recht aanciding heeft gegeven tot de Latijnsche benaming van *Semper-Virens*.

De takken van den Heester zijn rond, en de jonge scheuten hebben, zoo lang zij zonder loof zijn, een gladden schors, die van boven paarsch-bruin, en met vlekken getekend is; verder naar beneden is hij donker en geelbruin gevlekt. (d)

De schors van den meerderjaarigen stam heeft ook scheuren; want dezelve scheidt zich jaarlijks, even als in meer soorten plaats vindt, van den stam af: de bladknoppen zijn lancetvormig, vierkantachtig, en van de takken afftaande; zij worden omvat van niet even groote schubben, die in vier kringen staan, loncetswijze, spits, en een weinig samengebogen zijn; de buitenste oppervlakte van dezelve is met paarische stippen versierd.

De oudste ranken worden anderhalf duim dik, en derzelver hout is geelachtig, taai en hard.

Men vindt van deeze soort ook andere verscheidenheden, met ten halve ronde, en ten halve langwerpige bladen. AITON verdeelt deezen in de *grote* en de *kleene Virginische Kamperfoelie*, en volgens dien Schrijver zoude de bloemtak op de Plaat afgebeeld, *Lon. Semper Vir. major*, en de vruchtak *Lon. Semper Vir. min.* genoemd weezen; sommigen noemen den laatstgemelden ook *Lonicera Caroliniana*.

Cl. V. ord. I.

Lonicera Semper-Virens.
 Virginische Kamperfoelie.

C L A S S I S V. O R D. I.

V^{de} Clafsè. II° Rang.

Eerfte Afdeling, of rechtopftaande en veelbloemige Bloemfteeltjes.

Lonicera Symphoricarpos.

Karolinifche Kamperfoely.

Amerikanifche niedrige Symphoricarpos.

Chèvre-feuille à petites feuilles.

Shrubby St. Peters wort.

LONICERA SYMPHORICARPOS, *capitulis lateralibus pedunculatis, foliis petiolatis.*

KAROLINISCHE KAMPERFOELY, *met zijdelingfche gefteelde Hoofdfjet en gefteelde Bladen.*

In de gematigde Propintien van Noord-Amerika, Virginiz, Carolina en Kanada groeit deze laage Heester met zeer dunne Takken; zij wordt ten hoogften vier voeten hoog, en behoort onder het gering genf dier gewasfen, die zo wel in de fchaduwe als in de zon even goed groeijen.

De Bloemen, die tegen het einde van Augustus of in het begin van September zich ontwikkelen, zijn klein en klokvormig, fttaande in digte veelbloemige trosfen op een' korten hoofdfteel genaerd, wordende door de Bladen, die tegenoverftaande, den bogtigen dunnen tak eene gevinde gedaante geven, bedekt, of ftaan onder de Bladen (a); zij zijn ongefteeld, en hebben aan den bafis van het eironde verlengde Vruchtbeginfel twee tegenoverftaande dekblaadjes, en een' klokvormigen, roodachtigen, in vijf ovaale, gelijke infnijdingen gedeelden Bloemkrans, die zolang als de Meeldraaden en de hairige met een geel ten halven kogelvormig merk gekroonde Stijl is, gelijk de vergroote figuren b en c aanwijzen.

De Vruchten worden in October rijp, en vormen paarsroode geknopte trosfen, (d), en verfieren gedurende de helft van den Winter de Takken. In elke tros worden meest twee of drie, of geen der Vruchten ten vollen rijp; zij zijn met de overblijvende Kelkftanden gekroond, en hebben vier hokken, waarvan slechts de twee grootften ieder een ovaal Zaad bevatten, en de twee kleinen ledig zijn. e. f is de vergroote en g de natuurlijke gedaante van het Zaad.

De

De Bladen rusten op korte Steelten, zijnde ovaal, van voren met een' kruidachtigen flekel bezet, op de bovenzijde glad en donkergroen (*b*), op de benedenvlakte grijsgroen, en eenigermate met korte Hairen bezet.

De Takken en Scheuten zijn rond; de jongsten hebben zene met korte hairen dicht bezette Schors, waardoor deze een grijs aanzien bekomt, doch dezelve wordt aan het ouder Hout glad, roodachtig bruin en scheurig. Tak en Stam hebben aan de afdelingen en geldingen, en ook waar de jongste Scheuten zijn ingevoegd, bultige uitgroeiingen (*d*). De Knoppen zijn klein en ovaal, met ovaalvormige schubben, waarvan de vier buitensten bruin en de binnensten helder rood zijn.

Deze Heester is merklijk van de overige Kamperfoeijs daardoor onderscheiden, dat zij in den droogen staat zich als gestorven voorloet. De lange, dunne op den grond kruipende tooten, die dicht boven den wortel voorkomen en in den zomer ligt wortel schieten, bevorderen de vermeerdering van deze voor Najaarsbosquetten zeer geschikte Heester.

CASTIGLIONI merkt aan dat in zijn Vaderland de Wortels en de Takken als een zeker middel tegen de tuschenpozende koorts door de Inboorlingen gebruikt worden.

Lonicera Symphoricarpos.
 Karolinische Hamperfoehie.

*4te Classe, 1te Rang.***Lonicera Tartarica.***Tartaarſche Kamperſoely.**Tartariſche Heckenkiſche.**Chèvre-feuille de Tartarie.**Tartarian upright Honey-suckle.***LONICERA TARTARICA**, *pedunculis bifloris, baccis distinctis, foliis cordatis obtuſis.***TARTAARSCHE KAMPERŒOELY**, *met tweebloemige ſteeltjes en afgezonderde Beziën, de Bladen ſomp hartvormig.*

Op het eerste gezigt zou men misleid kunnen worden, om deze met de zwarte KamperŒoely te verwisselen; doch deze dwaling kan niet langer duren, wanneer men beide ſoorten onderling met elkander vergelykt. Het hoofdonderſcheid bepaalt zich tot de inſijdingen der Bloempijp, het getal en de gedaante der Dekblaadjes, de Vruchten, en zelfs bij de Bladen. Het geen de navolgende Beſchrijving nader verklaren zal.

De warmer Provinciën van *Aſiatiſch Rusland*, voornamelijk de heuveln en afdalingen van het *Altaïſche* Gebergte, de haagen aan de Oevers der *Volga*, van den *Samar* en *Rhymus*, tegenwoordig *Ural* genaamd, zijn de geboorteplaatsen van deze fraaije KamperŒoely, welke van vijf tot agt voeten hoog wordt, en een uitſtekend ſieraad voor onze Voorjaarsbosquetten verſtrekt.

De Bloemen komen in de Maand May, even als die der zwarte KamperŒoely, alleen op iets korter Bloemſteelen ten voorſchijn, hebbende aan den basis van het Vruchtbeginsel, zes, in plaats van vier Dekblaadjes. De twee buitenſten dier blaadjes zijn lineaal lancetgewijze, en langer dan het Vruchtbeginsel (*a*); de binnenſten zijn ovaal, hol en korter dan de eerſten. De Bloemkrans is roodachtig, de Pijp aan den grond gebult, en de Rand tweegelijpt. De Doenvlijp is in vier ongelijk diepe

inrijdingen geveeld, en rechtopstaande; de Benedenlip is langwerpig, van voren stomp en naar beneden gebogen. De Meeldraden zijn glad en met den hairigen stijl (*b*) van gelijke lengte met den Bloemkrans (*c*).

De Vruchten worden in July rijp, dezelve zijn glanzend rood, en nog met de lange Dekblaadjes voorzien (*d*), en bevatten eenige vlakke, ovaale, geole Zaaften (*e*). De Bladen rusten op korte Bladsteel, zijnde ovaal langwerpig, aan de punt iets rond, en aan den basis fomtijds hartvormig (*f*). Zij zijn op de bovenvlakte donker groen, doch aan de benedenvlakte helderer.

De Takken zijn rond; de jongsten hebben gedurende den Winter eene geel- of grûsbruine schors (*g*); maar die van het oude Hout is geelgrijs, met grijze vlakken (*h*), terwijl die van het oudste Hout scheurig is. De Knoopen zijn waterpas afftaande (*i*) en ovaal vierkantig, door bruine, korte, ovaal spitse, boven aan den rand witbehaarde in vier rijen staande schubben omvangen. De in den bovenhoek zittende Knoop is kogelvormig.

De jonge rechte Scheuten leveren schoone Tabakspijpensteel, en de oude Stammen, van twee tot vier duimen dikte goede Laadflokken en Rottingen. De gebrande Koolen evenaren in hoedanigheid die van het Paapenhout ter bereiding van Buskruit, en in *Rusland* worden, volgens het getuigenis van den Heer *PALLAS*, de Spaansche vliegen op de Bladen, die zij zeer beminnen, gevangen.

Eene verscheidenheid met witte Bloemen en Barnsteunkleurige Vruchten vertoont de figuur (*k*).

Lonicera Tartarica.
Tartarische Kamperfoelie.

Vte Classe. P^e Rang.

Tweede Afdeling, of rechtopstaande met tweebloemige Steeljes.

Lonicera Xylosteum.

Rode Hondsbetien.

Gemeine Heckenrutsche.

Chevre-feuille des Buissons.

Fly Honey-suckle.

LONICERA XYLOSTEUM, *pedunculis bifloris, laccis distinctis, foliis integerrimis pubescentibus.*

RODE HONDSBETIËN, met tweebloemige Steeljes, en afgezonderde Betiën; de Bladen niet gekarteld ruig.

In de meeste strecken van *Europa* groeit deze Kamperfoelij, tot eene hoogte van vier tot zeven voeten, in de Boschen en Heggen overvloedig in het wild.

De Bloemen (a) onvrouwen zich in de maand Majj op een kort Hoofdsteelte, het welk, even als de jongste Scheuten en Bladsteelten, met korte Hairen bedekt is. De Bloemkrans is geelachtig wit (d), van buiten met korte Hairen bezet en aan den basis van de Pijp gebult. De Bloemrand is in twee lippen gedeeld, waarvan de bovenlip breed is met vier stompe tanden; maar de benedenlip is smal, langwerpig en naar beneden gebogen (b). De nevens elkander staande vergroote Vruchtbegijnfelen (c) hebben aan hunnen basis zes dekblaadjes, waarvan de vier binnensten ovaal en korter zijn dan het Vruchtbegijnfel, en even als dit met Hairen bezet, de twee buitensten langer, lancetwijze en hafrig (dd). Deze Vruchten worden in Julij en Augustus rijp, hebben eene donkerroode glanzige kleur (e), en bevatten welige ovaale vlakke zaaden (f). Men moet met deze Betiën omzigtig zijn, daar zij, veelvuldig gegeten, hevige brakingen veroorzaken.

De Bladen zijn gefleeld, ovaal, kort toegepunt, aan den basis rondachtig, bij de Vlakten met aanliggende fijne Hairen en aan de benedenvlakte digter bezet (g).

De Looten zijn rond en dun; de jongsten hebben eene grijze met wratjes bezette Schors, welke in het oude Hout niet van kleur verandert, maar scheutig wordt (h). De Knoppen slaan bijna waterpas uitgebreid (i); zij zijn rolvormig toegepunt, dun en lang, van ovaale Schubben omvangen, waarvan de buitensten klein, bruin en glad, doch de binnensten grooter en aan de beiden vlakten met witte Hairen bezet zijn.

Het Hout is geelachtig wit, vast, taai en zeer hard: uit dien hoofde, en wegens de naar de lengte lopende schilferende tweede Schors zo wel als om de breekbare pijpvormige Takken, hebben de Ouden het Gewas den naam van *Xylosteum*, of Beenhout gegeven.

Lonicera Xylosteum.
 Roode Honda-Besfen.

X^{2e} Clasfe. I^{te} IRang.

Het Geflacht.

Rhododendron.

*Roozelaar.**Rofen-lorbeer.**Rofaye.**Rhododendron.*

Het uit het Grieksch famengeftelde woord *Rhododendron* betekent het begrip van Roozenboom in de tegenwoordige levende Taalen. Ofschoon de Bloemen van dit te befchrijven geflacht eene met de roozen eenigermate overéénkomstige gedaante hebben, is het echter verre dat men dezelve Roozen, maar wel roosachtige Bloemen zou kunnen heten. Dit gevoelde men in alle taalen: van daar de Nederduitfche benaming *Roozelaar*, de Hoogduifche *Rofen-lorbeer* en de Franfche *Rofaye*. De Hoogduifche verdient eenige voorkeur, vermits zij, met betrekking tot de fawwierachtige Bladen, het geheele Gewas naar den omtrek bepaalt.

Men telt reeds tien bekende foorten van dit Geflacht, die allen in fchoonheid ulmumten, en als verheven fieraaden van het Plantrijk aangemeekt kunnen worden. De meeste foorten zijn heesterachtigen, met altoos groene onregelmatig verftrooide Bladen. De Bloemen verfpreden zich aan de punt der voorjarige Takken, uit bijzondere Bloeknoppen, die men reeds in de maand Augustus van de Houtknoppen kan onderfcheiden.

De Geflachtskenmerken zijn de volgende:

De Kelk is vijfdeelig of vijfpletig en voortdurend. De Bloemenkrans is éénbladig, rader- of trechervormig, aan den rand uitgebreid, met fomtijds rondschtige Knoppen. De tien draadvormige naar buiten nedergebogen Meeldraaden zijn zo lang als de Bloem, en dragen ovaale, eenvoudige, van boven open Meelknopjes. De draadvormige, even lange, met een ftomp Merk gekroonde Stijl rust op een vijfhoekig Vruchtbeginfel, hetwelk in eene ovale, hoekige, vijfhoekige, vijfdeelige Zaadkapsel verandert, die, van boven openfpringende, in elk Hokje veete kleine Zanden bevat.

De voortkweeking van deze schoone Gewasfen vereischt eene bijzondere zorgvuldigheid, en wordt door het Zaad of door het afleggen der Takken bewerkstelligt. De jonge Plantjes kunnen zonder gevaar niet voor het tweede jaar verplant worden. De voorttelling door het Zaad is ook niet zeer ligt, ten minsten op onzen bodem, om dat de Zaailingen over het algemeen zeer zwak en tedr zijnde, zwakke Gewasfen opleveren. Het Gewas vereischt eene ligt beschaduwde standplaats, turfaarde of loofaarde met een derde fijn zand; ook moeten de Plantjes slechts onder de schaduw van zodanige Bloemen staan, die diep in den grond wortelen, zonder wortelspruiten te schieten; hiertoe zijn geschikt de *Gleditschias*, *Sophoras* de kleinbladige Esch, Siberische Robinia de breed- en smalbladige Cytisus; daarentegen is de nabijheid der volgende en andere zeldzame Gewasfen, als Ypen, Populieren, Moerbezen, Robinias, Syringen, Sumak, Lycium, Doorns, Braamboezen, Braamen, Roozenboom, e. z. v. ten hoogsten nadelig.

X^{de} Classe. I^{te} Rang.

Rhododendron Chamæcistus.

*Laage Roozelaar.**Niedriger Rosenlorbeer.**Rosays Chamæciste.**The Chamæcistus.*

RHODODENDRON CHAMÆCISTUS, foliis ellipticis acutiusculis glanduloso-ciliatis nudis, corollis rotatis, petalis obtusis.

LAAGE ROOZELAAR, met gehairde Bladen en raderachtige Bloemen.

De overige op vrijen grond bij ons gekweekte soorten van Roozelaaren mogen in schitterende pracht uitmunten, en alle aandacht tot zich trekken, niet minder verrukkelijk te aanschouwen is deze kleine, bijna op den grond onder het kreupelhout kruipende laage soort, wegens de zachte, inéénsmeltende schoonheid der kleuren; geeft men daarbij acht op het geheele samenstel der deelen, dan zal men inderdaad in ieder eene nieuwe schoonheid opmerken.

Op de hoogste, het geheele jaar door met sneeuw bedekte toppen der Alpen groeit deze Heester in de rotsklooven, waarin zij met haare menigvuldig vezelige wortelen vastgehecht is.

De schoon lichtpaarsche zagt in wit overgaande Bloemen (a) zijn radervormig, en van die der andere soorten aanmerkelijk onderscheiden; zij komen gepaard of enkel, zelden in drieën te voorschijn, en staan op de eindknoppen der voorjarige Takken, aan lange, roode, met gesteeide klieren dicht bezaaide Bloemsteeljes (b), welken aan hun standpunt van ovale uitgeholde Schubjes bij wijze van lovertjes omvangen zijn.

De tot op den grond gedeelde Kelk is insgelijks aan den kant der insluiting en op de buitenvlakte zeer schoon met roode gesteeide klieren versierd (c). De schoone uitgebreide witte op een' paarschen grond ligg-

liggende bogtige Meeldranden, met roodbruine op wit liggende Meelknopjes (e) en de stompe, bogtige, bijna doorzigtige Stijl (f) verfraaijen de Bloem te meer.

De kleine ovaal lancetswijze, op beiden vlakten groene aan den rand met haren bezette Bladen (g) en die welken alleen aan de jongste éénjarige Takken zitten, vallen in het tweede jaar af, maar nemen op beiden zijden eerst eene roestkleur aan, welke nogthans vrij ooglijk is.

Het is overvloedig bewezen dat Amerikaansche en zelfs Oost-Indische planten zich ligter aan onzen grond gewennen dan zodanigen die op hemelhooge rotten, tuschen de klooven en als in een' eeuwig durende winter groeijen; dit is ook de reden dat deze Heester in onze Plantsoenen nog eene zeldzaamheid of geheel niet te vinden is; maar men plaatse dezelve in digte schaduwe, onder het laage hout en vooral tuschen steenen ruïnen, het geen de veilige, overal uitprijtende en tuschen alles indringende wortelen schijnen te vereischen, en deze oplettendheid zal ook in onze landstreek met den wasdom en bloei dezer schoone Heester beloond worden.

Rhododendron Chamacistus.
Laage Roozelaar.

X^{de} Clasf. I^{de} Rang.

Rhododendron Ponticum.

*Levantsche Rooselaar.**Pontischer Rosen-lorbeer.**Rosaye Pontique.**Purple Rhododendron.*

RHODODENDRON PONTICUM, *foliis oblongis glabris, utrinque concoloribus, corymbis terminalibus, corollis campanulato-rotatis, petalis lanceolatis.*

LEVANTSCHER ROOZELAAR, *met glanzige, lancetvormige, wederzijds glatte Bladen, en eidelingsche Bloemrosjes.*

De schitterende pracht, zowel als de verruklijke schoonheid van deze Heester, zal ieder roemen, die dezelve in hare volten luister gezien heeft; en wien is thans dit zo algemeen bemind gewas onbekend gebleven? Om hetzelve in zijne volkomen schoonheid te schilderen, wordt het penfel van den dichter vereischt; terwijl de Kruidkundige enkel met bewondering bij deszelfs samenfel vertoef.

De met Beuken en Elst begroeide steenachtige stranden van het gematigd Morgentland en de vruchtbare strecken van het Zuidelijk Spanje, in de nabijheid van Gibraltar, voeden deze prachtige wier a vijf voeten hooge Heester, die door de thans minder moeilijke aankweking tegenwoordig zulk een uitstekend sierand voor onze tuinen is.

De Bloemen, die zich in de maand Junij, somwijlen in de maand Maj, aan het bovenste einde der takken van het vorige jaar ontwikkelen, bloejen tot tegen het einde der maand Julij in eene groote hoeveelheid; zij zijn paarsrood en op uitgebreide schermtrosfen vergaerd (a). De Kelk is zeer klein, heeft stompe, aanwylks zichtbare insnijdingen, en is, even als de jonge nog niet ontwikkelde Bladen, Bladsteel en jonge Scheuten met groene vastzittende Klierjes dicht bezet. De bloem is in vijf ongelijke, langwerpige lancetvormige, zeer uitgebreide insnijdingen gedeeld, waarvan de bovensten breedter dan de overigen zijn (b). Op de binnenzijde der Bloemlappen tegen den basis is eene goudgeele vlek, die als met

Goud.

Goudzand gefluppeld is. Aan het begin der inlijding vindt men eene plooi (c), zonder dat dezelve in eene Klier eindigt, als bij de *Rhodod. max.*, het geen als een onderscheidend kenmerk kan aangezien worden. De Meeldraadjes zijn bogtig, neder- en opwaarts gebogen, en dragen langwerpige dubbel staam-gegroei- de, gladde, paarfche, van boven opene Meelknopjes, die het stuifmeel als in een balg bevatten. Het in vijf deelen openspringend Vruchtbeginsel (d) bevat veete kleine Zaa- den. De voortdurende op beiden vlakten gladde op kleine steeltjes staande, rijp zijnde lederachtige Bladen zijn langwerpig spits, van boven glanzend, van onderen grijs groen (e). De Bloeknoppen zijn groot, en van gelijkvormige Schubjesach- tige bruine dekblaadjes omvangen (f), welken die der Houtknoppen evenaren. De Takken en Looten zijn gelijk aan de overige soorten. De bewoners van *Affe* zijn in den waan dat de uitwaasfering van deze Heester nadelig is, en verbannen dezelve uit hunne Tuinen.

Op het Landgoed *Boekenrode*, aan de *Leijdsche Vaart*, zo uitmuntend wagens deszelfs Plantsoen, waar van men op het eene gedeelte onder *Magnolias Kalmias Azaleas Andromedas* en andere vreemde Hees- ters, onder een' vreemden Hemel geloof te wandelen, en aan de andere zijde zich van een' aan volkomen- heid grenzende Vaderlandfchen Landbouw omringd ziet, als onder het befluur van den zo kundigen als gullen menschlievende zeer geachtten bezitter den Heer N. VAN EYS, mogelijk is, zag ik zodanig een' Roozejaar, die, in het twaalfte jaar staande, de hoogte van negen en een' halven voet, en in den omtrek der Takken in het midden gemeten 42 voeten bereikt, gelijk ik zelf heb gemeten bij het vriendelijk onthaal van dat geachtten bezitter. Wanneer men deze Heester van verre of van nabij voor het eerst ziet, van onder tot boven met eene menigte fchoonbloeiende Bloemen bedekt, dan staat men verbaasd, en vraagt niet ten onrechte: is 'er wel iets fchooner?

cl. X. ord. I.

Rhododendron Penticum.
 Leyantfche Rooftelaar.

V^{de} Classe. I^{de} Rang.

Het Geslacht.

Ribes.

*Aalbeziënboom.**Johannisbeere.**Grofsleller.**Courrant.*

Ribes is een *Arabisch* woord, en beteekent in die taal iets dat scherp en zuur is. Volgens het uiterlijk aanzien schijnen de soorten in twee verschillende geslachten verdeeld te zijn, het geen echter een nader kruidkundig onderzoek niet toelaat. De Aal- en Kruisbeziënboom zijn ten aanzien der Bevruchtingswerktnigen niet onderscheiden, maar enkel door het natuurlijk kenmerk der wapenen. Door dit kenmerk worden de Geslachtssoorten ook in zuurbezieige ongewapenden en in grofbezieige gedoornden verdeeld.

Ziehier de Geslachtskenmerken:

De Kelk is éénbladig, ten halven vijfpletig of getand en buikig; de lappen zijn langwerpig, hol, gekleurd, te rug gebogen en voortdurende; de Bloemkrans is vijfbladig, de Bloembladen klein, stomp, recht op aan den kelkrand ingevoegd. Vijf elsvormige rechtopstaande Meeldraadjes zijn, even als de Bloembladen, in de Kelk gevoegd, dragende opliggende, samengedrukte, aan den rand ongespleten Meelknopjes. Het ten halven ronde Vruchtbeginfel is beneden de Kelk tweespletig en het Merk stomp. De Vrucht is eene kogelronde, genavelde, éénhokkige, veelzadige, sappige Bezie, die met de insluitingen der voortdurende Bloemkelk bekroond, en van twee zijdelingche tegenoverstaande langwerpige vruchtzetels voorzien is. De menigvuldige Zaden zijn ten halven rond en iets samengedrukt.

De overéénkomst der Bloemdeelen en de bijna onmerkbare overgang van de Aal- tot de Kruisbeziën wettigt de verééniging dezer twee soorten, welke *LINNAEUS*, in wederwil van sommige zo oude als nieuwere Kruidkundigen heeft vastgesteld. Alle tot dus verre bekende soorten zijn bewoners der Noordelijke gewesten zo wel van de nieuwe als van de oude wereld.

Sommige soorten worden van vier tot zeven voeten hoog. Zij groenen vroeg in het voorjaar. De Bloei-

fen

sem is van andere Bloemen zeer onderscheiden, vermits de stompe kleine Bloembladen minder kleurig zijn dan die der insnijdingen van de Kelk.

De opperhuid der Heester gaat, gelijk bij meer Heesters en Boomen, jaarlijks los. De Takken staan, gelijk de Bladen, afwisselende verbrooid en de huidige rand is aan den basis van de Bladsteel met ongelijk lange, doorzigtige, dikwijls met klieren gekroonde wenkbrauwen bezet. De Bloemen spruiten uit de voorjarige scheuten, of uit bijzondere aan het oude Hout groeiende Vruchtlooten.

Bijna elke grond en standplaats is voor deze Heester dienstig, echter duurt zij onder al te digte schaduw niet lang. Door verdeling der Wortelplanten, Wortelscheuten, Afleggers en Stekken geschiedt de voortteeling het gemakkelijkst. Langzaamer gaat die uit het Zaad, waarvan men slechts gebruik maakt om nieuwe verscheidenheden te winnen, of zodanige vreemde soorten voort te kweken, waarvan men uit verre afgelegen plaatsen geen Planten kan overbrengen. De pogingen der *Goosberri societeit* in *Engeland* hebben reeds verscheiden soorten uit het Zaad voortgebracht.

De Vruchten zijn in het huishoudelijk gebruik, mitsgaders voor Falanteriën zeer nuttig. De geel en zwart gevlekte Rups (*Phalena grosularia Linn.*) benadeelt in de Maand May de Bladen.

V^{de} Classe. I^{de} Rang.

Eerste Afdeling, of zuurachtige ongewapenden.

Ribes Alpinum.

*Alpische Beziënboom.**Alpen Johannes-Beere.**Grasfeiler des Alpes.**Alpen Currant.*RIBES ALPINUM, *inermis, racemis erectis, bracteis flore longioribus.*ALPISCHE of BERGBEZIËN BOOM, *die ongedoorn is, met rechtopstaande Trosfen, de Blikjes langer dan de Bloem.*

Deze ongewapende Heester behoort tot die gewassen welken op het Noordlijk gedeelte van onzen Aardbol eene uitgebreide standplaats van de natuur ontfangen hebben. Zij bewoont de bergachtige streken van Zweden tot Frankrijk, en van Schotland tot Kamtschatka. In sommige oorden is zij tweehuizig; zij wordt gemeenlijk slechts drie of vier voeten hoog, maar in de schaduw en op een' goeden grond kan zij wel de hoogte van agt voeten bereiken.

De bloemen ontvouwen zich in de maand May, en zijn in eenvoudige rechtopstaande Trosfen gegaderd. Volkomen en onvruchtbaare tweeslachtige bloemen. De eerste (a) en de laatste (c) zijn in vergrootte (b) en natuurlijke (d) gedaante voorgesteld. Deze laatste, hoewel zij geen vruchten dragen, geven de Heester door hare gele kleur een' fleurig aanzien, om deze reden geeft men in de Plantsoenen aan deze de voorkeur boven de vruchtdragende stammen, die gedurende den bloeitijd minder schoon zijn.

Roode vastzittende klieren versieren den algemeenen Bloemsteel, even als het Bloemsteeltje (e),
het

het welk aan zijn' basis vastzit, een wit, ovaal lancetswifs voortdarend. Blikke heeft (f), hetwelk langer dan de Bloem en aan den rand met gefeelde Klieren bezet is (g).

De Vruchten worden in Augustus rijp; zij zijn helderrood, klein (h) en bevatten in een zuurachtig luf vocht slechts weinige zaaden.

Onder de ongewapende Beziënhoomen heeft deze Heester de kleinste Bladen, die reeds eenige overéskómst met de Aalbezien hebben; zij zijn drie- of vijfkwabbig, ongelijk groot, en stomp getand (i), in de jeugd op de oppervlakte met eenige hairen bezet, op de benedenvlakte glad. De Bladsteelcn zijn fijnbehaard, hoog en mede van ongelijk lange gefeelde klieren voorzien, die ook aan den huidigen rand te voorschijn komen.

De jongste Takken hebben in den Bladloozen staat eene geelbruine glatte Sehors (m), die aan het oude Hout grijs wordt. (n). De Knoppen zijn, in vergelijking met de overige soorten, dun, lang, spits, staan rechtop (o), en ongelijk groöte, wirachtige, van boven met eene korter een weinig van de punt afftaande Schubben omvangen dezelve.

Rubus Alpinus.
 Alpische Besenboom.

C L A S S I S V. O R D. I.

7de Clafte. 1ste Rang.

Tweede Afdeling, of grofbezietige ftekeligen.

Ribes Cynosbati.

Stekelbezietige Besfenboom.

Amerikaanfche Stekelbeere.

Grosfeilles à fruits piquans.

Prikly-fruited Goetsberry.

RIBES CYNOSBATI, *aculeis sub-axillaribus, baccis aculentis racemosis.*

STEKELBEZIEÏGE BEZIEÏNEOOM, met doornen onder de Oxelen der Bladen en ftekelige geriffte Beziën.

THUNBERG en KALM hebben deze Heester in Noord-Amerika en Japan ontdekt. Zij bereikt een' mans hoogte, heeft dunne uitgebreide Takken, welken van de invoeging der Bladfteelen met eene priemvormige waterpas rechte Stekel zijn gewapend. De Bloemen verschijnen in de Maand Máj, en zijn van eenige Bladen omringd (a); zij vormen overhangende, eenvoudige Trosfen, die uit twee tot vijf Bloemen bestaan, hebbende aan den oorsprong van hun Bloemfteeltje een derzelven een bijkans in twee of vijf lappen gedeeld Dekblaadje (b), hetwelk aan de Bloem, die aan het einde van den gemeenschappelijken Bloemsteel zit, tot aan den grond in twee deelen gedeeld, en aan den rand met gefleelde klierfjes verfierd (c) is, welken men eveneens, zo aan de gemeenschappelijfte als aan de bijzondere Bloemfteeltjes waarneemt (d).

De ovaale Kelk is eenigermate opgeblazen, en de korte infnijdingen der lappen naar vooren behaard (e); dezen buigen zich, terwijl de bevruchting voortgaat, te rug, en na derzelver voleinding fluiten zij weder op elkander (f. g). De Meeldraaden zijn langer dan de Kroonbladen (h), en de Stijlen in twee draadvormige deelen gedeeld, welken door eene kleverige stof verbonden en met een hoofdfjesvormig Merk bekrond zijn. Nu en dan ziet men ook Bloemen met een' driedeligen Stijl. Zeer merkwaardig is het Vruchtbeginfel en de opvolgende Vrucht, welken de vergröote figuur natuurkeurig daarftekt. Ovaal en vijfhoekig bij deszelfs oorsprong, is hetzelfde met zagt ftekelige priemvormige Stekels bezet (i), welken met de in de Maand Augustus rijp wordende paarskleurige Vrucht meer bestand krigen (k). Deze Vruchten bevatten, in een geelachtig fap, eenige harde en bruine Zaden (l).

De Bladen rusten op dicht behairde Bladsteelen, wier huidige rand met ongelijk lange gebaarde wenkbrauwen bezet is (*m*). De bladen zijn bijna vijfslappig stomp en grof getand, en aan den rand nauwelijks en fijn behaard, zijnde de punten der tanden met ronde vastzittende Klertjes bezet (*n*). Hun base is vlak, de bloemen omvangende van dezelve verwijderd, maar aan welige looten grooter met grooter Koppen en aan den bladsteel hartvormig uitgescheiden.

De jongste Looten zijn in den Winter met eene bruine schors bedekt (*o*), daar de schors van het oude Hout bruin en sijnge scheurd is (*p*). De Knoopen zijn eenigermate afstaande; zij zijn door ongelijk groote bruine van boven stompe en aan den rand witbehaarde schubben bedekt (*q*), en aan hunne invoeging met één, bij welige scheuten met twee, zelden met drie harde Stekels gewapend (*r*); echter ontbreken dezen aan het boveinde der scheuten, en de zwakker takken zijn geheel daarvan verstoken.

Ribes cynosbati.

Steekelbeezige Bescaboom.

C L A S S I S V. O R D I.

V^{de} Classe, I^e Rang.

Tweede Afdeling, of grofbezige Stekeligen.

Ribes Diacantha.

Tweestekelige Beziënboom.

Zweyfstachelichte Stachelbeere.

Grosfeiller à deux épines.

Two-spin'd Goose-berry.

RIBES DIACANTHA, aculeis geminatis stipularibus, foliis cuneiformi-tripartitis dentatis, floribus racemosis.

TWEESTERELIGE BEZIËNBOOM, met dubbele Loversjesstekelen, wigvormige driedelig getande Bladen en traagwe Bloemen.

Deze Heester heeft de opmerkelijke hoedanigheid dat zij als middenfoort tuschen de ongewapende en grofbezige of stekelige gerangschikt en als de overgang van de eene tot de andere afdeeling kan aangemerkt worden. Ten aanzien der Bloemen en Vruchten is zij aan de eerste gelijkvormig, maar wegens de Bladen en stekels evenaart zij de tweede, en versooit in alle opzigten, een aanmerkelijk in de Kruidkunde vrij zeldzaam verschijnsel. Dit bekrachtigt ook het vermoeden dat deze foort enkel door vermenging met stekeligen en ongewapenden voortgebracht en dus voortdurend is.

In een' leem- en steenachtigen eenigzins zouten bodem, aan de Rivieren van *Taurië* en *Siberië* groeit deze nog niet algemeen, ook bij HOUTTUIN niet bekende Heester in het wild, en wordt van drie tot vijf voeten hoog. Haare Takken staan recitop, en worden in het Voorjaar groen. De Bloemen verschijnen eerst in de maand Mai, wanneer het loof reeds volkomen is; zij zijn op rechtopstaande eenvoudige trosfen gegatrd (a), en hebben aan den grond van haar basis een lineaal lancetswijs Dekblaadje, hetwelk voor aan den rand kort en sijn behaard (bb) en voortdurend is. Op verscheiden Bloetitakken vindt men vol-

komen tweeflachtige Bloemen, en weder onvolkomen zonder Vruchtbeginsel. De vergroote figuur (e) en de in natuurlijke grootte op den Tak (d) verbeelden de eerste (e) en (f) de tweede, zijnde de onvolkomen fraaijer dan de anderen. De eivormige Vruchten worden op het einde van den Zomer rijp, zijn rood, en bevatten in een zuurachtig sap vier Zaden, die grooter dan die der ongewapende zijn (g). De Bladen zijn driekwabblig, wigvormig (h), ongelijk groot en stomp getand, op beide vlakten glad, en aan den bijna onmerkbaaren huidigen rand der Bladsteel met ongelijk laage priemvormige met kleine gekroonde wenkbrauwen voorzien, die somtijds ook aan de nabij den Bladsteel zittende tanden der Bladen voorkomen. Bij de jonge onvruchtbare Struiken zijn de Bladen minder wigvormig, aan den Bladsteel ingesneden en onvolmaakt driekwabblig.

Van twee aan de invoeging der Bladsteel staande priemvormige stijve Stekels (i) heeft het Gewas zijnen naam ontleend. In den Winter zijn de jongste Takken met eene okerbruine schors bedekt, die aan de oude donkerer en grijs gevlaakt is. De Knoppen zijn aangedrukt (k). Ovaal spits, met lichtbruine Schubben, die in eene zachte afstaande stekel eindigen. Aan de invoeging der Knoppen staan tegen over elkander twee iets naar beneden gebogen bruine stijve Stekels (m), met dezen zijn ook de tierigste Takken onregelmatig en rijklijk voorzien, even gelijk men zulks bij alle andere soorten der stekelige Beziënbeomen bemerkt.

cl. V. ord. I.

Rhus Toxicaria.
 Twee heekelige Beelen boom.

Vte Classe, 1te Rang.

Eerste Afdeling, of Ongewapenden.

Ribes floridum.

*Pensylvanische Beziënboom.**Amerikañsche oder Pensylvanische Johannis-Beers.**Grosfeiller de Pensylvanie.**American black-Courrant.*

RIBES FLORIDUM, *inermis, foliis utrinque punctatis, racemis pendulis, foribus cylindraceis, bracteis germinis longioribus.*

PENSYLVAANSCH E BEZIEËNBOOM, *die ongewapend is, de Bladen aan welkskanten gestippeld, de Trosfen hangende, de Bloemen rosvormig, en de Lovertjes langer dan de Dekblaadjes.*

In *Pensylvanië* en *New-York* groeit deze Heester op vruchtbare vochtige plaatsen in het wild. Haare bogtige, ongedoornde en uitgebreide Takken groeijen zo door elkander, dat het Gewas zich eenigzins haveloos voordoet; hetzelfde wordt vier à vijf voeten hoog.

De Bloemen ontwikkelen zich in de maand Mai, en zitten op witalrige Bloemsteel van twee tot vier duimen lang, waarop dezelve in eenvoudige hangende Trosfen zijn vergaerd (a), en zelden ziet men twee Trosfen uit één' Knop spruiten. De Bloemen zijn rosvormig en iets buldig, haare kleur is groenachtig geel, en de insnijdingen der Bloembedekking zijn te rug gebogen. Ieder hangt aan een bijzonder Bloemsteelje, hetwelk zich ná de bevruchting met de gesloten bloem boogvormig opricht, en aan den grond een voortdurend smal, lancetvormig boven den kerk uitstekend dekblaadje heeft (b).

De ronde zwarte Vruchten worden met het einde van Julij rijp, en bevatten in een groen saf vocht veele kleine zaden (c).

De langgesteelde Bladen hebben in de nabijheid der Bloemen slechts drie lappen (d), zijnde aan den basis vrij recht afgesneden; de verder afstaande zijn grooter, en hebben eene vijfappige, spits en aan den

Basis hartvormige gedaante (e). Derzelver rand is spits, ongelijke zagtandig, op beide vlakten, echter aan de benedenvlakte met geele, doorzigtige, vastzittende ronde Klierjes bezaaid, die men ook aan de fijnhairige Bladfeelen en jonge Scheuten waarneent. Van de priemvormige withairige wenkbrauwen, waarmede de huidige zoom der Bladfeelen bezet is, ziet men ook eenigen op de zijden der Bladfeelen zelve.

De jongste Scheuten zijn in den Winter met eene lichtbruine Schors bekleed (f), die het ouder Hout met grijze Vlakken doet voorkomen (g), en met in wratjes veranderde klierjes bezaaid is. De ovale Knoppen zijn in rondachtig grijze aan den rand behairde, met geele klieren versierde schubben befloten. Twee van den basis der Knoppen aflopende verbeven lijnen geven de Takken eene hoekige gedaante.

Rubus Floridus.
 Penylvanische Besfen-boom.

V^{de} Clasc. I^o Rang.

Eerste Afdeling, of zuurachtig ongewapenden.

Ribes Glandulosum.

Geklierde Beziënboom.

Druifge Johannibeere.

Grasfiller Conck.

Glanduleux Courrans.

RIBES GLANDULOSUM, *inermis, racemis erectis piloso-glandulosis, floribus plantisculis, foliis acuminato-lobatis dentatis, caule ascendente radicante.*

GEKLIERDE BEZIËNDOOM, *die ongewapend is, met rechtopstaande hairig-klierige Trosfen, de Bloemen vlak, spitsgekwab getande Bladen, en de opklimmende Steng wortel schietende.*

Deze Beziënboom is zeer verschillende van alle de anderen, die ongewapend zijn, voornemlijk ten aanzien der hairige Vruchten (c), gelijk mede wegens de kruipende wortelschietende Stengen, waardoor de voortkweeking ongemeen spoedig kan bewerkstelligd worden. Met dit al is dit Heesterje nog niet zeer gemeen; hetzelfde schijnt niet overal te willen tieren, zelfs niet in die streken welken met zijn Vaderland, *Terra nova* of *New-foundland*, een eiland ten oosten van *Noord-Amerika*, op dezelfde breedte liggen.

Het gewas is eene laage langs den grond uitgebreide Heester, met wortelschietende Stengen. De Bloemen verschijnen ten gelijken tijde met de ontwikkeling der Bladen, op rechtopstaande eenvoudige Trosfen (a). Uit ieder knop komt slechts ééne Tros. Iedere Bloem heeft een bijzonder Bloemsteejtje, het welk van onderen met een voortdurend kort lineaal lancetswijs dekklandje voorzien is (b), het welk, even als de algemeene Trossteel, met paarskleurige slijve hairen bezet is. De kringvormige insluitingen van den Keik op deszelfs buitenvlakte, gelijk mede het Vruchtbeginfel, zijn van gestelde klieren

over-

overdekt. De paarsroode Bloembladen en de met dezelve verbonden Meeldraaden omvangen twee van boven vanééngebogen Stijlen, rustende op een kegevormig afgeslomp't Vruchtbeginfel. De rijpe Vruchten, op hangende Trosfen vergaerd, zijn rond en rood, met drooge hairen bezet (c); zij worden in Julij rijp, en bevatten in een zuurachtig vocht eenige vlakke bruine Zaden.

De Bladen zijn lang gesteld, meest vijfkwabbig toegepunt (d), hartvormig uitgesneden, jeugdijg sijn behaard, maar volwassen glad, en aan den kant ongelijk en groftandig, staande aan de huidige bekleeding van de Bladsteel ongelijk lange priemvormige, met klieren bezette wenkbrauwen. *

De ronde Takken hebben eene bruine met verspreide klieren bezette Schors (e), welke aan het ouder hout scheurig en bruingrys gevakt is (f). De mer de punten eenigzins afftaande Knoppen (g) zijn ovaal toegepunt, en in ovaalspits aan den rand behaarde roode schubben gewikkeld. De jonge gekwetste of ingesneden Takken hebben een' aangenaamen met dien van den zwarten Aalbeziênhoorn overéénkomende reuk; doch de wortels zijn zeer lieflijk van geur.

Vte Classe. D^e Rang.

Tweede Afdeling, of Grofbezicige flekeligen.

Ribes Grosfularia.

*Ruige Kruisbeziënboom.**Gemeine Stachelbeere.**Croffeiller épineux ordinaire.**Common Goosberry.*

RIBES GROSSULARIA, ramis aculeatis, petiolorum ciliatis pilosis, baccis hirsutis.

RUIGE KRUISBEZIËNBOOM, met gedoornde Takken, de Bladsteeljes op de kanten hairig, *ae*
Vruchten ruig.

Deze en de glatte kruisbeziënboom worden dikwijls met elkander verwisfeld, alzo beiden verscheiden aanmerkelijke kentekenen met elkander gemeen hebben, die nogthans zeer wel te onderscheiden zijn; ook verschillen beiden zeer veel ten aanzien van hunne oorspronkelijke groeiplaats. Deze groeit voornamelijk in de hoogere bergachtige streeken van de Voor Alpen van het Noordlijk Europa, maar geenszins in de gewoone wouden.

Een der voornaamste kentekenen van deze soort, en waardoor zij van de *Grosfularia usa crisp* onderscheiden is, zijn de geleeide klieren, waarmede het Vruchtbeginfel (a) en de Vruchtsteel bezet zijn, doch die geenszins aan de roodkleurige sijbehaarde Bloembladen (b) gevonden warden. Dit kenteken blijft aan de rijpe (c), zelfs aan de verdroogde Vrucht voortduren, en laat zich ook met behoorlijke oplettenheid waarnemen, maar met een vlugtig overzigt welligt met gemeene hairen verwisfelen. Deze geleeide klieren, welken aan de Loversjes en Vruchtsteelen voortkomen, blijven ook aan de Vruchten van deze soort afkomstige verscheidenheden, onveranderlijk, niettegenstaande zij zelden ten voorschijn komen.

De

De Bladen der weelderige Scheuten (*d*) zijn ten aanzien der grootte verschillende van die welke nabij de Bloemen staan (*e*), zij zijn drie of vijfkwabbig, flomp, nauwlijks getand, op beiden vlakten met fijne hairen dicht bezaaid, en aan den huidigen rand van den Bladsteel met behaarde ongelijk lange wenkbrauwen voorzien.

De Takken zijn rond, met waterpas staande stekels gewapend, die enkel (*f*) of drietallig (*g*) aan de invoegingen der Knoppen, maar somwijlen bij een' weelderigen groei aan de Takken tusfchen de Knoppen zonder regelmatigheid staan.

De Schors der jonge Scheuten is in den Winter geelachtig grijs. die van de andere Takken is aschgruis met kleine wratjes bezet. De Knoppen zijn rolvormig toegepunt, en in roodbruine, smalle, aan den rand terug gebogen leder achtige Schubbenbesloten.

Ribes Grossularia.
 Ruige Kruis Besfenboom.

C L A S S I S V. O R D. I.

V^{de} Classe. I^{de} Rang.

Eerste Afdeling, of Zuurachtige Ongewaspenden.

Ribes Nigrum.

Zwarte Beziënboom.

Schwarze Johannisbeere.

Grasfäller noir.

The Common Black-courrant.

RIBES NIGRUM, *inermis, foliis subtus punctatis, racemis laxis, floribus campanulatis, bracteis pedicellis brevioribus.*

ZWARTE BEZIËNBOOM, *die ongedoorn is, met hairige Trosjes en langwerpige Bloemen.*

De onaangename geur, welken alle de deelen van deze Heester uitwaasleuen, onderscheidt deze soort reeds van alle anderen, en voornamelijk van de *Pensylvanische*, welke haar volgens het uiterlijk aanzien zeer naby komt. Zij groeit in *Europa* in schaduwachtige Boschen, in het Noordelijk *Rusland*, *Siberië* en voornamelijk aan de *Voor-Alpen*. Om de Vruchten plant men haar in onze tuinen, alwaar zij eene Heester van vijf tot zes voeten hoogte wordt, wier Takken rechtop slaan.

De Bloemen bloeijen in de Maand May; zy verbeelden hangende eenvoudige losse trosjes; één tot vier of vijf ontwikkelen zich uit één knop; zy zyn klokvormig, en de rondachtige insnijdingen der Kelk zijn te rug gebogen (*aa*)*. Ieder Bloem hangt aan een bijzonder Bloemsteelje, het welk aan den Basis met een enkel of dubbel lancetvormig, zeer klein, voortdurend Lovertje is voorzien (*bb*), het welk zich na de bevruchting met de gesloten Bloem boogvormig opricht. De bolronde glanzig zwarte Vruchten (*c*) worden in de Maand Julij rijp, bevattende in een donkertrood sap veele kleine ronde Zaden. De reuk en een smaak der Vruchten is even onaangenaam als die der geheele Heester, en zijn slechts van weinige liefhebbers bemind.

De langgesteelde Bladen zijn vijfwabbig spits, aan den Basis hartvormig diep ingesnedden (*d*), maar nabij den bloesem kleiner, minder hartvormig en driekwabbig (*e*). De Rand is ongelijk, groot en slomp getand, de oppervlakte bezadigd groen, de benedenvlakte helder groen, met vastzietende, ronde doortzigtige gele klieren bezaaid; dezen vindt men ook aan de jongste groene Scheuten, somtijds echter zeld-

zaam aan de Bladfteelen. De Wenkbrauwen, gelijk men aan de huidige bekloding der Bladfteelen waarneemt, zijn priemvormig, fijn withairig (*f*). De fehors der jonge Scheuten is gedurende den winter lichtbruin, maar verandert, ouder wordende, in het grijze, of grijsbrune. De doorzigtige klieren; gelijk men aan de jonge groene scheuten bemerkt, zijn thans in enkele ronde wratjes veranderd (*g*). De knoopen zijn ovaal uit ronde aan den rand hairige schubben bestaande, die met eenige vastzittende geele klieren zijn bezet; zij slaan, gelijk bij alle foorten, overhoeks (*h*).

Niet alleen verstrekt deeze Heester onder de lagere nuttigbaare Vruchtboomen en bloeiende Heesters tot afwisseling, maar haare Vruchten zijn ook tot huishoudelijke gebruik dienstig. Zo worden bij voorbeeld de Bladen en jonge Looten als pisdrijvend geroemd; en zelfs meent men dat de daarvan getrokken Thee een onschadelijk aanprikkelingsmiddel is ter opwakking van verminderende aangename aandoeningen. Van de Vruchten bereidt men met Rum en Suiker aangename Ratafia. In *Rusland* vervaardigt men uit dezelve door gisting met of zonder Houig, of eenig geestrijk bijmengsel, een' geestrijken Drank. Onze Zwarte Beziëngelci is genoegzaam bekend, even als de Genever op Zwarte Beziën, welke een uitmuntend pisdrijvend middel is, en somtijds, matig gebruikt, alle andere Geneesmiddelen in de Waterzucht overtreft. De Deeren beminnen de Vrucht als eene kostelijke verfnapering.

Rubus Nigrum.
Zwarte Besien-boom.

Vte Clafse. I^{te} IRang.

Eerfte Afdeling, of ongewapende.

Ribes Petraeum.

Rofen Beziën-boom.

Felfen Johannis-Becre.

Grosfeiller de roche.

Rock-Courrent.

RIBES PETRAEUM, *inermis, racemis pilosifcullis erectis, floribus planifcullis, foliis acuminato-lobatis incifo-dentatis, caule erecto.*

ROTSEN BEZIËNBLOOM, *die ongedoorn d, met iets hairige rechtopftaande Trosjet, bijna platts Bloemen, met toegepunt-kwabbigc ingefneden getande Bladen, de Stam rechtopftaande.*

In *Bobemen*, op het *Reuzengebergte* en op den *Mont d'or* is deze natuurlijke Alpenheester zo wel te vinden, als op de met sneeuw bedekte *Alpen*, alwaar haare korte, zich weinig verheffende Takken haar tegen de drukking van het sneeuwgewigt, beveiligen, het welk haar op haare natuurlijke standplaats, alwaar de Winter lang duurt, gedurende het grootste gedeelte van het jaar drukt; deze haar zo natuurlijk eigenaartige Alpengedaante wordt door de cultuur in geenen deele verminderd; en het gematigd rood, waarmede de Natuur haare bloemen tekende, doet haar onder haare medfcoorten op eene bevallige wijze uitftekcn; daarenboven is het eene bijzonderheid dat deze Heester in onze Tuinen, waar zij drie à vier voeten hoog wordt, tégen de eigenaartige hoedanigheid der Alpgewasfen, ook op eene zonnige standplaats welig en tierig groeit.

De Bloemen komen in de maand Mei op eenvoudige rechtopftaande Trosfen, van één tot drie in getal, uit één' knop voort (a d). Iedere Bloem rust op een kort Bloemsteelje, hetwelk beneden met een voortdurend ovaal ftomp dekblaadje voorzien is (zie de vergrootc figuur c). De kringvormige infnij-
din-

dingen der bloembedekking zijn uitgebreid, aan de binnenvlakte rood, en met evenéénsgekleurde zeer korte Hairen dicht bezaaid (*d*). De omgekeerd hartvormige Bloembladen (*e*) zijn met de Meeldraaden van gelijke lengte, en omvangen een' ten halven tweedeligen róoden op een' tolvormigen gladden vruchtboodem rustende Stijl. De Vruchten worden bij ons in Julij rijp, maar op de natuurlijke groeiplaats in Augustus; zij zijn rond en rood, grooter dan de gewoone Aalbezie; zittende aan zwaare nederhangende Trosfen (*f*) en bevatten in een wrang zuur sap eenige kleine bruine Zaden.

De Bladen, die ten aanzien van grootte en gedaante aanmerkelijk van elkander verschillen (*g h*), hebben eene vaste zelfstandigheid, zijn drie of vijfkwabbig, meer of min hartvormig uitgesneden, aan den rand sijnbehaard, groot en ongelijk getand, op de beide vlakten glad, rustende op lange Bladsteelten, die slechts weinig huidig en met ongelijk lange wenkbrauwen bezet zijn, waar tusfchen kortgefeelde klieren staan.

De jongste Looten zijn rond, in den Winter in eene bruine zich afschillende fchil gewikkeld, terwijl de onder deze fchil liggende fchil grijs is, en aan het oude Hout eene donkerbruine kleur aanneemt (*k*). De van de looten eenigzins afstaande Knoppen (*l*) zijn met ongelijke zwarte ovaalspitfe fchubben omvangen.

Eerste Afdeling, of Bezicächte ongewapenden.

Ribes Rubrum.

*Rooie Aalbeisboom.**Gemeine Johannisbeere.**Grasfeiler commun.**Red Courran.*

RIBES RUBRUM, *inermis, racemis glabris floribus planis, foliis obtuse quinquelobis caule erecto.*
 ROODE AALBEIZENBOOM, *die ongedoord is, met hangende gladde Trosjes van platteachtige Blaemen.*

Veel Vruçhtdragende Heesters munten enkel door haare schoonheid uit; deze echter zowel door nuttigheid als door schoonheid. Niemand zal de schoonheid der roode Vruçhten, onder het niet minder aangenaam groen uitslakende, betwisten; en hoe verkwikkend en voor de gezondheid voordelig de rinfche Vruçht is in het heete jaargetijde is iedereen' bekend; ten bewijze hier van strekt het menigvuldig aankweken van deze Heester in alle Tuinen.

In de Noordelijke Boschen van *Zweden*, *Siberië* en *Zwitserland* wordt deze Heester wild groeiende gevonden. Even alsof de Natuur deze strecken, voor het gemis van den Wijnstok schadeloos wilde stellen. De kunst heeft in onze Tuinen door het Zaad verscheidenheden met verschillend kleurige Vruçhten voortgebracht, als donker- of helderrooden, geel- of paerkleurigen, of met sierlijke witte en roode streepen. Grootte saprijke Vruçhten groeijen aan welig groeiende Takken. Om die reden dient men deze Heester in een' goeden grond alleen staande en niet als Heggen te planten. Daarbij moeten zij jaarlijks van het dorre Hout ontlast, en zelfs de al te welige Takken van het voorgaande jaar, vóór het uitbotten der Bladen, 5 à 7 duimen ingekort worden.

De Bloemen ziet men bij warm Voorjaarsweder somwijlen reeds in de Maand April, op hangende eenvoudige Trosfen vergaerd, openbreken (a). Zij zijn geelachtig groen, plat, met insnijdingen der Kelk terug gebogen. Ieder hangt aan een bijzonder Bloemsteelte, het welk aan den grond met een ovaal, puntig, voortdurend lovertje is voorzien, het welk na de volcindigde bevruchting naar beneden buigt (b). De Vruçhten worden in de Maand Julij rijp, en bevatten, in een aangenaam zuurachtig vocht, kleine geelbruine Zanden (c).

De Bladen zijn vijfslappig, aan den grond hartvormig uitgefleden, op de bovenvlakte glad, aan de benedenvlakte, voornaamlijk op de aderen, fijnhairig, en aan den rand ongelijk groot en flomp getand (*d. c.*). De wenkbrauwen, die aan den huidigen rand der Bladsteel zitten, zijn weinig behaard, en tusfchen dezen bemerk men, even als aan de Bladsteel, kortgeftelde Klieren.

De jongfte Scheuten hebben in den Winter eene geelachtig bruine Schors (*f*), zijnde die van het oude Hout donker, met grijze vlakken getekend, met weinig wratjes en fcheurige fchorffen. De Knoopen zijn ovaal puntig en met zwartbruine ovaalpuntige Schubben bedekt. (*h*).

Het gebruik der Vruchten is te bekend om hierover uit te weiden. Alleen is aan te merken dat de verfcheidenheden met geel, of ook wit en groenkleurige Bladen (*f*) eene fchaduwachtige Standplaats vereifchen.

Geelkleurige Vruchten vertoont de Afbeelding (*k*.)

Ribes Rubrum

Roo de Besfenboom.

V^{de} Classe. I^{de} Rang.

Tweede Afleiding, of grofbeziege Stekeligen.

*Ribes Uva crispa.**Gladde Kruisbeziënboom.**Glatte Stachelbeere.**Grofsteller épineux des jardins.**Smooth-fruited Gooseberry.**RIBES UVA CRISPA, ramis aculeatis, bacis glabris, pedicellis bractea monophylla.**GLADDE KRUISBEZIËNBOOM, met gedoornde Takken en glatte Beziën, de steeltjes tinbladig geblikt.*

Men heeft van deze zeer bekende in het Noordlijk gedeelte van *Europa* en het naast aan liggende *Azië* in Boschen en Haagen wildgroeiende Struik zeer veel verscheidenheden, die zo wel ten aanzien van de kleur en grootte der Vruchten als van de meerdere of mindere bewapening der Takken allen verschillend zijn.

Deze Struik blijft altijd laager dan de Ruige Beziënboom, en onderscheidt zich van denzelfen daardoor dat het Vruchtbeginfel en de buitenste vlakten van de Bloembedekking slechts sijnbehaard zijn (a) en niet met gestelde kliertjes zijn bezet, gelijk de beiden vergroote Bloemen op de Platen antonen.

De Bladen zijn slechts dun behaard, aan den rand groot en stomp getand, en aan de Bladsteel en tongelste lange wenkbrasuwen behaard (b). De Vruchten zijn van slechts weinige Hairen voorzien, sommigen zijn geheel glad; zij zijn rood (c), groen (d) of geelachtig (e) en bevatten in een aangenaam zuurachtig vocht eenige bruine harde Zaden.

In den Winter hebben de jongste eenigermate hockige Takken eene geelgrijze Schors, die aan het onder Hour donkergrijs wordt. De ovaal spitse Knoppen zijn met bruine aan den rand eenigzins omgerolde Schubben bedekt, en aan hunnen basis meestal met drie waterpas uitgebreide harde doorns voorzien (f).

Ten aanzien van aangename afwisseling in lage Vruchtuinen, en meer nog ten aanzien van het huis houdelijk gebruik is deze Struik van veel belang. Volgens de Proefnemingen zo wel hier reeds bekend als in Engeland verder voortgezet, wordt uit de Vruchten een zeer goede Wijn geperst. Naardien het insamen der Vruchten wegens de Doorns eenigszins bezwaarlijk valt, besteden de Engelschen aan de uit het Zaad gewonnenen minder stekelige verscheidenheden veel zorgvuldigheid.

Ingeval deze Proefnemingen geheel aan haar doel beantwoorden, dan verkrijgen daardoor de Noordelijke landen van *Europa*, waar de Wijnstok niet voortkomt een zeer nuttig Surrogaat, en het ware alzo te wenschen dat men in deze streken meer acht op deze wijgevende Plant sloeg.

Met de Knoppen, die men in een lang zakje in een vat met Wijn hangt, meent men eene geringe soort een' Muskaatgeur te kunnen geven.

Ribes Uva-crispa.
 Gladde Kruis Besfenboom.

V^{de} Classe. II^{de} Rang.

Het Geslacht.

Periploca.

*Slingerplant.**Rebe oder Schlinge.**L'Apocin.**Virginian-Silk.*

De Latijnsche benaming van dit Gewas is uit het Grieksch samengesteld, en betekent iets hetwelk zich om iets anders als aangehecht heenlingert. Deze Slingerplanten behoren in den striksten zin onder de Kruiden, en niet onder de Heesters, en slechts zodanigen kunnen onder de Heesters geplaatst worden, welken ten aanzien van haaren eenigermate hoestrechtigen Stam, en dat zij zich om de Heesters en Boomen heenlingeren, deze uitzondering toelaten. De Kruidkunde telt thans elf soorten, die onder verscheiden Luchtfreken groeijen; en hoewel de Bloemen en het Groen van allen voor het oog niet rechtstreeks schoon genoemd kunnen worden, hebben zij nogthans een vreemd en uitstekend aanzien, zodat sommigen wezenlijk schoon zijn, en, nazauwkeurig beschouwd, kan men allen met recht een schoon famenfel toekennen.

Van alle soorten kan alleen de hierna te beschrijven soort van *Periploca græca* in onze Gewesten voortduren, en dezelve versprekt in onze Tuinen, vooral wegens derzelve schielijke groei en het levendig groen der Bladen, tot bedekking van Muuren en andere voorwerpen als Slingerplant tot wezenlijk voordeel.

De Geslachtsdeelen zijn zo uitstekende dat zij zeer ligt kunnen onderkend worden.

Voorreest behoort de Bloem onder de samengedraaiden, of zodanigen die vóór hunne ontwikkeling zijn samengedraaid. De Kelk is vijfdeelig, klein, en de lancetsgewijze lappen zijn voortdurende. De Bloemkrans is vlak, éénbladig en radervormig tot bijna op den grond in vijf lappen gedeeld. Dezen zijn langwerpig linniaal, afgeflompt en uitgerand; aan de zijde zijn zij met een rand te rug gebogen, vertonende eene golvende draaiing. Vijfdeelige Honigkloertjes omsingelen de bevruchtigingswerktuigen, welken vijf ingekromde Dru-

den

den voortbrengen, die korter dan de Bloembladen zijn en met dezelve afwisselen. De zeer korte Meel- draadjes zijn ingekromd, elkander aanrakende en viakkig. De Meelknopjes zijn dubbel, over het Merk el- kander aanrakende; zij hebben zijdelingfche Hokjes, en de vijf Meelknopjes zijn even als gefteeld aan de Honigdraadjes gehecht. Het Vruchtbeginfel is dubbel gefpleten, eivormig, zich aanrakende, en eindigt in de vijf voornemde Honigklierjes van onderen en van boven in twee veréénigde Stijlen. Het Merk is hoofd- vormig holrond, vijfkantig, met gekartelde hoeken, door sommigen als klierjes befchouwd. De Vrucht beftaat in twee Blaasjes of Beursjes, welken groot, langwerpig, buktig, éénhokkig, éénkleppig en aan de punt famengekleefd zijn. De kleine veelvuldige gefchaliede Zaden zijn met een hairig plus bekrond, en de langwerpige Zaadzetel is draadvormig.

Het melkachtig vocht, het welk uit de gekwetfte Bladen en jonge Ranken druipt, is voor sommige dieren éodelijk. De in het Najaar afgefneeden Ranken kan men tot aanbinden en aanhechten gebruiken.

C L A S S I S V. O R D. II.

V^{de} Clasfè. II^{de} Rang.

Periploca græca.

Syrische Slingerplant.

Die indianifche Rebe oder Schlinge.

L'Apocin grimpants.

The Virginian Silk.

PERIPLOCA GRÆCA, *floribus interne hirsutis terminalib*

SYRISCHE SLINGERPLANT, met de Bloemen van binnen ruig en aan het einde de Takken.

Siberië, Syrië en de warme gewesten van het Morgenland voeden dit Slingergewas, hetwelk zich aan de nabij staande Boomen hecht en van 20 tot 40 voeten langs dezelve omhoog klimt. De schielijke groei, het levendige groen der Bladen en het vreemde fchoone aanzien der Bloemen hebben hetzelfde eens plaats in onze lusttuinen toegeftaan.

In de maanden Junij en Julij bloeijen de Bloemen op uitgebreide bundelert vergaerd (*aa*); haar in vijven gedeelde Bloembedekking is zeer klein en voorrudende, en de radervormige Bloem in vijven gedeeld, welke, langwerpig golvende, op zijde te rug gebogen, nog het aanzien heeft van vóór haare ontwikkeling samengedraaid te zijn (*b*). De Bloemlappen zijn van binnen paars, met witte Halren bezet, hebbende elk van den grond één of meer groene streepen. Het uiterande boveneinde is bleekgroen (*c*), even als de rugzijde (*d*). Een bijzonder aanzien hebbende de vijf paarsroode Honigdraaden (*ee*), welken tegen elkander gebogen tusfchen de Meeldraadjes staan, en aan welken de Meelknopjes zijn aangehecht. De Bloemfleen komen als geëemd uit de Hoofdftengen, hebbende telkens eene enkele Bloem in hun midden, zijnde elke arm telkens door twee lichtgroene lancetgewijze tegenoverftaande Lovertjes ondersteund.

De lichtgroene Bladen der Ranken en Hoofdftengen zijn ovaal (*f*), die der Bloemtakken lancetgewijze (*g*), en de Ranken komen voort uit knoppen, die in den droogen staat nauwelijks zigbaar zijn (*h*), of uit de Hoofdbloemtakken, (*i*), zijnde de Stengen kronkelend gewonden en slingerende.

Het Gewas wordt laat in het Voorjaar groen, maar groeit dan ook fchielijk voort. De Flaut verdraagt

in ons Climaat onbedekt de strengste koude, en ieder grond, uitgenomen een al te vochtige, is haar aangenaam. Dewijl de Zaaden bij ons niet rijp worden, moeten wij dit Gewas door Afliggers voortelen. Uit de jonge Takken vloeit als zij gewond zijn een bitter Melkvocht, hetwelk Honden, Wolven en andere dieren doodt.

De schors van den droogen Tak (*K*) is blasuwachtig bruin, heeft tegenoverstaande kleine knoppen (*k*), waaruit de voornoemde Takken voortkomen, en die bij hun begin met een dubbel half kringvormig uitgroefsel bekleed zijn (*l*).

Tot beklleding van Muuren en diergelijken is dit Gewas bijzonder geëigend. Bij een' uitgebreiden aanleg is hetzelve met andere Slingerplanten te vermengen, als *Bignonia radicans*, *Hedera helix*, en *quinquefolia Vitis labrusca* en *vulpina* met de soorten van *Clematis*, *Celastrus scandens*, *Menispermum canadense*, *Glycine frutescens* en *apiot*, *Rubus fruticosus* met dubbele witte en roode Bloemen. Ook slingeren de *Lupulus humulus*, *Bignonia* en *Convolvulus sepium* hunne ranken met de veel geëimde Takken van dit Gewas. Indiervoegen gebruikt men hetzelve tot bedekking van Rotsen, Muuren, Steenhoopen, Grotten, Heremitaadjen, hutjes e. z. v., tot beklleding van kunstige Ruïnen, om Wildernissen digter te maken, tot Prieltjes, gewelfde Lzaanen, e. d. g.

Periploca Graca.
Syrische Slingerplant.

Vte Clafse, III^{de} Rang.

Het Geflacht.

Staphylea.

*Pimpernoete.**Pimpernufs.**Faux Pittachier.**Blad/cernus.*

De Geflachtnaam *Staphylea*, eene verkorting van *Staphylo-dendron*, betekent naar het laafte woord Druivenboom, zeker om de trofchachtige famenftelling der hangende Bloemen.

In eene gematigde Noordelijke luchtftreek vindt men de twee alhier bekende foorten van deze eenvoudige fchoone Heester, aan vruchtbare Beckjes, Rivieren, Meiren en op laage vochtige plaatfen. Zij bieden den Tuinliefhebber eene vermeerdering van menigvuldigheid voor Voorjaarspartijen aan, daar zij om het fchoone groen der famengeftelde Bladen zowel als de hangende Bloemtrofen, geen onaangenaam fieraad opleveren.

De kentecken van het Geflacht, het welk thans bijna onder den derden Rang der vyfde Clafse bepaald wordt, zijn eene vijfdelige, fchoon gekleurde holle, den Bloemkrans evenaardende Kelk, bevattende het Vruchtbeginfel. De Bloemkrans heeft vijf langwerpige rechtopftaande Bladen, even als de Kelk. Uit het Vruchtbeginfel ziet men vijf langwerpige, holle honigdraaden verfchijnen; die tufchen vijf langwerpige met eenvoudige Meeknopjes gekroonde Helmdraadjes ftaan, en tufchen de Bloem en den Kelk zijn ingevoegd. Het dikachtige twee- of driedelige Vruchtbeginfel onderftaunt twee of drie eenvoudige nauwlijks langer dan de Helmdraadjes zijnde Stijlen, met ftompe, holle, aanrakende Merken. De Vruchten zijn twee of drie opgeblazen flappe met een' zijden naad famengegroeide huidige, geaderde Vruchten, die door een fchetvlies in twee vakken gedeeld zijn, en aan de punt naar binnen openbarsten. De twee Zaaften zijn beemchtig rond, met eene fchuin afgeftompte punt, die zijdelings aan de punt eene fchuinfche groef voorftelt.

De Voortplanting geschiedt het best door Afleggers, en de in Maart afgelegde Takken hebben in het volgende Voorjaar ter verplanting toereikende wortelen. Langzaamer geschiedt zulks door het Zaad, het welk eerst in het tweede jaar kiemt, en langzaam groeiende Planten levert. Die door Stekken is zo onzeker als onnodig, daar het Gewas wortelspruiten in overvloed geeft.

Wij men de Heester tot een wezenlijk sieraad plaatsen, dan moet zij onder ten gelijke tijden met afhangende Bloemen bloeiende Gewasfen vermengd worden, als b. v. de *Robinia pseudo-acacia*, *Cytisus laburnum*, *Acer pensylvanicum*, *Berberis*, *Ribes floridum*, *Haiesia* en *Sophora tetrapetala*. Deze schoonheid wordt vermeerderd door het tuschenmengen van Gewasfen met opstaande Bloemen, als *Rosa bicolor*, *Spiraa chamaedrifolia*, *Syringa laciniata*, *Rhododendron ponticum*, benevens eenige soorten van *Amerikaanfsche* Doorns en Mispelen. Het contrast vermeerdert, even als de schoonheid, door de slingerende met schoone blaauwe ten zelfden tijde bloeiende *Atragene alpina*, deze zal de Heester allen luister bijzetten, zo zij haare veelvuldige ranken om dezelve heen slingerende, en van de bovenste Takken haare schoonheid, om zo te spreken op de benedenste uitfort.

Vte Classe, III^{te} Rang.

Staphylea Pinnata.

*Gevinde Pimpernoote.**Die faufblättrige Pimpernuß.**Nez coupé, ou faux Pistache.**The common Bladdernut.*

STAPHYLEA PINNATA, foliis pinnatis.

GEVINDE PIMPERNOOTE, met gevinde Bladen.

Deze zo eenvoudig schoone Heester wast in geheel het gematigd *Europa*. PALLAS vond haar ook in *Georgie*, alwaar de half geöpende Bloemen in Aziën gelegd en als Kappers gegeten worden.

De uitgebreide Wortel strekt tot blis van verſcheiden Stammen, welken in een' goeden grond van twaalf tot agtien voeten hoog en twee of drie duimen dik worden, De Stammen zijn rechtopgaande, en, even als de gevinde Bladen, tegenover elkander ſtaande. De jongſte Takken hebben eene groote met wit merg gevulde Mergpijp, op welken zich de Bloeitakken ontwikkelen, omringd door vier gevinde Bladen, uit vijf ovaal ſpits, ſingetande, kortgeſteelde Blaadjes ſamengeſteld (*a a*), welken aan den baſis van den algemeenen Bladſteel twee ſmale, lineale, witte, afvallende Dekblaadjes hebben (*b b*), en veel kleiner zijn dan die der Houttakken (*c*). Aan het einde van deze Bloeitakken, waarvan telkens twee den groei van het voorgaande jaar beperken (*d*), komen de nederhangende Bloeiſtakken, die in haare volkomenheid uit één tot vijfentwintig Bloemen zijn ſamengeſteld, welken drietalig op een bijzonder Bloemſteel en eenigermate van elkander ſtaande op den algemeenen Bloemſteel zijn ingevoegd, terwijl elk op een afzonderlijk Bloemſteeltje rust (*e e*); aan den baſis der Bloemſteeltjes zijn vier lineale afvallende Dekblaadjes, waarvan 'er één aan den grond des algemeenen Bloemſteels zit.

De Bloemen ontwikkelen zich in de Maand Maïj met de Bladen tevens. De Bloembedekking is, even als de kleur der Bloembladen, wit, aan de zonzijde van buiten rood gefchakeerd; de infnijlingen zijn uitgebreid met de punt naar binnen gebogen, breeder dan de Bloembladen, die zich niet meer openen

dan da' men de geele meelknopjes der draadvormige, witte, gladde, met de Bloem even lange Meel- draadjes kan vernemen.

Het opgeblazen gladdè Vruchtbeginfel rust op een' vijfkantigen Vruchtzetel, en ondersteunt even veel draadvormige wire met de Meeldraaden even lange Stijlen als bevruchte Kapfelen, welken, gelijk de vergrootte figuren aanwijzen, in het midden uitgebogen en van boven met stompe Merken zijn veréénigd (*ff*). De Kapfelen, meest ten getale van twee of drie, groeijen naderhand tot huidig opgeblazen ovaale geëiderde Vruchten, die zich aan de punt naar binnen openen, en in Augustus rijp worden (*gg*). Ieder Kapfel is in twee vakken verdeeld, bevattende van zes tot tien Zaden, waarvan slechts één of twee volkomen worden; zij zijn hard, glad, bruin, aan den basis stomp (*h*) en worden door eenige Kerkgenootschappen tot Roozenkransjes gebezigd; zij hebben een' onaangenaam zoeten smaak, en eene pistachekleurige, eenigzins olijachtige zelfstandigheid, en veroorzaken bij kinderen hevige brakingen.

De ovaalstijfe, ongelijk groot geschubde Knoopen, staan op de jonge Takken tegen over elkander, en bevatten de Bloemtakken gedurende den Winter. Eene gladdè Schors bekleedt de jonge Takken, waarvan de éénjarigen met veel verheven buljes en de anderen met witte streepen bezet zijn, die naderhand tot verdiepte scléuren groeijen (*i*)

Ligustrum Pinnata
 Gevindel Timpernoote.

2de Classe. IIIe Rang.

Staphylea Trifolia.

*Driebladige Pimpernoot.**Die Dreiblütterige Pimpernoot.**Nez-coupe de Virginie.**The three-leaved Black-nut.*

STAPHYLEA TRIFOLIA, foliis ternatis.

DRIEBLADIGE PIMPERNOOT, met drievoudige Bladen.

Aan de oevers van het Meer *Champlain* in de Noordlijke streken van *New-York*, bereikt deze Heester, in het wild groeiende, de hoogte van 8 a 10 voeten. Zij bloeit in haar Vaderland even als bij ons in de Maand *May*, of bij eene late Lente in het begin van *Junij*.

De Bloemen komen aan de Takken van de jonge Scheuten ten voorschijn, en formeren afhangende Trosfen (a), echter zijn dezelve korter en uit minder Bloemen samengefeld dan bij de andere soort. Dezelve staan drievoudig, ieder op een bijzonder Bloemsteelje, ieder is weder met een lang hairig Bloemsteelje op den algemeenen Bloemsteel ingevoegd, en bij hunnen oorsprong met twee witte linesale hairige deekblaadjes voorzien (b).

De voortdurende witte, in vijf smalle insnijdingen gedeelde Bloembekleding is hier korter dan de met hunne punten uitgebreide Bloembladen; deze Bloembladen bevatten vijf draadvormige van beneden tot de helft van derzelve lengte naar buiten toe hairige witte geels Meelknopjes, hier vergroot voorgefeld (d); deze onvangen weder een' vijfkantigen Vruchtzetel, rustende op een met witte hairen bezet Vruchtbeginfel (e), het welk weder drie draadvormige aan elkander gedrukte slijen draagt (f), waarvan de geete Merken eene afgestompte gedaante hebben, gelijk de vergrootte figuur (g) aanwijst. Dit Vruchtbeginfel verandert in Augustus in eene rijpe Vrucht, in de gedaante van eene twee- of drie-

hok-

hokkige, opgeblazen, huidachtige, puntig samengegroeide Kapsel (*h*), en bevat in ieder hokje zes of zeven aan die der andere soort gelijkvormige, hoewel kleiner, maar harder en glanziger Zaden (*i*), waarvan echter in ieder hokje slechts één of twee tot volkomenheid geraken.

De uit de Takken tegenover elkander staande Bladen (*k*) zijn uit drie ovaal spitse, getande en jeugdig iets hairige Blandjes samengefeld, van welken de tegenover elkander staande aan den algemeenen Bladsteel ingevoegd en bijna ongesfeeld zijn, en het enkel staande alleen gesfeeld is. Deze Bladen hebben aan den basis van den algemeenen Bladsteel twee smalle, witte, hairige Loovertjes (*l*), en derzelver drie-vouwdige gedaante is de reden der foordlijke benaming.

De jongste ronde Takken, aan welke de ovale, uit vier ovaale holle schubben gevormde Knoppen in tweeden (*m*), somwijlen in drieën (*n*) tegenover elkander voortkomen, hebben eene groote Mergpijp (*o*), en eene geelbruine glanzig gladde Schors; die der twee jarige takken is bruin, dicht met witte verheven wratjes bezet, die naderhand in lange witte streepen verouderen, en aan de zwarte schors van het ouder Hout, hetwelk wit en taai is, scheuren veroorzaken.

De voortplanting en plaating geschiedt even eens als van de andere soort, behalven dat de Planten uit het Zaad in hunne jeugd gevoeliger voor de koude zijn dan die der *Staphylea pinnata*.

Scaphyloc trifolia.
 Drieblättrige Pimpernoute.

Derde Afdeling, of met veelvoudige en dubbel samengefelde Bladen.

Het Geflacht.

Aralia.

Aralia.

Aralie, oder Angelikenbaum.

Aralie.

Aralia or, Angelica-Tree.

Den oorspronlijken Naam van dit Geflacht kan ik niet opgeven; ook is dezelve aan geen fchrijver bekend, en het is te onzeker dien te willen afleiden van Akker ter beploeging gefchikt, het geen, volgens BECKMANN, eene geheel andere betekenis heeft. Intusfchen is deze Naam door het gebruik in alle Taalen gewettigd.

In *Europa* groeit geen foort van dit Geflacht; in *China*, *Japan*, op eenigen van de *Antillifche Eilanden* en in eenige gematigde provintien van het vaste land van *Amerika* zijn de foorten alleen verfpread. Zij hebben eenige overéénkomst met de fchermplanten, maar verschillen van dezelve daarin, dat het Zaad niet naakt, maar in eene fappige Vrucht befloten is.

De Geflachts kenmerken zijn de volgende:

Het kleine of bijzondere Schermtje heeft een klein omwindfel. Ofschvöon de algemeene Scherm aan de *Aralia spinosa* ook een groot omwindfel heeft, is zulks echter flechts ftamengefteld uit de Doorns van den algemeenen Bloemfteng, die zich daar zelfs fchijnen te vereénigen.

De Kelk is vijfstandig, klein en bovenftaande.

De Bloemkrans heeft vijf ovale, fpitfe vastzittende terug gebogen Bloembladen.

Het getal der Meelknoppen is vijf, die eisvormig en zo lang als de Bloemkrans zijn, en ten halve ronde Meelknopjes dragen.

Het Vruchtbeginfel is ten halven rond, en zit beneeden den Kelk; de vijf korte Stijlen zijn voortdurende, zitten op het Vruchtbeginfel, en hebben eenvoudige Merken.

Het Vruchtbeginfel verandert in een ten halven ronde, gestreepte, gekroonde vijfhoekige Bezie, die in ieder hokje een hard langwerpige Zaad bevat.

De *Aralia spinosa*, die wij hier te beschrijven hebben, verdient zo ten aanzien van haaren steng als van haare bladen onder alle Boom- en Heesterachtige Gewassen in onze Plantsoenen eene bijzondere oplettendheid, en even als *Cornus alternifolia*, *Ailanthus glandulosa*, *Gingo biloba*, *Fraxinus pendula*, *Kuehneria paniculata*, *Pinus pendula* en *Cymocladus canadensis*, die allen ten aanzien van hunne gedaante van de bij ons voortdurende Boomen merklijk verschillen, en op kleine met Zooden bedekte Hoogten enkel dienen geplant te worden.

Deze *Aralia* wordt ligt door wortels vermenigvuldigd, die zonder eenig nadeel in de laatste helft van April van den stam kunnen genomen worden. Men snijdt dezelve in stukken van eene span lengte, plant ze in goede Tuinaarde en bestrook ze een' halven duim hoog met sijn zaad. Zo lang men geen spoor van de opkomende Scheuten ziet, moeten de wortelen bevochtigd, doch voor aanhoudende regen zorgvuldig bewaard worden. Zodia men ondertuschen ziet dat de Scheuten opkomen, is deze zorgvuldigheid niet meer nodig.

De Stammetjes worden tot tegen den winter 5 tot 10 duimen hoog, en zijn in het volgend voorjaar ter verplanting geschikt. De voortkweeking door het Zaad is langwijzig en onzeker, doordien het zaad bij ons zelden rijp wordt, en uit het geboorteland komende meestal het kiemvermogen heeft verloren.

Derde Afdeling, of met veelvoudig dubbel famengeftelde Bladen.

Aralia spinofa.

Geoornde Aralia.

Stachelige Aralia, oder Angelikenbaum.

Aralie, ou Angélique épineufe.

Thorny Aralia or, Angelica-Tree.

ARALIA SPINOSA, arborefcens, caule foliisque aculeatis.

GEDOORNDE ARALIA, die boomachtig is, de Stam zo wel als de Bladen gedoorn.

Meestal in *Virginie*, zelden in *Penfyfvanie* en de *Bahamifche* Eilanden wordt deze *Aralia* foort in het wild groeiende gevonden. Matig bedekt kan zij ons klimaat zeer wel verdragen. Uit een' fponsachtigen; onregelmatig uitgebreiden wortel rijst de 8 a 12 voeten hooge Stam, die met korte Doorns bezet (a) en met kringvormige van de Bladftelen overgebleven lidtekens betkend is (b). De Boom wordt 3 a 5 duimen dik, heeft eene groote Morgtpijp, en verlect zich in slechts weinige onregelmatige Takken, aan wier bovenende de Bladen (c) zich ontvouwen.

De Bloemen komen in September aan het einde der Scheuten van hetzelfde Jaar in eene zeer takkige pluimachtige gedaante gegaderd ten voorfchijn. De Hoofdtakken, gelijk hier een afgebeeld is, zijn 9 a 15 Duimen lang, aan huane Punt, en aan de zijden verdelen zij zich in kleinere Takjes van 2 a 5 duimen lengte, waaraan de Schermtjes vefchijnen, en een ten halven kegelvormig eenvoudigt Schermtje dragen, het welk door een uit veele kleine lancetwijze fmalle Blandjes beftaanl omwindfel aan den basis van de behaarde bloemfteljes omvangen is (d). Alle verdelingen van deze Bloemtakken zijn even eens met enkele bruine draage Looftjes bezet. De Bloemkrans is gelachtigt wit (e), en valt voorts met de over-

te Melknopjes dragende Meeldraadjes onmiddelyk na het bloeijen af. De Stijlen zijn gedurende den bloei dicht aan elkander gevoegd (*f*), maar breiden zich uit, zodra het Vruchtbeginfel zich vergroot, het welk van boven met den vijfstandigen kelk samengegroeid is (*f*). Het Vruchtbeginfel verandert in eene ovale vijfkantige, met de stijlen en den kelk gekroonden (*g* tweede Plaat) vijfhoekige (*h*), sappige, paarsbruine Dezie, die bij aanhoudend warm weder op het einde van October rijp wordt, en in ieder hokje één ovaal vlak hard Zaad bevat (*i*).

De uitgebreide Bladen zijn dikwijls drie voeten lang, dubbel en drievouwdig gevind, en aan hun hoofd- en bijzondere steelen met enkele Doorns bezet (*k*). Wanneer zich nogthans aan deze Takken Bloemen ontvouwen, dan worden deze Bladen kleiner, zijn uit minder Blaadjes samengefeld, en hebben zo min aan de bijzondere als aan de algemeene Bladsteelen Doorns (*l* eerste pl.) De gevinde Bladen staan aan de Hoofdsteelen, even als de Blaadjes, tegenover elkander (*m*), en zijn uit 3 a 15 kortgekleeide ovale, spijfe, stompegetande, op beiden vlakken gladde Bladen samengefeld, waarvan het laatste enkel staande op een' aanmerkelijk langer Bladsteel rust (*n*). Bij de invoegingen van deze gevinde Bladen zijn aan den Hoofdsteel enkele Bladen bevestigd, aan de anderen gelijkvormig (*o*), en die bij een' woelderigen groei even eens gevind zijn.

Siam en Takken zijn boven dikker dan beneden, en zijn daar door van den gewoonen vorm van alle andere Boomen onderscheiden. Zij zijn met eene groenbruine Schors bedekt, die met ovale wratjes bezaaid, en met stijfe, priemvormige doorns, voornamelijk aan den benedenrand van den Bladsteel, overgebleven merken bezet is. De jongste Takken eindigen in een' grooten kegelvormigen Knop, die in spijfe, bruine, ongelijk groote Schubben gevuld is, wier punten, even als die van de kleine vlakke aangedrukte zijknoppen ingeslueden zijn. (Zie *p. c.* eerste plaat).

Aralia spinosa.
Gedoornde Aralia.

Araliae spinosae
de Vrucht en het Blad

fructus et folium.
van de Gedoornde Aralia.

VII^{de} Classe. I^{de} Rang.*Æsculus.**Paardenkastengeboom.**Der Roßkastanienboom.**Le Marronnier.**The Horse-chestnut.*

De betekenis van den *Latijnschen* naam, aan dit Geslacht gegeven, is onzeker. Eenigen willen dat het woord *Æsculus* moet geschreven worden, het welk, afgeleid van *Esca*, spijze betekent, en wel om reden dat de ouden de Vrucht tot spijze hebben gebruikt. Hierbij heeft waarschijnlijk een misverstand plaats; want, deze bij de oude volkeren als spijze genuttigde vrucht, kan geen ander zijn dan de vrucht van den Eikenboom, dien wij thans *Quercus æsculus* noemen; ook die *æsculus*, welken *VIRGILIUS* dusdanig noemt, is slechts de bij ons bekende *Quercus robur*. Meer betekenis heeft het woord *Hippocastanum*, waarmee dit Geslacht weleer benoemd geweest is, en van dit woord is de benaming in alle Taalen overgenomen, namelijk Paardenkastengeboom, omdat de Vruchten als geneesmiddel voor de Paarden gebezigd werden, wanneer deze Dieren met hoest of kólijk gekweld waren; men bezigde ook de Vrucht tot voedsel voor het Gevogelte; maar voor den Mensch is dezelve niet te nuttigen, om derzelve scharp samentrekkenden onaangenaamen smaak, die tot dus verre door geen kunst of bijmenging te veranderen was. Zo wel ten opzichte van hare uit- als inwendige gedaante, heeft deze Vrucht veel overeenkomst met de Kasteng, en de benaming Paardekasteng is dus vrij eigenaartig.

Wil men deze vrucht tot een en ander huishoudelijk gebruik aanwenden, dan zullen verdere naarsporingen gaanczins nuttelooz zijn, te meer, daar de reeds gedanen vercheiden voordeelen opgeleverd hebben. Men gebruikt haar tot kleverige zelfstandigheden, Stijffel, Halspoeder, Zeep, Veltstof in de Lakenfabrieken, tot Brandewijn en Olijachtige stoffen. Men heeft de soort door dikwijls herhaalde inontingen getracht te verbeteren; maar de proefnemingen zijn niet geslaagd. Zoolanige wijze van verbetering kan ook, volgens de natuurlijke gesteldheid der Planten, niet slagen. Alleen zou deze verbetering plaats kunnen hebben, wanneer men de Meeldraadjes uit de Bloem nam, en de vrouwlijke bevruchtungs-

werk-

werktuigen met stufmeel van andere gelijksoortige Planten bezwangerde; iets het geen echter slechts in het klein kan bewerkstelligd worden.

De Geslachtskenmerken zijn de volgende:

De Kelk is éénbladig, gebuikt, naar gelang zeer klein en vijfzijdig. De vijf Bloembladen zijn ten halve rond, hebbende een' gevouwen golvenden rand, zijnde vlak en openstaande, met vijf nauwe, in de Kelk staande, ongelijk gekleurde Nagelen. Zeven of agt elsvormige Meeldraden, die zo lang als de Bloembladen opwaart gekromd en met opstaande Meelknopjes gekroond zijn, omvangen het ten halve ronde Vruchtbeginsel, hetwelk in een' elsvormigen Stijl en een spits Merk eindigt. De Vruchtkapfel is lederachtig, ten halve rond, driehokkig, driekleppig, hetwelk in drie deelen openspringt, bevattende twee, ook wel drie ten halve kogelvormige Nooten. Over het algemeen vindt men slechts ééne Noot in ieder Kapfel; doch wannær men den oorsprong der Zaaën naafpoort, zal men telkens zien dat het waare getal der Nooten altijd dubbel is.

VAN ROYEN en MILLER hebben zo wel tweeflachtige als enkel manlijke Bloemen op denzelfden Stam waargenomen; op welke gronden ook sommige Kruidkundigen het Geslacht in de XXIII^{de} Classe geplaatst hebben, het geen echter, naardien zulks niet doorgaans wordt waargenomen, geenszins als een stelsregel kan vastgesteld worden.

Het is aanmerkelijk, dat na het opschieten van het Loof de groei der jonge Scheuten binnen den tijd van drie weeken voor het geheele jaar voltooid is.

De afvallende Bladen tonen van allen het naauwkeurigst dat het Ievensinde door het verflerven der werktuiging en voedingsgebrek, en geenszins door het opschieten van den volgende Knop veroorzaakt wordt.

VIIe Classe. I^e Rang.*Æsculus Flava.**Gele Paardenkastengboom.**Die geblühende Rorkastanie.**Pavie à fleurs jaunes.**The yellow-flowering Horse-chestnut.*

ÆSCULUS FLAVA, foliis quinatis subtus ad Costam pubescentibus equaliter serratis, corollis tetrapetalis, petalorum conniventium unguibus calyce longioribus.

GEELE PAARDENKASTENBOOM, met vijfzijdige Bladen, die aan de buitenzijde zagthairig en effe zaagrandig zijn, de Bloemen vierbladig, met de nagelen der aanrakende Bloembladen langer dan de Kelk.

Het Noordelijk gedeelte van *Carolina* wordt voor het Vaderland van deze Paardenkastengboom gehouden; zulks betwisten echter de Heeren *VON WANGENHEIM* en *BREDEMETER*, die beide op huane reizen door deze Gewesten ondanks de zorgvuldigste naarsporingen dezen boom niet hebben kunnen ontdekken, terwijl zij den roodbloeiende in groote menigte hebben zien voortkomen. De meeste *Europeansche* Tuinen hebben dezen Boom uit *Engeland* ontfangen, zonder dat men verder zijn geboorteland weet. De onderselling van den heer *F. SCHMID* verdient ten dezen aanzien zekerlijk eenige opmerking. Hij meent dat deze Boom door wederkerige bevruchting van den gemeenen en roodbloeiende Kastengboom uit het warme *Italië* afkomstig is, alwaar ook de vruchten rijp worden. De gevolgtrekking hiervan is van *LINNÆUS* ontleend, die eveneens de afkomst van den *Sorbus hybrida*, van den *Sorbus aucuparia* en *Cratægus aria* heeft aangenomen. Hierbij kan ik de vraag niet onaangeroerd laten, of deze en de roodbloeiende wel met recht onder het geslacht der Paardenkasteng kunnen gerangschikt worden? Wat mij betreft, ik ben van gevoelen dat dezen volstrekt een bijzonder geslacht verdienen, verniet het afwijkende der zich aanrakende in plaats

plaats van uitgebreide gevende Bloembladen, de niestekende lengte der nagelen en eindelijk het grooter getal van Meeldraaden geheel de verscheidenheid der Geslachtsdeelen zulks ten vollen doen blijken.

De Boom verduurt onze strengte koude beter dan de roodbloesjende, zo deszelfs standplaats niet te vochtig is. Hij groeit van 11 tot 20 voeten hoogte en drijft sterke Takken, die meest in twee groote knoppen eindigen, welken toegepunte schubben hebben, zonder klevrig te zijn.

De Bloemen komen in het begin van Junij ten voorschijn; zij hebben ten aanzien van de invoeging en richting der zijdelingse Stelen, op welken de kortgesteelde Bloemen in eene reeks naast elkander slaan (aa), veel overeenkomst met de gemeenen; ook is de Kelk, welke het derde gedeelte van de Bloem uitmaakt, ten aanzien van den vorm eveneens, maar het getal der Bloembladen is vier, en dezelve zijn uiterand elkander aanrakende, zodat de Bloem zich als gesloten voordoot (b). De Meeldraaden worden nu zeven dan agt in getal waargenomen; ook willen sommigen de veelwijverij opgemerkt hebben, zoevel is althans zeker dat de Stijlen dikwijls ontbreken, het welk wellicht de oorzaak kan zijn dat wij geen rijpe Vruchten zien.

De Vruchten zijn ten aanzien van vorm, kleur en grootte, gelijk aan die van het geslacht (c). Het heerlijk aanzien, het welk de knoppen bij hunne ontwikkeling door de helderroode kleur van hunne schubben bekomen, wordt bij de doorbrekende Bladen merkelyk veranderd; dezen hunne volkomenheid bereikende, worden levendig groen, staande aan de Takken vijftalig op lange Stelen, zijnde ovaal lancetvormig en sijn getand (d).

De voortplanting geschiedt door zoding op de gemeene Stammen. De drooge Tak (e) onderscheidt zich van den gemeenen door de effen kleur, en niet klevrige knoppen van den rooden door zijne grootere dikte.

Wegens het bijzonder aanzien en de ontwikkeling der Knoppen zo wel als wegens de schoone groene Bladen en geringe hoogte, is de Boom zeer geschikt tot Voorjaarsplantingen.

Aesculus Flava.

Gele Paarden-Karstengenboom.

C L A S I S VII. O R D. I.

VII^{de} Clasfe. I^{de} Rang.

Æsculus Hippocastanum.

Paardenkastengeneboom.

Der gemeinen Rosskastanienbaum.

Le Maronnier d'Inde.

The Horse-Chestnut.

ÆSCULUS HIPPOCASTANUM, foliis digitatis septemnis, corollis pentapetalis patulis.

PAARDENKASTENGEBOOM, met zevenmannige Bloemen.

Het Noordelijk *Asia* is het oorspronkelijk vaderland van dezen grooten Boom, dien de vermaarde Plantkundige CLUSIUS in het Jaar 1588 het eerst te *Wenen* heeft geplant. Vandaar heeft men hem wegens zijne menigvuldige schoone Bloemen, die in het vroege vóórjaar dezen Boom zo prachtig versieren, door geheel *Europa* verspreid, en wel zodanig, dat men hem tegenwoordig bijna algemeen voor een' inlandschen Boom aanziet, iets hetwelk door zijne gemakkelijke voortteling des te ligtcr bij den minderkundigen geloof vindt.

Niettegenstaande de geringe nuttigheid van dezen Boom, ziet men hem echter zo menigvuldig, als men menig ander nuttig geboomte mist; en het is waarschijnlijk zijne schoone en trotse gestalte, zijn lomper en zijne prachtige Bloempanasfen, die hem overal zowel in Plantsoenen als aan Wandelwegen, eene plaats vergaunen.

In de maand Mai ziet men uit te weelvuldige voorjaarscheuten der tsirijke Takken pijramidaal overeindstaande Bloempanasfen opschieten (a), aan wier Hoofdsteeelen overhoeks, naar alle kanten uitgebreide, bijna waterpas staande zijdelingsehe Steeltjes voortkomen: dezen dragen drie tot negen in eene lijn naast elkander groeiende opwaart gerichtc kortgesteelde Bloemen. De helder witte Bloembladen zijn bij derzelver opkomst met eene helder geele vlak van binnen versierd, die naderhand in eene oranje, en lasttelijk in eene helder roode kleur verandert. Deze Bloembladen zijn zeer uitgebreid, iets terug gebogen, en derzelver zagt golvende rand is met sijne Haartjes omzoomd. De schoonheid van deze Bloem wordt nog vermeerderd door 6 of 7 doorschijnend witte opwaart gekromde Meeldraaden, die op dezelve uitgebreid liggen, en met uitstekend schoone bruingeele Meelknopjes gekroond zijn. Niet minder schoon steekt de bogtige priemvormige Stijl met het toegepuntee Merk boven de Meeldraaden uit. Deze zit op een ten halve rond vruchtbeginfel, en blijft zo zelfs eenigzins op hetzelfde voortduren. De Vruchtbedekking is een steekelig Kapfel (b), dat van zelf open springt,

springt, en twee of drie rondachtige met eene bruine lederachtige Schil overtrokken Vrucht (c) bevat.

De Vingervormige Bladen staan op lange stelen tegen over elkander, zijnde samengekeeld uit 5 groote en 7 kleine, doch meestal 5 groote en 2 kleine Bladen, wier grootte verschillende is; zij zijn boven breeder dan beneden (d) en de rand is dubbel ingezaagd. De Bladen benevens de Bloemen, komen uit een' grooten gefclubden knop (e) voort, die met eene taaije barstachtige stof is overtrokken. In de maand Mai wordt deze Boom door den Malkever, *Scarabeus Melalouta*, en in Junij door de Ahornrups, *Larva Phalaena aceris*, dikwijls deerlijk geteisterd.

De drooge jonge Scheuten (h), als ook de Bloeitakken (g), zijn bruin glanzig met verscheiden kringen en figuren versierd; aan het boveneinde zijn zij grijsblauw (f). De groote Bloeknoppen aan het einde der Scheut (e) zijn bruin gefclubt en harstachtig kleverig; de zijdelingfche meer enkele Bladknoppen zijn afstaande.

Niettegenstaande de schoonheid en het rijkelijk lommer van dezen Boom, is dezelve echter niet zeer voor Wandelwegen gefchikt, vermits de veelvuldig afvallende Bladen de Paden te zeer bedekken. Hij is beter gefchikt tot het beplanten van Straatwegen, maar het bevalligst staat hij afgezonderd op eene grasplek. Zodoende valt deszelfs fchoone groef en aanmerklijke hoogte meer in het oog, en zijne lommerrijke kruin, op welke de Bloesem bijna regelmatig verdeeld is, levert een verrukkelijk gezigt op.

De foorten met bonte, wit of geel gevlakte Bladen zijn voor Plantsoenen, die eene uitstekende verscheidenheid vorderen, gefchikt; zij vereifchen zo wel een' goeden grond als fchaduwe, en worden door inenting op de gewoone foort voortgekkeekt.

Aangaande de voortteling: die uit het zaad is zo bekend als gemaklijk; maar van meer belang is het beoekel huishoudelijk gebruik van het geheele Gewas. Hoeveel moeite men ook hebbe aangewend, men heeft echter nog niet kunnen fagen om de wrangheid der Vrucht te verbeteren, ten einde dezelve als voedsel te gebruiken. Ondertusfchen kan men het Hoornvoe daarnaan allens gewinnen, door haar te stampen en met zout te mengen, het geen vooral voor de Koeijen een melk- en boterrijk voedsel oplevert. In *Turkië* heeft men de Vrucht als een Geneesmiddel voor de Paarden gebruikt, en men gebruikt dezelve bij ons nog als zodanig, waardoor zij den naam van Paardenkasteng drangt. Voorts kan men haar ook nog tot klevende zelfstandigheden, Stijffel, Hairpoeder, Zeep, e. z. v. aanwenden. Ook heeft men de Schors met de Koortsbast willen gebruikt, doch zonder veel voordeel. Het Hout is noch tot Brand- noch tot Timmerhout gefchikt.

Hippocastanum

Paarden Karstengen boom.

VII^{de} Classe, I^{de} Rang.

Æsculus Pavia.

Pauws Paardenkastengenboom.

Die rothblühende Roskastanie.

Pavie à fleurs rouges.

Scarlet-flowering Horse-Chestnut.

ÆSCULUS PAVIA, foliis quinatis glabris inæqualiter dentatis, corollis tetrapetalis, petalorum convenientium anguibus longitudine calycis.

PAUWS PAARDENKASTENGENBOOM, met agtmannige Bloemen.

Carolina is het Vaderland van dezen schoonen, doch bij ons tederen Boom, die in zijn Vaderland boven de vijftien voeten, maar bij ons zo hoog niet wordt.

BOERHAVE, en zelfs LINNÆUS, hebben hem voor een bijzonder geslacht gehouden, en de Boom is door denersten, naar den Leydschen Hoogleraar PAUW, Pavia genoemd, en heeft, naderhand onder het geslacht Æsculus gerangschikt zijnde, slechts dezen naam als bijnaam behouden.

Uit den top der looten spruiten vijf tot acht duimen lange, rechtopstaande Bloempanaches, wier hoofdsteel rond en met sijne Hairen bezet is (a); de zijtakjes van dezelve staan opwaart, en hebben ter plaats van hunne invoeging in den Hoofdsteel groent afvallende Dekblaadjes (b); zij dragen aan hun buitenste einde twee tot vier Bloemen, waarvan ieder op een bijzonder Bloemsteelje rust, staande de zich openende Bloem telkens waterpas (c). De éénbladige, roode, vijfstandige Kelk is meer dan de helft langer dan de geheele Bloem (d), bestaande de Bloem zelve uit vier ongelijk geel en rood gestrepte Bloembladen (e), welken zich echter, wegens de gedaante des Kelks niet geheel kunnen ontvouwen. Zeven, veelvuldiger zgt ongelijk lange met sijne hairen bezette iets opgekromde Meeldraaden, omringen het langwerpige Vruchtbeginsel, hetwelk in eene schuinche richting op den Vruchtzetel zit, en een' boven de Bloem

uitstekende opgebogen Stijf ondersteunt (*f*). De Vruchtbedekking is glad, bruin, zwart en groen ge-
spiegeld (*g*), en bevat één of drie geelbruine Vruchten (*h*). Deze Vruchten zijn wegens het groot getal
stijllooze Bloemen (iets hetwelk de plaats der rangschikking onder de zevende Classe meer betwist, dan
het veranderlijk getal der Meeldraden) zeer zeldzaam, en worden ook niet bij ons, gelijk in *Italië* en
Frankrijk, ten vollen rijp.

De Bladen zijn uit vijf lancetswijze aan den rand sijn getande glanzige blaadjes samengefeld; twee
van dezen, die het naast aan het middenste staan, hebben aan het benedeneinde ongelijk lange
bladvlakten (*i i*).

De Kroonen zijn kleiner dan die der andere soorten, niet kleverig, en hebben afgeronde Schubjes (*k*).

De voortkweeking geschiedt het best door Zaad, als men hetzelfde bekomen kan. De Stam wordt onge-
lijk steviger en duurzamer dan die welke op de gewoone Paardenkasteng geënt of gezoogd is.

De Boom vereischt in zomerbosquetten eene schaduwachtige plaats, en bloeit als dan in de maand
Junij. In kleiner beplantingen kan hij tot bedekking van Westlijke Muuren dienen, en benevens de
Rokinia hispida en *Halodendron*, de *Calycanthus floridus*, *Cephalanthus occidentalis*, *Cornus floridus*,
fricta en *circsnata*, *Spiraea alpina* en *tomentosa* gebezigd worden. In dezen stand kan hij, even als
tedere Alp- of Zomer gewassen, welken de zon benadeelt, voortduren, vermits de winterzon hem dan
slechts weinig uren in den namiddag bestraalt, en het vroegtijdig nadelig kiemen belet wordt.

Asclepias Puria.
Paauw's Paarden Karstengboom.

VIII^{te} Classe, I^{te} Rang.

Eerste Afdeling, of met zijdelingsche Bloemen.

Daphne Alpina.

*Alpische Daphne.**Der Alpen Kellerhols.**Tremelle des Alpes.**Alpine Wood-Laurel.*

DAPHNE ALPINA, floribus scissilibus aggregatis lateralibus, foliis lanceolatis, obtusiusculis subsessilibus.

ALPISCHE DAPHNE, met ongeveeld samengegatte zijdelingsche Bloemen, en lancetvormige stomp-achtige Bladen, die van ouderen wollig zijn.

Dit fraaije rechthakkige Heestertje groeit tot eene el hoogte en een vinger dikte op de naar Italië of ten Zuiden afhellende laagere Alpen, doch mede omstreeks Fiume, van eenige voeten hoogte en eenduin middenlijn. In dit oord bloeit hetzelfde reeds in April, doch op de Alpen eerst in Maj of Junij. Sommige beweren dat hetzelfde ook omstreeks Geneve gevonden wordt.

De witte, eenigzins paarsche Bloemen staan aan het einde der Takken (a) vijf of meer, zelden minder in getal, en wel in eene schermvormige samengating; zij hebben in rolvormige met aanliggende vlokken bezette Bloempijpen en eene in vier ovale insnijdingen gedeelde opening.

Gedurende den Bloeitijd of gemeenlijk ná denzelven, spruiten uit den gemeenschaplijken knop meeste twee tegen over elkander staande Scheuten, waarvan de Bladen afwisselend, van boven douker, maar op de benedenvlaakte lichtgroen zijn. Door dezen groeitrant geschiedt het dat de Bloemen, die in het eerst aan het einde der Takken geslaan hebben, thans uitgebloeid zijnde, als Vruchten ter zijde staan, en in ovaal langwerpige, rijp zijnde, roode, sappige, in de lengte met eene streep getekende. [Bezie veranderen (b), welke een ovaal spits Zaad (c) bevat.

De aan het einde der Takken met de Bloemen ten gelijken tijde voortspruitende, en om dezen in een' kring staande Bladen (*d*) zijn ovaal elliptisch kortstelig, aan het bovendeinde afgeflompt, of spits met een' gladden rand; zij zijn, even als de Bloemen, met aanliggende viekken, van boven bleek, van onderen lichtgroen, en vallen na den bloeitijd af.

De Schors der oude Takken is aschkleurig, en die der jongeren in den bladloozen staat bruin, en met zwarte verheven punten bezet (*e*). De Knoppen zijn groenbladig (*f*).

De Voortkweking geschiedt door het Zaad; doch vermits dit zeldzaam is, moet het afleggen gebezigd worden.

Gedurende den dag zijn de Bloemen zonder reuk, maar tegen den avond en 's nachts verspreiden zij een' zeer aangenaamen geur, welke dien der *Orchis odoratissima*, welriekend Standelkruid, nabij komt. Deze uitmuntende hoedanigheid wijst deze Heester in plantsoenen haare plaats aan op wandelingen, die in de koele zomeravonden bezocht worden en met andere welriekende gewassen een' aangenaamen Balzengeur verspreiden. Men plant haar op eene voor zon en koude veilige plaats.

Eene variëteit onder den naam van *Chamaele sabaudica*, met geheel grijze Bladen en witte Bloemen, dient tot afwisseling.

Daphne Alpina.
Alpische Daphne.

VIIIe Classe. Ist Rang.

Daphne.

*Daphne.**Kelcherhals.**Garou.**The Daphne.*

Eertijds was dit Geslacht onder de benaming van *Lauresola* bekend, echter heeft *Linnaeus* goedgevonden om hetzelfde met den thans algemeen aangenomen naam van *Daphne* te bestempelen. Deze naam is ontleend uit de geschiedenis der Heidensche Goden, van eene zekere Nijmph, *DAPHNE* genaamd, en de dochter van den Stroomgod *PENEUS*, die, om haar aan de verliefde vervolgingen van *APOLLO* te onttrekken, volgens *ovidius*, haar in een' Laurierboom veranderde. Daar dit Geslacht zulk eene lieflijke en bevallige gedaante heeft, is het geen wonder dat men hetzelfde een' bij de Dichters der Oudheid hooggeschatten vrouwlijken naam te geven.

Van dit Geslacht tellen de Kruidkundigen thans dertig bekende soorten, waarvan de meesten in *Europa*, eenigen weinigen in *Ost-Indië* en *Siberië*, maar geene op het vaste land van *Amerika* groeijen.

De Bloemen van dit Geslacht hebben geen Kelk; sommigen houden den gekleurden Bloemkrans daarvoor; maar zo doende zou men geen Bloemkrans kunnen aannemen, het geen niet wel is toetestaan. De éénbladige, rechtervormige en ligterwensende Bloemkrans is in vier insnijdingen gedeeld, welke insnijdingen ovaal, spits, vlak en openstaande zijn. De holronde, van onder gesloten Pijp is langer dan de Bloemrand, en bevat acht korte Meeldraadjes, van welke vier aan het bovenste en vier aan het onderste gedeelte der Bloempijp zijn ingevoegd, dragende ten halve ronde, openstaande tweekleppige Meelknopjes; de zeer korte Stijl zit op het ovaal Vruchtbeginsel, en heeft een gekopt, vlak nedergedrukt Merk.

De Vrucht is eene ten halve ronde, éénhokkige Bezie, die een enkel, bijna rond en vleeschig Zaad bevat. Aangezien de *Daphne*soorten meestal laage Heesters zijn, dienen zij gevoeglijkst tot het beplanten van kleine partijen, of tot omringeling van hooger Heesters; bij Bosquetten of Wandelplaatsen, op Heuveltjes, nabij rustplaatsen, of hier en daar enkel, kunnen zij met voordeel gebezigd worden; ook kan men voornamelijk de vroegbloeiende en welriekende bij Voorjaarspartijen en in Bloemperken onder *Hyacinthen* en

Nar-

Narcissen planten, vermits haare schoone Bloemen in het groenende Voorjaar ons oog op het aangenaamst bekoren.

De voortplanting geschiedt of door het Zaad, het welk onmiddellijk na de rijpwording op eene schaduwachtige plaats gestrooid, en oppervlakkig met losse aarde bedekt wordt, of door Afluggers en Stekken.

Het Zaad kiemt dikwijls eerst in het tweede jaar, en vereischt herhaalde zuiveringen en bevochtigingen. Het afleggen kan zo wel in het Voor- als in het Najaar met voordeel geschieden. Het stekken der jonge met iets van het oude Hout voorzien Looten, moet in de laatste dagen van den Winter, op eene beschaduwde plaats geschieden. Om deze Stekken des te beter voor de vorst en het uitdrogen te bewaren, moet men de uit de aarde stekende deelen met losse aarde op zodanig eene wijze bedekken, dat op ieder plant een kegelvormig hoopje aarde te staan kome, zodat de bovenste punt van den kwekling met een' halven duim aarde bedekt is. Deze wijze van behandeling heeft alle mogelijke voordeel bij de voortplanting van deze gewassen ten gevolge.

VIIIe Classe. Ire Rang.

Derde Afdeling, of met eindelingschen stam en opgaande Bloemen.

Daphne Cneorum.

Berg-Peperdaphne.

Der wohlriechende Kellerhals.

Garau à fleurs odorantes.

Narrow leav'd Wood-Laurel.

DAPHNE CNEORUM, *fioribus fasciculatis terminalibus sessilibus, foliis lanceolatis nudis mucronatis.*
 BERG-PEPERDAPHNE, *met ongesteelde Bloemhoofjes aan het einde der Takken, en lancetvormige*
kaale gepitste Bladen.

Eene der schoonste niet slechts onder de Daphnefoorten, maar ook van alle laagbloeiende Heesters is voorzeker deze foort, niet alleen wegens derzelver over den grond verspreide menigvuldige schoone roode bloemen, maar ook om derzelver aangename reuk. Het vaderland van deze voortdurende Heester is *Zwitserland, Hongaryë, Oostenryk*, het *Pyrenesche* en *Appenynsche* Gebergte, *Duitschland* en *Frankryk*. In den natuurstaat zo wel als gekweekt bereikt deze Heester de hoogte van twee spannen; maar zorgvuldig gekweekt heb ik haar ook wel twee voeten en hooger zien worden.

De veelvuldige, van zeven tot twaalf aan de punten der Takken in een' bundel vergaarde schoonroode Bloemen (a) versieren het gewas van het begin tot het einde der Maand Mai, en overdekken den grond als met een welriekend purper tapijt.

Op de Bloemen volgen kleine langwerpige, ovale sappige Bezien, die omstreeks de helft van Junij rijp worden, en geel (b) of roodachtig geschakeerd zijn (c), zijnde een deel der Bloemen eenigen tijd vas zittende, doch veranderen bij de volle rijpheid in een' navel. Dit geschiedt uit hoofde dat de Bezie binnen de Bloempijp voortgroeit. De vruchten vallen voorts na haare rijpheid af, en zijn om die reden niet ligt te vinden. Het Zaad (d) is ovaal, puntig, en in het langs met eene gele streep getekend. Zowel door die als door Afleggers word: deze schoone Plant het zekerst voortgekweekt, en kan zo wel in het vóór- als in het najaar verplant worden.

De lancetsgewijze zagt flekclge naakte vastzittende Bladen zijn van boven gedeeltelijk donker, gedeeltelijk licht, en van onder grijsgroen.

Aangezien deze Heester voortdurend groen is, kan men dezelve in den Winter even licht daaraan als aan de lichtbruine stongen onderkennen.

Eene verscheidenheid met aan den rand bonte of geel getekende Bladen (e) geeft eene zeer aangename afwisseling.

Wil men deze Heester volgens de regelen der aangename Tuinkunst voordelig plaatsen, dan dient men een' kleinen heuvel met ten gelijken tijde bloeiende Planten, die allen ingevolge haaren aart op den grond liggen, daarmede te bedekken, dan zou zulks in de nabijheid van eene eenzame rust- of grasplaats eere aangename afwisseling opleveren. De Planten hiertoe geschikt zijn de volgende: *Daphne Cneorum* benevens de verscheidenheid met bonte bladen, *Polygala chamaebuxus* en *amara*, *Cytisus purpureus* en *supimus*, *Genista pilosa*, *Anthyllis montana*, *Veronica prostrata*, *Iris pumila*, met geele en blaauwe verscheidenheden. Wil men zodanige plaatsen met smaak omfingelen, dan zijn hiertoe de *Spiraea incisa*, *hypericifolia*, *Lonicera alpigena* en *tartarica*, met witte en roode Bloemen, *Coronilla emerus*, *Amygdalus nana* *Dictamnus albus*, *Veronica teucrium* en *Scorzonera purpurea* het meest geschikt.

Daphne Genkwa.
Berg Peper Daphne.

VIIIe Classe. Ire Rang.

Eerste Afdeling, of met zijdelingsche Bloemen.

Daphne Laureola.

*Zwarte Daphne.**Immergrüender Kellerhals.**Laureole.**The Spurg-Laurel.*

DAPHNE LAUREOLA, racemis axillaribus quinqueforis, foliis lanceolatis glabris.

ZWARTE DAPHNE, met vyfblommige oestrosfen, de bladen lancetvormig glad.

Zo uitmuntenfch schoon de voorgaande en overige foorten der Daphne zijn, zulk eene treurige weinig bevallige gedaante heeft deze; maar zij is voor Winterpartijen en afwifeling bijzonder gefchikt, voornamelijk wegens het voortdurend groen der Bladen, die den geheelen Winter door even frifch zijn, en met andere groenende Winterplanten ten minften het oog voor een' korten tijd verkwikken.

Even als de Peperachtige Daphne, groeit deze foort in dezelfde ftrecken, fchoon zij in *Nederland* nog niet wild groeiende is gevonden. Zij heeft, als de voorgemelde, eene gelijke fcherpheid in haare deelen, die, als zij slechts gewreven worden, zich door een' onangenaamen reuk kenfchetst. Daar deze Heester onder de minder talrijke, altijd groenende, voorts in het voorjaar bloeiende Planten behoort, is zij, als gelijkfoortige, van te meer waardij, en wel voornamelijk omdat zij in het digfte lommer der Boomen even welij voortgroeit.

Wanneer de Plant in een' gooden vochtigen grond gekweekt wordt, kan dezelve wel de hoogte van 6 of 7 voeten bereiken. Door het Zaad (c) zowel als door Aflaggers wordt zij gemeenlijk voorgelant, doch niet zo ligt door Stekken. De verplanting gefchiedt het zekerst in het laatst van den Winter.

De Bloemen hebben eene treurige groene kleur, en dus weinig bevallig; maar zij doet andere fchoone foorten in derzelver nabijheid des te meer afblaken. Zij komen zijdelings aan den Tak tusfchen de Blad-oxelen opfchieten, telkens 5 in getal, in eené fchuifche richting, zijnde slechts de vijf éénlingfchen meer recht op ftaande (a), door holle witte Dekblaadjes onderfleund. De Vruchten zijn ovaale, eerst groene en na-

derhand, in het begin van den Zomer tijd wordende, zwarte Beziën (*b.*), bevattende een hartvormig, toegepunt zijdelings gefeuld bruin Zaad (*c.*). De overhoekfche, bijna gefeelde, lancetsgewijze, geheel gladde Bladen (*d.*) zijn lederachtig glanzend, waterpas fttaande of dikwijls nederhangende. Aan het bovenende zijn dezelve in een' bundel faamvergeadrd, hebbende eene donkergroene kleur, en blijven het geheele jaar groen aan den Stam zitten. De ftam is rechtop fttaande, rolrond, naakt, en heeft weinig takken, en de lichtgrijze fchors is met halve kransfen of wratten bezet (*e.*).

Als Wintergewas verdient dit Heestertje althans eene plaats in onze Tuinen, voornamelijk zo hetzelve in gefchikte groepen van andere groenende Winterplanten wordt geplaatst, hiertoe zijn voornamelijk gefchikt: *Daphne Mezereum*, *Hedera helix*, *Ilex aquifolium*, *Prunus lusitanica*, *Juniperus communis*, *Vinca major* & *minor*, *Hypericum ascyron*, *Polygala chamaebuxus*, *Helleborus niger*, *Hyemalis nivalis*, *Galanthus nivalis*, *Narcifus pseudo Narcifus*, *Hyacinthus orientalis*, *Tulipa odorata*, *Pyrola fecunda*, *rotundifolia*, *Linnaea borealis*, *Cyclamen europaeum*, *Anemone hepatica*, *Gaultheria procumbens*, *Erica herbacea*, *Epigaea repens*.

cl. VIII. ord. I.

Daphne Laureola
 Zwarte Daphne.

VIII^{te} Clasfè. I^{te} Rang.

Eerfte Afdeeling, of met zijdelingfche Bloemen.

Daphne Mezereum.

*Peperachtige Daphne.**Der gemeine Kellerhals.**Garou, ou Bois gentil.**The Mezereon.*

DAPHNE MEZEREUM, floribus faefilibus ternis caulinis, foliis lanceolatis deciduis.

PEPERACHTIGE DAPHNE, met ongefleide Bloemen, drie bij elkander aan den fteng, en lancetvormige afvallende Bladen.

Dese rechtopftaande, veckakkige Heeſter groeit menigvuldig in *Gelderland*, en voornamelijk in het Graſſchap *Zaſphen*, even als in de meeste landen van het Noordelijk *Europa*, op ſchaduwachtige, vochtige plaatfen, in digte bergachtige wouden. Naauwlijks verdwijnt de barre Winter, of de Bloemen komen, hoewel zonder Bladen, aan het bovenende der Stengen met eene uitmuntende ſchoonheid ten voorſchijn, zijnde flechts het bovenende met weinige niet ontvouwde Bladen bekroond, die voorts na de ontwikkeling weder afvallen. Soms tijds is de grond nog met Voorjaarsſneeuw bedekt, wanneer de Bloemen desnietteenftaan de met dezelfde ſchoonheid voortbloeien, als wilden zy het guure Jaargetijde trotſeren, om ons de aannadering van het aangenaamer te verkondigen.

De ſchoone bleekroode nagelvormige Bloemen, bloeien twee-, drie- en viertalig aan den bijna dorren Steng (a), zijnde vaſtzettende, door eenige geelbruine, eenlgzins holle ovaale Dekblaadjes of Schubjes (b) omvangen. De Bloemen verſpreiden reeds van verre een' buitengemeen aangenaamen reuk, die in de nabijheid het hoofd bedwelmt. De Bloetijd duurt drie weken, waarbij echter de eerſte Bloemties weldra verwelken. De Vruchten, in de gedaante van korralronde, met een' kleinen navel toegepunten Beziën (c), worden in de maand Julij rijp, als wanneer zij met derzelve ten halve rond vleefchachtig bruin Zaad (d) ter voorkweking gefchikt zijn. Wijders komen na het voleindigen van den Bloeiſten de lancetvormige, ſtompe, vaſtzettende, verſpreide, ſchoone heidergroene Bladen (e) ten voorſchijn, die echter telkens boven de afgebloeide plaatfen uitgroeijen, en de Knoppen van den aanftaanden Bloeiſten in hunne Oxelen dragen.

De drooge Stengen (*f*) zijn lichtbruin of geelachtig, met verscheiden knopkringen en uitgroefels bezet; maar het meest onderscheidt men deze Heester aan de blauwachtige openbrekende Knoppen (*g*).

De Vruchten en alle de deelen der Heester zijn ongemeen scherp, en de Schors verwekt op de huid blaasren, welken door dezelfde Schors in eene aankoudende vloeijing worden gehouden, en uit dien hoofde met zeer veel voordeel in de Geneeskunde worden gebruikt. De Vruchten verwekken braken, pijn en ontfleking in de ingewanden, en, in groote hoeveelheid geuttigd, de dood. Waarom de voorzigtigheid gebiedt om kinderen en onkundigen, die ligt door derzelver koraltroode kleur misleid kunnen worden, voor derzelver gevaarlijke eigenschappen te waarschouwen. Het schadelijk hedrog om den Brandewijn en Azijn met deze Beziën sterk te maken, verdient de ernstigste opmerkzaamheid van de Overigheid, te meer, daar LINNÆUS aanmerkt dat zee dézer Beziën vermogend zijn om een' Wolf te doden, waartoe zij in de Noordelijke Landen, onder vleesch gekakt, gebezigd worden. Het inwendig gebruik der Schors werd weder tegen Jichtpijnen aangeprezen; doch tegenwoordig gebruikte men dit uitdruet niet anders dan uwendig als blaas-trekkende.

De overvloed van Wasch en Honig in de Bloemen trekt de Honighijen zeer sterk aan, nogthans houdt GLEDITSCHU denzelven nadeelig voor de Bijen.

In het wild groeiende, zijn de Stammen zwak en slechts één' voet hoog; op eene goede vochtige van Boomen beschaduwde plaats wordt deze Heester wel 12 a 16 voeten hoog.

De voortteling geschiedt door het Zaad, Afleggers en Stekken. De Zaadplanten zijn de voordeligiten, men moet ze telkens in het Najaar verplanten; ook vatten de jonge planten het best wortel.

De soorten met witte Bloemen en gele Vruchten, en eene andere met bonte Bladen, zijn verscheidenheden. Daar deze Heester zo vroegtijdig bloeit en zo aangenaam reekt, is dezelve het meest tot Voorjaarsparijen geschikt.

Daphne Mezereum.
Peperachtige Daphne.

*X^{de} Classe, P^e Rang.**Het Geslacht.*

Cercis.

*Judas-boom.**Judas-baum.**Arbre de Judée, ou Galmier.**Judas-trée.*

Men kan met geene zekerheid bepalen wat de oorsprong van den naam deezes booms zij; zoo weinig van de Latijnsche als van de Nederduitsche en andere: de Latijnsche is van het *Grieksch* afgeleid, en beteekent in die taale een *weverskam*, het welk mischien zoude kunnen zinspeelen op de bloembundelen des booms: wegens de zogenaamde levende taalen is het te vermoeden, dat dewijl de eerste bekende soort van den Judas-boom, in het *Belofide Land* veelvuldiglijk wast, men hem dien naam zal gegeven hebben, daarom dat hij van buiten bevallig is, maar zeer weinig inwendige deugd bezit; anderen, die 't beter meenen te weteen, zeggen dat men hem *eigenlijk*, wegens zijn welig tieren in het land voornoemd, *Joodsche boom* genoemd heeft.

Tot heden toe zijn bij de Kruidkundigen slechts twee soorten van dit geslacht bekend: hetzelfde is gesteld onder de tiende Classe, of tienmannige éénwivige.

De Geslachts kenmerken zijn deezen: De vijfbladige vliederwijze bloem rust in een bloemkelk, die éénbladig, klein, vijfandig, klokvormig, van onderen gebult is, en hooft bevat: het kleine bloem vendel, ten halve rond, en met eene nagel voorzien, is verborgen onder twee opwaards gebogen vleugels, die lange nagels hebben: de twee bloembladen van den Kiel zijn in eene hartswijze gedaante vereenigd, en omvatten de teeltdelen, welke aan de nagelen aangehecht zijn: het honigvat zit, in de gedaante van een slijtormigen klier, onder het vruchtbeginsel: tien van elkander gescheiden, elswijze, benedenwaards gebogene helmtraadens, de vier langsten van welke bedekt zijn, draagen langwerpige opliggende, en opwaards staande meelknoopen, zijnde de slij, die van lengte als de helmtraaden is, van een stomp opstaand merk voorzien, en zit

op een lijnvormig, langwerpig, gefield vruchtbeginfel: deeze wordt tot eene langwerpige, fchuinpuntige, éénhokkige peul, met zaaden, die ten halve rond, in de bovenfte naad gehecht zijn.

De beide bekende foorten worden door het zaad voordgekweekt: alhoewel wij dat zaad terfcond na de rijpwording, firooijen op eenen grond die voor den Noordenwind befchermd is, en hetzelfde vervolgens met, een duim hoog, aarde bedekken, blijft het echter onwerkzaam leggen tot het tweede voorjaar daarna: nu door de aarde boorende, verleren de jonge fpruiten andermaal befcherming zoowel tegen hette als tegen koude: De voordkweeking kan, wel is waar, ook door aflegging gefchieden, dan de takken maaken bezwaarlijk wortel; de flekken zijn minder duurzaam.

Zo dit gewas als een boom groeit, valt de winterkoude hetzelfde meer bezwaarlijk, dan als men het in de gedaante van een' heester kweekt. Het kan zoowel in het voorjaar, als in het naajaar, verplant worden, maar in het laafte geval moet de vorst zorgvuldig vermijd worden, door evenredige dekkingen van de wortelen met droog loof, of run, en van de flam-takken met firo: oude planten kunnen het verplaatfen niet wel lijdén.

De bloemen komen langs de geheele langte der takken, en zelfs uit de flam voord, hebbende de Judas-boom zulks gemeen met den Kakauw-boom die onder de Keerkringen wast; zij vercierén den fleng zelfs nog vóór het uitbotten der bladen, welke bladen van geenén der, tot heden toe bekende, infecten befchadigd worden.

Beide foorten van den *Cercis* worden met recht gefield onder de voornaamfte fchoonheden met welken de jaugdige zomer zich tooit: hier en daar verfpred, vermeerderen zij de sierlijkheid van het zedere groen der eerst ontfpruitende zaaden, en in groepeerings voor Boschjens, aan het voorjaar toegewijd, hebben zij geen mindere bevaaligheden.

Het geelachtige vaste hout der oude flammen, is met groene aderen doorweven; het laat zig zeer goed polijsten, en kan den Schrijnwerker en Kunstdraajers dienen tot het vervaardigen van onderfcheiden cierraadjes, en kleene aartigheden.

X^{de} Classe. Ire Rang.

Cercis Canadensis.

*Canadische Judasboom.**Der Canadische Judasbaum.**Gainier du Canada.**The Judas-Tree of Canada.*

CERCIS CANADENSIS, foliis cordatis acuminatis.

CANADASCHE JUDASBOOM, met hartsvormige walgige bladen.

Op het eerste gezicht ontdekt men weinig onderscheid tussehen den *Europaschen* en den *Canadischen Judasboom*; de laatstgemelde is niet zoo zeer te onderscheiden wegens zijn Vaderland, dan wel wegens zijne voortlijke kenmerken.

Het Vaderland van deezen boom is *Virginien*, *Pensylvanien*, en andere Provinciën van het noordelijk *America*: de Heer *VON WANGENHEIM* heeft denzelven in *Pensylvanien* gevonden, aan den kant der rivieren, in een goeden, vochtigen, met zand en vette aarde gemengden grond; deezen hadden eene hoogte van twintig tot vier-en-twintig voeten bereikt; by ons worden zij slechts van tien tot vijftien voeten hoog.

De bloemen van deeze soort van Judasboom komen, zoowel in gedaante, als ten opzichte van de Bloembundels, met de voorgaanden overeen (*a a*); dezelve komen mede uit de takken voort; maar zijn kleiner, en de takken zelven uitgebreider. De *Canadische Judasboom* bloeit ook alvorens de bladen zig ontwikkelen; in 't algemeen echter veertien dagen vroeger dan de voormelde.

De vruchten zijn lange hanuwen (*b*), met een vierkantig zaad (*c.*), 't welk in den herfst rijp wordt.

Het hoofdonterscheid bepaalt zig hier bij de bladen; die van deezen zijn hartswijze rond en toegepunt (*d d*); terwijl geenen rondronde en hartvormig zijn; zij zijn voorts niet samengerold, of samengebogen, maar overal even vlak, en hunne kleur is zeer verschillende; zij zijn glad en handvormig geribd; de bovenste worden, even als zulks bij de voormelde plaats heeft, in 't vervolg roestkleurig; ook hebben zij tegen elkander overstaande lancetswijze, spitse, geaderde, afvallende lovertjens.

HOULTUYN, en vóór hem *LINNAEUS* hebben de benedenzijden der bladen als geweld opgegeven; maar de Heer *DU ROI* spreekt zulks tegen, beweerende dat dezelve glad zijn.

De slaan is met eene grijsachtige schors bedekt (*f*), en de takken, welke overhoeks zeer uitgebreid zijn, hebben geene regelmatige richting, meestal slaan zij rechtop; het benedenste gedeelte der blaafleslen bedekt de spitse knoppen, die in den winter ook klein en onzichtbaar blijven.

Men kan den *Canadafchen Judasboom* uit het zaad voordkweeken, als men hetzelfde, in 't voorjaar, in eenen goeden grond zaait, en eenigzins vochtig houdt; hij teelt ook voord door flekken, inleggers, en door zooging; hij kan sterkeren graal van koude doorstaan dan de *Europafche*; doch de te groote vochtigheid is hem nadeelig; wel kan hij onze winters verduuten; maar niet te min is alsdan eene bedekte standplaats hem voordeeliger dan eene opene: als hij de middagzon kan genieten bloeit hij veertien dagen vroeger dan anders: de noordelijke climaten verdraagt hij beter dan de voornoemden, alhoewel een koude luchtstreek de zaadwording bij hem verhindert.

Deeze Judasboom heeft, even als de voorgaande, witte bloemen, die ondertusfchen geen zeer bevallig aanzien hebben: over 't geheel is deeze boom niet zoo aangenaam voor 't oog als de voorgaande, en wordt daarom ook zoo hoog niet gefchat als die: intusfchen kan hij dienen tot eene contrasteering en afwifeling, in die partijen in welke de voorgaande geplaatst is.

Het hout van den *Canadafchen Judasboom* is met groene en zwarte aderen doorweven; 't is voords zo hard dat men het kan polijsten, waardoor het een fraal aanzien bekomt, evenwel bereikt de boom zeer zeldzaam zulk eene hoogte en dikte, dat men het, even als 't hout van den *Europafchen*, zoowel tot het vervaardigen van kunstwerktuigen, als tot het inleggen kan gebruiken.

d. L. v. 1.

Cercis Canadensis.
 Kanadische Judasbaum.

X^{te} Classe, I^{te} Rang.

Cercis Siliquastrum.

*Europische Judasboom.**Der gemeine Judasbaum.**Arbre de Judée, ou Gainer.**Eastern Judas-tree.*

CERCIS SILIQUASTRUM, foliis orbiculatis cordatis.

EUROPISCHE JUDASBOOM, met hartvormig ronde, gladdé bladen.

De Zuidelijke Landen van *Europa* zijn het Vaderland van deezen Boom: op onzen grond tiert dezelve ook zeer weelig, zo hij slechts goede aarde heeft, en voor de Noorden winden beveiligd staat. Hij draagt eene menigte bloemen, die hem, omtrend het midden van de maand *Maj*, gedurende vier wecken versieren: deeze bloemen zijn een bijzonder geliefd voedsel van de *Groote Meezen*, (*Parus major*.) hetwelk ook de reden is, dat zij zoo zeldzaam peulen zetten. Zij komen voort als trojens, aan den steng, beneden de bladen, en vóór het uithouten derzelven; (*a a*) zij zijn vlinderachtig, even als de bloemen der *Turksche Boonen*, maar op eene eigenaartiger wijze, gelijk bij haar Geslachts-Kenmerk is aangewezen.

De Kelk is gekleurd; de peulen of vruchten (*b*) zijn ruim een vinger lang, en een duim breed, bevattende ronde, bruine, breede zaaden, (*c*) iets grooter dan *Linzen*; zij worden tegen het einde van de maand *Augustus* rijp.

Dit gewas groeit in tuinen of op bebouwde plaatsen, tot een tamelijken boom; maar op een slechten grond blijft het heesterachtig.

Uit den stam, die niet zeer dik is, schiepen eenige takken met een donker-paarschen schors, (*e*) bezet met groote, bijna ronde, lang-gestelde bladen, (*d*) gelijkende naar die der *Mansooren*, maar bleeker van kleur; van boven zijn zij helder, en van onderen grijs-groen: — sommigen geeven paarsche, andere witte bloemen.

De boom groeit door geheel *Spanjen* en *Italiën*, zonder dat men eenig nut van hem trekt: in *Turkyën* vindt men hem aan bijna alle begraafplaatsen geplant, even als bij de *Romeinen* de Cypres, in het *Oosten* de Treurwilg, en op de Eilanden van de *Zuidzee* de Casuarina.

Bij ons vereischt hij, even als alle boomen uit warmer climaten, eene plaats, beschermd door gebouwen of geboomten, als wanneer hij wel twaalf of vijftien voeten hoog wast.

Hij onderscheidt zich van den *Canadafchen*, niet alleenlijk door de gedaante en de kleur der telkens samengerolde, of samengebogene bladen; (zie *fig. d*) maar ook daardoor, dat zijne knoppen, in den bladerloozen stand, veel langer zijn.

Cl. X. ord. I.

Toxicaria Silyquastrum.
Europische Judasboom.

*X^{de} Clafse. I^{te} Rang.**Clethra.**Clethra.**Clethra.**L'Aune.**Clethra.*

Het woord *Clethra* komt oorspronkelijk van het Grieksch af, 't welk *Breeken* betkent; bij THEOPHRASTUS beduidt dit woord (*Clethra*,) 't geen wij *Elst* noemen; naar welken naam deeze Plant schijnt genoemd, en als zeer breeikbaar beschreven te weezen,

Dit Heester-gewas groeit natuurlijk in *Virginien*, *Pensylvanien* en *Carolina*; in de boschen, bij *Charleston*, wordt hetzelfde menigvuldig gevonden; vooral op vochtige, en schaduwachtige plaatsen, veengronden, enz. en zijn dan onder de *Azules*, de *Kalmias* en de *Andromedas* gemengd; zij wordt, in de bovengenoemde, hare vader-landen, van 10 tot 14 voeten hoog; doch bij ons bereikt zij nooit eene dussdanige hoogte.

De kenmerken van dit Geslacht zijn de volgenden:

De kelk is éénbladig, in vijf deelen verdeeld, met ovaal-, holle, opgerichte, en voordeurende blaadjens voorzien: de bloem bestaat uit vijf bloemblaadjens; dezelve zijn langwerpig, buitenwaards meer breed, opgericht, uitgebreid, en een weinig langer dan de kelk; het bovenste is echter meer breed; zij bevat 10 meeldraadjens; dezelve zijn elsvormig van gedaante, en derzelver lengte is gelijk aan die der bloembladen: de meelknopjens zijn langwerpig, opgericht, en aan de punt van één gespleten: het vruchtbe ginfel is ten halven rond: de stijl is draadvormig, opgericht, en langer dan de meeldraadjens: het merk is driefpleetig: de vruchtbedekking is eene kapfel, die ten halven rond, en met de kelk bedekt is; dezelve is driekleppig, driehoekig, en voorzien van overdwarsse middenribben; en de meervoudige zaaden zijn hoekig.

Men heeft deeze Heester in *Engeland* het eerst op den *Europeaanfchen* grond beproefd; zij kan onze winterkoude zeer wel, zonder verlerf, verdraagen: zij bloeit eerst in de warmer falfoenen; 't geen ook de reden

is, dat het zaad niet ligtlijk kan rijp worden; daarom moet de voortkweeking dan door Wortelspruiten of Afleggers bewerkstelligd worden: als de zaaden uit *America* tot ons overgebracht worden, duurt het somtijds wel 2 à 3 Jaaren, eer dezelve beginnen te kiemen.

Dewijl deeze Heester noch eene hooge, noch eene dikke stam verkrijgt, zoo kan men het hout tot niets anders gebruiken, dan om ter versieringe van onze lustplantsoenen te verstreken.

Er zijn tot dus verre vier soorten van dit Geslacht bekend, van welken de *Clethra Alntifolia* en *Paniculata* ons klimaat kunnen verdraagen.

C L A S S I S X. O R D. I.

X^{de} Classe. I^{ste} Rang.

Clethra Alnifolia.

Elsbladige Clethra.

Die Erlenblattige Clethra.

L'Aune Fleurissante.

Alder-Leaved Clethra.

CLETHRA ALNIFOLIA, foliis obovatis ferratis subtus subpubescentibus, racemo simplici-bracteato.

ELSBLADIGE CLETHRA, met omgekeerd-ovaale, zaagtangige, van buiten bijna zagthairige bladen, en eene eenouwig-geloverde tros.

Deze sierlijke Heester groeit in de wouden van *Carolina*; maar vooral nabij *Charlestown*, in *Virginien* en *Pensylvaniën*, op vochtige en schaduwachtige plaatsen, en op veengronden: meestal groeit dit gewas in de nabijheid van de *Azaleas*, *Kalmias* en *Andromedas*; in zijn Vaderland bereikt het eene tamelijke hoogte; dat is, het wordt meestal van 10 tot 14 voeten hoog; 't geen echter bij ons geen plaats heeft.

De bloemen komen eerst in 't midden van den Zomer, of in het warme jaargetij ten voorschijn; de Liefhebbers vergaunen haar eene plaats in hunne Plantsoenen; om hunnen aangenaamen Reuk, en de menigte van bloemen, die zij voortbrengen.

De bladen, die aan wefskanten glad, en zaagtandig zijn, zitten aan 'de overhoeks-slaande takken, en aan het einde derzelve, of veel meer uit die van dezelfde voordspruitende Looten, komen bloemaren voort, die 4 à 5 duimen lang zijn; deezen zijn uit vele kleine, witte bloemtjens samengefeld, welken op een bijzonder flechtjen zitten, en aan de hoofdfleel ingevoegd zijn; ook hebben deze flechtjens een bijzonder dek-blaadjen (a). Wat de kelk der bloemen betreft, deeze is voorduurende, éénbladig, vijfdeelig, wit en gewold; de bloembladen zijn uitgebreid; zij zijn langer dan de kelk, en omvatten vijf lange, en evenveel korte meeldraadjen, die van langwerpige, en van boven tweedeelige meelknoppjen voorzien zijn: de slij heeft een driefpleetig merk, en is langer dan de meeldraaden.

De vergroote bloem (b), die hier nevens op de Plaat afgebeeld is, zal de juiste gedaante zooveel te nauwkeuriger doen zien.

De bloem-bedeekking bevat eene kappel; die driehokkig is (c), en welke zes- tot zgt-hoekige zaden

in elk holken belluit (*d*): de takken zijn rood-, en de jonge scheuten ligt-bruin; de overhoekfche blaaden looten-kaapjens hebben groene blaadjens, die gefchubd, en 3 in getal zijn.

Het zaad van dit gewas wordt bij ons niet rijp, hetgeen de laate verschijning der bloemen veroorzaakt; men kan, als men het onbedorven zaad van de Elsbladige *Clethra* uit zijn Vaderland doet overkomen, hetzelfde op eene fchaduwächtige plaats zaajen, in een' grond, die met zand en aarde vermengd is; als wanneer men in het volgende Voorjaar eenige Planten zal zien opkomen; evenwel kiemen zij meestal eerst in het tweede en derde jaar; men moet de Planten, en zo zij nog jong zijn voornaamlijk, gedurende den Zomer, wel befchaduwen, en herhaalde reizen bevochtigen; en in den Winter befchermt men ze tegen de koude: — men kan de *Clethra* ook door Afleggers voordkweeken; evenwel duurt het wel 3 of 4 jaaren, eer dezelve alsdan de toereikende wortels verkregen heeft; de zekerste voordteeling deezer Heester gefchiedt door de wortelspruiten; en deezen komen in overvloed voort, indien men slechts den flam tot dicht aan den grond afsnijdt.

Behalven dat men deze *Clethra* tot afwifeling in onze Lust-plantsoenen gebruikt, geeft dezelve geene andere voordteelen; men kan haar evenwel met vrucht in kleene Boschjens plaatzen; zij is, door haare menigvuldige, welriekende bloemen, zeer gefchikt, om nabij Priëciën en fchaduwzetels, aan den rand van loopende Beekjens, geplant te worden; en dewijl zij in warme jaargetijden bloeit, en onder de fchaduw van Tulpen en *Bignonia*-boomen zeer weelig wil groejen, zoo veraangenaamt zij den wandelaar nog boven dien, door haaren lieflijken reuk.

at. I. em. I.

Clethra
Eisbladige

alnifolia
Clethra.

X^{de} Classe. F^o Rang.

Rhododendron Ferrugineum.

*Roestkleurige Roozelaar.**Rosfarbiger Rosenarbeer.**Roseae ferrugineuse.**Rusti-leaf'd Rhododendron.*RHODODENDRON FERRUGINEUM, *foliis glabris, subtus leprosis; corollis infundibuliformibus.*ROESTKLEURIGE ROOZELAAR, *meis gladde, van anderen schurfsachtige Bladen; de Bloem
trechterachtig.*

Hoog boven de oppervlakte der Zee, aan het uiterste grenspunt van alle vegetatie, op de Oostenryksche en Zwitsersehe *Alpen*, op de *Pyrenéen* en op de *Karpatische* Gebergten heeft de Natuur ook voor deze schoone Heester eene plaats bestemd in de nabijheid van nog andere Planten, die de zuivere lucht op de hoogte beminnen. Hier ter plaatse en onder den invloed van de haár omvloeiende Berglucht, is zij dikwijls het éénige Heesterachtige Gewas, het welk zich boven zijne mindere nabuuren verheft. De Heester bereikt de hoogte van twee tot drie voeten, en niettegenstaande alle aangewende vlijt zal zij in onze Tuinen deze hoogte niet bereiken; ja, het is zelfs moeilijk genoeg om het Gewas, onmiddellijk van zijne geboorteplaats overgebracht, te behouden. Maar men kan ook beter daarin slagen, wanneer men hetzelfde niet meer rechtstreeks uit zijn vaderland overbrengt, maar de Heester door het herhaald Zaaïen van bij ons rijk geworden of overgebragte Zaaïen allengs aan onze min zuivere lucht en minder vasten grond gewend, niettegenstaande de Planten telkens in de schaduw van andere Boomen dienen te staan. Langs dezen weg worden niet alleen vele Gewassen van warmer Gewesten, maar ook menig schoone Inboorsing der Ysbergen voor onze Tuinen aangewonnen.

Het ware overtollig iets tot roem van de schoonheid der Bloempracht te zeggen, die op het eerste gezicht den Beschouwer verrukt, en het Gewas met recht eene der eerste plaatsen onder onze bloeiende Heesters aanwijst.

Ten zelfden tijde dat de Levantische Roozelaar zijne hoogere Bloempracht ontvouwt, bloeit ook deze laager gestamde Heester.

In het laatst van Mai of het begin van Junij ontvouwen zich de schoone hoogroode, ongelijke, nedergebo-
gen Trechterbloemen, wier twee benedenste Bloembladen smaller dan de overigen zijn, in korte eenvoudige
Tulstrosfen aan het einde der jonge Takken gegatrd (*a*). De Bloemkroon, de Bloemsteel (*b*), Kelk en
Vruchtbeginsel (*c d*), de nieuw ontvouwen Bladen (*e f*) zijn aan weerskanten met gele, doorzigtige,
vlakke, ronde Klierjes bezaaid; zodra ondertuschen de Bladen hunne volkomenheid bereikt hebben, ver-
dwijnen deze Klieren van de oppervlakte en veranderen op de benedenvlakte in roestkleurige Schubben (*g*),
welken deze vlakte bedekken en aan dezelve een roestkleurig aanzien, zowel als de bijnaam, geven.
Fig. 4. vertoont dusdanig schubbig Blad vergroot.

De Bladen zijn overigens glad en ovaal. De Bloemknoppen zijn aan het einde der Takken in groote
geelgroene en bruine Schubben gerold; de Schors der Stengen is ten halven grijs en bruin. Somwijlen,
echter zeldzaam, vindt men verscheidenheden met witte Bloemen.

Men wil dat het nuttigen van deze Heester voor de Lastdieren dodelijk is, maar dat integendeel de
Geeuwhoenders (*Tetrao Lagopus*) de uitgepikte groote Bloemknoppen als een aangenaam wintervoedsel
gretig verteren.

Rhododendron Ferrugineum.
Roest Kleurige Rooselaar.

X^{te} Classe. 1° Rang.

Rhododendron Hirsutum.

*Ruige Roozelaar.**Haariger Rosenlorbeer.**Rosige velu.**Hairy Rhododendron.*

RHODODENDRON HIRSUTUM, *foliis ellipticis acutiusculis subsus punctatis, corollis infundibuliformibus.*

RUIGE ROOZELAAR, *met korte op den rand gehairde Bladen en trechterachtige Bloemen.*

Op het eerste gezigt zou men dezen en den roestkleurigen Roozelaar voor één en hetzelfde Gewas houden, maar deze schijnbare overénkomst houdt op, zodra men beiden nauwkeurig onderzoekt, zonder ze zelfs eens met elkander te vergelijken. De Bloemen en Bladen van den eenen hebben roestkleurige vlakken, doch die des anderen zijn wit, en bovendien met veelte hairen bezet, die aan deze deels een geheel ruig voorkomen geven.

Deze Roozelaar is een inboorling der Zwitsersche, Pyreneesche, Oostenrijksche en Karpathische Alpen. Hij verkiest eene laagere standplaats dan de Roestkleurige, en wordt aldaar ook in zeer groote menigte gevonden.

De roode Bloemen slaan, even als bij den Roestkleurigen Rhododendron, op eenvoudige Tuiltrossen gegaderd (a), maar zij onderscheiden zich daardoor dat zij zich later ontvouwen, een' aangenaamen geur verspreiden, (waarom zij ook Alpenbalfem genaamd worden) en eens tot den grond gespouwen Bloembedekking hebben; daarboven zijn de Bloemen witter en de buitenste bladen met witte flappels en hairen bezet (b), zelfs zijn dezen op den Bloemsteel, het Vruchtbeginfel en de Vruchtbekleding aan-

wegz, gelijk de vergrootte figuur (c), die daarentoven met een droog, bruin, langwerpig ovaal lovert. Je aan den Bloemsteel (d) voorzien is, aanwijst.

De Elliptische Bladen zijn aan den rand met hairen bezet (e), en in den jeugdigen staat op beiden vlakten, echter meer op de benedenzijde, met witte, doorschijnende vlakke klieren als bezaaid, die nogthans verdwijnen bij volkomen en meer uitgegroeide Bladen, en op beiden vlakke in een gematigd groen veranderen. Fig. f vertoont een stuk van een vergroot blad met de voorn. klieren en hairen bezet.

Op de Alpen groeit dit Heestertje zeer menigvuldig, maar belet overal den groei van andere Gewassen; ook zou hetzelfde voor de lastdragende dieren zeer nadelig zijn. Nogthans bemerkte de Graaf VAN WALDSTEIN op zijne Reizen dat de Bewoners omstreeks den *Etna* en van het Karpathische Geberge het zeer kleine zaad zorgvuldig vergaderen, en hetzelfde als specerij in plaats van Peper in hunne eenvoudige spijze zonder eenig nadeel gebruiken.

Rhododendron Hispidum.
Ruige Roozelaar.

X^{te}. Classe. I^{te} Rang.

Rhododendron Maximum.

*Virginische Roozeleer.**Virginischer Roosenlober.**Rosage à grands feuilles.**Broad leav'd Rhododendron.*

RHODODENDRON MAXIMUM, foliis oblongis glabris fimbriatis discoloribus umbellis terminalibus
corollis rotatis, petalis subrotatis.

VIRGINISCHE ROOZELAAR, met glanzige eivale stampe geaderde Bladen, die een' spitzen
omgebogen rand en éénbloemige Steeltjes hebben.

Zo wel de pracht der Bloemen, als het aanhoudend groene Loof, waar mede deze vijf a zes voeten
hooge Heester de vochtige vruchtbare streken van *Pennsylvanië*, *Virginie* en *Carolina* versiert, heb-
ben haar door de Tuinliefhebbers in *Europa* doen ontfangen; en zij versiert niet alleen onze, maar ook
de bloemrijke Tuinen der Japannezen, van wier Eiland men zelfs meent dat zij eene inboorting is.
In onze Tuinen is zij voornamelijk geschikt voor eene Noordelijk afhangende plaats, die tot een schoon
gezicht bestemd is, of wel op een' heuvel tot een aangenaam voorwerp. De Gewassen, in wier gezet-
schap zij voornamelijk uitmunt, zijn *Andromeda*, *Kalmia*, de *Rodoea*, *Clethra*, *Chionanthus*, *Cybalantus*
Ceanothus, *Itea*, *Furbergilla*, welken allen dezelve zorgvuldigheid en bedekking tegen de strenge vorst
in den Winter, en de middaghitte in den Zomer vereischen, of nabij de oevers van vijvers en beeken,
in de schaduw van *Cleditschia's Sophora's*, *Robinia's*, *Cytisus*, doch zij moeten geenszins in de nabij-
heid van Olmen, Populieren, Moerbezen, Syringen, Sumak, Lycium, Braamboezen en Roozen ge-
plaatst worden.

De Bloemen ontwikkelen zich in het begin van Julij op den een' of twee duimen langen Bloemsteel, in de gedaante van rechtopstaande Tuiltrosfen (a), doch niet gelijk de Heer WILDERMOW meent in de gestalte van eenvoudig vastzittende Tulken, hetgeen enkel bij de nog niet geheel ontvouwde Bloemen plaats heeft. De Bloemkelk is klein en in rondachtige insnijdingen gedeeld (b). De Bloemkrans is zeer uitgebreid, deszelfs insnijdingen zijn langwerpig rond, hebbende aan de gronden eene plooi, die van weerskanten met eene roode kortgesteelde klier is voorzien (c). De bovenste insnijding is breeder dan de overigen, en op de binnenzijde met groenachtig geele schaduwen getekend. De Zaadkapsel (d) bevat in haare doorsnede (e) het langwerpige Zaad (f).

De jongste ontwikkelde Takken, de Bloem- en Bladsteel, de Kelk en de jonge Bladen zijn met vastzittende roode klieren dicht bezet. De lederachtig glanzende gaderde, op de benedenzijde misklierige, aan de punt omgekeerde Bladen (g) zijn jeugdig aan de benedenzijde met een dichte vilt bedekt, die bij hunne volkomenheid in kleine aangedrukte bruine Schubben verandert, waardoor deze vlakke de roestkleur aanneemt. De Takken zijn rond, de jongeren hebben eene donkergroene, de ouden eene geelachtig bruine, en het oudste hout eene grijze Schors. De Bloemknoppen zijn groot en ovaal toegespunt, door langwerpig ronde, de lovertjes evenarende Schubjes omvangen. De veelte kleine Houtknoppen zijn ovaal rond, langwerpig in smalle ovaal lancetswijze Schubjes gewikkeld.

Ook deze schoone Heester bevindt zich in een' zeer weelderigen groei op den vrijen grond, op het Buitenverblijf van den Heer J. W. VAN NYS, bij de *Rhod. Pont.* nader vermeld.

Rhododendron Maximum.
 Virginiſche Rozeblau.

X^{de} Clafte. IV^{de} Rang.

Cytifus nigricans.

*Zwartsachtige Cytifus.**Der fehwürzliche Bohnenbaum.**Cytilfe à feuilles d'un verd foncé.**The Black-Cytifus.*

CYTISUS NIGRICANS, racemis terminalibus erectis, calycibus pilofis denticulis minutis, foliis ellipticis pilofis.

ZWARTACHTIGE CYTISUS, met enkele opftaande Trofzen, de Bladen langwerpig eivond.

Het Zuidelijk Duitschland, voornamelijk Oostenryk, Hongaryë, Boheme en Italië, zijn het Vaderland van deze bevallige Cytifusfoort. Dezelve groeit in drooge magere ftrecken, inzonderheid aan den kant der Bergvouden van Oostenryk, bereikende eene hoogte van één' tot vijf voeten.

Gelyk alle Cytifusfoorten, heeft ook deze zeer veel foortlijke bevalligheid, en offchoon de Heester niet zeer lang word, is zij echter toe omfingeling van laage bosquetten van te meer aanbelang, inzonderheid daar de uitftekende geele Bloemen op den voorgrond van hooger groen en Heesters ongemeen veel fchoonheid aanbrengeu.

De geele Vlinderbloemen prijken aan lange opftaande trofzen der éénlingfche trikken, en zodanig eene tros bereikt fomtijds de lengte van 3 tot 9 duimen (a a a). Tufchen de Bloemen ziet men geen bladen, echter komen fomwijlen aan het einde der trofzen eenige bladen ten voorfchijn (b). De Bloemen zijn afwifelende, naar eene zijde neigende; haare Kelk is hairig.

De Bloemen riken vrij aangenaam, en daar zij zulk eene menigte Honig bevatten, trekt derzelver geur naar het honigachtige. In het begin van Juny bloeiende, behoudt deze Heester niet alleen de geheele maand haare Bloemen, maar dikwijls ook veel langer, hetgeen dezelve voor de Lushoven des te belangrijker maakt.

Het Vruchtbeginfel (c), het welk na het afbloeien verder aangroeit, en in dien ftaat met zwarte Hairen bezet is, behoudt in het eerst nog den opgekromden Stijl, maar volgroeid zijnde, heeft de Peul flechts eene punt. De volgroeiide meer of min bogtige Peul heeft lichtbruine kleppen, die met zwarte Hairen bezet

zijn, en uit dien hoofde draagt het gewas ook den naam van zwartachtig (*d d*). Opmerkelijk is het dat de Meeltraaden hier voortduren, en, in eene bruinhuidige gedaante uit den Kelk voortkomende (*e*), met de Peul eene parallele lijn houden (*f f*). De Peul bevat van vier tot zes bruine ronde Zaden, die in Augustus rijp worden.

De elliptische drietallige Bladen, die afwisselend op Bladsteeljes aan de takken staan, en waarvan het middenste het grootste is, hebben eene groene oppervlakte (*b*), daartegen is de binnenzijde grijsgroen (*i*), door fijne, nauwelijks zichtbare hairtjes veroorzaakt.

De drooge Takken zijn eenigzins roodbruin (*k*), maar de Scheuten grijsachtig, eenigermate kantig, met afwisselende Bladknoppen (*l*).

In het huishoudelijk Gebruik zijn de Bloemen een uitnemend goed voedsel voor de Bijen. In die Landen, waar de Wijnbouw den Landman zeer bezig houdt, gebruikt men de Bladen als een bijzonder goed voedsel voor het vee; uit dien hoofde noemt men deze Heester ook nog Geitenklaver (*Geirklax*).

Tot omringeling van Boschaadjen in Lushoven bijzonder geschikt zijnde, munt deze Heester voornamelijk uit in de nabijheid van den *Ceanothus americanus*, *Itea virginiana*, *Rubus odoratus*, de verscheiden soorten van *Clematis* en de later bloeiende Roozen, voornamelijk als tuschen deze kleiner Planten bloeijen, bij voorbeeld, *Lathyrus latifolius* en *tuberosus*, *Lychnis calcedonica*, *Rudbeckia purpurea*, *Homeroallis fulva* en *flava*, *Gladiolus communis*, de verscheiden soorten van *Dianthus barbatus*, Leelijen, e. z. v. welken hier niet zonder een goed uitwerkfel te plaatsen zijn.

Cytisus nigricans.
 Zwartachtige Cytisus.

XII^{te} Clasfe. Pr Rang

Het Geslacht.

Philadelphus.

*Jasmin.**Syringa.**Syringa.*

Ten onrechte leidt men de benaming van dit geslacht af van den Egyptischen Koning PHILADELPHUS. Zeer waarschijnlijk heeft daartoe de Beschrijving van ATHENEUS, de éénige die onder deze benaming van eene Heester melding maakt, welke bij de Parthen *Philadelphus* genoemd wird, aanleiding gegeven, om reden dat de Takken willekeurig als levend zich tegen elkanderen voegen, en weder vanden weken, ontspringen en haarden, dat de dunste Takken zodanig netswijze waren samengevoegd, en zodanig samengefeld dat dezelve ondoordringbaare haagen voor de Tuinen uitleverden. Deze Beschrijving laat ons meer op de samenstelling van het Griekse woord *Philadelphus*, het welk bij ons (*φιλadelphία*) broederlijke beteekent, besluiten, dan de eerste reden, waarvan ons geen andere toerikende grond bekend is.

Twijfelachtig is het verder of de bij ons zogenoemde Heester dezelfde is welke de Parthen dusd'ing noemden, nauden wij geen der kentekenen aan dezelve waarnemen, die door den voornoemden Schrijver worden opgegeven. Dat dezelve als Haagen gebezigt en in bijna iederen Doerentuin gevonden wordt, is aan haare schoonheid en algemeen beminde keurlijk schoone en welriekende Bloemen toe te schrijven.

Gemeenlijk noemt men deze Heester *Jasmin*, ook wel *witte Syring*, maar beiden deze benamingen zijn onreigen, also *Jasmin* en *Syring* geheel andere Plantgeslachten bij ons betekenen.

De Geslachtsdeelen en Kenmerken zijn de navolgenden, hebbende LINNÆUS het Geslacht onder de XIIde Clasfe gerangschikt.

De Kelk of Bloembekleding is éénbladig, vier- of vijfdelig, toegepunt en voortdurende. De Bloembladen zijn vier- of vijfzallig, ten halven rond, vlak, groot en uitgebreid. Twintig of vijfentwintig cilsvormige Meeldraadjes van gelijke lengte met den Kelk, zijn op denzelven ingevoegd, en dragen rechtopstaande vier gelleufde Meelknopjes. Het Vruchtbeginfel staat beneden de Bloem en Kelk, en draagt een' draadvormigen drie- of vierdeligen Stijl, met eenvoudige Merken. De Vruchtkapfel is beneden ovaal en van boven toegepunt, beneden aan den Kelk bedekt, van boven onbedekt, vier- of vijfhoekig, vier- of vijfkleppig, met overdwarsche middenrijsen. De veeltallige Zaden zijn langwerpig, klein, nederliggende, met een Zaadvlies en aan den rand van het verharde middentif gehecht. De Zaadvliesen zijn knodsvormig toegepunt, aan den grond getand.

XII^{te} Clásse. II^{te} Rang.

Philadelphus Coronarius.

*Welriekende Philadelphus.**Der wilde Jamin.**La Syringa à fleurs d'orange.**The white Syringa, or Mock-Orange.*

PHILADELPHUS CORONARIUS, foliis subdentatis.

WELRIEKENDE PHILADELPHUS, met eenigzins getande Bladen.

In het Zuidlijk *Europa*, in alle Tuinen vindt men deze uitmuntend schoone Heester. LINNÆUS geeft *Verona*, in *Italië*, als haare oorspronkelijke groeiplaats op, volgens DODONÆUS is zij uit *Spanje* afkomstig. Doch daartegen verzekert CLUSIUS, die het grootste gedeelte van *Europa* heeft doorgereisd, dat hij haar nergens in het wild groeiende heeft gevonden. Waarschijnlijk is het Zuidlijk gedeelte van *Europa* haare Vaderland, dewijl haare Zaaden bij ons niet ligt rijp worden.

De bekoortlijke schoonheid der Bloemen, en derzelve vooral in den avond verre uitgebreide en den Oranjebloesem evenarende Geur, maken deze Heester tot een' lieveling in de prachtigste Hofsteden zowel als in de geringe Tuintjes der mindere classen.

Deze Heester bloeit ten gelijken tijde met de *Robinia hispida*, en bij de beschrijving van die Heester hebben wij opgegeven op welk eene wijze ook deze in fraaije en aangename Groepen kan geplant worden.

Ik kan hier niet voorbij aan te merken dat de Heester door het snoeien zich in allerhande gedaanten laat vormen, maar ook daardoor, wordt zij tevens van haare Bloesems beroofd, alzo de jonge

Bloei,

Bloetakken afgesneden worden en dus geen bloesem kunnen dragen. Men moet dierhalven om deze reden bedacht zijn dat, ingeval men in het eene jaar de Heester haare gedaante gegeven heeft, men in het volgende jaar niet te snoeijen hebbè, en dan eerst zal het gewas welig bloeijen.

De schoone witte Bloemen groeijen aan het einde der jonge Scheuten van hetzelfde jaar, zijnde de zomerbloemen met de zon omgeroid. In de hoocken der bovemaan staande Bladen staan twee kortgefelde Bloemen (*a a*). Tusschen dezen spruit de jonge Bloetak, die boven van één tot vier paar tegen elkander overstaande Bloemen draagt, en met eene enkele eindigt (*b*). Iedere Bloem heeft aan den grond van haaren Bloemsteel, een smal Dekblaadje (*c*) het welke, even als de jonge Looten, met stijve korte hairen bezet is. De Kelk is in vier ovaalpligte insnijdingen gedeeld (*d*) en de Bloem vierbladig; is de Kelk vijfletig, dan is de Bloem ook vijfbladig, het geen meestal bij de jonge Bloemen plaats heeft. De bloem is veelvoudig dubbel, of liever twee- of drievoudig. De Stijf naar evenredigheid vier- of vijfdelig, en bij de Vrucht tot in den grond des Kelks gesponwen. Dezelfde evenredigheid heeft de vier- of vijfhoekige Vruchtkapfel (*e e*); ieder hokje bevat veele kleine Zaden (*f*) die echter zelden rijp worden en ter voortplanting ongeschikt zijn, en waartoe men zich met goed gevolg van Adeggers, Stekken en de veelvoudige Wortelspruiten bedient.

De Stam wordt zes voeten hoog, met tegenoverstaande Takken en Bladen; de blaften zijn ovaal langwerpig, getand, toegepunt, glad en kortgesteld (*g*).

De Schors van den Stam is aschgrijs, die der jonge Takken roodbruin (*h*). De Takken en Steng zijn zeer knoppig, hol en vol merg.

Philadelphus Coronarius.
Welriekende Philadelphus.

XII^{de} Clasfe. I^{de} Rang.

Philadelphus Coronarius nanus.

Laaggroeiende Philadelphus.

Nederiger Jasmin.

PHILADELPHUS CORONARIUS NANUS, ramis declinatis.

LAAGGROEIENDE PHILADELPHUS, met nedergebogen Takken.

Deze laaggroeiende Philadelphus wordt voor eene verscheidenheid van den reeds beschreven gelouden. Dit zou men uit de hier na op te geven verschijfselen kunnen opmaken, schoon het Gewas weder anderen oplevert die dit vermoeden twijfelachtig maken, en dit zijn voornamelijk de aanboudend laagblijvende gedaante van het Gewas aan den eenen, en het nederbuigen der Stengen aan den anderen kant. Wat hiervan met zekerheid te houden zij is niet te beslissen voor men door de voortwoeiing uit het Zaad het onderscheid kan bevestigen. In hoe verre Proefnemingen hierover eenig licht verspreiden, kan ik niet verzekeren, vermits 'er geen Proefnemingen van anderen bekend zijn, en ik nog niet in de gelegenheid geweest heb om zelf waarnemingen te doen. Dat de Plant niet ligt bloeit is bekend, en dit is wellicht de reden van de nog niet genomen proeven, en tevens van de onzekerheid der onderscheidingen.

Nardien het Gewas niet hoog wordt en bestendig zijne dwergachtige gedaante behoudt, is hetzelfde zeer geschikt ter beplanting van Bloemperken, tuschen andere bloeiende Heesters, als laage Rozen, *Cytisus purpureus*, *Rubia pigmaea*, *Spiraea salicifolia*, en moet onder zodanigen een goede uitwerking doen.

De geheele Heester wordt nauwelijks anderhalven voet hoog; zij heeft nedergebogen Takken (a); en aan het einde van dezelve staan eukelzeldzaam bloeiende Bloemen van agt tot zestien Bloem-

bladen, en deze vermenigvuldigde Bloembladen laten zeker eene verscheidenheid van eene andere foort en onvruchtbaarheid vermoeden, hoewel anderszins gewassen met vermenigvuldigde Bloembladen niet altijd onvruchtbaar zijn.

De Bladen zijn, in vergelijking met die van den *Philadelphus smaller*, op de bovenzijde met witte nederliggende, naar de punt Punt van het blad toelopende stijve hairen bezet (e).

De Plant wordt door Afleggers en Stekken voortgekeweekt. De Planten van deze Hoester bloeijen zelden, en behouden telkens de dwergachtige gedaante, zonder eenige verandering.

Philadelphus coronarius nanus.
Laag Groeijende Philadelphus.

XII^{de} Class. IV^{de} Rang.

Het Geslacht.

Mespilus.

*Mispelboom.**Mispel.**Nessler.**Medlar.*

De Mispelboom was onder den naam van *Mespilus* by de *Grieken* en *Romeinen* bekend, en de afkomst uit het *Grieksch* is by *THEOPHRASTUS* en *DIOSCORIDES* te zien.

De onderscheidingskenmerken zijn vrij wisselvallig, en lopen dikwijls met die der *Crataegus*, *Sorbus*, en *Pyrus* indén; het geen ook wel de reden zijn kan, dat nieuwere Kruidkundigen nu de eene soort onder dit, dan de andere weder onder een ander geslacht rangschikken. Dan voor hoe verre zy hiertoe grond hebben, staat hier niet te beslissen; te meer daar het onderscheidingskenmerk veelal slechts door het getal der Stijlen bepaald wordt, het geen in dit opzigt niet zeer standvastig is. Dikwijls heeft een Boom Bloemen met één tot vijf Stijlen, en deze wisselvalligheid der Bloemdeelen, die als een ontoereikend onderscheidingssteken by deze geslachten wordt aangenomen, heeft naderhand dikwijls aanleiding tot veranderingen gegeven. Hierdoor was het dat of enkele soorten onder onzekere geslachten geseld, of geheele geslachten met anderen zijn verdéniigd geworden. Door waarneming wordt het intusschen klaarlijkelyk dat het bepalend onderscheid het nauwkeurigste niet is. Wil men by deze onzekerheid den behoorlyken middenweg bewandelen, dan schijnt het voor als nog meer zeker zich slechts naar van *LINNAEUS* voorgeselde soorten te bepalen, en de twijfelachtige onderscheidingen by andere geslachten, voornaamlyk by dat van de *Crataegus* aan te slippen.

De Geslachtskenmerken zyn de volgende. De Kelk is éénbladig, hol uitgebreid, vyfdeelig en voortdurende. De Bloemkrans heeft vyf Bloembladen, welken ten halven rond en in de Kelk zijn ingevoegd, en dragen eenvoudige Meelknopjes. Het vruchtbeginfel, beneelen aan den Bloemkrans staande, draagt vijf éénvoudige opgerichte Stijlen en hoofjesvormige Merken. De vrucht is eene kogelvormige gena-

velde Bezie, die met tegen elkander aanrakende Kelkbladen als gesloten is; echter is de navel doorboord.
De Vrucht draagt vijf beenachtige bultige Zaa den.

De Bladen der Mespilussoorten worden bovendien als geheel opgegeven, terwijl die der *sorbus* effen, en die der *Crataegus* hoekig zijn; nogthans bepaalt dit niets dat tot een Geslachtskenmerk behoort, zijnde dit slechts foortlijke onderscheidingstekenen. Over het overige heeft de Lezer, om zekerer te gaan, slechts de Geslachten der *Crataegus* en *Sorbus* te beschouwen.

XII^{de} Classe, V^{de} Rang.

Mespilus Amelanchier.

Oostenrijksche Mispelboom.

Quentelbeer-Strauch.

Amelanchier, ou Aïssier à feuilles rondes.

The Amelanchier

MESPILUS AMELANCHIER, *inermis, foliis serratis subtus hirsutis.*

PYR. AMELANCHIER, *foliis subrotundo-ellipticis acutis, subtus pubescentibus: floribus roseis, petalis lanceolatis, germinibus serrulatis, calycibus segmentis glabris.* WILD.

OOSTENRIJKSCHE MISPELBOOM, die ongedoord is, en de Bladen ovaal zaagwijze getand en van anderen ruig heeft.

Ook deze Mispelsoort wordt door WILDENOW onder het geslacht der Peeren geplaatst, enkel om de peerachtige veelzadige Vruchten. Dezelve groeit in *Duitschland, Oostenrijk, Zwitserland, Frankrijk* en in de meeste Zuidelyke landen van *Europa*, op drooge steenachtige hoogten. De Heester bereikt eene hoogte van drie tot vijf voeten, en heeft veel overeenkomst met den *Kanadischen* Mispelboom, behalven dat deze, uitgenomen de Bloemen en Vruchten, in vele opzigten kleiner is.

De Bloemen ontwikkelen zich ook laater dan die der voornoemde soort, en de Bloemtrosfen zijn ook slechts uit vier of zeven Bloemen samengesteld (*a d*), de Bloembladen lineaal lancetwys en stomp, en vijf Stijlen, zijnde de gearnde Bloemsteeljes van elspuntig draadvormige donzige afvallende lovertjes omvangen. De zwartachtige blauwe Vruchten, die zo groot als eene Aalbezie worden, zijn rechtopstaande, en worden in Augustus rijp (*c*); zij zijn vijfhoekig, sappig en zoet van smaak, en bevatten in elk hokje twee langwerpige Zaa den (*d*).

De Bladen zijn ovaal, stomp, zaagtandig, jeugdig van buiten donzig, ouder zijnde kaal, naauwlijks een' duim lang, en met twee zijdelingche aan den Bladsteel gegroeide eisvormige deklaadjes (*e*) voorzien.

Gedurende den Winter zijn de jongste Looten licht geelbruin; aan het boveinde verschijnen de korte vierkante Bloeifemknoppen (f), lager de kleiner vlakke aangedrukte Bladknoopen (h), zijnde beide uit lichtroode schubben samengefeld.

De Voortplanting geschiedt beter door zoging op Haagappelboomen dan door het Zaad, alsoo dan de Stammen langzaam en minder welig groeijen.

Malus Amalansis.
 Oostenrykche Mispelboom.

XII^{de} Classe. V^{de} Rang.

Mespilus Arbutifolia.

*Virginische Mispelboom.**Erdbeerbaumblütterige Mispel.**Aijster à feuilles d'Arboufe.**Arbutus leav'd Medlar.*MESPILUS ARBUTIFOLIA, *inermis, foliis lanceolatis crenatis subtus tomentosis.*PERUS ARBUTIFOLIA, *foliis obovatis acuminatis serratis, subtus tomentosis, rachis supra glandulosa floribus corymbosis, WILD.*VIRGINISCHE MISPELBOOM, *die ongedoerd is, met lancetwijze gekerstelde van anderen wollige Bladen*

Meer in de vochtige strecken van *Virginie* dan in het gematigde *Noord-Ameriks* wordt deze schoone heesterachtige Boom in het wild groeiende aangetroffen.

Menigvuldige witte Bloemen met purperroode Meelknoppen versieren denzelfden in de maand Mai, en deze schoonheid wordt nog verhoogd door glanzend groene Bladen, die zich met de Bloemen ten zelfden tijde ontwikkelen en het Gewas voor onze bloeiende Voorjaarsbosquetten des te belangrijker maken, terwijl de rijpe roode vruchten en de rood wordende Bladen het Najarsgroen aangenaam sctakeren.

De Bloemen verschijnen op de eindtakken van het voorgaande Jaar, op schermtrosfen van twaalf tot twintig vergaerd (a). Ieder rust op een bijzonder Bloemsteltje en heeft een' gladden in vijf gekleurde insnijdingen gedeelden Kelk, die met het Vruchtbeginfel samengegroeid is; de overige Bloemdeelen zijn vijf holle witte Bloembladen, meest twintig draadvormige, met purperroode Meelknopies, gekroonde en aan den Kelk ingevoegde Meeldraaden, en van twee tot vijf groene van anderen met eene witte wollige zelfstandigheid omvangen Stijlen. Op de Bloemen volgen in Augustus ronde roode rijpe Vruchten (b),

die

die naar het getal der Schijven even zo veel lederschildige-Hokken hebben, en in elk derzelven twee bruine-glanzige Zaa-den bevatten (d), die met de kromme punt naar den Vruchtsteel gekeerd zijn. Deze onmiddellijk na de rijpwording gezaaid, kiemen in het Voorjaar, en geven binnen drie Jaaren verplantbare Stammetjes van drie tot vier voeten hoogte, waartegen de op den Haagappelboom gepropten van zes tot tien voeten hoog worden.

De ovnal lancetspits of lancetswijze Bladen staan op korte gootvormige Bladsteel, jong aan de benedenvlakte gewold, uitgegroeid op beide vlakten glad en de rand sijn gekarrelt (e). De tanden der kartelingen zijn, even als die van de middenrib, op de hovenvlakte met langwerpige, ongesteelde, jong doorfsijnende naderhand gekleurde klieren bezet.

De jongste Looten zijn in den Winter door eene geelbruine met gele vlakken bezette Schil omvangen, die aan de ouder Takken grijs en aan het oude Hout zwarrachtig en iets scheurig is. De Bloemknoppen zijn aan de bovenste, de Bladknoppen aan de benedenste deelen der jongste scheuten ingevoegd; de eerste zijn langwerpig rond, met de punt naar het Hout gebogen (f) en grooter dan de Bladknoppen. Beide zijn met paarsroode van binnen gladde, aan den rand met langwerpige Klieren voorziene Schubben bedekt.

Van het witte taaie Hout kan men geen voordeel trekken, vermits hetzelfde niet dik is. De Beziën blijven, zo zij van de vogels niet opgegeten worden, lang in den Winter hangen.

Van deze soort kent men verscheiden varieteiten, als eene met grootte breede bladen en zwarte vruchten (c) en eene andere met geelachtige witte vruchten.

cl. XII. ord. V.

Amelanchier *canadensis*
 Virginische Mispelboom.

XII^{de} Clafse, V^{de} Rang.

Mespilus Canadensis.

Kanadifche Mispelboom.

Canadifche Mispel.

Mifler du Canada.

Canada - Medlar.

MESPILUS CANADENSIS, *inermis, foliis ovato oblongis glabris serratis acutiusculis.*

FR. BOTRYAPIUM *foliis oblongo-ellipticis cuspidatis glabris, floribus racemosis, petalis linearibus, calycibus germinibus pubescentibus, calyculis segmentis glabris.* WILD.

KANADISCHE MISPELBOOM, *die ongedoord is, met langwerpig eivonde, gladde, getande spitstichte Bladen.*

Deze Mispelfoort is eene dier geenen, welke ten aanzien van haare Geslachtskenmerken door de Kruidkundigen in twijfel worden getrokken. LINNÆUS rangschikt dezelve onder de Mispelen, WILDENOW, volgens EHRHARD, onder de Peeren (zie hier boven), anderen plaatsen haar onder de *Crasseus*, en laatstelijk wordt zij als een bijzonder geslacht onder den naam van *Ameanchier* opgegeven. Daar wij de Geslachtskenmerken hier boven volgens LINNÆUS opgegeven hebben, kunnen wij hier niet in de geschillen treden, maar oordelen het gevoeglijk deze soort met LINNÆUS onder de Mispelen te tellen.

Menigvuldige witte Bloemen versieren dezen inboorting van drooge laagten in het Noordelijk *Amerika*, tevens met de ontwikkeling der Bladen, die, jeugdig, digt met eene witte wol bekleed zijn. Het Gewas is een voornaam sieraad van voorjaarsbosquetten, hetwelk zelfs in het najaar door de menigte hoogroode half rijpe Vruchten, die allengs donker paars worden, nog vermeerderd wordt.

De Bloemen formeren aan het bovenfte einde der voorjarige Scheuten rechtopftaande Bloemtrofelen (a). Elk rust op een bijzonder, van een afvallend Dekblaadje voorzien Bloemfteltje, en de Kelk heeft vijf fpietfe infnijdingen, vijf langwerpige, ftompe Bloembladen, en vijftien tot twintig draadsgewijze witachtige Meelknopjes dragende Meeldraadjes zijn in den binnenften raad van den Kelk ingevoegd. De van boven vijfdeelige, maar beneden geheele Stijl rust op een uir den Kelk eenigzins voor ftiekend Vruchbeginfel, het welk in de Maand Juny in eene rijpende hoogroode (b), daarna donkerpaarfehe tienhokkige Vrucht verandert, die in ieder hokje één ovaal langwerpig bruin Zaad bevat, hetwelk met de punt naar den Vruchtzetel gekeerd is (c).

De ovaale, of hartvormig ovaal gefteide Bladen ftaan afwisselend, zijnde getand, en, ten volfter uitgegroeid, op beide vlakten glaz en donkergroen (d). In den Herft worden zij rood, vervolgens geel en vallen af.

De Knoopen zijn langwerpig, met de punt naar den Tak gebogen (e), en met zeven of agt ongelijk groote, roodbruine, op de binnenvlakte fijnhaairige Schubben bezet. De dikker Bloeknoopen ftaan aan de punt der zwakke Scheuten (f), aan de fterkeren van den laaften Zomer afwisselend, en de Bladknoopen onder dezen. Eene roodbruine fchors met grijze vlakken bedekt de jonge Looten, gedurende den Winter; die van het oude Hout is donkerer, zonder veel fcheuren. De tweede Bast fmaakt en riekt naar Amandelen.

Het Zaad, ftaks na de rijpheid gezaaid, kiemt in het volgende Voorjaar, en de Heester draagt dikwijls reeds in het derde jaar Bloemen. Zij drijft veele Wortelfpruiten, maar wordt niet hoog, daar die, welken op de *Crataegus* zijn geënt, van vijftien tot twintig voeten hoog worden.

Het Hout is wit en taai, en kan tot kleine gereedfchappen gebezigd worden. De menigvuldige Vruchten voeden het gevogette, en deze Heester is voor Falfanderijen zeer nuttig, door het Zaad ligt voort te kweken en door haare Wortelfpruiten ligt te vermenigvuldigen.

Mispelas Canadensis.
Kanadafche, Mispelboom.

XII^{te} Classe. IV^{te} Rang.

Mespilus Germanica.

Gewoone Mispelboom.

Gemeine Mispel.

Neffier cultivé.

Dutch Medlar.

MESPILUS GERMANICA, *inermis, foliis lanceolatis subtus tomentosis, floribus sessilibus foliatis.*
 GEWOONE MISPELBOOM, die ongedoord is, met lancetgewijze van anderen wollige Bladen, de
 Bloemen enkel en ongesleek.

In het Zuidelijk *Duitschland* groeit deze Mispelsoort in het wild, en wordt in de *Europische* Tuinen, zo wel als in *Perzië*, door aankweking verbeterd. De Boom is niet alleen door zijne grooter Bladen, Bloemen en Vruchten, maar ook door deszelfs ongewapend eindigende Looten te onderscheiden.

De hier voorgefelde dubbele soorten van Vruchten zijn niet alleen om hare grootte geëcht, maar ook om dat zij geen Zaden hebben (*a b c*), gelijk de doorfuede (*e*) aanwijst.

In de Maand Junij ziet men aan het einde der nieuw geschoten Looten meest enkele schoone witte Bloemen (*d*). Hare Bloembekking, of Kelk, die naderhand in Vrucht verandert, heeft vijf inslijdingen, die langer zijn dan de witte, van boven gekartelde Bloembladen (*e*). Behalven deze Kelkslijdingen zijn aan den basis derzelve, vier lancetgewijze van boven stompe, van onder scherpe, spitsgetande Dekblanljce geplaatst, waarvan twee zeer lang boven de Bloem en Kelk uitsleken (*f f f*). De overigen zijn onvolmaakt en kleiner onder de Bloemdeelen verborgen, echter aan de Vrucht voortdarend (*g*).

De Nagel der Bloembladen is zo wel als de agttien- of tweeëntwintigtallige priemvormige, met geefe Meelknopjes gekroonde Meeldraadjes aan den binnensten rand der Kelk ingevoegd; de laatste omringen vijf van elkander afstaande ronde Merken, dragende draadvormige Stijlen. De kogelvormige met eene vleeschachtige stof befloten Vruchten zijn van boven vlak, en met naar binnen gebogen inslijdingen der Kelk voorzien (*h h*). Zij bevatten vijf onmiddellijk door het vleesch omvate Zaden, wier punten naar den Vruchtsleel gekerd en in eene houtachtige gebulte Schil befloten zijn (*i*). Deze Vruchten worden in de Maand October rijp, en vallen gemeentlijk met de Bladen af. Men nuttigt dezelve, even als die van den tammem Sorbenboom (*Sorbus Domestica*) of den *Virginischen* basterd Lotus (*Diospyros Virginiana*),

niet voor dat zij murew zijn, het zij rauw of gekonst. Zeer wrang zijnde, verminderen zij den loop, doch onmatig gegeten, veroorzaken zij verstopping en stuiptrekkingen.

De jeugdige, met wol bedekte Bladen staan afwisselende op korte stelen, en hebben aan de Houtrakken twee afvallende Dekblaadjes, gelijk ook sommige Bloemtakken. De rand der Bladen is van de punt af twee derden der lengte of ook wel geheel getand (K) en van onderen gewold (L).

De kleine, uit weinig schubben bestaande Knoopen staan afwisselend aan de drooge Takken (m), zijnde de Loof- en Bloemknoppen nauwelijks te onderscheiden. De jongste Takken zijn glanzig bruin, met eenige ronde, ongefleede klieren bezet, en aan het bovende, zo wel als in de nabijheid der Knoopen, met een wol overdekt. De schors van het oude Hout is helder van kleur en gefcheurd. Even als dat der Peerenboomen ware het Hout ter bearbeiding geschikt, bijaldien de Stammen dikker waren.

Het Zaad, kort na de rijpheid gezaaid, kiemt zelden vóór het derde jaar. Het best is de voortplanting door zoging op wild groeiende Stammen, of op die der Haagappelboomen, maar minder duurzaam op Peeren- of Kweeboomstammen. De hoogte hangt af van den Grond. Laage beesterachtige stammen komen alleen in een' droogen Grond voort, en schoon derzelver Vruchten kleiner zijn, zij zijn des te smaaklijker.

Mespilus Germanica.
 Gewoone Mispelboom.

XIIe Classe. IVe Rang.

Mespilus Pumila.

Laage Mispelboom.

Zwerg-Mispel.

Alifler à feuilles de Poirier.

Dwarf Medlar.

MESPIBUS PUMILA, *inermis, foliis oblongo-ovatis crematis, subtus argenteis.* LODIGES Cat.

LAAGE MISPELBOOM, die ongedoorn d is, met langwerpig ovaale gekartelde Bladen, die van onderen zilverachtig wit zijn.

Met veel waarschijnlijkheid zou men deze Heester voor eene varietet van de *Mespilus arbutifolia* of *Virginifchen Mispelboom* kunnen houden, bijaldien zij niet zulke aanmerkelijke onderscheidende kenmerken had, en men uit dien hoofde niet enigermate gerechtigd scheen om haar als eene bijzondere soort aan te merken, ten minsten zolang, tot men door herhaalde proefnemingen overtuigd ware dat de kenmerken aanhoudend en altoos dezelfde waren. Deze proefnemingen zelf te doen had ik nog geen gelegenheid, maar niet te min schroom ik geenszins deze onzekerheid op te geven, en andere Tuinliehebbers aan te moedigen om de vereischte proefnemingen te doen.

Bij de vroegere Kruidkundigen was deze Heester niet bekend; zij is niet bij LINNÆUS en HOUTTUIN, zelfs niet bij WILDENOW aangetekend. LAMARK, LODIGES, MARSHALL, F. SCHMIDT zijn, voor zo verre mij bekend is, de éénigen die melding van dit schoone kruipende Heestertje maken. De vergelijking met de *Mespilus arbutifolia* zal de best beschrijvende opheldering geven.

Het gewas groeit, even als het laatstgenoemde, in *Virginie*, kruipende, en wordt slechts eenige spannen hoog. Hetzelve onderscheidt zich vooreerst daardoor dat het veel laager is dan het andere; de Tuijten s. fen der Bloemen zijn meer lang (a); de platjes der Bloembladen rusten op langer nagelen, en de Meelknoppen zijn hoogrood. Aanmerklijker is de Kelk (b), die, even als de bruinroode en witte Vruchten (c c), met een sijn dons bekleed is, en dat het Zaad geen gebogen punt heeft (d).

De Bladen zijn van boven rondachtig, van onder zilvertchtig grijs, scherp getand (e) en van die der voornoemde verschillend.

De Stammen en Takken hebben veelvuldige bruine ringen, zijn, van den grond oprijzende, bogtig (g), en door lange voortkruipende met veel Wortels voorzien vefelen (f) zeer aanmerkelijk. Even door deze veelvuldige Wortelen, welker uitlopers (g) met Bloemen versierd zijn, wordt het gewas het best voortgekweekt. Hetzelve bemint een' vochtigen verschen grond en schaduw, maar schoon onder de schaduw niet ligt eenig gewas tierd, is dit Gewas des te voordeliger, vermits hetzelve zo doende tot de laagste verdiepingen en tot omfingeling van bloeiende voorjaarsgroepen kan gebezigd worden.

De Takken en Knoppen zijn in den bladloozen staat volstrekt aan die der *Mespilus arbutifolia* gelijkvormig, zijnde derzelver jarige Schors lichtbruin (h) en die der anderen grijsachtig.

Myrica Pauciflora.
 Laage Mispelboom.

XII^{de} Clasfe, V^{de} Rang.

Mespilus Chamæ-mespilus.

*Alpifche Mispelboom.**Berg-Mispelſtrauch.**Alfſter Nain.**Bastard Quince.*

MESPILUS CHAMÆ-MESPILUS, *inermis, foliis ovalibus acute serratis glabris, floribus corymboſo capitatis.*

ALPISCHE MISPELBOOM, *die ongedoorn d is, met ovaale ſpitsgetande gladdè Bladen, en trosachtige Bloemhoofdjes.*

De Natuur heeft de Alpen van het gematigd *Europa* tot eene groteplaats bestemd van deze twee à drie voeten hooge Heester. Dierzelfer donkergroene, glanzige vaste Bladen, en roozenroode schermtrosfen, die de eindtakken van het voorgaande jaar verſieren, geven haar eene plaats onder de bloeiende Heesters, welken het oog des wandelaars, wanneer zij hoogere bloeiende bosquetten omſingelen, of nabij wandelwegen geplaatst zijn, zoo wel in het voorjaar door de Bloemen, als in het najaar door de Vruchten, streken.

De afwisselend staande Bladen hebben korte Bladſteelen, die langwerpig ovaal, ſcherp getand, en volkomen ongegroeid, op de beiden vlakten glad zijn (a). Aan de Houtrakken ziet men witte afvallende Stippeltjes, en ſomwijlen klierjes. De Bloemen zijn in gedraaide Schermtrosfen vergaerd, elk op een bijzonder Bloemsteelte, hetwelk door een afvallend rood loertje onderſteund is (b). De met het Vruchtbeginsel ſamengegroeiide Kelk heeft vijf inſidjdiogen, en is met eene ſijne wol bedekt. De vijf Bloembladen zijn ovaal, openen zich niet ten vollen, en vallen ligt af; zij omvatten veertien tot twintig aan den rand des Kelks ingevoegde Meeldraden, die rondachtige Meelknopjes dragen. Één tot drie, meest twee korte ſtillen, met ſlompè Merken, rusten op het beſloten Vruchtbeginsel, en zijn bij hunne invoeging met eene witte wol overtoegen.

De ſchoone roode Vruchten, die in het Najaar onze Tuinen zo verruklijk verſieren (e), rijpen in haar vaderland in September, maar in onze Tuinen eene Maand vroeger; zij zijn vijfkantig, en, ten vollen rijp, geelroodkleurig, zij bevatten in een zoetachtig geel vleesch slechts twee lederachtige vakken, die, door een middenrif van elkander geſcheiden, ieder een glad, bruin, met de kromme punt naar den Vruchtfoot gekeerd Zaad bevatten (d), waar van echter zelden meer dan één rijp wordt. Dit Zaad, wanneer hetzelfde in den Herſt gezaaid wordt, kiemt in het volgend Voorjaar. Op zodanig eene wijze geplant, blijft de Heester, gelijk op de Alpen, slechts eene laage Sruik, doch bij de kunstige voortplanting door zoging op Haagappelboomen wordt zij vier à vijf voeten hoog.

Gedurende den Winter zijn de jongſte Takken met de Bloeknoppen aan hun einde (e) en de zijdelingſche Bladknoppen (f) met een grijs gevakte ſchors bedekt (g), die aan het oude Hout kleurig wordt. De Blad- en Bloeknoppen zijn ovaalpuntig met geelgroene ſchubben. Men moet in het oog houden dat deze Alpiſche Mispelboom altijd eene beſchaduwde plaats vereiſcht.

Mespilus Chama-mespilus.
 Alpifehe Mispelboom.

den grond worden gelegd, ter voortteling dienen, en geven Plantjes, die echter in de eerste twee jaaren slechts langzaam groeijen.

De Bladen hebben korte Steelten, hun Rand is effen, maar gewenkbraauwd; de bovenvlakte is donkergroen (e), doch de benedenvlakte, gelijk de Blad- en Bloemsteelten, de jonge Takken, Knoppen en Vruchten, met eene Wol bezet (f). In de nabijheid der Bloemen zijn dezelve klein en rond, maar aan de Houttakken groot en eirond; in den Herfst worden zij schoon rood, en vallen eerst laat af.

In den bladloozen staat zijn de jonge Takken met eene bruine, met dunne Wol overtrokken Schors (g) bedekt, welke aan de ouder Takken minder geweld, grijsgevlakt (h) en aan het oude Hout scheurig wordt (i). De schubben der Knoppen zijn bruin, en slaan aan de grootere met Wol bekleede Bloeknoppen uitgebreid (k).

De voortkweking kan, behalven door het Zaad, ook door Zoging, Aflaggers en Stekken verricht worden. Liefhebbers die treffende verscheidenheden in hunne aanlage beminnen, kunnen deze Hoester in een schoon Boomtje herscheppen, wanneer zij derzelver jonge Takken op 5 a 7 voeten hooge Stammen van Haagappelboomen of Doorns (*Crataegus*) laten zogen, het zij nevens de natuurlijke Bloektakken of enkel.

Nog wordt eene andere soort in *Europa*, en voornamelijk omstrecks *Weenen* wild groeiende opgegeven, welke dezen ruigbladige Mispelboom zeer nabij komt, maar hooger van groei en grooter van Bladen is, en schermvormige Bloemen draagt. Naar alle waarschijnlijkheid zal dit de *Mespilus orientalis* van ANMAN zijn.

Mespilus Cotinaster.
 Rugbladige Mispelboom.

XII^{de} Classe, V^{de} Rang.

Mespilus Pyracantha.

*Gedoornde Mispelboom.**Immer-grune Mispel.**Buitson ardent.**Pyracantha, or Ever-green Thorn.*MESPIBUS PYRACANTHA, *spinosa, foliis lanceolato-ovatis crenatis, calycibus fructus obtusis.*GEDOORNDDE MISPELBOOM, *dit gedoorn d is, met lancetswijze eivormige gekartelde Bladen en stompe Vruchtkelken.*

Hoe minder het getal der in den barren Winter groenende Gewassen is, hoe aangenaamer en veruklijker het oog gestreeld wordt, wanneer hetzelfde onder de met sneeuw bedekte Gewassen groene en andere kleuren zien uitsleken en den treurigen Winter verlevendigen. Onder de weinige Gewassen, welken de weldadige Natuur ons ten dien einde aanbiedt, is onze gedoornde Mispelboom een der uitmuntendsten, omdat hij niet alleen met zijne schoone hoogronde Vruchten, maar ook, eenigzins in de schaduw staande, door zijne glansend groene Bladen, even als de Palm en Hulst, bij het ééntonig wit der sneeuw in de bevrozen Natuur verrassend afsteekt. Dat zulk een Gewas, offchoon in de Boschen van het Zuidelijk *Europa*, omstrecks den *Olympus* en den *Caucasus* wild groeiende, eene plaats in onze Tuinen verdient, zal niemant betwisten, die dezelfs overrijke Bloeiens in de maand Junij en deszelfs Vruchten onder het somber en afvallend groen zijner medebroederen heeft waargenomen.

De Bloemen ontvouwen zich in de maand Junij aan de cinden der korte Bloeientakken in zulk eene groote menigte, dat zij dikwijls de geheele Heester bedekken. Zij staan in ovaalbloemige schermtrosfen vergaerd, elk op een bijzonder steelje, dat aan den basis met een dekklaadje bezet is (*a a*). De Bloembekleding of Kelk heeft vijf korte uitgebreide tanden, en op het bovenste gedeelte zijn de Bloembladen en 20 of 24 gele Meelknopjes dragende Meeldraaden ingevoegd. Vijf korte stompe gemeriste stijlen zijn

aan de binnenzijde met het Zaad veréénigd. De vermillioenroode Vruchten (*b. b*) worden in de maand September rijp, en bevatten in eene meeschtige zelfstandigheid vijf ovaalrond hoekige hard-schillige Zaden (*c*), die van binnen in den Kelk uitschieten en ter voortplanting zeer geschikt zijn, zo zij voorts in den Herfst gezaaid worden.

De Takken zijn zwak en buigzaam, en vereischen ondersteuning, zo zij niet aan paalen gehecht worden. De jongste kooten eindigen in een' flesel, die in het volgende jaar, wanneer de aan dezelve staande Knop zich tot een takje ontwikkeld heeft, zich voordoet als aan deszelfs zijde voortgekomen te zijn (*d d*). De Bladen staan overhoeks op korte Bladsteel, zijnde aan den rand fijn gekarteld (*e*), maar welig groeiende getand (*f*), jong zagchaitig, meer uitgegroeid dicht en sterk gebaar. Zij vallen in den Winter niet af, maar nemen later en bij felle vorst eene zwartbruinachtige glanzende kleur aan.

De voortplanting geschied door het Zaaï, hetwelk gemakkelijk kiemt. Jonge in de aarde gebogen Takken, geven in het volgende jaar plantbaare Stammetjes; ook wortelen de stekken zeer gaarne op eene vochtige standplaats in de schaduwe. Het Hout is wit, maar in vergelijking met andere soorten week. Het gevogelte, en vooral de Musfchen, zoeken de Vruchten slechts in den hoogsten nood, het geen deze Heester, bij toenemende vorst in wintertuinen al haar sieraad doet behouden.

Mespilus
Gedoornde

Pyracantha
Mispelboom .

XII^{de} Clasfe. IV^{de} Rang.

Spiraea.

Spiraea.

Spiræflaute.

Spiraea.

Spiraea.

De naam *Spiraea*, dit Heestergeflacht toegekend, is, volgens de meening van de meeste Kruidkundigen, van het *Grieksch* afkomstig; THEOPHRASTUS heeft denzelven alzoo gebruikt, en zelfs wordt dit gewas, door PLINIUS, *Spiræon* genoemd: men kan geen' anderen grond voor deeze benaming opgeveeu, dan de buigzaamheid der, toen ten tijde, nog maar alleen bekende foorten, welken zig, naar welgevallen, laaten buigen en wenden.

De foorten van geheel het geslacht zijn of Heester- of Kruid-achtige planten; derzelver bladen zijn enkel- of drie-vouwig; de floppeltjens zijn aan de bladsteel aangegroeid; zij zijn somtijds zeer klein, of ontbreken geheel; de bloemen komen uit de oxelen der takken voort, meestal uit het uiterste einde derzelven, zijnde vergaderd in scherpen, pluimen of trossen; doch zeldzaam in bundelen.

De geslachtskentekenen van den *Spiraea* zijn de volgende: de kelk éénbladig, vijffpleetig, van onderen vlak, met voorrduurende spitse lappen; de bloemkrans bestaat uit vijf langwerpig afgeronde, en den kelk ingevoegde, bloembladen; twintig en meer draadvormige helmtraaden, welken korter dan de bloemkrans zijn, zitten op den kelk vast; als zijnde het hoofdenmerk van de 12de Clasfe van LINNÆUS, behdende ten halven ronde meelknopfens.

Het vruchtbeginfel is drie-, vier-, meestal vijf-, en ook nog meerder-vouwig; naar het getal der vruchtbeginfelen bepalen zig de draadvormige stijlen, die zoo laag zijn als de meeltraaden, en gehoofde merken hebben: de vruchten zijn langwerpige, toegepunte, samengedrukte, tweekleppige kapselen, die eenige kleine zaden bevatten, welken toegepunt, en aan de binnenaaden der kapselen bevestigd zijn: het getal der zaden evenaart dat der vruchtbeginfelen.

De onderscheidene foorten van de *Spiraea* groejen in verschillende getvesten; die alleen, welken wij voornemens zijn in dit Werk aftebeelden, wasfen deels in het noordwestlijk gedeelte van *Asia*, en deels in *Noord-America*, welke beide werelddeelen, gemeenschaplijk, verscheidene Plantgewasfen voortbrengen: anderen zijn uit de zuidwestlijke gedeelten van *Eurapa*, tot tuinsraaden, in onze plantsoenen aangenomen: alle

dezen volgen elkander zoodanig in bloeitijd op, dat men, van de maand April af, tot September toe, telkens bloeiende *Spiraea*' heeft; iets, inderdaad, hetwelk hien den Beminnaren van fraaje Tuinen ten sterksten aanbeveelt, ter verfring van de bosquetten, zoo in Voorjaars- als Zomer-partijen.

De *Spiraea* heeft geenen reuk, en is ook ongechikt tot houtplantingen.

Dewijl niet alle de foorten van dit gewas volkomen en riep zaad voortbrengen, moeten zij door flekken, afleggers, of wortelpruilen voordgekweekt worden, en dit wordt niet alleenlijk vrij zeker, maar ook vrij spoedig verricht.

XII^{de} Classe. IV^{de} Rang.

Eerste Afdeling, of Heesterachtigen.

Spiraea Chamædrifolia.

Gamanderlynbladige Spirea.

Die Sibirische oder gamanderblüttrige Spierstaude.

Spirea de Sibiria.

Siberian Spirea.

SPIRÆA CHAMÆDRIFOLIA; foliis obovatis apice inciso-dentatis, corymbis pedunculatis.

GAMANDERLYNBLADIGE SPIRÆA, met eironde diepe zaaggewijze ingesneden Bladen, en gesteelde Kroontjes.

Tauris, in *Siberië*, is de natuurlijke groeiplaats van deze Heester, alwaar zij overvloedig in de wouden en boschen in het wild groeit; ook vindt men dezelve in strecken van *Hongaryë*, en de Tuinkunst heeft haar in onze Plantsoenen eene plaats vergund, zo wel wegens het bevallig groen der Bladen, als om de menigte van witte Bloemen, waarmede deze bloeiende Heester bedekt is.

Deze Heester wordt van vier tot zes voeten hoog, en draagt aan het einde der jonge scheuten van het zelfde jaar dicht getropte bijna scherm- echter meer bloemtu^uachtige Bloeitrosfen (*a.*)

De Bloemen hebben een' zwakken reuk, en worden ieder van een bijzonder Bloemsteltje gedragen, het welk vóór de ontwikkeling der Bloemen bijna in het midden een Dekblaadje heeft, dat, naderhand afvallende, door het nablijvend lijkten den steel bijna knievormig daarstelt (*b.*). De Kelk of Bloembeekking is teruggebogen (*c.*), en de sneeuwwitte, bijna ronde Bloemblaadjes zijn uitgebreid (*d.*) Tien kleine, uitgeholde geele Schubben, en veelte witte Meeldraaden met geele Meelknopjes zijn op den rand van den Kelk ingevoegd, en vijf Vruchtbeginfels met derzelver Stijlen, die een' gesleusden kogel verbelden, groeijen tot kleine, bijna ovaale glatte Kapselfen, met hunne punt omhoog stekende (*e.*), en bevatten de zo veel eironde Zaaden (*f.*), die bij ons ten vollen rijp worden.

De bladen, die aan veel veranderingen onderhevig zijn, zijn nu slechts ovaal, dan omgekeerd eivormig; zij staan afwisselende op korte stelen, welke insnijdingen echter slechts het bovenste gedeelte van het blad bezetten (*g. g.*) zijnde aanvankelijk glad, van onderen fijnhaairig. Wil men hunne gedaante, grootte en zaagtanden nauwkeurig naarsporen, dan is dit aan de bloemdragende takken het duidelijkst waar te nemen.

De jonge Takken zijn hoekig, met eene grijze Schors bedekt, welke zich echter in den Winter afschilt (*h.*), als wanneer de takken rond en roodbruin worden.

Deze *Spiraea*, als zij in enkele groepen of op Grasheuveltjes geplant wordt, levert, gedurende eenige dagen in de maand Junij een zeer aangenaam afwisselend gezigt op door de menigte van witte bloemen, als wanneer deze niet zeer hooge Heester zich als met sneeuw bedekt voordoet.

cl. XII. ord. IV.

Spiraea chamaedifolia.
 Gamanderlytbladige Spiraea.

XII^{te} Classe, 1ste Rang.

Eerste Afdeling, of Heesterachtigen.

Spiraea Crenata.

Gekartelde Spirea.

Die Spanische Spierstaude.

Spirea crenellæ.

The white Spanish Spiræa.

SPIRÆA CRENATA, foliis obovatis acutis apice densatis trinerviis: corymbis confertis pedunculatis.

GEKARTELDE SPIRÆA, met langwerpige aan de punt gekartelde Bladen en zijdelingfche Bloemfteltjes.

De gronplaats van deze Spireasoort word opgegeven in *Siberië* en *Hungaryë*. Ondertuschen heeft **BAELIER** eene gelijkfoortige in *Spanje* ontdekt; evenwel schijnt 'er eenig verschil tuschen beide te zijn, het welk ten minsten eenige onzekerheid baart; dat zij intuschen zeer veel overeenkomst heeft met de *St. Janskruid*bladige is niet te ontkennen.

De Bloemen verschijnen bijna aan de geheele lengte der Voorjarige Scheuten, op ongefleete schermes vergaerd, die door eenige Bladen zijn verzeld, spruitende uit de afwiselend staande knoopen (*a*). Ieder Bloemftel draagt slechts eene enkele Bloem, welke kleine, in vergelijking met de overige soorten, smalle, aan de punt gekartelde Bloembladen heeft, welke zijden elkander niet aanraken, en tuschen welken de kelkanden omhoog staan. De Meeldraaden zijn in den Kelk ingevoegd, en met de Bloembladen van gelijke lengte. De Zaadkapfelen, welken het kleine groene Vruchtbeginfel omvangen, staan omhoog, zijn langwerpig en bevatten kleine ovaal langwerpige Zaaften (*b*), die echter bij ons niet geheel rijp worden.

De Bladen staan afwiselend aan de sterker Scheuten; zij zijn langwerpig, ongetand, of aan de punt één- (*c*) of drievouwdig (*d*) gekarteld, aan de zijde geheel tegen den Basis smal, bijna ongefleed, op

de beide vlakten glad, en met drie bijna gelijk lopende Ribben voorzien; die welken aan de zwakker scheuten voortkomen, formeren een' afwisselend staande bundel van vier tot zeven smalle aan de punt nauwlijks gekartelde Bladen (e.)

Gedurende den Winter is de Schors der andere Takken bruin (f); die der jonge grijs (g), welken zich affchillende den Tak bloedrood doet voorkomen (h). Van alle soorten heeft deze de nauwste Mergpijp; zij bloeit het vroegst van allen, en is zelfs nog eenigermate zeldzaam.

In Voorjaarspartijen dient zij met de St. Janskruidbladige om kleine groepen te formeren, welken de veelvuldige hoogvormige uitgebreide en in de lengte met bloemen bedekte fijne Takken een schilderachtig aanzien geven. De Heester bemint eene eenigzins schaduwachtige standplaats, wordt van drie tot vijf voeten hoog, en bestaat, vrijstaande, een' omtrek van vier of vijf voeten.

Spiraea crenata.
Gekartelde Spiraea.

XIIe Classe. IV^{de} Rang.

Eerste Afdeling, of Heesterachtigen.

Spiraea Hypericifolia.

*St. Janskruidbladige Spirea.**Die Johannis-Krautblättrige Spierlaude.**Spirée à feuilles de Millipertuis.**Hypericum leaved Spirea.*

SPIRÆA HYPERICIFOLIA, foliis obovatis integerrimis, umbellis sessilibus.

ST. JANSKRUIDBLADIGE SPIRÆA, met stomp aironde effenrandige Bladen en ongestelde kroonjets.

Deze St. Janskruidbladige Spirea is uit *Canada* afkomstig, en thans eene versierende afwisseling in bijna alle Europeische Tuinen, alzo zij ons klimaat niet alleen bijzonder wel verdraagt, ook in den voorgrond en tot omringeling van Bosquetten, benevens andere Heesters, zo wel als tusschen Bloempartijen, bij uitstek geschikt is. Haar vroege en eenigzins aanhoudende Bloeitijd gerechtig haar niet slechts, maar zelfs de geheele gesteldheid der Heester vereischt eene tot afwisseling geschikte standplaats. Zij bereikt eene hoogte van vier voeten, en de zich uitbreidende omtrek heeft dezelfde maat.

De Bloeitijd is gemeenlijk het midden der maand Mei. De schoone witte groote Bloemen, met omgekeerd, ovaale Bloembladen zijn niet te rug gebogen, en worden door op dezelve uitgebreide Meelstraden en gele Meelknoppen niet alleen, maar ook door de hooger gele Merken op den grond der Bloemen aanmerkelijk versierd. In scherpen vergaerd zijn zij langs de eene zijde van het boveinde der Steng (*σ*) naast elkander geplaatst, en hebben dus een zo wel fraai als ongewoon aanzien. De Bloemen, ieder op een' bijzonderen langen Bloemsteel zittende, komen voort uit geslubde enkel staande Bloemknoppen, en deze Bloemschermen zijn van anderen met kleine blaadjes omvangen.

De Vruchtkapfelen (b) zijn geelachtig bruin, door den lichtbruinen Kalk gedragen; zij verdrogen gemeenlijk zonder Zaad te geven; doch het gemis van dit voorttelingsmiddel wordt door de veele Uitlopers rijklijk vergoed.

De omgekeerde eironde Bladen staan afwisselend en lopen in een' steel uit (c), zijnde aan de benedentakken groot en doorzigtig, aan het bovende op uitstekende Takjes gedaend, kleine, bijna langwerpige en veelvuldig (d). Somschids schieten tuschen deze nog Bloemfchermen of enkele Bloemtjes op (e).

De voortkweking door het Zaad bij ons onmogelijk zijnde, wordt dezelve door de menigvuldige uit de Wortelen opschietende jonge Stammetjes vervangen, welken nogthans somwijlen merklijk verschillen, en waarvan de naastvolgende plaat en Beschrijving eene der voornaamste verscheidenheden opgeeft.

De Winterknoppen zijn klein en naarwijks merkbaar, de Bloetrakken dun, derzelver Buitenschors grijs, de Binnenschors goudgeel. Gedurende den Winter schilt zich de Buiten- van de Binnenschors af. Zie de Afbeelding op de volgende Plaat.

Spirea Ageriofolia.
St. Jans Kruid-bladije Spirea.

XI^{te} Classe. IV^{de} Rang.

Eerste Afdeling, of Heesterachtigen.

Spiraea Hypericifolia, *varietas*.

St. Janskruidbladige Spiëra, verscheidenheid.

Die Johannis-Kraus-blästrige Spiëra, varietät.

Spiëre à feuilles de Millepertuis, varietät.

Hypericum leaved Spiëra, varietät.

SPIRÆA HYPERICIFOLIA, *varietas*, *foliis obovatis*, *superne crenatis*, *umbellis fastigiatis sparsis*.

ST. JANSKRUIDBLADIGE SPIEREA verscheidenheid, *met omgekeerd ovale van Lovengehartelde
Bladen en vastzittende verspreide Bloemschermen*.

Het is den Kruidkundigen, en zelfs den enkelen Dooemkenner genoegzaam bekend dat Bloemzaden, van de eene of andere soort uitgespreid zijnde, somtijds veele van de Moederplant zeer verschillende soorten voortbrengen: van daar, bij voorbeeld, de menigvuldige afwisselingen bij de Tulpen, Hyacinthen, Auricula's, Angelenen, e. z. v. zonder dat echter derzelver Zaad dezelve verscheidenheid weder voortbrengt, maar telkens de Moederplant weder indert. Zodanige verscheidenheden hebben wij 'er reeds eenigen in dit werk tot afwisseling opgegeven. Het gebeurt ook wel dat door Stokken zich verscheidenheden voordoen, doch zeldzaam dat uit den Moederstam of wortelen zich ten zelfden tijde verscheidenheden opdoen, gelijk zulks bij de *Spiraea hypericifolia* plaats heeft, en waarvan wij hier eene van de meest standvastig blijvenden tot voorbeeld voorstellen.

Deze Heester althans schiet uit de Wortelen als Spruiten op; van dezelve afgenomen en verplant zijnde, heeft zij de volgende gedaante:

De Bloemen en Bloeitijd zijn met de Moederplant gelijkvormig en gelijktijdig; maar de schermen der eerste zijn niet als die der voornoemde langs de eene zijde van den steng gegatrd, maar afwisselende om denzelven verspreid (*a a*), doch eveneens aan het einde der Bloeitakken van boven met eenige Bladen beperkt, en met kleinere effenrandige Blaadjes omvangen.

De Vruchtknoppen en Zaden zijn ten vollen overéénstemmende.

Meer aanmerkelijk is 'er in de Bladen; ofschoon omgekeerd eirond, zijn dezelve van boven aanmerkelijk gekarteld (*b*), en behouden aanhoudend dezelfde gedaante.

Gedurende den Winter is de drooge steng met de Moederplant gelijkvormig; en ik bedoel slechts de wegens gebrek aan ruimte op deze plaat geplaatste afbeelding, namelijk de kleine nauwelijks merkbare Bloei knoppen (*c*), de grijze zich affchillende Bovenchors (*d*), en de goudgeele tweede Schors.

Spiraea hypericifolia varietas.
 St. Jans brand-blādige Spiren. *hypericifolia*.

C L A S S I S XII. O R D. IV.

XII^{de} Classe. IV^{de} Rang.

Eerste Afdeling, of Heesterfoorten.

Spiraea Lævigata.

Gladbladige Spiraea.

Die gladblättrige Spierstaude.

Spiraea à feuilles glisfantes.

Smooth-leaved Spiraea.

SPIRÆA LÆVICATA; foliis lanceolatis integerrimis sessilibus, racemis compositis.

GLADBLADIGE SPIRÆA; met lancetsvormige, effenrandige, ongesteelde bladen, en samengefelde trosfen.

De Heer FALLAS noemt, in zijne *Fior. ross.*, dit gewas, *Spiraea altaica*; om dat hij hetzelfde in 't wilde groeiende, heeft gevonden, in dorre valciën, aan den voet van de *Altaiſche vuurwgebergten*; maar voornaamlijk omtreeks de Rivieren *Bejelaja* en *Tigerik*: ook beſchouwt de Heer LAXDIAN, (*Nov. Act. Petrop.*) hetzelfde als eene Siberiſche plant.

Deeze *Spiraea* ſchiet veele rechte ſcheuten uit, ieder ter lengte van twee tot drie voeten, en welken aan het bovenſte einde bijna kruidachtig zijn: in de maand Mei geeven deeze takken rechtopſtaande bloemtroſfen, welken, opklimmende, aan den hoofſteng eene pluim voorſtellen.

De bloemen zelven zijn voorzien van eene uitgebreide, ſcherp ingefnedene, bloembedkking of keik, en van vijf eironde witte bloembladen (*b*): de bloemſteelen zijn langer dan de bloem, en de troſſteelen worden door lovertjens onderſteund: dertig hairvormige witte meeldraden ſteeken boven de bloembladen uit, en hebben ovaale, gele meelknoppen: vier of vijf draadvormige ſijlen ſtaan op even zoo veele vruchtbeſtels, en deezen groejen tot een gelijk getal van rondachtige kapielen (*c*), ieder van welken vier langwerpige draaden (*d*) bevat.

De vruchten worden in Augustus rijp; tuſſchen dezelve ziet men alſdan nog enkele bloemtroſfen, uit de weinige zijdrakken, aan derzelver ſnelgroeiende looten, voordkomen.

De bladen ſtaan aan de jonge looten overbocks; maar aan de andere takken van vijf tot negen in getal, in bundelen, verzameld: hunne vlakke is zeer glad, ſchoon lichtgroen, ſlomp toeloopende, en in 't midden in eene, ſpicke punt eindigende (*e*); zij zijn lancetswijs, geheel, en vaſtzettende.

De schors der eenjarige takken is, in den bladerloozen staat, blaauwachtig groen, en schilt, in den na-
winter, van 't hout af (*f*).

De schors van den steng is licht rood-bruin van kleur, met schoone witte streepen.

Deze Heester is zeer wel beftand tegen ons klimaat en de koude van onze winters; doch men moet
ze vooral in geen' al te vochtigen grond plaatsen: hij laat zig zoowel door afleggers, als door het zaad
voordplanten.

De bloeitijd van de *Spiraea* is het voorjaar; zijde dezelve, wegens zijne schoone, gladde, groene bla-
den, als wegens zijne ongemeen fraai samengestelde bloempluin, geen onaangenaam sieraad, ter schakeeringe
van hooger gekleurde bloemen, zoowel in laage Zomer-bosquerten, als in de omtuiningen van hoogere
Boschaadjen, of op den voorgrond van de zoodanigen, waar men, trapswijze, van laagbloeiende Heesters,
tot hooger bloeienden opklimt.

Spiraea Lycopala
Gladblaudiger Spiraea.

XIIe Classe, I^e Rang.

Eerste Afdeling, of Heesterachtigen.

Spiraea Media.

Middelbaare Spiraea.

Die middelbare Spierstaude.

SPIRÆA MEDIA, foliis ovato-lanceolatis alternis, superioribus apice aequaliter, inferioribus inequaliter ferratis, floribus umbellato-racemosis lateralibus.

MIDDELBAARE SPIRÆA, met ovaal langwerpige of overhaekste aan de bovenste punt gelijk, beneden ongelijk zaagtandige Bladen, de schermvormige Bloemtrosjes zijdelings voortkomende.

Deze bijzondere soort van het geslacht *Spiraea* schijnt het oog der Rangschlikkers ontglipt te zijn, want men vindt dezelve niet aangetekend. Het zou dus gewaagd schijnen dat men haar hier afzonderlijk doet voorkomen, bijaldien niet haare onveranderlijke en bijzonder uitstekende kenmerken, gelijk mede het gevoelen van den Heer F. SCHMIDT, die haar het eerst als zodanig opgeeft, zulks ten vollen billijkt. De sootlijke benaming van de voornoemde Kruidkenner heb ik niet willen veranderen; maar bedoeld de kenmerken, naar het mij best voorkwam, op te geven, en laat de zekerer bepaling aan het oordeel van den bevoegden Kenner ter verbetering over.

GMELIN heeft deze Heester het eerst in *Siberië* aan de Rivier *Irtsj* gevonden, en zij schijnt dezelfde te zijn, welke AMMON *Spiraea foliis variis hirsutis* noemt.

Deze Heester komt het meest de Gamanderlijnblijde nabij; evenwel zijn de volgende kenmerken te opmerkelijk om haar niet te kunnen onderscheiden. De Bloemen zijn zonder reuk; op de Takken van hetzelfde jaar voortkomende, formeren zij bijna schermvormige Bloemtrosfen (a); maar zo dezelve aan de zijden der Takken van den voorgaande Zomer voortkomen, zijn zij losset, min of meer langwerpige nederhangende eenvoudige Trosfen, waaraan de Bloemen doorgaans grooter zijn dan de eerstgemelden (b). Ieder Bloem heeft aan haar' eigen Bloemsteel nabij den Kelk een bijzonder blikje. De

Kalk

Kelk, de Bloembladen, de Meeldraaden, mitsgaders de voor dezelve staande Schubjes komen met de Gamanderlijbladige ten vollen overéén, doch haare vijf vruchtbeginselcn zijn hairig en de Stijl uitgebreid; zij groeijen tot ovaal hairige kapselen, met van één staande naar buiten gerichte punten (c c). Ieder Kapsel bevat vier tot zeven langwerpige aan beide einden toegepunte bruine Zaden (d d).

De jonge Takken, die bij de Gamanderlijbladige *Spiraea* hoekig zijn, zijn bij deze rond en met eironde, lancetvormige, bijna ongefeelde overhoeksche Bladen bezet (e), zijnde die der Bloemtakken klein, sijn getand, en, zeer jeugdig, aan den rand sijn behaard (f), terwijl die, welken aan takken staan die eerst in het volgende jaar Bloemen dragen, niet alleen grooter zijn, maar ook aan den omtrek der punt ongelijk zaagtandig zijn ingesneden, en, jong, op beide vlakten met sijne hairen bedekt zijn.

In de eerste dagen van Junij worden de Takken bijna twee voeten lang, met Bloemen geheel overdekt, die aan de nederhangende Takken omhoog staan, en op deze wijze het aanzien hebben als of zij van ter zijde waren opgeschoten.

De Knoppen aan den droogen Tak zijn klein (g), en, even als de Schors der Jonger Takken, die veel van de vorst lijden, bijna roestkleurig.

Dikwijls wordt deze Heester, met de door THUNBERG in *Japan* ontdekte en *Spiraea incisa* genaamde verwisseld, doch ten onrechte, daar die ons klimaat niet eens doorlaat.

Spiraea media.
Middelbaare Spiraea.

XII^{te} Classe. V^{de} Rang.

Eerste Afdeling, of Heesterachtigen.

Spiræa Opulifolia

*Geldersche-Roosbladige Spiræa.**Die sneeëballblâstrige Spierstaude.**Spirée à feuilles d'Obier, ou bois à sept écorces.**Virginian Gilder-roze.*

SPIRÆA OPULIFOLIA, foliis ovatis trilobis corymbis pedunculatis.

GELDERSCHE-ROOSBLADIGE SPIRÆA, met gekwabde gezande Bladen en Tuiltes aan het einde der Takken

Onder de menigvuldige Spiræasoorten, welken onze Plantsoenen vertieren, is deze voorzeker eene der meestuitstekenden; niet alleen wegens de hoogte die zij bereikt, maar ook wegens de menigte van Bloemen, die haar als het ware bedekken, en ook vooral wegens haare schoone Vruchten, die in den Nazomer haar nog fraaijer maken. De Noord-Amerikaansche Provinciën Kanada en Virginie zijn haar geboorteland, van waar zij in onze Plantsoenen is overgebragt.

Deze Heester is zeer geschikt tot geïsoleerde groepen op eene bloemrijke Grasplaats in zomerboschjes. In de maanden May en Junij bekoort zij het oog door haare groote menigte sneeuw witte Bloemen, en in de maanden Julij en Augustus door haare rooskleurige Vruchten (a), die de halfrijpe Zaden van den Tartarischen Ahorn zeer nabij komen, en die, tuschen de uitgegroeide Bladen uitstekende, een prachtig en verruklijk gezigt opleveren.

De Bloemen vormen aan het einde der jonge jarige Takken bijna schermvormige Bloembundelen (b). De benedenstaande bloemstelen zijn met Lovertjes voorzien, die in twee of drie deelen zijn gedeeld (cc). De witte Bloembladen zijn aan den rand eenigzins uitgegulpt en de Kelktanden uitgebreid (d). De draadvormige Meeldraadjes hebben donkerroonde Meelknopjes, het geen de witte kleur der Bloemen te meer verheft. Meestal zijn 'er slechts drie Vruchtbeginfels aanwezig, welken een gelijk aantal Vruchtkapelen voortbrengen (e), die van twee tot vier kleine ovaale bij ons rijp wordende Zaden (f) bevatten.

De gedaante en grootte der ovale driekwabbege Bladen is verschillend (*g h*); zij zijn verzeeld van twee finale fyngetande in den grond van de Bladsteel en gevoegde Lovertjes (*i*).

Gedurende den Winter zijn de Knoppen zwart (*k*), en de hoekige jonge Takken (*l*) worden rond, wanneer zich in den Nawinter de bruine schors afschilt (*m n*). In het geboorteland van deze Heester maakt men van de Bast Zeeven, en noemt dezelve *Sieebark* (Zeevenbast), van waar zekerlijk de Fransche benaming *à sept écorces* (met zeven basten) door een kwalijk verstaan verkeerdelijk is afgeleid.

XII^{de} Clafse. IV^{de} Rang.

Spiræa Sorbifolia.

*Sorbenbladige Spirea.**Die Spierlingbaumblättrige Spierflaude.**Spirée à feuilles de Sorbier.**Service-tree-leaved Spiraea.*

SPIRÆA SORBIFOLIA, foliis pinnatis; foliis uniformibus serratis, caule fruticoso, floribus paniculatis.

SORBENBLADIGE SPIRÆA, met gevinde Bladen; de Blandjes getand, de Steng heesterachtig, de Bloemen gepluind.

Siberië, aan het welk wij zo veele schoone Gewassen, waarmede thans onze Tuinen verrijkt zijn, te danken hebben, is ook het Vaderland van deze schoone Heester, welke onze Plantsoenen zo veel luister bijzet. Zij groeit in vochtige, moeraslige Wouden van het Oostlijk *Siberië*, en is voor ons van des te meer waarde, daat zij eerst in Augustus bloeit, een tijdstip dat zo veele andere Gewassen reeds uitgebloeid zijn, en het afnemend schoone Jaargetijde niet veel bloeiende Heesters meer oplevert.

Deze Heester bereikt bijna een manshoogte en de dikte van een' arm. In de schaduwe en in een' vochtigen losen grond drijft zij veele Scheuten, welken evenredig dik zijn, en eene groote met bruin merg (*f*) opgevulde Mergspij hebben. Aan het einde van de bijna kruidachtige Stengen verschijnen de witte Bloemen, in eene Plum vergaerd van omtrent een span lengte (*a*). Ieder Bloemje staat op een' bijzonderen Bloemsteel, die aan den grond met een lovertje bezet is. De Bloem bevat bijna dertig Meeldraden, die langer zijn dan de Bloembladen. Vier of vijf geele Vruchtbeginselen, met draadvormige Stijlen en gekopte Merken, veranderen in vier of vijf Vruchtkapfelen, die echter uit hoofde van den laaten Bloetijd bij ons niet ten vollen rijp worden.

De Bladen staan overhoeks, zijn ongelijk gevind, en uit negen tot dertien bijna ongefleede zaagswijze
Blaadjes samengefeld (*b*), welken op beiden kanten vlak zijn en aan den grond van den algemeenen Blad-
steel twee lancetswijze ongetande tegen elkander overstaande Stoppeltjes hebben (*c*).

Gemeenlijk lijden de Toppen der Vruchtdragende Takken van de Wintervorst. De voortplanting ge-
schiedt door menigvuldige Uitlopers.

De schors van de oude Takken is rood en wit gestreept (*d*), en scliilt zich op enkele plaatsen van
den Stam. De Knoppen zijn groot, en groeijen reeds in den Vóórwinter aanmerklijk (*e*).

Deze Heester zou op afdalende grasoevern van Vijvers en Deeken in groote Plantsoenen door haare bij-
zondere uitstekende gevindte Bladen in groepen gegaard eene bijzonder goede afwisseling maken; doch
zij moet niet in de nabijheid van tedere of zeldzaame Planten geplaatst worden, welken door de veel-
uitlopers ligtlijk benadeeld of vernield konden worden.

Sorbus Sorbifolia.
Sorbenblädige Spürze.

CLASSIS XII. ORD. IV.

XII^{de} Classe. IV^{de} Rang.

Eerste Afdceeling, of Heestersoorten.

Spiraea Tomentosa.

Wolbladige Spiraea.

Wollige Spier-staude.

La Spiraea à feuilles blanches.

Scarlet Spiraea.

SPIRAEA TOMENTOSA, foliis lanceolatis inequaliter serratis, subsus tomentosis, floribus duplicato-racemosis.

WOLBLADIGE SPIRÆA, met lancetvormige, ongelijk getande, van onderen wollige bladen, en dubbeld getaste bloemen.

De schoonheid van dit Heester-gewas gaat boven die van alle de andere Spiraea-soorten; zoowel ten opzichte der bladen, als der bloemen; die getrost, en, op eene prachtig-schoone wijze, op eene pluim vergaerd zijn (aaa).

De wolbladige Spiraea groeit oorspronkelijk in Virginia en Pennsylvania; hij wil onder ons klimaat tamelijk wél tieren, en wordt van 3 tot 4 voeten hoog; mits men hem wél bevochtige, en hem een' vochtigen grond en eene beschaduwde plaats geeve.

Deze schoone Heester begint in de Maand July reeds te bloejen, en houdt daarmede tot in de Maand Augustus aan; de bloemen, die zij voordbrengt, gelijken zeer veel naar die van de Wilgbladige Spiraea; behalven dat de punten der bloembladen zeer fijn getand, en ook dat zij hoogt rood van kleur zijn (b). Dit onderscheid te naauwkeuriger te onderkennen, zal de vergrootte bloem (c), zoowel tot voorstelling der menigvuldige meeldraadjes, als der vier stijken, van geen gering voordeel zijn: de kulk, de bloemsteel, de jonge takken, en de beneden-vlakten der bladen, zijn met eene zachte wol bedekt, die roestkleurig, doch meestal paarschichtig is, en het heester-gewas eene zeer fraaje luister bijzet (e). Wat de bloemtrosen betreft, dezen bepaalen zig niet alleenlijk bij de eindelingche pluim; neen, zij komen zelfs nog menigvuldiger, als getroste, kleine pluimen, uit de bladhoeken ten voorschijn.

De blaeden (*d*) zijn ovaal-lancetvormig, en hebben eene wederom geroelde rand, die ongelijk getand is; dezelve staan, op korte stelen, afwisselend aan de takken; welken eene ruime mergpijp hebben; en in den Winter zijn zij wollig, even als de kleine knoppen; de takken en de oude stammen worden alsdan ook met eene bruine schors bedekt (*f*).

Als de wolbladige *Spiraea* geplant wordt, moet men haar vooral zóó plaatsen, dat zij voor de middag-zon beschermd is; want als deeze en dergelijke Heesters aan de Zon blootgesteld zijn, en, in de laatste dagen van den Winter, eenige uren in den namiddag het zonlicht genieten, groenen zij te vroeg; waarvan zij onmiddelijk bederven, als zij, na een' warmen dag, eenigen vorst of koude nachten moeten doortaan; ook verandert de schoone, roode kleur zeer ligtlijk in eene onangename, geele kleur, als de Zon de bloem aanhoudend bestraakt.

De wolbladige *Spiraea* moet, staande den bloeitijd, voornaamlijk in zomer-aanlagen gefield worden, en kan tot het omcingselen en verfransen van schaduwachtige plaatsen of Bosquets gebruikt worden. De Heesters en Planten, die deeze *Spiraea* zouden kunnen vergezellen, worden bij verscheidene andere gewassen opgegeven; zoodat wij het onnodig achten dezelve hier te herhaalen.

Men kan deeze Heester door Stekken en Afleggers voorkeelen. — Bij eene heete; goede Zomer geeft dezelve goed, en rijp zaad, en de, uit het zaad gekweekte Planten, worden veel fraajer en sterker, dan die, welken men door Afleggers of Uitloopers heeft voortgeteeld.

Spiraea tomentosa
 Walladige Spiraea.

XII^{te} Classe, V^{de} Rang.

Eerste Afdeling, of Heesterachtigen.

Spiræa Opulifolia

Geldersche-Roosbladige Spiræa.

Die sneeballblüttrige Spierstaude.

Spirée à feuilles d'Obier, ou bois à sept corces.

Virginian Gilder-rose.

SPIRÆA OPULIFOLIA, foliis ovatis trilobis corymbis pedunculatis.

GELDERSCHE-ROOSBLADIGE SPIRÆA, met gekwabde getande Bladen en Tuiltes aan het einde der Takken

Onder de menigvuldige Spierstoorten, welke onze Plantsoenen versieren, is deze voorzeker eene der meestuiflekenden; niet alleen wegens de hoogte die zij bereikt, maar ook wegens de menigte van Bloemen, die haar als het ware bedekken, en ook vooral wegens haare schoone Vruchten, die in den Nazomer haar nog fraaijer maken. De Noord-Amerikaansche Provintien *Kanada* en *Virginie* zijn haar geboorteland, van waar zij in onze Plantsoenen is overgebragt.

Deze Heester is zeer geschikt tot geïsoleerde groepen op eene bloemrijke Grasplaats in zomerboschjes. In de maanden *May* en *Junij* bekoort zij het oog door haare groote menigte sneeuwwitte Bloemen, en in de maanden *Julij* en *Augustus* door haare rooskleurige Vruchten (a), die de halfrijpe Zaden van den *Tartaarschen* *Ahorn* zeer nabij komen, en die, tuschen de uitgegroeide Bladen uitslekende, een prachtig en verruklijk gezigt opleveren.

De Bloemen vormen aan het einde der jonge jarige Takken bijna schermvormige Bloembundelen (b). De benedenstaande bloemsteeljes zijn met *Lovertjes* voorzien, die in twee of drie deelen zijn gedeeld (cc). De witte Bloembladen zijn aan den rand eenigzins uitgegulpt en de Kelktanden uitgebreid (d). De draadvormige Meeldraadjes hebben donkerroode Meelknopjes, het geen de witte kleur der Bloemen te meer verheft. Meestal zijn 'er slechts drie Vruchtbeginselns aanwezig, welke een gelijk aantal Vruchtkapselen voortbrengen (e), die van twee tot vier kleine ovaale bij ons rijp wordende Zaden (f) bevatten.

De

De gedaante en grootte der ovaale drickwabbige Bladen is verschillend (*g h*); zij zijn verzeld van twee smalle fyngetande in den grond van de Bladsteelen gevoegde Lovertjes (*i*).

Cedurende den Winter zijn de Knoppen zwart (*k*), en de hockige jonge Takken (*l*) worden rond, wanneer zich in den Nawinter de bruine schors afschilt (*m n*). In het geboorteland van deze Heester maakt men van de Bast Zeeven, en noemt dezelve *Stevbark* (Zeevenbast), van waar zekerlijk de Fransche benaming *à sept écorces* (met zeven basten) door een kwalijk verstaan verkeerdelijk is afgeleid.

t. III. col. V.

Spiraea Crataegifolia.
 Geldersach-Rosensblädige Spiraea.

XII^{te} Classe. Vte Rang.

Eerste Afdeling, of Heesterachtigen.

Spiraea Salicifolia.

Wilgebladige Spiraea.

Weidenblättrige Spirae-staude.

Spirée à feuilles de saule.

Willow-leaved Spiraea

SPIRÆA SALICIFOLIA, foliis oblongis serratis glabris, racemis decompositis.

WILGEBLADIGE SPIRÆA, met stompe, enkelvormige, zaagswijs getande Bladen en ~~duffel~~ gestratte Bloemen.

Deze Heester, die tot een' mans hoogte opschiet, groeit in *Siberië* en *Tartaryë*, als mede in een gedeelte van *Oostenrijk* en in *Noord-Amerika*. Men ziet vier bijsoorten of variëteiten; van dezelve, als de *carnea*, *alpestris*, *paniculata* en *latifolia*; welke laatste inzonderheid in *Noord-Amerika* groeit.

Hoe menigvuldig deze Heester, bij ons gemeenlijk *Druifjerwilg* of *Theeloomtje* genaamd, ook zijn moge, is dezelve desniettegenstaande des Zomers een aangenaam sieraad van onze tuinen, en plant zich van zelve, zonder hinder van het klimaat, voort.

Op schaduwrijke plaatsen, alwaar de grond niet te vochtig of te zandig is, groeit deze *Wilgebladige Spiraea* ligt en schielijk; door wortelspruitjes breidt zij zich verre uit, en schieft vele enkele Looten, die eene ruime Mergpijp hebben, aan het einde derzelve komen in de maand Julij of Augustus de Bloemen in samengestelde Bloemtrostan (*a*). De Bloembladen zijn wel eenigermate uitgerand, maar geenszins met zulke fijne tandjes uitgesnipperd als die der *Walbladige Spiraea*; ook zijn zij meer bleekrood van kleur, gelijk de vergrootte figuur (*b*) aantoot. De bovensten ontvouwen zich het eerst, en zijn gemeenlijk reeds uitgebloeid, wanneer de ondersten zich beginnen te openen (*c*). Zij ziten aan de Bloemstengelen op korte, met een van buiten hairig Dekblaadje voorziene Bloemsteeljes (*d*), in eene onregelmatige orde. De Bloembedekking, of Kelk, is klein, uitgebreid, de Bloembladen uitgehold, en de boven dezelve uitstekende Meeldraadjes hebben roodachtige Meelknopjes (*e*). Vier, doch meestal vijf kleine Kapfelen (*e*) volgen op de aan de punt roode vruchtbeginselen, die echter bij ons zelden behoedlijk rijp worden, en, rijp zijnde, slechts weinige toegepunte kleine Zaden bevatten. De bijna ongesteelde, lancetvormige, sijn-

getande en tedere Bladen staan afwisselend aan de Looten (g), welken in den bladelloozen staat met eene lichtbruine schors (h) bedekt zijn, welke zich slechts hier en daar van het hout afschilt.

De Witbloemigen en breedbladigen komen, even als de *Spiraea tomentosa* en *forbifolia*, uit Noord-Amerika. Allen beminnen eene beschaduwde plaats, indien haare gestalte en bloesem derzelve volkomenheid zullen bereiken; daar zij, integendeel, aan de zon bloot gesteld, geel van bloem en onbevallig blijven.

Het voornaamste gebruik, het welk men van deze opgenoemde *Spiraea*-soorten maakt, is, gemengd met de *Spiraea tomentosa* en *forbifolia*, tot omlieging van Zomerbosquerten, of beschaduwde Slingerpaadjes. Deze beplanting wordt sierlijker, wanneer de voorste rand der paden met langer planten, als de *Aster alpinus*, *Astragalus montanus*, *Dianthus alpinus*, *Antirrhinum alpinum*, *Campanula pulla*, *Androsace carnea*, *Silene acaulis*, *quadrifida* en *alpestris*, *Achillea clavenna* en *atrata* bezet, en bovendien door iets langer ten gelijken tijde in de schaduwe bloeiende Gewassen met derzelve variëteiten, als zijnde een tweede of volgende kring tusschen de heester en deze planten, vervangen wordt. Hiertoe schijnen het meest geschikt de *Airantia major*, *Campanula barbata*, *Carpatia grandiflora*, *Gentiana asclepiadea*, *Daucus grandiflorus*, *Erigeron alpinum*, *Hieracium pyrenaicum*, c. z. v. Meestal Zwitsersche Alpengewassen, welken in onze Lusthoven het burgerrecht verkregen hebben.

Spiraea salicifolia
 Wilgblättrige Spiraea.

XII^{de} Classe. VIII^{de} Rang.

Het Geslacht.

*Calycanthus.**Kelkblom.**Kelchblume.**Calycanthe.**All-spice.*

De uit het Grieksch samengeselde Latijnsche benaming *Calycanthus* betekent het begrip dat men zich van de Kelkblom vormt. Kelkblomen zijn zodanigen bij welken zich noch de hoedanigheid des Kelks en der Bloemkroonbladen noch de kleur van beide onderscheidt, zodat beide ééne en dezelfde gedaante daarstellen, terwijl bij alle anderen zich beide deelen genoegzaam onderscheiden, behalven echter die, bij welken de Kelk geheel ontbreekt, en bij de Bloem alleen, docht volkomen, de Bloembladen aanwezig zijn, en integendeel bij anderen in den naauwsten zin de zogenaamde Bloemkransbladen ontbreken, en de Kelkbladen alleen zich vertonen.

Onze hier te beschrijven Kelkblom heeft noghans eenige verscheidenheden, die haar als onderscheidend kenmerk toekomen, gelijk de voortbeschrijving dezelve in 't bijzonder en genoegzaam doet kennen.

Onder de twaalfde klasse gerangschikt zijnde, heeft dit geslacht een' éénbladigen, bekervormigen, gescheubden Kelk, met gesleufde lancetswijze Bladjes, van welke de bovensten allens grooter wordende, en eenigermate met de Bloembladen zijn overéénkomende.

Strikt genomen zijn 'er geen Bloembladen aanwezig, zo men de veelvuldige binnenste Bladen niet als zodanig wil aanmerken, die echter voortlijk verschillen.

Menigvuldige eisvormige Meeldraadjes zijn aan den hals der Kelk ingevoegd, en aan de punt van dezen langwerpige gesleufde Meelknopjes vastgehecht, deze vergezellen veete in eisvormige hairige Stijlen eindigende, samengedrukte met de Meeldraadjes even lange Vruchtbeginselen, wier Merk klierachtig stomp is.

De drooge peerachtige, omgekeerd ovale Kelk wordt veranderd in de gedaante der Vrucht, en bevat
veele door den uitgedroogden Stijl staartvormige Zaden.

Tot heden telt men slechts twee foorten van dit geslacht, welken echter zelfs ten aanzien der Bloem-
foortlijk verschillen, waarvan de beschrijving der *Calycanthus floridus* de kentekenen opgeeft.

XII^{de} Classe, VIII^{de} Rang.

Calycanthus Floridus.

*Karolinische Kelkbloem.**Carolinische Kelchblume.**Calycanthe de la Caroline.**Caroline All-spice.*CALYCANTHUS FLORIDUS, *lociatis Calycinis interioribus lanceolatis.*KAROLINISCHE KELKBLOEM. *de binnenste Bloemblaadjes langer.*

Georgië en Karolina zijn het natuurlijk Vaderland van dit onze Tuinen versierend Gewas, het welk van vier tot vijf voeten hoogte in de schaduw aan de oevers van Becken en Rivieren of op vochtige Weiden groeit, en in ons klimaat op eene wel beschermde plaats ook zonder bedekking zeer wel voorkomt.

De takken staan zonder veel Bladen uitgebreid tegen over elkander, en de Bloemen, die in de maand Junij alleen aan het einde der jonge Takken verschijnen (*a a*), verspreiden 's avonds een' haar eigenaartigen aangenaamen reuk. De naar benedengebogen Bloembladen zijn even lang als de evenkleurige Kelkbladen en daardoor onderscheiden zij zich van de *Calycanthus praecox* (Chineesche Kelkbloem), wier Bloembladen ook korter zijn dan de Kelkbladen; deze laatste is ook als Japansch Gewas gevoeliger voor ons klimaat, en verduurt hetzelfde niet ligt. De eerste wordt ook dikwijls met de laatste verwisseld, en door Bloemisten aan onkundigen als zodanig uitgevent. De donkerbruine kleur der Bloemen is verreklijk schoon, en dezelve wordt nog verhoogd door de menigvuldige schoon geelle langwerpige Meeldknoppen, die op de elpantige Meeldraadjes zitten, (zie de vergrootte fig. *b.*) binnen dezen ziet men eene menigte Vruchtbegintelen, die in elsvormige samengedrukte met de Meeldraadjes even lange Stijlen eindigen en gekleurde Merken hebben (*c*). De Vrucht wordt in September rijp, dezelve is geen eigenlijke

Vrucht,

Vrucht, maar de opgedroogde omgekeerd eivormige beziechtige Kelk (*d*); die van buiten met klierige klieren bezet is; hij bevat naarmate van zijne grootte drie tot dertig onmerkbaar behaarde staartvormige Zaaften (*e f*), en heeft, even als de schors, denzelfden kruidachtigen reuk.

De kortgesteelde ovaal spits Bladen zijn wel aan de oppervlakte glad, maar te rug gestreken ruw, aan de benedenzijde met witte fijne Hairen dicht bezet (*g h*), zij vallen in den Herfst af en zijn dikwijls rimpelig.

De Takken hebben eene groote Mergpijp, de jongsten zijn vierkant met eene zwartbruine Schors, die met langwerpige wratjes bezaaid (*i*), en oud wordende scheurig is. De lidtekens der afgevalen Bladen zijn voorstaande, en ondersteunen een' kleine stomp met korte loovers dichtbezetten Knop (*k*).

De voortkweeking geschiedt door bewortelde in het Voorjaar afgelegde jonge Takken, die een vol jaar vereischen, alvorens zij van de moederplant afgenomen kunnen worden. Die door het zaad vereischt zijne Zand- en Houtaarde; in de schaduwe straks na de rijpwording in potten gezaaid, kunnen nogthans de jonge plantjes niet voor het derde of vierde jaar in de open lucht geplaatst worden.

Het afkookfel der Takken zal aan de met Wismuth toebereide Wor eene duurzame Kastanjebruine kleur geven.

Calycanthus Floridus.
 Karolinische Kelchblom.

XIII^{de} Clafse. IV^{de} Rang.

Het Geflacht.

Liriodendron.

*Tulpenboom.**Der Tulpenbaum.**Le Tulipier.**The Tulip-tree.*

Eene der schoonste aanwinsten voor de Europefche Tuinkunft is ongetwijfeld de Tulpenboom uit het gematigd Noord-Amerika. Als een hooggefchatte lieveling pronkt hij in onze Plantsoenen, niet alleen wegens zijae fchoone grootfche gedaante, maar ook wegens het vreemd aanzien der Bladen en Bloemen. Daar hij onzen winter zo ligt doorftaat, en zijn groen zich zo vroegtijdig ontwikkelt, is hij by den Tuinvrind des te meer geëcht.

De Benaming *Liriodendron*, in die van Tulpenboom vertaald, is niet voldoende, vermits het Griekfche grondwoord veelcr Lisboom beteekent, en de tegenwoordige benaming kan slechts met betrekking tot de eenigzins naar Tulpen zwemende bloemen gebezigd worden.

De Kruidkunde telt thans vier foorten van dit Geflacht, waarvan drie in *China* en een vierde op *Amboina* groeijen, welken, aangezien zij in ons klimaat niet kunnen voortgekwekt worden, geen voorwerpen van onze aandacht zullen zijn, maar wij zullen dezelve slechts tot de bij ons groeiende vierde foort bepalen.

De Geflachtkenekenen zijn de volgende:

De Kelk heeft een bijzonder tweebladig omwindfel, beftaande in driehoekige vlakke Blaadjes, die naderhand afvallen. De eigenlijke Kelk of Bloembedekking is driebladig, zijde de blaadjes langwerpig, hel en bloembladachtig, even als de voorgaanden, vroeg afvallende. De Bloembladen zijn spatelvormig, flomp, aan den baais gefleufd, en de drie buitenflen vallen vroeg af. Tairijke lijnrechte, korter dan de Bloem zijnde Meeldraadjes, vulken de geheele Bloem, en zijn in den Vruchtzetel gevoegd; langs de zijden van de Meeldraadjes zijn tairijke lijnrechte Meelknopjes aangegroeid. De Vruchtbeginfelen zijn menigvuldig in een' regel vergaerd, zonder Stijlen, slechts eenigen hebben een bolronnd Merk. De Vruchtkapfel ontbreekt,

maar de gefchallide Zaaden vertonen de gedaante van een' kegel. De veelvuldige Zaaden eindigen in eene lancetsgewijze schub, hebbende aan hunnen basis op de binnenzijde een' spitsen hock; de basis zelf is samengedrukt en spits.

Omtreks *Philadelphia*, aan de Rivier *Schullkill*, is deze Boom zeer gemeen, en groeit in een' vochtigen zandachtigen grond nevens de *Platanus occidentalis*, *Quercus rubra* en *pinus* als het voornaamste sieraal der Boschen. Men rekent dat de Boom in zijn Vaderland de hoogte van tagtig en de dikte van veertien voeten bereikt, en houdt hem voor den hoogften der Amerikaanfche Boomen.

Het Hout is ligt en witachtig, en wordt van de Drazijers en Schrijwerkers gebruikt; maar de Wilden hebben reeds vóór de komst der *Europeanen* de groote dikke stammen uitgehold en daarvan hunne Kano's gemaakt. Het heeft wijders, even als ons Vuurenhout, de eigenschap, dat hetzelfde zich bij droog weder samentrekt en door de vochtigheid opzwellt, het geen hetzelfde in dit opzigt minder nuttig maakt; maar desoiettegenstaande gebruikt men echter hetzelfde als Timmerhout. *CATEWBY* verhaalt dat hij eene matige Korenfchuur heeft gezien, die geheel uit een' enkelen Tulpenboom was gebouwd. Ook als Brandhout is hetzelfde minder voordelig dan andere Houtsoorten, en de Boom kan dus in onze Houtplantsoenen enkel tot vermaak gekweekt worden.

De Wortelen zijn dik, breakbaar, en hebben, even als de Schors en de jonge Scheuten, een' terpenrijchtigen reuk, zijnde daarenboven peperachtig scherp, en het is mogelijk uit dien hoofde dat men daaraan eene Koortsbastachtige hoedanigheid toefchrijft.

De voorplanting geschiedt door Stekken en Afleggers, maar het best door Zaad; ook is het niet nodig dat hetzelfde uit *Amerika* overgebracht worde, vernamts hetzelfde bij ons rijp genoeg wordt. Weinige Zaaden, zo wel van Amerikaanfche als Europifche Vrucht, hebben kiemvermogen, en uit dien hoofde moet hetzelfde dicht gezaaid, met zand ligt bestrooid en met Takken overdekt worden. Schadawe en herhaalde bevochtiging bevordert het kiemen, het geen eerst in het tweede Voorjaar plaats heeft. De Zaaden moeten voor de Vorst en de Muizen beveiligd worden. Vochtige, zandachtige met Leem vermengde grond en schadawe bevorderen den duurzaam groei; maar men bemerkte dat reeds gevorderde Stammen niet zonder groot nadeel kunnen verplant worden.

XIII^{de} Classe. VI^{te} Rang.

Liriodendron Tulipifera.

*Tulpdragende Tulpenboom.**Virginischer Tulpenbaum.**Le Tulipier de Virginie.**The Tulip-tree.*

LIRIODENDRON TULIPIFERA, foliis trilobis truncatis, calyce triplytis.

TULPDRAGENDE TULPENBOOM, met gekwabde bladen.

De Tulpen- of Geelboom, de koning der *Amerikaanfche* boschen, verheft zijne trotfche kruin boven de hoogfte Eiken, en zijne uitgebreide Takken verspreiden hunne fchaduwe wijd en zijd. De Tulp, de luisterrijke Bloem, bekoort bij duizenden op dezen boom het oog des *Amerikaans*, en vervult met haare aangename geuren de lucht, die hij onder dezelve sommer inademt. Hoe veel fchoonheden de Natuur ook dagelijks oplevert, is 'er onder de boomen geen die den Tulpenboom evenaart, of zo veel fchoonheden famenpaart; Bloem en Bladen, Stam en Steng zijn evenredig fraai; maar de trotfche groei van dezelve majestueuse kruin overtreft alle fchoonheid. Met recht heeft de *Européan* hem als een voornaam fieraad gekozen, en hij is de beminde voedsterling van onze Tuinen. De Graaf PETERBOROUGH plantte hem het eerst in *Engeland*, de Hoogleraar HERMANNUS BOERHAVE in den Akademietaan te *Leijden*, en nog heden ziet men 'er een' door den grooten LINNÆUS zelven geplant op de bij de Kruidkenners zo bekende Buitenplaats *De Hartenkamp*, de Kweekfchool der hedendaagfche Kruidkunde.

De menigte van groote bladen, waarmede zijne kruin zo rijkelijk voorzien is, verfchaft eene verkwikkende befcherming tegen de drukkende hitte, en de pracht der tulpenvormige bloemen, die hem gedurende eenige weeken in de maand Juny verliezen en een' aangenaamen geur verspreiden, zetten hem nog da's te meer luister bij.

De Bloemen verfchijnen aan korte jonge Scheuten (a), aan welken vier tot zes geflede bladen afwifelend ftaan, en waarvan dat het welk het naast aan de Bloem ftaat in gedaante van de overigen verfchilt (b). In den hoek van dit, of in dien van het volgende blad fchieten weder jonge Scheuten (c), die, verder gevorderd zijnde, het aanzien hebben dat de volgende Zaadkapelen zijdelings aan de takken ten voorfchijn komen. De

Bloem

Bloem zelve met haare eigenlijke kelk is, vóór het opengaan, in tweehokkige bladen of omwindfelen gerold, welken voorts weder afvallen; maar de Bloem zelve is van eene driebladige Bloembekleding omringd, wier bladen hol en gedurende den bloeitijd te rug gebogen zijn (*d*), doch na verloop van dezen weder afvallen. Zes, zelden negen, witgroene, met rood en geel gemengde Bloembladen vormen de tulp- en klokvormige Bloem (*e*), en omvangen menigvuldige op den vruchtbodem zittende Meeldraadjes, welken aan hunne zijdelingfche lange fmalle Meeknopjes dragen (*f*). De Bloemen ftaan enkel op de éénlingfche Scheuten. De menigvuldige vruchtbeginfelen rusten op een' gemeenfchaplijken kegelvormigen Vruchtbodem, hebbende flijlooze kegelvormige Merken. De veelte over elkander liggende lancetgewijze vleugelen, waarmede de driehokkige Zandbedekkingen eindigen, vormen kegelvormige Vruchten (*g*). De bedekkingen, of gevleugelde, van onderen driehokkige Zaaden (*h*) van het bovenfte gedeelte der vrucht bevatten flechts één, maar de benedenfte twee kleine, ovaale, famengedrukte, buftige Zaaden.

De bladen zijn zo wel aanzien hunner gedaante als ontwikkeling merkwaardig. Vóór hunne ontwikkeling zijn zij flakkenvormig naar binnen gerold, en van twee ovaale dekbladen omvangen, die ftraks na de ontwikkeling afvallen, zijnde de Bladfteel fpiraalsgewijze gerold, en elk blad tegen het dekblaadje van het andere gebogen. De driegelepte bladen zijn van boven licht (*i*) van onderen witgroen (*k*), zijnde van onderen ovaal, van boven als uitgefneeden en afgefloopt, hebbende in hun midden een' zeer fijnen, naauwlijks zigtbaren zagen ftekel.

De menigvuldige ronde Telgen zijn grijsgroen, en de meeste Takken grijsbruin, die, zonder bladen, zeer veel overeenkomst hebben met de Takken der Elst.

Het Gebruik van het Hout komt tot dus verre bij ons in geen aanmerking; naardien het getal der Tulpenboomen zich flechts tot de Luthoven bepaalt. Meer aandacht verdient de boom om vrijé Groepen op Grasplaatfen te verftieren, of dezelve als fchaduw gevende bosquetten te omfingelen. In zodanige plaatfing zijn de *Bignonia catalpa*, *Quercus rubra*, *Tilia americana* en *caroliniana*, *Platanus orientalis* en *occidentalis*, *Acer rubrum* en *saccharinum*, voorzeker boomen, die door eigen fchoonheid de zijne doen uitfluken; doch zo hij enkel op eene Grasplaatf geplant wordt, dan valt dezelvefs hoogte en fchoon te meer in het oog.

Liriodendron tulipifera.
 Tulpdraagende Tulpenboom.

*XIV^{de} Classe, II^{de} Rang.**Het Geslacht.*

Bignonia.

*Bignonia.**Trompetenbaum.**Bignone.**The Trumpet-flower.*

Alle de foorten der Bignonia zijn een bijzonder eigendom van *America*; immers worden dezelve in geen ander werelddeel, als inlandfche gewassen, gevonden. Wanneer de Natuur, bijna overal, haar bloemfeest heeft gevierd, begint de Bignonia zijne bloemen eerst te ontrollen, dat is, niet vóór het warmer jaargetijde. — *TOURNEFORT* heeft aan dit geslacht den naam van *Bignonia* gegeven, naar *BIGNON*, in zijn leven Boekbwaarer van den Franschen Koning, *LODEWYK DEN XIV.*

Sommigen, en voornaamlijk *JUSSEU*, verdeelen de foorten in verscheiden geslachten, of verplaatsen ze onder anderen; iets, dat goedkeuring verdient, wegens de verscheiden gedaante der theeldeel van eenige foorten.

Volgens *LINNÆUS* zijn de geslachtskenmerken, een bekervormige, éénbladige, vijfpletige, recht opstaande, (soms gekleurde,) bloemkelk; eene klokswijze, éénbladige bloemkroon, welke kleine pijp niet langer is dan de kelk; de kelk daaróntegen is zeer lang, van buiten buikig, en mede klokvormig; de rand is in vijven gedeeld, zijnde de twee bovenste lappen terug gebogen, en de benedenste uitgebreid; de meeldraaden zijn priemswijs, vier in getal, waarvan twee kort en twee lang zijn: de meelknoppen zijn terug gebogen, langwerpig, en schijnen dubbeld te wezen; de stijl heeft de lengte van de meeldraaden, is draadswijs, en het merk is gekopt: het langwerpige, puntige vruchtbeginsel groeit tot eenen tweeklepigen en tweehokkigen houw, wiens middenfchot huidig, gelijklopend, en aan de naaden verdikt is; de zaaden zijn veelvuldig, zitten aan elkander, zijn samen gedrukt aan wederzijden, en gewiekt.

Dezelfde Natuurkenner, de beroemde *LINNÆUS*, plaatst het geslacht onder de veertiende Classe, in den

tweeden Rang; of, onder de Schuilzaadigen; bovendien verdeckt hij de foorten in die met *eenvouige, gepaarde, driesouwige, gevingerde, gevinde, verdubbelde*, en met *dubbel gevinde bladen*.

De bloemen zijn van onderscheidene gedaante; soms klokvormig, soms pijp-, anderen trechter-vormig, iets dat, benevens de plaatshebbende afwijking der gesteltenis, en gelijke lengte der meeldraden, sommigen genoegsaame reden schijnt te zijn, om het geslacht te verdeelen. — Heden zijn vier- en vijftig zoo booms als heester-achtige foorten in de Kruidkunde bekend.

Meestal zijn de foorten der Bignonia zoo opmerkenswaardig als bevaltig, wegens hunne schoone en groote bloemen. Hunne stammen zijn nu en dan kruidachtig; doch, meestal, als die der Boomen en Heesters, met aanmerkelijk verschillende bladen.

De Bloemen vindt men zomwijlen in de blad-oxelen zitten; doch zeer dikwijls in een pluim of tuiljen, aan de punt der takken verzameld.

XIV^{de} Clafse. II^{de} Rang.

Eerfte afdeeling, of, met eenvoudige bladen.

*Bignonia Catalpa.**Catalpa-boom.**Der Trompeten-boom.**Catalpa d'Amérique.**The trumpet-flower, with simple heart shaped leaves.**BIGNONIA CATALPA foliis simplicibus cordatis ternis, caule erecto, floribus diandris.*

CATALPABOOM; of, BIGNONIA, met enkelde hartvormige, drievouwige bladen, de steel rechts op staande, de bloemen tweemannig.

Florida, Carolina en Japan zijn het vaderland van deezen boom; van daar is hij in de noordlijke provinciën van America, en verder in Europa overgebracht: binnen weinige jaaren bereikt hij eene vrij aanzienlijke grootte, en is zeer wel bestand tegen onze winter-koude, alhoewel, bij sterke vorst, en op geene luwe plaats staande, de toppen van het oude hout bevrozen; dit gebeurt voornaamlijk aan de jonge boomen en plantten, welke derhalven altoos met stro bedekt, en buiten den noorde-wind geplaatst moeten worden: als de boom uit inlandsch zaad gekweekt is geworden, is hij sterker en kan alzoo veel meer verdragen: er zijn bewijzen voorhanden dat van zulke boomen, bij eene winter-koude van 18½ graad onder het vriespunt, volgens den warmte-meeter van REAUMUR, de jongste looten beschadigd werden, terwijl de boom ten behoorelijken tijde prachtig bloeide en rijp zaad gaf: ongetwijfeld heeft de sneeuw, welke toenmaals 2½ voet hoog lag, veel tot het behoud van den boom bijgedragen, waaruit wij tevens kunnen besluiten, dat bij eene mindere hoeveelheid van sneeuw, de reeds volgroeide stam van menig toder gewas alleenlijk door eene dekking van de wortelen met mos, boomloof, of met run, voor de koude bevelligd kan worden.

Hier te Lande teelt men den Catalpaboom door 't zaad, uit America tot ons overgezonden, of door uitloopers, welke aan den stam voortkomen; deezee worden, naa alvoreens ingesneden te zijn, met aarde bedekt; want wegens de hardheid van 'thout kan het niet wel gebogen worden.

In de maand Junij schieten de bloemen uit de punten der jonge looten voort, in de gedaante van recht op staande pluimen, gemeenlijk van agt tot agttien duimen lang, en van vijf tot vijftien duimen breed; de bloemen staan voorts aan den hoofdsteel op zijdelingsche steelen, drievouwig tegen elkander, zijnde de eene

telkens korter dan de overigen: aan den hoofdsteel zoowel als aan het bloemsteeljen en de zijftengen zijn, op een ongelijken afstand, smalle en afvallende floppeltjens.

Voords zijn de bloemen in fonnige opzichten van gedaante als de Vingerhoed (*Digitaria a. b. b.*), en hebben een aangenaamen geur: zij verschillen van de andere foorten zoowel door de gemelde haare gedaante, als door haaren kelk, die in twee holle deelen gespleeten is (*c. c.*): verder hebben zij slechts twee vruchtbaare moeldraadjen, en, ten minsten voor zoo veel ik heb kunnen waarneemen, allen even lang, alzoo dat dees boom noch onder deeze Clasfe, noch onder dit Geslacht behoort te staan, en de onervarene groote moeite heeft om hem onder die Clasfe en dat Geslacht te vinden.

De kleur van de bloem is donker-witachtig, met blaauwe paarfche vlekken, en schoone geele zijdelingsche streepen voorzien, welken de aan den rand gegolfde bloemen (*a.*) een schoon aanzien geeven. Het langwerpig rond vruchtbeginfel, met een, boven de bloem uitsteekenden stijl, verandert in een langen dunnen houw (*d.*), die veel gevleugeld zaad bevat: de bedoelde vleugelen eindigen in verlengde gefcheurde punten (*e.*).

De bladen staan op lange steelen, drie tegen elkander over: zij zijn langwerpig, hebben een gladden rand en loopen spits toe (*f.*); voords zijn zij zeer gevoelig, en worden ligtlijk door den wind beschadigd; ook zijn zij van verschillende grootte; men ontmoet er die een voet lang en breed zijn: van boven zijn zij helder en schoon groen (*f.*), en van onderen grijs groen (*g.*).

De hawen worden in den herfst rijp, en moeten tot aan den vorst, zonder dat zij bevrozen, aan den boom gelaten worden; verder bewaart men het zaad in den houw op eene luchtige plaats; in 't voorjaar neemt men 't uit denzelven, en zaait het in eenen beschaduwden grond, in gelijk wijde voorens en digt op elkander; daarna bedekt men het met fijne aarde, ter hoogte van een' vinger lang: aldra kent het: tegen den wiater zijn de planten wel een voet hoog: staande de eerste jaaren moeten zij, gelijk reeds gezegd is, tegen de koude gedekt worden.

De jonge takken hebben wijde mergpijpen (*h.*), en kunnen ook in den wiater gekend worden, naamlijk aan de vooruitsteekende lijntekenen van de afgevallene bladen.

De pracht der bloemen en het overheerslijk schoone groen der bladen geeven den boom groote waarde voor zomer-plantsoenen, te meer daar hij in allen grond, zo dezelve maar niet te nat is, wel wil groeien: het onnuzigenaame dat de bladen wat laat ten voorschijn komen, heeft dit gewas met meer anderen gemeen, en behoort, wegens deszelfs andere hoedanigheden, in geene aanmerking te komen.

De verplanting in 't voorjaar is zekerder dan die in den herfst geschiedt.

Digipour Catalpa.
Catalpa-Boom.

XIV^{te} Classe, II^{de} Rang.

Vijfde Afdeling, of, met gevinde Bladen.

Bignonia radicans.

Bignonia radicans.

Wortelende Bignonia.

Der Wurtzelende Trompettenbaum.

Le sabrau de Virginie.

The Scarlet Trumpet-Flower.

BIGNONIA RADICANS, foliis pinnatis, foliis acuminatis dentatis, corymbo terminati subo corollae calyce triplo longiore.

WORTELENDE BIGNONIA, met gevinde bladen; de blaadjen ingesneden, de steng met gewortelde knietjen.

Deeze plant groeit in *Virginie, Carolina en Florida*, klimmende soms vijftig voeten hoog tegen de naaststaande boomen op, door middel van de wortelen, voorkomende aan de knietjen of leedjen van haare ranken. De bladen staan aan de jonge loten van 't zelfde jaar, tegen elkander over, zijnde ongelijk gevind, en uit vijf of negen wijd getande blaadjes samengeseld. In het vaderland dezer plant verschijnen, in de maand Augustus, aan het einde der ranken, schoone, langgepijpte, orangekeurige bloemen, die tot omtrent het midden van September doorbloeyen. De voort over welke ik thans spreek, geeft verscheidene afwisselingen: de merkwaardigste van dezelve zullen, op bijzondere plaatsen, hier bijgevoegd worden.

Alhoewel ik den bloeitijd der plant op haar vaderlandschen bodem en in warmer climaten, bepaald heb op de maand Augustus, kan men echter bij ons haaren bloei niet verwachten vóór de maand September; en daar, gevolgiijk, de zaaden niet rijp kunnen worden, is het voor ons onmogelijk haare door het zaad voortdreeuwen: te gemakliker is ondertuschen de voortdreeuing door stekken van versch afgesneden jon-

ge ranken, mids men zorgt dat dezelve niet, door den vorst, beschadigd, en op een schaduwachtige plaats geplant worden: dan, ook deeze wijze van voortkweeking kan men ontbeeren, (is het slechts dat men niet eene geheel groote voorraad van planten wil hebben,) want door de uitlopende wortelen teelen zij overvloedig van zelve voort. Offchoon voorts de geplante stekken weeliger wasen, en vroeger bloeijen, dan het zaad, verdient dit echter, zo men 't uit het moederland kan bekomen, verre den voorkeur, dewijl de Bloemenvriend uit de voortteeling door zaad de aangenaamste verscheidenheden kan verwachten: alhoewel verder de plant ons winter-falfoen zeer wel verduurt, is men echter verplicht haar tegen warme muuren te zetten, of 's winters te bedekken, anders balet de koude haar het bloeijen, of zo zij al bloemknoppen feliet, vallen dezelve af.

Deeze rankrijke Heesters zijn bijzonderlijk geschikt ter bekleedinge van zomer-priëlen, van muuren, enz. aan welken de ranken zich kunnen hechten. Behalven dat gebruiken de Inwooners van *Virginie* dezelve, om hunne huizen schaduw toebrengen, en dit verschaft hun dan nog het streelend genoeg, dat zij voor hunne vengsters zittende, de *Colibri* met de hand kunnen vangen, want die vogeltjens worden derwaards gelokt door de uitwaaseming en de honig van de bloemen der *Bignonia*; als zij nu met hunne lange dunne nebben, tot op den grond der bloemen ingedrongen, en bezig zijn met den honig te zuigen, knijpt men, met twee vingeren de bloem steelij toe, en houdt alzoo het vogeltje aan zijne nebben gevangen.

Deeze foorten van de *Bignonia*, geeft, bij middenmatig hooge boomen geplant, en tot aan de takken derzelver opgeklimmen zijnde, gedurende den bloeitijd, een zonderling aanzien, dat voornamlijk geschikt is voor zodanige tafreelen, welken een vreemd of romanesq gezicht vereischen, of door iets tegenbrijdigs een verrasschend indrukfel moeten verwekken.

Door de Geneeskunde onder de vergiffige gewasfen geteld wordende, vereischt zij omzichtigheid zoo in haar gebruik als behandeling bij het planten.

Terwijl ik bezig ben met deeze bladen ter pcrste te bezorgen, wordt mij van mijnen zeer geleerden en waardigen vriend, de Heer REINWARDT, *Hoogleeraar in de Kruidkunde te Uarderswijk*, bericht, dat thans, (in Augustus) deeze schoone Heesters in den Academischen Kruidtuin, ter dier stede, in vollen bloei staan; dat dezelve federt eenige jaaren niet gebloed had, en dat zijn Ed. van gevoelen is, dat de tegenwoordige bloei toegeschreeven moet worden daaraan, dat men dit gewas, voor deeze keer, zonder eenige snoeijing, naar zijne natuur, had laten groeijen.

Cl. xxv. ori. II.

Bignonia Radicans.

Wortelende Bignonia.

lauren: ik heb haar alleenlijk doen afbeelden, om haar, vergunt het geval zulks, te kunnen onderken-
nen, en nader met haar bekend te worden. De bloemen zijn, van binnen en buiten, meer hoog rood,
en vertoonen eenen grooteren afstand van de moederplant; ook zijn de bladen, ofschoon dazelfde gedaante
hebbende, ongelijk veel grooter, en groeiën weeliger dan de voorgaanden.

Bignonia Radicans. Var. 1.
 Wortelende Bignonia Verscheidens. I.

Cl. XIV. ord. II.

Bignonia Radicans Var. 2.
 Wortelende *Bignonia* verschuid. 2.

XVIIe Classe, IIIe Rang.

Cytisus Purpureus.

*Paarsroode Cytisus.**Der Purpurrothe Bohnenbaum.**Cyise à fleurs rouges.**Red flowering Cytisus.*

CYTISUS PURPUREUS, *foribus axillaribus foliariis pedunculatis, caulibus procumbentibus foliolis obovatis leguminibusque linearibus subrepandis.*

FAARSROODE CYTISUS, *met enkele gestelde axelbloemen, nederliggende Stengen, de Blandjer omgekeerd eirond en de Peul lineaal en iets uitgebogen.*

Streken de andere Cytisussoorten op hoogere Stammen door derzelver ryke Bloemenpracht het oog, deze doet zulks niet minder, offchoon laager bij den grond kruipende, en op het eerste gezigt niet bijzonder, maar in de nabylieid des te uitstekender fraai zijnde. Even deze hoedanigheid maakt haar ook bij uitstek geschikt ter schakering van onderscheiden kleuren in een levend bloemstapje, gelijk zulks reeds elders en inzonderheid bij de beschouwing der *Daphne*, e. z. v. is aangemerkt.

De tamelijk hooge Bergen van *Karinthië*, de *Ukraine* en *Kroatijë* zijn de geboorteplaatsen van deze Heester, alwaar zij op sommige woeste en kruiden dragende plaatsen groeit. De Heester, laag zijnde, wordt niet hooger dan één of twee voeten, en verspreidt haare liggende takken langs den grond. Uit de hoesken der Bladen ziet men in de Maand May van één toe drie paarsroode welriekende Bloemen voortkomen (*a a*), welke het Gewas gedurende drie weeken het verruklijkst aanzien geven. Niet slechts de Bloemen hebben het aangename der kleuren tot haar voordeel, maar zelfs de Kelken zijn met roode en groene streepen geschakeerd.

Eveneens zijn de op de Bloemen volgende Peulen gekleurd (*b*), doch zij worden bij derzelver rijp-

worling zwart (c), en bevatten van één tot zes Zaden (d). De lineale, van boven bogtige en sla het ware iets cirkelvormige gedaante der Peulen is een voornaam kenmerk van dezelve.

De langwerpige omgekeerd eivormige gespitste bladen zijn fomwijken zagthairig, van boven donker- en van onderen grijsgroen (e e), zijnde overigens de geheele Plant glad.

Gedurende den Winter zijn de drooge Takken zeer ligt daaraan te onderscheiden, dat van den grond van elken Knop twee verheven lijnen tot de volgenden daar beneden staande aflopen (f), en dusdoende dezelve eenigzins hoekig doen worden.

De voortkweeking geschiedt door Zaad of Afleggers, en gedurende den eersten Winter vereischt de jonge Plant eenige bedekking.

Cytisus Purpureus.
Paersroode Cytisus.

XVIIe Classe. IV^{te} Rang.

Colutea Aperta. MÖNCH.

Colutea Cruenta. AITON.

Openstaande Colutea.

Offenstehender Blusenbaum.

Boguenaudier sanguin.

Blood-flowering Bladder-Senna.

COLUTEA APERTA. Mönch. *Foliolis cordatis, leguminibus antice apertis.*

OPENSTAANDE COLUTEA. met hartvormige Blaadjes, de Peulen van voren geopend.

COLUTEA CRUENTA. Aiton. *Foliolis cuneiformi-obcordatis, vexilli gibbis obtusis mininis.*

BLOEDROODE COLUTEA, met wigvormig-omgekeerd hartvormige Blaadjes, de Vaandelvult zeer klein en stomp.

Het is moeilijk te beslissen wie der Schrijvers deze Heester nauwkeurig beschreven en benoemd heeft, naardien ieder niet alleen zuivere kenmerken, maar ook toepasselijke Naamen aan dezelve heeft gegeven, zo dat men door deze twijfelachtige bepaling in het onzekere is, of 'er twee zodanige gewassen beslaan, dan wel één met eene dubbele benaming. Ik voor mij, zo ik kiezen moest, zou telkens de benaming afscheiden van een uittekend kenmerk, en hiertoe is, naar mijn oordeel, de karakteristieke opening van de Peul meer geschikt dan de kleur. Schoon WILDENOW dit kenmerk in zijn Beschrijving opgeeft, noemt hij echter de Heester *Colutea cruenta*, en plaatst die welke hier *Colutea aperta* wordt genoemd, als eene varieteit van SCOPOLI. Ondertuschen geloof ik dat dit

ver-

verschil alleen daarin te zoeken is, dat de twee soorten, namelijk die, welke wij als *Colusa orientalis* en *Colusa aperta* opgegeven hebben, hier verwisseld zijn, en dat de *Colusa orientalis* die geen is, welke bij ons als *Colusa Cruenta* bekend staat, maar dat de *Colusa aperta* minder bekend of niet genoegzaam onderscheiden is.

De hier bedoelde soort groeit op de Bergen en in de Boschten van het zuidelijk gedeelte van het Schiereiland de *Krim*, of aan de ahangende rotsen van het zuidelijk gedeelte van den *Kaukasus*. Zij vormt eene drie à vier voeten hooge, en wegens de veele uitlopers zeer uitgebreide Struik.

De Bloedkleurige Bloemen verschijnen voor de eerste maal in Mai, en voor de tweede in Augustus; zij zijn in eenvoudige twee- of vierbloemige trosfen op een' bijna gladden Hoofdsteel geslrd. De Bloemkrans is de kleinste van de hier opgegeven soorten, hebbende een rond van boven uitgegulpt en van onder met twee verhevenheden voorzien Vaandel (*c*). De Vleugelen (*d*) zijn van voren stomp, en korter dan de Kiel (*e e*) wier uitknijding aan den basis klein en het uitsteekfel afgestompt is. De Penl heeft, zodra zij zich formeert, boven aan de punt eene zich uitstrekend voordoende opening (*f*), welke naarmate van den groei in evenredigheid toeneemt, en bevat zwartachtige niervormige Zaden (*g*).

De Bladen hebben aan den Basis twee zeer kleine stoppeltjes, en zijn uit zeven à negen grijsgroene, vleeschachtige, rondachtige, aan den basis toegepunten, van boven meer of min uitgegulpte Blaadjes samengeseld (*h*).

De Takken zijn rond en kort; de jongsten hebben in den Winter eene grijze met zwarte vlakken en klieren bezette Schors, en zijn rechtopstaande. De Knoppen zijn even als die der Boomachtige *Colusa*, maar de aan den Basis staande Lidtekenen (*i*) aan de afgevallen Bladen hebben zeer kleine Stoppeltjes.

Calceolus Apocyn.
Opuntia Calceolus.

XVIIe Classe. IV^{te} Rang.

Eerste Afdeling, of Heesterachtigen.

Colutea Arborescens.

*Boomachtige Colutea.**Gemeiner Blasenbaum.**Bagenaudier commun.**Common Bladder-Senna.*

COLUTEA ARBORESCENS, foliis ellipticis retusis, vexillo gibbo abbreviatis, caule fruticoso.

BOOMACHTIGE COLUTEA, die boomachtig is, met stompe hartvormige Bladen.

In het Zuidelijk Europa, Engeland, Frankrijk, Italië, voornamelijk aan den Vesuvius, groeit deze Heester vrij overvloedig. Die, welken men in Duitschland wild groeiende vindt, zijn waarschijnlijk van verstrooide Zaden afkomstig. Zij wordt gemeenlijk zes of agt, en in een' goeden grond wel twaalf of vijftien voeten hoog. Vermits zij een' steenachtigen grond bemint, is zij inzonderheid geschikt om steenachtige Woestenijen met geringe kosten in nuttige Boschaadjes te herfscheppen, in welken de Haazen, die de jonge Scheutjes bij uitstek beminnen, in den Winter eene goede schuilplaats vinden, en andere nuttige Gewassen dusdoende niet beschadigen.

Wanneer het Voorjaarsstijfen gunstig is, dat aanhoudende droogte en koude het groen worden niet beletten, dan verschijnen reeds in de maand May de Bloemen aan deze Heester, en bloeien tot aan het begin der wederkerende vorst. Zij vormen op laage sijnhaaire Hoofdsteele eenvoudige drie of agtbloemige Trosen (a). Iedere Bloem heeft een bijzonder Bloemstielje, hetwelk aan deszelfs invoeging een lancetsgewijs Lovertje heeft. De Bloemkrans is geel. Het Vaandel heeft aan den basis twee stompe verhevenheden, welken met hetzelfde allens naar boven inéengroeijen. De vleugelen zijn met het Scheepje of Kiel van gelijke lengte, zijnde de uitsnijding aan den basis der vleugelen klein en het uitslekkel afgerond. De Vruchtpeulen zijn geelachtig groen, en sommige verscheidenheden iets rood getimpeld;

peld; aan de benedenzijde zijn dezelve boogvormig, en vormen met den Vruchtsteel een' bijna rechten hoek, in de gedaante van doorschijnende blaazen met den voortdurenden Stijl. Zij worden van de Maand Junij tot in den Herst rijp, en bevatten zwarte niervormige Zaden. Deze worden in sommige jaaren door de Oorwormjes (*Forficula auricularis*), welke in de Poulen nestelen, dikwijls vernield.

De Bladen zijn samengefeld uit negen tot dertien ongelijkparige tegenoverstaande langwerpige eivormige dunne Blaadjes, die op een' eigen Bladsteel rusten, boven uitergrond en met een' slijzen zagten steekel voorzien (d). Hunne bovenvlakte is grasgroen, de benedenvlakte sijnhairig.

De Takken en Scheuten zijn rond en jeugdig met witte hairen bezet; in den Winter is de Schors grijs, zwart gevlekt en met zwarte klieren bezaaid (e). Aan het oude Hout is de Schors gefcheurd en donker.

De Knoppen zijn eivormig, stomp en vlak gedrukt wordende door de voorstaande met loertjes voorziene lidtekenen der afgevallen Bladen ondersteund. Hunne korte van onder breed en van boven stompe schubben, zijn aan de benedenvlakte en aan den rand sijn behaird. Dikwijls ziet men naast de groote Knoppen twee kleineren, bevattende den eersten Bloesem, die zich echter zelden ontwikkelt.

Het Hout is geel, vast en taaf, hebbende eene roode houtachtige Mergpijp; maar vermits de Stammen dun zijn, kan hetzelfde niet dan tot kleine voorwerpen gebezigd worden.

Colutea Arborescens.
 Boomachtige Colutea.

XVII^{de} Classe. IV^{te} Rang.*Het Geslacht.*

Amorpha.

*Amorpha.**Amorpha.**Amorpha à l'Amérique.**The bastard Indigo.*

Het woord *Amorpha* is van de Grieksche taal afkomstig, en betekent iets het welk geene gedaante heeft: deze betekenis kan echter niet in allen deele op den Heester, over welchen wij thans zullen handelen, toegepast worden; zooveel is waar, dat de bloem van den *Amorpha* eene onderscheidene gedaante heeft welke volstrektelijk van alle anderen afwijkt, en wel voornamelijk van de Vlinderbloemen, onder welchen zij, volgens haaren natuurlijken rang, te staan komt: alhoewel men haar niet, in den striksten zin, schoon kan noemen, kan men echter van haar zeggen dat zij vreemd en wonderbaar is.

Haare kelk is éénbladig, geplyt, rot rond en peervormig; de mond staat recht op, is vijfstandig, stomp en voordurend; de twee bovenste tanden zijn de grootste.

Alle de Vlinderbloemen zijn samengefeld uit het vendel, de vleugelen, en den kiel; maar naar deze zo merkwaardige bloem ziet men slechts een ovaal, hol, rechtstaand bloemblad, hetwelk nauwelijks grooter dan de kelk, en zijdelings tuschen de twee bovenste en grootste tanden van denzelfden ingeleed is: voorts is dit bloemblad van boven eenigzins sleufwijze uitgegulpt, door welke uitgulping de meeldraaden oplijgen: vleugels en kiel ontbreken, gelijk reeds gezegd is.

De tien meeldraaden, slechts eenigzins aan den basis vereenigd, zijn rechtstaande, van ongelijke lengte, echter langer dan de bloem zelve, en de meelknopjes zijn eenvoudige.

Het vruchtbeginfel is ten halven rond, de stijl eivormig, van gelijke lengte met de meeldraaden, en het merk is mede eenvoudig.

De peul is eenigzins maanvormig, teruggebogen, grooter dan de kelk, samengedrukt, aan de punt nog verder terug gebogen, éénhokkig, bultig, en bevat twee langwerpige niervormige zaaden.

De *Amorpha* maakt, onder andere en kleine partijen gemengd, een allerfraaiste, ja verrukkelijke vertooning, zoowel wegens zijne sierlijke bloemtrosfen, als wegens zijn schoon en leevendig groen.

XVII^{de} Classe, II^{de} Rang.

Amorpha Fruticosa.

Heesterachtige Amorpha.

Die Staudige Amorpha.

Amorpha d'Amerique.

The Bastard Indigo.

AMORPHA FRUTICOSA foliis pinnatis cum impari, floribus spicatis, corollis coroleis, staminibus exsertis. MOENCH.

HEESTERACHTIGE AMORPHA. met ongelijk gevinde bladen, airen met blaauwe bloemen, en voor-
wistekende meeldraaden.

Alhoewel LINNÆUS deezen schoonen heester zeer fraai, in den *Clijfforschen tuin*, hebbe doen afbeeldou en ook anderen reeds afbeeldingen van denzelven hebben gegeven, zal 't echter den vriend van bloemen denkbijk volloem dat gewas ook in deeze verzamling te zien voorkomen; te meer daar het alleen nog naar algemeen bekend is; de Heer MOENCH is, zo veel mij bekend is, de eenigste die het, soortlijk, bepaald heeft. — Onder de nieuwste ontdekkingen vindt men wel nog van eene andere soort gesproken, naamlijk van den *Amorpha pubescens*; dan ik heb, ondanks alle aangewende moeite, denzelven tot heden toe noch gezien, noch beschreven gevonden, ook is hij bij mijne Kruidkundige vrienden onbekend, en de Heer WILDENOW, van wien ik gewislijk nadere inlichting deezen aangaande verwacht, is met zijnen arbeid tot zoo verre nog niet gevorderd.

Het Vaderland van deezen *Amorpha*, dien men ook, niet ongepast, *Ongedaante* zoude kunnen noemen, is Zuid-Carolina, echter kan hij, op een beschutte plaats, en wäl gedekt, onze winterkoude verdragen; en de weliger groei vergoedt alda de weinige schade, welke de jonge looten soms door de koude lijken.

Het gewas bereikt wel eens een mans hoogte en meerder; uit den wortel schieten veele uitloopers voort, die gemeenlijk zoo dik als eene schrijfspen, buigzaam en nederliggende zijn: de takken zijn aschgrauw, of eenigzins paarschachtig van kleur, bijna tot boven toe naakt, en niet zeer bladrijk; (de jonge takken echter zijn groen, lichtgroen gefreest, en worden niet zelden vlekkelig;) zij zijn versierd met prachtige schoone bloementrosen (*s. a.*) van twee tot zeven duimen lang, welken, telkens drie in getal, aan de einden der takken, uit den oxtel van een blad, ten voorschijn komen, en in de maand Mei, als mede, voor de tweedemaal, in de maand September, met haare schoone paars-blaauwe bloemen pronken.

Dit gewas geeft, door zijne menigvuldige groene takken, en schoon-groene, gevinde bladen, met zeer veele fraaje pluimen versierd, in kleine boschjens, tusfchen andere heesters geplamt, een ongemeen vermakelijk gezicht; en kan, wegens zijn jaarlijkfchen tweevouwigen bloei, zoowel voor zomer- als herfst-paaijen met veel voordeels gebruikt worden.

De bloem van dezen *Amorpha* is, gelijk ik bij de beschrijving van deszelfs geslacht gezegd heb, eene ongedaantige vlinderbloem, van anderen pijpvormig, zijnde met een korten nagel bevestigd aan de twee korte insnijdingen van den vijfzijdigen, eenigzins buitenwaards gebogenen kelk: tien borstelvormige, witte, van anderen nauwelijks verdenigde meeldraadjes, die tweemaal zoo lang als de bloem zijn, steeken met hunne prachtige oranje-geele meeldnopjes, en als met de geheele kracht van hun bevruchtungsvermogen, op eene grootliche wijze uit.

Het vruchtbeginsel verandert in eene builtige peul (*b.*), welke meestal twee zaaden (*c.*) bevat: als het jaargetijde gunstig is, worden dezelve in de maand October rijp, en zijn zeer geschikt ter voordkweekinge. De ongelijk gevinde afwisselende bladen, hebben aan de jaarige takken zeven of agt, aan de anderen derfen of vijftien vinblaadjes; de bovensten staan rechtop, evenwijdig van elkander; de benedensten zijn terug gebogen. De jaarige steng (*d.*) is gestrept, en de bloemsteng en hebben mede helder-bruine doorzichtige lovertjens. De gemeenschaplijke bladsteel is zeer stijf, van boven gesleufd, van buiten verheven rond, aan den knop eenigzins dik, ter wederzijde van lineaalswijze korte stoppeltjens voorzien (*e.*). Agt of negen paar vinblaadjes worden van oneffene en effene blaadjes beperkt; het effene is voorzien van een enkel elsvormig stoppeltjen uit den bladsteel voordkomende; 't oneffen heeft hetzelfde dubbeld: de vinblaadjes zitten op eigene bladsteeljens, zijn ovaal-langwerpig, van buiten eenigzins gewoid met kleine puntjens, (door sommigen voor gaatjens aangezien,) tegen de zon gekeerd, uitgebreid, een weinig terug gebogen, en 's nachts hangende.

De drooge takken (*f.*) zijn licht paarschachtig, en kenbaar aan hunne bruin-geele gefchubde botten.

Bij ons wast nog eene andere soort van *Amorpha*, die schoone bruine bloemen heeft, en eene verscheidenheid schijnt te wezen: volgens deskundige Boomkweekers, is deeze beter bestand tegen de winterkoude dan de voorgemelden: mogelijk is 't die *Amorpha* welke elders *Pubescens* genoemd wordt.

In ons Land vordert deeze heester tegen de koude gedekt te worden, dan oeffchoon dezelve ook tot den grond toe bevrize, komen aldra uit den wortel een groot aantal looten voord, die spoedig opgroejen: bij ons wordt hij best voortgekweekt door afleggers; doch zo men 't zaad uit Charlestown kan bekomen, kan men hetzelfde in den open grond zaaien, op eene warme plaats, of, in potten, die men op zulk eene plaats kan zetten, altijd zorgende, dat de jonge planten van den vorst niet te lijden hebben.

Deze Heester, in 't Engelsch *Bastard Indigo* genoemd, wierdt tot het bereiden van die verfstoffe gebruikt, alhoewel dezelve dan van eene slechte soort zij.

Amorpha fruticosa L.
Heesterachtige Amorpha.

XVII^{de} Clafse. IV^{de} Rang.

Het Geflacht.

Colutea.

*Colutea.**Eifenbaum**Bagnaudier.**Bladder-Senna.*

Colutea is een door *Theophrastus* uit het Grieksch gevormd woord, en betekent zoveel als verminken. De bekende foorten groeijen in het Zuidelijk *Europa*, *Afië* en *Afrika*, in een' fleepachtigen droogen grond, zijnde 'er in *Amerika* nog geen ontdekt. Men onderscheidt dezelve in Kruid- of Heesterachtigen. Opper- vlakligg kenmerken zij zich door afwifelend ongelyk gevinde Bladen en Vlinderbloemen, welken op een' tus- fchen de Bladhoeken fttaande Hoofdfteel enkele trosfen vormen. De Geflachtsdeelen zijn de volgende.

De éénbladige Beker of Klokvormige Kelk is in vijf korte, ongelijke, spitse, rechtopftaande tanden gedeeld en voortdurende. De Vlinderbloem heeft een terug gebogen of rechtopftaand Vaandel, de lancetvormige vleugel aangedrukt, en de Kiel naar boven gekromd. Ondertusfchen zijn deze deelen dikwijls zeer verander- lijke, de twee broedrige Meeldraadjes zijn of eenvoudig of negendelig, waarvan het tiende rechtopftaat; zij zijn naar boven gebogen met eenvoudige Meeltnopjes, en omvangen als eene fchede het langwerpige fa- mengedrukt van boven en onder verdunde vruchtbeginsel, het welk een' opklimmende Stijl heeft, dragende een ingerold merk, het welk met korte Hairen beboord, van het midden van den Stijl tot aan de punt is uitgezet, en zich colomvormig als een hoofdenmerk voordoet. Meer kenmerkt zich de groote, breede, op- geblazen, huidige doorzigtige Vruuchtpeul, wier bovennaad recht en de benedenfte gebult is; zijnde dezelve éénbokkig, en aan het benedenende de bovenfte naad openfpringende. De veelvoudige niervormige Zaa- den zijn aan de benedenfte naad in twee rijen afwifelende vastgehecht. Deze vrucht is het hoofdzakelijk kenfcherftud Kenmerk van dit Geflacht en bergeen hetzelfde van alle anderen onderscheidt.

Alle de foorten der Colutca hebben gedurende haaren Bloetijd eene zeer groote schoonheid, welke echter bij sommigen door de schielijk groeiende vruchten verminderd wordt. Dit kan men nogthans vóórkomen, en den bloei langer rekken, wanneer men een groot gedeelte der Peulen vóór derzelver rijphcid afplukt. In het Zuiden van *Frankrijk*, alwaar de boomachtige Heester in het wild groeit, bezigt men dezelve tot voedsel voor Koejen, Geiten en Schaapen; en men wil opmerken, dat dit voedsel het vet en de Melk der lastigen vermeerdert.

De foorten, welken wij zullen optellen, worden door in het voorjaar in de schaduw gezaaid Zaad voortgekweekt, ook is het afleggen dienstig: hiertoe bezigt men de vootjarige Takken, of de jongste Scheuten van hetzelfde jaar. Dezen worden in de maand Julij, geenen in April afgelegd, en beide vatten tot tegen den tijd der bevruchting genoegzaame Wortelen. Niet minder vatten Stekken van het éénjarig Hout, en zo zij behoorlijk bevochtigd worden, geven zij in den Herfst plantbaare Planten.

XVII^{de} Classe. IV^{de} Rang.

Colutea orientalis.

Oosterfche Colutea. MÖNCH.

Orientalifcher Blafenbaum.

Bagueaudier du Levant.

Oriental Bladder-Senna.

COLUTEA ORIENTALIS, Mönch. fruticosa, foliatis obcordatis, vexillis gibbis adscendentibus, leguminibus apice clausis.

OOSTERSCHE COLUTEA, die heesterachtig is met omgekeerd hartvormige Blaafjes, de bulten van het vaandel opklimmende en de Peulen aan de punt gefloten.

De benaming *Colutea cruenta, orientalis, sanguinea* fchijnt van veelen voor dezelfde Plant aangemen te worden. AITTON heeft die, welke door MÖNCH beter *aperta* genoemd is, als *cruenta* opgegeven; maar nu is deze van de *sanguinea* te onderscheiden, en deze fchijnt mij niet dezelfde, maar veel eer eene varieteit te zijn, en uit dien hoofde, als ook om dat MÖNCH de Plant veel nauwkeuriger opgeeft dan WILDENÖW, zo onder de benaming van *Cruenta*, als ook LAMARCK en CAVANILLES onder die van *orientalis*, meen ik reden genoeg te hebben om zan de benaming en befchrijving van MÖNCH de voorkeur te geven en dit zelfs door zijne gronden te flaven. Hij neemt namelijk dat LINNÆUS met deze foort en 'die der *Colutea aperta* bekend is geweest toen hij de *Colutea arborefcens* befchreef; want even deze Heester, wier Peulen telkens van voren gefloten zijn, heeft met het Grondgeflacht

flecht van *LINNAEUS* dezelfde evenredigheid, blijft ook uit het zaad gekweekt, telkens onveranderd, schoon hetzelfde van zodanige Stammen is gekozen, die onder de anderen staan.

Het Zuidelijk *Duitschland*, *Indië*, *Taurië* en de Levant zijn het Vaderland van deze Heester. Zij bloeit van de maand Majj af tot bijna den geheelen zomer door. Haar stam bereikt eene hoogte van 6 a 8 voeten, en drijft gemeenlijk lange uitgebreide Takken.

De in Majj zich ontvouwende Bloemen formeren op een' natuurlijks behairden Bloemsteng, die slechts de helft van de lengte der Bladen bereikt, eene uit twee tot zeven samengeselde eenvoudige Bloemtros (*a b*). Iedere Bloem rust op een bijzonder Bloemsteelje, het welk aan de invoeging met een klein spits dekblaadje voorzien is. De Bloemkrans heeft eene bruinroodachtige kleur (*c*), die kort vóór het afbloeijen in een onzuiver bleek geel (*d*) overgaat. Het Vaandel (*e*) heeft aan den basis twee vrij in de hoogte staande vlakke toegepunte gele buiten. De vleugels (*f*) zijn final en lancetvormig, zo lang als het Scheepje (*g*), welks uitsneding klein is, terwijl de uitsteekfels haakswijze naar den nagel gebogen zijn. De Peulen van den eersten bleefim worden in Julij rijp, en vormen met den vruchsteel een' eenigzins spitsen hoek; de benedenzijde is niet volkomen boogvormig, maar recht tegen de punt aanlopende, en de vlakke met roode punten digt bezaaide (*h*). staande peulen, die telkens van voeten geopend zijn en blijven.

De Bladen hebben aan den basis twee lancetswijze voortdurende dekblaadjes, en zijn samengeseld uit 11 a 15 dunne omgekeerd hartvormige kortgeleedde blaadjes (*i*), die van voren een' kleinen steekel hebben, en aan de oppervlakte grijs-groen, maar aan de benedenvlakte bleeker zijn.

De Takken en Knoppen zijn gelijkvormig aan die van de *Colutea arborefcens*, alleen zijn de Knoppen der eerste uitgebreider en bij deze korter bij één, hebbende bij hunne ontwikkeling eene paarsgroene kleur. De Schors (*k*) is aan de jonge Scheuten donker grijs en met enkele klieren bezet.

Colutea Orientalis.
Oosterfiche Colutea.

XVII^{de} Clasfe. IV^{de} Rang.

Colutea Pocockii. AITON & WILDENOW.

Colutea Procumbens. L'HERITIER.

Pocock's Colutea.

Pocock's Blasenbaum.

Baguenaudier d'Alep.

Pocock's Bladder-Senna.

COLUTRA POCOCCII. Wild. *Folialis subrotundo-ellipticis obtusissimis mucronatis, venis gibbis elongatis adscendentibus, caule fruticoso.*

POCOCK'S COLUTEA, met ten halve rond-elliptische, zeer stompe zagt stekelige blaasjet, de Vaandel buiten verlengd opklimmende, en de Stam heesterachtig.

POCOCK, die de Heester het eerst in het Oosten ontdekte, en omstreeks *Aleppe* veelvuldig gevonden heeft, bragt haar naar *Engeland* over. Zij onderscheidt zich voornaamlijk daardoor dat haare Takken zeer ongelijk boven den grond zijn uitgebreid, waardoor zij het meest van de overige *Colutea's* verschilt. Zij vereischt in onze Plantsoenen gedurende den Winter een matige bedekking.

De Bloemen verschijnen voor de eerste maal in de maand *Mai*, en voor de tweede in *Augustus* en *September*; zij staan of enkel (a), of dubbel, (b), of ook wel in drieën (c), op een' Hoofdsteel, die uit de oxelen der Bladen voorkomt, en zijn de grootten van alle *Colutea*soorten. Ieder tragt op een' bijzonder Bloemsteelje, hetwelk bij deszelfs invoeging in den Hoofdsteel één of twee zeer kleine Loovertjes heeft, welken ook aan den basis van den Kelk zichtbaar worden. De Bloemkrans heeft een levendig gele kleur; het Vaandel is groot, en heeft aan den grond twee vrijstaande omhoog ge-

rechte vlakke buiten (*d*). De vleugels zijn lancetwijze en spits, en hebben aan de benedenzijde ten min of meer voortstaande tand (*e*); zij zijn langer dan het Schutje, welks uitstijding in den bols groot en het uitsteeksel daarheen kort en spits is (*f*). De Peulen, zo zij op den Maiboeisem volgen, worden reeds in Juli rijp; zij zijn aan den benedenzijde gebogen, op beiden vlakten met roode punten dicht bezaid, en beschrijven met den vruchtdeel een' stompen hoek (*g*).

De Bladen hebben aan den grond twee lancetwijze hairige stoppeltjes, en zijn uit dertien tot negentien omgekeerd ovale, aan beiden einden toegepunte blaadjes samengefeld (*), die op korte Steeljes rusten, op de oppervlakte groen en glad, maar aan de benedenzijde met witte opliggende hairen bezet zijn (*h h*).

De Takken zijn lang, rond en sijn behaird, en zelfs ten aanzien der Knoppen gelijkhoortig met de boomachtige Colutea, zijnde alleen door den bochtigen groei en richting van denzelven onderscheiden (*i*).

(*) *Naz.* Deze betrekking der blaadjes is veel toepasselijker dan die van den Heer WILSON, boven vermeld.

Colutea Pocockii.
 Pocock Coluten.

XVII^{de} Clafse. IV^{de} Rang.

Het Geflacht.

Cytifus.

*Cytifus.**Bohnenboom.**Faufe Ebene-Cyife.**The Laburnum.*

Deeze Boom heeft, naar sommigen, zijnen naam ontvangen van het Eiland *Cyho*, dat in den *Archipel* ligt, en om zijne Kaas bij de Oudheid beroemd is; of, volgens anderen, om de menigte van het voortgebragte zaad der Heester: bij alle oude Schrijvers vindt men den naam van *Cytifus*. Het is onzeker of de Heester der Ouden hetzelfde Geflacht is, 't welk thans de Nieuweren *Cytifus* noemen. *HOUTUYN* heeft dien naam, uit het Latijn, in het Nederduitsch overgedragen; dan, ik oordeel, dat, als men denzelven liever uit het Hoogduitsch (*Bohnen-Baum*.) in *Boonenboom* vertaalde, die vertaling veel beter met den klank onzer Nederduitsche Taal, en de gedaante der Peulvrucht zoude overeenkomen.

Offchoon de Planten-befchrijving der Ouden in veele gevallen twijfelachtig moge weezen, fchijnt zij echter ten opzichte van deezen Boom eenigfints overéensstemmen, met de aantekeningen van *VIRGILIUS*, *PLINIUS* en *COLUMELLA*; voornamlijk daar, waar zij dit Geflacht hoog roemen; wegens het voedsel, dat zij het Vee en den Honigbeijen verfchaft.

De *Cytifus*, alsmede de *Colutea*, of *Blaazen-boom*, en eenige foorten der *Robinia's* zijn van zeer veel nut voor den Landbouw; vooréerst, om dat zij zoo fchielijk aangroejen, en, ten tweeden, om de voedsaame bestanddeelen van hunne jaarlijkfche fcheuten; die fcheuten hebben veel overeenkomst met de Klaver, en leveren, bij een' vochtigen Zomer, eenen driefouwigen oogst op; dan, niettegenftaande alle deeze nuttigheden, zijn zij, tot heden toe, slechts tot Tuincieraden gebruikt geworden: het zaad, dat veelvuldig aan deeze Boom komt, en nutloos afvalt, kan tot voeding van het Ptarmigediert gebruikt worden, en de Honigbakjens der bloemen voeden de Beijens met een' rijken voorraad van Honigfap.

De Geflachts-Kenmerken zijn als volgt:

De kelk is éénbladig, klokvormig, kort, en aan den grond flomp; zij heeft twee lippen; de bovenlip daarvan is tweefpleetig-tweepunt, en de benedenlip drietandig. De vlinderbloem heeft een ovaal, aan de zijden teruggebogen, en oprijzend vaandel; de vleugels, die zoo lang als het vaandel zijn, zijn flomp:

de kiel is toegepunt en bochtig; de meeldraadjen zijn meestal tien in getal, samengegroeid en opstaande, en de meelknopjen zijn eenvoudig: het vruchtbeginsel, dat vast zit, is langwerpigt; de slijf staat eenvoudig opwaards, en het merk is sloop: de vrucht heeft de gedaante van eene langwerpige peul; zij is sloop, van onderen verdund, en stijf: — de zaaden zijn niervormigt samengedrukt.

Men teelt alle soorten van de *Cytisus* zeer gemakkelijk voort door 't zaad: dit moet men in 't naajaar zaaien, op een goeden grond, die met zand gemengd is; het begint reeds in het voorjaar te kiemen; kunnende de Planten in 't daarop volgende naajaar verplant worden; want de *Cytisus* groeit zeer spoedig voort: zij beminnen alle gronden, behalven de natten: ook graezen zij op drooge en zandachtige plaatsen vrij wél; als ook op plaatsen, (bij voorbeeld onze Duinen,) alwaar andere Heesters en Boomen sterven; men kan derhalven met de *Cytisus* onvruchtbare plaatsen, met weinige kosten, beplanten, en aan dezelve een schoon aanzien geeven; vooral als men, bij dit gewas, de *Colutea*, de *Robinia*, de, in 't wild groeiende Roozen-soorten, en de Vliet nog bijvoegt.

Ook is de *Cytisus*, benevens de zoo evengenoemde Planten, in Lustboschjen bij uitstek geschikt, tot aansenchakeling der Boomgroepen, en tot een cieraad der wandelwegen; of tot Voorjaars- en Zomer-partijen. — Zij maaken eene fraaje afstaaling van den Boom, tot aan de laagste Heester; en verspreiden mome fraaje klortjens en geurtjens, (waarmede onzer aller moeder, Natuur, hun zoo rijklijk begiftigd heeft,) wijd en zijd in het rond; van de helft der Maand Mei, tot aan het einde van July toe.

Het blad en de schors van den *Cytisus* is, bij voorkeur, eene aangename lekkernij voor Schaapen en Haazen; hij is, als hij met andere Peul- en Beziën-draagende vruchten vermengd is, tot eene schuilplaats voor *Faijansen* zeer geschikt; want, als men ze dikmaals suocit, groejen ze zelfs ondoordringbaar dicht in elkanderen; niet alleen, maar geeven tevens een voedfel, dat zeer geschikt is voor deeze Pluim-gedierten.

XVII^{te} Klasse. IV^{de} Rang.

Cytisus Alpinus.

*Smalbladige Cytisus.**Schmalblättrige Bohnenbaum.**Fauste Ebene der Alpes.**Alpine Laburnum.*CYTISUS ALPINUS, *racemis laxis, foliis ovatis lanceolatis.*SMALBLADIGE CYTISUS, *met lasse Bloemtrosfen, en vaal lancetwijze Bladen.*

Ter onderscheiding van den voormaals door den Heer HOUTTUIN in het Nederduitsch zogenoemen Alpischen Cytisus heb ik dezen naar de Hoogduitsehe benaming den smalbladigen genoemd. Naardien de natuurlijke Groeiplaats van den *Cytisus Laburnum* niet in *Zwitserland*, maar in de bergwouden tussehen *Oostenrijk* en *Hongarij* is, komt hem de benaming van Alpischen niet toe, welken slechts die geen kan dragen, welken in de Midden-Alpen van *Zwitserland* zijne woonplaats heeft. Behalven dit onderscheid zijn 'er nog anderen kentekenen, welken dezen als eene bijzondere foort kunnen doen beschouwen. Geen der nieuwere schrijvers tot op WILDENOW maakt gewag van denzelven, behalven MILLER in zijn Woordenboek van SUCROW in zijne *angewandte Botanik*.

Deze Heester heeft zeker zeer veel overeenkomst met den *Cytisus laburnum*, doch zij bereikt onder denzelfden invloed zijne hoogte niet.

De Bloemen verschijnen veertien dagen later dan die van den *Cytisus laburnum*; zij formeren, uit kleiner Bloemtjes bestaande, zeer lange Bloemtrosfen (*a*); het voornaamste kenmerk van dezen is een klein teder Lovertje, hetwelk op de gladdé Bloembekking zit, maar dadelijk afvalt, zodra de Bloemknop zich opricht.

Bloem en Bladsteel zijn glad, en de Bladen nauwkeurig ovaal lancetswijze en smal (b), en op beiden vlakten even glad.

De Peulen bestaan uit zeer dunne schillen (c) Het Zaad is roodbruin (d). De glanzige aan de zonzijde paarsbruin in den Winter sletschgroene kleur der jonge Scheuten (e) is insgelijks een kenteken, hetwelk zelfs de mingeëfende Kruidkenner opmerkt.

Geen bijzondere waarnemingen aangaande de voortteeling van deze foort door het Zaad kunnende opgeven, vertrouw ik op de waarnemingen van den Heer F. SCHMITT, die verzekert dat hij eene en dezelfde foort uit het Zaad dat zorgvuldig voor alle vreemde vermenging bewaard was, heeft zien voortkomen, welke Planten even als alle Alpengewassen, in de jeugd zeer gevoelig voor de heete zon waren en dat de volgrocide Stammen ook in de schaduw beter tierden dan op door de zon sterk beschenen plaatsen. Deze Heester ware dus zeer voordelig op zodanige plaatsen van Plantsoenen waar gebrek aan licht groei en fleurigheid belet.

Cytisus alpinus.
Smalbladige Cytisus.

1ste Classe. II^{de} Rang.

Cytifus Austriacus.

*Oostenrijfsche Cytifus.**Der Oestreichifche Bohnenbaum.**Cytife d'Austriche.**Siberian Cytifus.*

CYTISUS AUSTRIACUS, *floribus umbellatis terminalibus, caulibus erectis, foliis lanceolatis utrinque attenuatis strigoso-pubercentibus.*

OOSTENRIJSCHE CYTISUS, *met Kroontjerbloemen aan het einde, de Stengen opstaande, de Bladen lancetvormig.*

In *Siberië, Italië, Hongarië* en *Oostenrijk* groeit deze Cytifus, hoewel hij in het land, waar naar hij genoemd is niet zeer menigvuldig is.

Het lichtgrijze groen, veroorzaakt door de veele dicht aanliggende witte hairen, waarmede de jonge Scheuten, de Bladen en Bloemkelken als met zijde bedekt zijn, geven deze Heester een zilverkleurig voorkomen, wier Takken, aan het einde met schoone lichtgeele Bloemen bekroond, een bevallig aanzien hebben, vooral wanneer de Heester tuschen donkergroene Gewasfen in laage Bosquetten geplaatst is. Daar zij slechts eene hoogte van 4 of 5 voeten bereikt, en haare veelvuldige Takken eene vrij digte kruin uitmaken, kan zij met voordeel in den voorgrond van hooger Bosquetten en in enkele partijen, zelfs in Bloemperken geplaatst worden.

De Bloemen verschijnen in Julij, en doordien de onderften later ten voorschijn komen, bloeit de Heester bijna den geheelen Zomer door. De Takken groeijen rechtop, en eindigen in een uit negen tot dertien Bloemen bestaande tuil (a). De weelderig groeiende Takken drijven uit de bovenste bladhoeken meer Scheuten, waarvan ieder een Bloemtui draagt.

De Meeldraaden zijn allen samen gegroeid. De Bloembedekking is aan de benedenlip tweentwintig (b), en aan den grond met drie kleine voortdurende Lovertjes bezet (c).

De Peulen zijn paarsrood, met lange witte fijne glanzige naar de punt toelopende hairen bezet (d), die de Vrucht een fraai aanzien geven; zij bevatten het Zaad (e), het welk in September rijp wordt.

De Bladen zijn drievouwdig grijsgroen, hairig, gelijk het geheele Gewas, lancetvormig (f), en niet eiaal, waardoor zij zich van den *Cytisus capitatus* onderscheiden. Na het afvallen der Bladen blijven de van de Vorst niet beschadigde jonge Takken den geheelen Winter door groen (g).

Cytisus Astracis.
Gostennykhele Cytisus.

XVII^{de} Classe. IV^{de} Rang.

Cytifus Capitatus.

*Hoofdjesvormige Cytifus.**De geklöpste Bohnenbaum.**Cytife Capité.**Pollbearing Cytifus.*

CYTISUS CAPITATUS, *floribus capitatis, ramis erectis strictis teretibus villosis, foliis ovato-ellipticis villosis, bractea lineari subcalycina.*

HOOFDJEVORMIGE CYTISUS, *met hoofdjesvormige Bloemen, rechtopstaande, rechte, ronde, stokkige Stengen, ovaal-langwerpige stokkige Blandjes en een langwerpige Kelklovertje.*

Men heeft deze Heester eertijds met den hurkenden Cytifus verwisfeld, gelijk dezelve ook als zodanig bij HOUTTUIN is aangetekend, doch bij eene naauwkeurige vergelijking, verschillen beiden aanmerklijk. Meer overéénkomst schijnt zij te hebben met den *Cytifus hirsutus*, die van veelen als eene varieteit der *Capitatus* aangemerkt wordt; ook hebben beide zo veel uiterlijke gelijkvormigheid, dat het overtollig ware van den eersten eene Afbeelding te geven.

Deze Heester groeit in *Oostenryk, Italië en Duitschland* op boschrijke bergen; in Tuinen tiert zij bijna op iederen grond, en wordt alleen aan de bovendeelen door hevige worst beschadigd, terwijl de wortelspruiten des te weliger drijven en bloejen.

De Bloemen komen in Junij en Julij aan de punten der Takken ten voorfchijn (*a b c*), zijnde geel, met gepijpte, buiktige, tweegelpte hairige Kelken (*d*), en ftaan van 9 tot 12 in getal bijéén. Nabij onder de Bloemknoppen komen vier of zes, meer of minder, jonge Takken ten voorfchijn, die rondom den Stam eene fchermvormige gedaante uitmaken, en aan wier punten telkens nieuwe Bloemknoppen verfchijnen (*b*), en dus de Heester in een' beftendigen bloei houden, zodat men na den eerften bloei de Heester den gheeleen Zomer door ziet bloeijen en vrucht dragen (*b c*). Het is opmerklijk dat de welige Takken (*a*) later bloeijen dan de minder fleurigen (*a b*), zodat men Mai Bloemen, in Julij Bloemen en rijpe Vruchten, maar in Augustus alleen Bloemen ziet.

De bruinghairde Petalen (e) bevatten een bruin genaveld Zaad (f).

De Heester heeft fijne ronde vlokkeg takken, en drietalige, langwerpige ovale blaadjes, welken op vlokkeg bijna gootvormige flechtjes staan; deze blaadjes zijn kortgefleeld of vastzittende, van boven donkergroen, beneden bleek, vlokkeg, aan den grond teruggegebogen, hebbende aan den grond van het blaadflechte een drietandig blaadje.

De Schors der jonge jarige Scheuten is groen (e), die der ouden helderbruin.

De jongsten, en ook wel de ouden, worden door felle vorst vernield, maar drijven van onder weder op; en vooral de wortelspruiten hebben in Julij zulke schoone bloemen als de voor de vorst beschermden Heesters. Vermits de Takken zich te zeer uitbreiden, moet de Heester zodanig geplaatst worden dat de groei van andere gewassen door dezelve niet belet worde; ook kan het oudere Gewas het verplanten niet wel verdragen.

De voorteling geschiedt door het Zaad en de Wortelspruiten. De plaatting tuschen andere gewassen is reeds vercheiden maaten opgegeven; en ik wijs den lezer derwaarts, zo hij evenredigheid en schoonheid in zijn Plantsoen verlangt.

Cytisus Capritatus.
Hoofjes Vermige Cytifus.

XVII^{de} Classe. IV^{de} Rang.

Cytifus Laburnum.

*Alpifche Cytifus.**Der breedblättrige Boonenboom.**Fausfe Ebène.**The Laburnum.*CYTISUS LABURNUM, *racemis simplicibus pendulis, foliis ovato-oblongis.*ALPISCHE CYTISUS, *met enkele, hangende Trosfen, en langwerpig-cirone bladen.*

Niet ten onrechte heeft men dezen Boom, in de wandeling, den naam van *Gouden Regen* gegeven; want de Nederlandfche Bloemiften gaven hem denzelven, zowel wegens zijne zo prachtig nederhangende geele Bloemtrosfen, die met eene zwevende buiging, over het zagte groen fchijnen neder te dalen, als om dat zij in de zon met zuik eene fchitterende gouden kleur prijken. Ieder, die enig gevoel heeft, ieder, die het bloeiende Voorjaar met aandoening geniet, kan dezen Boom niet voorbijgaan, zonder ten vollen over denzelven opgetogen te zijn; in het kort, het is onnodig verder over dezelfs uitftekende praelt uit te wijden.

De Bergwouden, die tusfchen *Oostenryk* en *Hongaryën* liggen, zijn de natuurlijke Groeiplanten van dezen Boom; dezelfs Stam wordt van 8 tot 15 voeten hoog, en zo dik als een arm; men kweekt hem ook, sedert een' geruimen tijd, in de Tuinen, alwaar hij dan ook zo welig groeit, dat hij van 20 tot 24 voeten hoog wordt: zijne Takken, die opftaan, zijn dicht met Loof begroeid, en prijken, van de helft van Mai af, bijna vier weeken lang, met goudgrele, nederhangende Bloemtrosfen, welken van 6 tot 12 duimen lang worden (a).

Wanneer deze fchoone Bóomen in Zomertuinen, op het zagte, liefflijk groene grastapijt enkel, of, hetgeen nog beter is, in groepen geplant worden, ftrelen zij het oog met een bevallig voorkomen; en deze fchoonheit zal zich niet weinig verheffen, als de Boom vermengd ftant onder de prachtige fchakeringen van Kleuren, die zich aan de Bloemen van verfecheiden Bóomen, Heesters en Planten vertonen, welken als oogentrandende voortbrengfelen der Natuur, gedurende den lieffliken bloeifceftrijd, met zoveel afwifelingen, in den heiligen Tempel der Natuur, ten gelijken tijde bloeijen.

In de naburigheid van zijne ftandplaats kan men, ter verfraaijing van dezelve, de navolgende

Hees-

Hoefters planten, als de *Robinia hispida*, *spinosa* en *frutescens*, *Aesculus pavia* en *flava*, *Crataegus monogyna*, met dubbele-rozenkleurige bloemen, de *Cytisus festuosus*, *Spiraea chamaedrifolia*, *Dictamnus albus*, *Dracocephalum austriacum*, *Verbascum phoeniceum*, *Iris germanica*, *variegata*, *sibirica*, *spuria*, *graminea* en *Paonia officinalis*, met alle derzelver verscheidenheden.

Verder: eene ruime groep, welke met dezen *Cytisus* en met de *Syringa vulgaris* is beplant, geeft een bijzonder goed aanzien; voornamelijk als de rand van die groepen door de lagere *Syringa persica*, en de *Viburnum opulus roseum* is gezoomd.

De jonge Looten zijn, zelfs bladerloos, met digte, fijne, zilverachtige Haartjens bedekt; alsmede de Bloem- en Bladftelen; de benedenvlakten der Bladen; de Peul, vóór dezelve rijp is, en de voortdurende Dekblaadjen, die aan den grond van de Bloemkelk geplaatst zijn.

De Zaa den worden in den Herbst rijp, en zijn van één tot 7 in getal (c); zij zijn in peulen geplaatst, die, rijp zijnde, met kleine, verheven punten als bestrooid zijn (d).

De Stam, de Takken en de Looten hebben eene groene schors; die schors is met wratjens bedekt, welken grijs-wit en verheven zijn.

De Bladen zijn drievoudig; de langwerpige-ovaale blaadjen zijn gewenkenbrauwid; en het middenste is 'er het grootste van: zij staan drie- of viertallig, afwisselend, komen uit één' Bladknop voort; en alle dezen zijn van een verdroogd, bruin Dekblaadjen omgeven: de Bloemtros schuilt in het midden van de jonge Scheut, en heeft mede een Dekblaadjen en kleinder Blaadjen, waarmede hij is omgeven.

De Boom groeit schielijk, en kan zelfs in zulk een' grond geplaatst worden, die voor alle Boomen en Hoefters volstrektelijk onbekwaam ter voortteling is; het vaste Hout verkrijgt eene geelachtige kleur als hetzelfde oud wordt; ook is het van brede, zwarte aderen voorzien, die hetzelfde doorlopen, en waarin deze Boom het *Amerikaansche* IJzerhout, en de *Diospyros ebenus* evennaart; voorzeker zke zulke aanmerkelijke eigenschappen, dat hij, in groote Houtplantuonen gebezigd wordende, alle aandacht, tot verdere voortkweeking, tot zich zal trekken.

cl. XVII. ord. IV.

Citrus Laburnum.
 Alpische Cytisus.

XVIIe Classe. IVe Rang.

Cytisus Sessilifolius.

Ongesteelde Cytisus.

Der stoffste Bohnenboom.

Cyife des Jardiniers.

Smooth round leav'd Cytisus.

CYTISUS SESSILIFOLIUS, racemis erectis, calycibus bractea triplici, foliis floribus sessilibus.

ONGESTEELDE CYTISUS, met opstaande Trotsen, de Kelken een driedubbel Blijfs hebbende; de Bladen bij de Bloemen ongesteeld.

De zwartachtige Cytisus schijnt op het eerste aanzien niet veel te verschillen van den ongesteelde; beide worden ook dikwijls met elkander verwisseld; evenwel verdwijnt deze onzekerheid bij eene onkerlinge vergelijking, en het onderscheid openbaart zich niet alleen ten opzichte der Bloemen en Bladen, maar zelfs bij den droogen Steng van beide Hoesters.

Deze ongesteelde Cytisus groeit in Italië, Spanje en het Zuiden van Frankrijk, alwaar dezelve menigvuldig tot Heggen in de Tuinen gebezigd, en door het Snoeimes in regelmatige gedaanten gevormd wordt. In onze Luchtreuk is het Gewas vrij duurzaam, en bereikt eene hoogte van drie tot vijf voeten.

De Bloemtakken, welken in de Maand Junij Bloemen dragen, zijn meest met ongesteelde, kleine, hartvormige, ronde, toegepunten Bladen bezet (a); dikwijls echter staan dezelve ook op korte stelen (b), althans dit heeft altijd bij de Bladen van de Hoofdsteng en de gebladerde Takken plaats, welken telkens op lange Bloemstelen rusten (c), terwijl die der Bloemsteng vastzittend zijn, iets dat gewis als een onderscheidend Hoofddeelmerk kan aangenomen worden.

Een of twee merklijke onderscheiden heeft de Bloem zelve; onaanziens zij, en wel voornamelijk het Vandel, grooter is (d), kan dit echter voor geen uitstekend kenmerk aangenomen worden; doch meer uitstekend zijn de drie Dekblaadjes aan den grond der Kelk bevestigd (e), terwijl de zwartachtige Cytisus slechts een enkel aan het Bloemsteeltje heeft. Wijders heeft deze veelvuldige Bloemen op een' langen Tros vergaerd, maar de ongesteelde slechts ééne tot zeven in getal.

In de Maand Augustus worden de breede geelbruine eenigzins gespikkelde Peulen (f) rijp, en bevatten

van één tot zeven bruise ten halve ronds aan den bovennaad der bogtige Peul gehechte Zaaden (g). De Peul opent zich vóórkrachtig, en strooit de Zaaden bij hume rijpwording: dierhalven moet men bij deze, zo wel als bij de andere soorten, het Zaad vóór de volkomen rijpheid trachten te vergaderen.

In den Bloem- en Bladloozen staat is deze ook zeer ligt van de andere soorten te onderscheiden. In den Zomer is de zijde die naar de zon gekeerd is paarsrood uitstekend (h), zijnde de punten der Bladen te rug gebogen; daarentegen zijn in den Winter de drooge Takken vuurachtig rood (i).

Het plaatsen van deze Heester in een regelmatige Tuinverfijering is reeds elders opgegeven, en staat gelijk met de andere laage soorten op den voorgrand van hooger gewassen. Alleen heeft men op te merken dat de Bloetijd zeer kort en het nodig is dezelve spoedig door een ander Gewas te doen vervangen.

Cytisus *sp. sp.*
 Ongelt celde Cytisus .

XVIIe Classe. IV^{de} Rang.

Cytifus Supinus.

Harkende Cytifus.

De kriechende Bohnenbaum.

Cyife rampant.

Trailing Cytifus.

CYTIFUS SUPINUS, floribus pedunculatis subbinatis axillaribus, caule decumbente, foliis obovato obtusis.

HARKENDE CYTIFUS, met Kroonjesbloemen aan het einde, zelden opstaande, de Bladen eirond.

Oostenryk het *Bannat*, *Siberië* en ook *Italië*, voeden deze kruipende Heester op drooge heuvels, akkers en aan de wegen in aanmerkelijke overvloed. Alleen wegens de verscheidenheid en tot afwisfeling wordt zij in Plantsoenen geplaatst; en schoon zij zeer veel overeenkomst hebbe met den zwartachtigen en hoofdvormigen Cytifus, heeft zij niettemin onderscheidende kentekenen.

Uit een' duim dikken Wortel drijft deze Heester één à twee voeten lange Takken, waarvan de jongsten alleen Bloemen en Bladen dragen (*aa.*) Bij deze jongste Takken zijn de driefouwdige Bladen zeer klein (*b.*), even als bij den zwartachtigen Cytifus, maar onder worden dezelve grooter (*c.*).

De in April bloeiende Bloemen staan meestal getweed (*d.*), en telkens tusschen de oxelen der dubbele Bladen, die altijd uit één' knop voortkomen. Somwijlen ziet men ook meer dan twee, echter nooit meer dan vier Bloemen uit één' Knop verschijnen, het geen een zeer onderscheidend kenmerk is.

Even gelijk alle de deelen van deze Heester met sijne digte, korte, witte Hairen bezet zijn, en die men ook aan de jonge Takken gedurende den Winter waarneemt, zijn de Peulen insgelijks daarmede

bezet, die daardoor een grijszwart, niet onaangenaam aanzien hebben (e), en een geelachtig in Junij
rijp wordend Zaad bevatten (f), het welk in een' goeden grond twee tot drie voeten hooge en even
zo breede Boschen geeft.

De in den Winter drooge Takken zijn door hunne roodachtige met haren bezette roedevormige gedaante
te onderscheiden (g).

Cytisus suprasylvestris.
Hürkende Cytisus.

XVII^{de} Clafse. IV^{de} Rang.

Het Geflacht.

Robinia.

*Robinia.**Der Schotendorn.**Robinia.**Robinia.*

Dit fraai geflacht draage den naam van *Robinia*, ter eere van wijlen JEAN ROBIN, ontrent het begin van de zeventiende eeuw, Hoogleeraar in de Kruidkunde, te Paris: in andere leevende taalen wordt meestal iedere foort een byzonderen naam gegeven: twee foorten, naamlyk de *Robinia hispida*, en de *Robinia pseudo-acacia*, zyn inborelingen van het zuidelyk gedeelte van Noord-America; dan, alle de anderen wassen in de uitgefprekte Landen van het Rusfifche Ryk, en in het noordwestlyk gedeelte van Azia.

De bloemkelk is éénbladig, klein, klokvormig, en in vieren gedeeld: de drie benedenfte tandjens zyn fmaller dan de vierde bovenfte, welk dubbeld breed, en ook naauwlyks uitgegulpd is; doch allen zyn even lang.

De vlinderbloem heeft een groot, uitgebreid en flomp vandaal, hetwelk tevens ten halven rond is: de vleugels zyn langwerpig, ovaal en vrij, met een kort, flomp uitfteekfel: de kiel is bijna ten halven bord-rond, famengedrukt, flomp, en zoo lang als de vleugels.

De tien tweebroederige meeldraaden zyn opklimmende, en de meelknopjens ten halven rond: het vruchtbeginfel is rolvormig en langwerpig: de ftyl draadvorutig opwaards gebogen, en het merk voorwaards aan den ftyl gevoegd.

De peul, als vrucht, is groot, famengedrukt, bultig lang, en bevt weinige niervormige zaaden.

De geflachten, *Dalbergia* en *Garagana* genaamd, hebben met dit geflacht veel overeenkomst, zyn echter van hetzelfde onderfcheiden door gedaante en bouwwijs van de peul.

Men telt thans agtien foorten van het geslacht van den *Robinia*: dezelve is één van de fraaiste voortbrengelen van het Plantenrijk, en tevens één van de nuttigste voor den landbouw en ter houtplantinge: 't schijnt dat de Voorzichtigheid dezelve, elk in zijn vaderland, voornaamlijk bestemd heeft tot onderhoud van menigerleie schepelen, welken in die oorden huisvesten.

Het menigvuldige zaad van den *Zoethoutboom* of *Bastaars-acacia*, het welk in de opengebarste peulen, gedurende den winter, aan de boomen blijft zitten, zonder dat het uitvalt, dient ten overvloedig voedsel voor de *Trekduiven*, die in groote menigte uit het noordlijk America naar een gemaatigder luchtstreek verhuizen, en wel op een' tijd dat het aardrijk hoog met sneeuw bedekt is. Die foorten welken in Siberiën en groot Tartaryen wasfen voeden de talrijke kudden met welken de bewooners van die Landen, van ouds, tot onzen tijd toe, in hunne uitgestrekte gehuchten heen en weder trekken: over 't algemeen is er geen Land hetwelk zooveel peuldraagende voedingsplanten en foorten van klaver voortbrengt, als de woestijnen welken door de Nomaadische volken bewoond worden, alwaar ook de grond en klimaat den landbouw en andere verbeteringen schijnen te verhinderen: op gelijke wijze heeft de Natuur de verzengde zandwoestijnen van het Ooriente van Africa van den *Dilweijde* of *drupenboom* voorzien, ten einde aan de Kameelen en Gazellen, die bijna de eenige inboreingen van de gemelde onvruchtbaare kringen zijn, ten voedsel te verstreken.

De gevinde bladen welken, over 't algemeen, een goede spys voor de dieren zijn, slaan afwisselende aan de rib, maar de foorten welken in America groejen zijn ongelijke, terwijl de overigen kleiner en nauwelijks gevind zijn.

XVII^{de} Clafse. IV^{de} Rang.

Robinia Frutescens.

*Heesterachtige Robinia.**Der vierblättrige Erbfenftrauch.**Faux Acacia de Siberie à quatre feuilles.**The shrubby Acacia.*

ROBINIA FRUTESCENS, *pedunculis simplicibus (geniculatis), foliis quaternatis, sub petiolatis, terminatis spina inermi.*

HEESTERACHTIGE ROBINIA, *met enkele (gekniede) Bloemfteeltes, de Bladen in vieren, kortgefteld, en in een' flappen doorn uitlopende.*

De oevers van de *Wolga*, in *Siberië*, maar inzonderheid de Heuvels en Vóór-Alpen van het *Tyrolsch* gebergte voeden deze Heester; in onze Tuinen wordt zij zes voeten hoog.

In het laatst van de maand Mai, drijven de voorjarige Scheuten volgens haare geheele lengte tuschen de Bladen ééne of twee naast elkander fttaande groote schoone geele Vlinderbloemen (*aa*), fttaande ieder op een' bijzonderen langen gladden, in het midden afgeknikten of geknieden Steel (*b*). Op deze Steelen volgen even gelijk afhangende Peulen (*c*), die in Augustus rijp worden, openfpringen en het Zaad uitftrooijen; om die reden moet hertzelve vóór het volkomen rijp worden vergaerd en door het liggen rijp worden om te zaaijen.

De uit vier heldergroene glanzige blaadjes famengeftelde Bladen (*f*) ziten afwifolende op een gemeenfchaplijk kort Steeltje; zij zijn aan het bovenende van een' zagten Stekel voorzien, en aan den
grond

grond van twee Stekelige Bijblaadjes, die in verband met den algemeenen Bladsteel, de Takken een eenigzins driestekelig aanzien geven, en enkel aan den drooggen Tak onder de nieuwe Knoppen voortduren.

De Zaaiplanten zijn in het tweede jaar ter verplanting nog niet sterk genoeg; maar deze Heester kan ook door Stekken en Afdleggers voortgekeweekt worden.

Deze Heester groeit zo schielijk niet als de *Robinia caragana*, waarmede deze echter in duur en hoedanigheid zeer veel overéénkomst heeft, en als zodanig kan geplaatst worden.

De jonge scheuten zijn tederer, en slechts daardoor kunnen beiden soorten in den drooggen staat van el-
kander onderscheiden worden.

Robinia Fruticosa.
Heesterachtige Robinia.

XVII^{de} Clafse. IV^{de} Rang.

Robinia Caragana, LINN. Robinia Altagana, PALL.

*Siberifche Robinia.**Der fibirifche Erbfenbaum.**Faux Acacia de Sibirie.**The Caragana.*

ROBINIA CARAGANA, *pedunculis simplicibus plurimis; foliis abrupte pinnatis sub quadrijugis, petiolis inermibus, leguminibus cylindricis.*

SIBERISCHE ROBINIA, *met enkele Bloemfleeftjes, afgebroken Vinbladen en ongedoornde Bladfteelen.*

Aan de Rivieren en in de Noſſchen van het gematigd *Siberië* en *Taurië* groeit deze Robinia van twaalf tot veertien voeten hoogte, en de Stam heeft de dikte van een' arm. Eene gelijke hoogte bereikt hij in onze Tuinen. In het begin van May ſchieten uit de voorjarige gefchalied gefchubde Knoppen de geele reuklooze Vlinderbloemen, benevens de Bladen op (a), ſtaande ieder op een bijzonder Bloemfleeftje, hetweik, even als de Bladfteelen, in zijne jeugd hairig is. In de maand Julij of Augustus worden de geele ronde Zaden (b) in de rolronde, eenigzins knievormige Peulen (c) rijp, die weldra openſpringen en het Zaad uitſporten, indien zij niet vóór de volkomen rijpheid geplukt worden.

De afgebroken vier-, vijf- of zesparige Bladen hebben, even als de algemeene Bladfteele, aan het einde zachte ſtekels (d) en ſtekelige ſtoppeltjes.

De drooge Takken zijn groen met roode ſtreepen (e), de jonge Scheuten bruin en kantig, de kegelvormig gefchubde gefchaliede Blaiknoppen groot en de ſchubjes geel met een' bruinen rand.

De voortkweking gefchiedt door het rijpe 'Zaad, het welk het kiemvermogen tot in het derde jaar behoudt. In de Lente gezaaid zijnde kiemt hetzelfde dadelijk, en de jonge Planten hebben reeds in den Herſt zo veele ſterkte, dat zij in de kweekrij op haare beſtemde ſtandplaats kunnen geplint worden. Het Gewas verdrange geen natten of moerasigen grond, maar groeit te weliger in een' droogen zandigen bodem, zonder door de ſtrengſte koude benadeeld te worden.

Niet alleen verliert deze Heeſter Plantſoenen, en verlevendigt onvruchtbaare plaatſen, maar zij kan ook tot levendige Heagen en ander nuttig gebruik gebezigd worden; de Bladen en jonge Looten zijn een

keur-

keurlijk voedsel voor Koejen en Schaapen. Daar zij tot Heggen gebezigd, dikwijls dient gesnoeid te worden, om dezelve digt te houden, wint men daardoor des te meer voedsel. De Schors dient tot Bastleunen en de jonge Looten tot aanhechten. Van het Hout, dat met roode aderen doorveven is, vervaardigt men sierlijke Gerreedschappen. Het Zaad dient tot voedsel voor het Pluimgedierte, voornamelijk voor Duiven, en kan des noods door den mensch genuttigd worden.

PALLAS acht deze Robinia voornamelijk nuttig ter afwering van het stuifzand. In de Zandwoestijnen van *Silenza* vond hij de in het Zand gegraven Stammen Takken schieten, schoon zij van de Schaapen afgegeten en door de *Taurische* Nomaden door het vuur beschadigd waren, waarmede zij het dorre hooge gras jaarlijks afbranden, om het jonge lucht te geven, schoten echter de Stammen telkens weder uit, waardoor de Heester dwergachtig wordt gevormd. Zou dit Gewas niet als zodanig tot eene Helmpiant tegen het verstuiven op onze Duinen gebruikt kunnen worden?

Robinia Caragana.
Siberische Robinia.

XVIIe Classe, IIIe Rang.

Robinia Halodendron.

*Gryze Robinia.**Der filzige Schatendorn.**Faux Acacia à feuilles argentées.**The Halodendron.*

ROBINIA HALODENDRON, *Pedunculis trifloris, foliis abrupte pinnatis bijugis sericeis, petalis spinescentibus persistentibus, leguminibus vesicariis.*

GRIJZE ROBINIA, *met driebluimige Bloemsteeljes, ongelijk gevinde paarige stuwelachtige Blaadjes, doornachtige voortdurende Bladsteeljes en opgeblazen Peulen.*

De bijnaam van iedere Plantsoort zal doorgaans een onderscheidend kenmerk beteken; evenwel kan men zich wel eenige afwijking van deze wet veroorloven. In dit opzigt kan men ook de benaming van *Halodendron*, Zoutboom, aan deze soort toestaan, vermits zij op zoutachtige plaatsen groeit. Intusschen heb ik beter geoordeeld haar in onze taal, in navolging van andere talen, met den naam van *Grijze Robinia* te bestempelen, wegens de zilverkleur der Bladen; en te meer nog, daar dezelve bij HOUTTUYN niet staat aangekend.

In *Siberië*, meest aan de Rivier de *Irtsj*, groeit dezelve op naakte drooge velden; alwaar men vele Zoutpeulen vindt, en verspreidt zich tot in het oostelijk *Tartarië*.

Met het begin van Junij verschijnen aangenaam riekende Bloemen aan de Takken van het voorgaande jaar, twee-, zelden drietalig (*a a*), op een' gemeenschaplijken Bloemsteel, in de hoeken der stekelige Bladsteel van het voorgaande jaar (*b*). Iedere Bloem heeft een bijzonder kort Steeltje, maar dezelve vallen ligt voorts naar het bloeijen af, en dragen in onze luchtstreek zelden Zaad, denklijk uit oorzaak dat in onzen Grond het oorspronkelijk zoutachtig gedeelte ontbreekt, waardoor het Gewas in staat geheld wordt om het Zaad (*c*) voort te brengen, hetwelk in eene korte opgeblazen Peul (*d*) zit, en in het Geboorteland van den Herfst, wanneer het rijp wordt, tot in het Voorjaar blijft zitten.

Ten gelijken tijde met en op dezelfde plaats als de Bloemen komen drie ongelijk lange Bladsteel, wel-

welken ieder twee langwerpige ovale blaadjes dragen, die aan het bovende eene sterke stekel hebben, en, even als de vijfstandige Kelk, de jonge Scheuten, Blad- en Bloemsteden, met een fijn dons bedekt zijn, iets, hetwelk het Gewas buiten den bloeitijd een treurig aanzien geeft.

De Looten, die gedeeltelijk zo aan het einde der Takken als zijdelings voortkomen, zijn afwisselend, en met vier golvend bogtige langwerpige ovale blaadjes bezet, welken slechts op de benedenvlakte met een fijn dons bedekt zijn (*f*) Zij staan op een' gemeenschappelijken Steel, tegenover elkander, hebben eene scherpe stekel, en aan den grond twee dekblaadjes, welken naderhand tot stijve stekels groeien (*g h*): van daar hebben de Looten eene driestekelige gedaante (*i*) als ouderseheidend kenmerk in den bladloozen staat. Aan de zwakkere Looten, die in het volgend jaar bloeijen, zijn de dekblaadjes kort en teder, echter sterk genoeg om stekels te zijn.

Daar het Zaad zo zeldzaam is, geschiedt de voortkweeking door zoding op de *Robinia Caragana*, Aalgers of, Wortelspruiten.

Wegens de zeldzaamheid en den schielijken groei kan dit Gewas ter vermeerdering van afwisseling gebruikt worden. Hetzelve vereischt eene schaduwachtige plaats, tusschen de Algewassen *Kalmia Azalea* en *Magnolia's*, en een' Westlijk gedekten stand.

Robinia Pseudacacia.
Gryze Robinia.

XVII^{de} Clafse. IV^{de} Rang.

Robinia Hispida.

Steekelige Robinia.

Der rothblüende Schotendoru.

Acacia rofe.

The Scarlet Acacia.

ROBINIA HISPIDA *racemis axillaribus, foliis impari pinnatis, caule inermi hispida.*

STEEKELIGE ROBINIA, met bladen welke oneffen gevind zijn, trosfen in de oexel hebben, en wiens flam niet gedoord, maar steekelig is.

Deze prachtige heester wast in het zuidelijke gedeelte van Noord-America, voornazamljk in Carolina, ook te Carthagen; voords wordt hij, om zijn bijzondere pracht, in Penfijvaniën, Newyork, en Virginiën, veelvuldig tot fieraad geplant: de Spanjaarden van Carthagen bezigen denzelven tot het maaken van ontuinigen; doch als men de takken niet jaarlijks afkapt, wordt door 't wegspringen van het zaad, de geheele grond op welke hij wast tot een boschaadje: de afgekapte fruik fchiet in een jaar tijds weder takken uit van twaalf voeten lang, en welken geheel met bloemen beladen zijn: de Ingezetenen noemen dit gewas *Muta-Reton*, dat is *Rotten-dooder*, om dat zij met de takken van hetzelfde dat ongedierte doodflaan.

De roozenroode bloemen, die langen tijd bloejen, en geen' reuk hebben, groejen op enkelvoudige trosfen (*a. a.*), uit de hoeken der bladen voordkomende: zij bedekken, vier weken lang, bijna den geheelen heester, en als het falfoen gunstig is, bloeit dezelve foms in 't nazjaar nog eens: de roodgekleurde kelt (*b. b.*) is, even als de jonge looten (*e. f.*), met dichte, flijve mede roodkleurige hairen bezet; welke hairen fomtijds nog aan de peulen gevonden worden (*c. d.*). De bladen beflaan uit vijftien of dertien ongelijke, eenvormige vinblaadjes, ieder van welken in een puntig fpiets eindigt, zijnde het ongelijke 't grootfte: ook zijn de gezejde blaadjens meer eivormig of ovaal dan die van den *Robinia pseudo acacia*: de jonge drooge takken (*g.*) zijn fchoon rood-bruin en glanzig van kleur, vol van botten, eenigzins bogtig, en van boven flekelig.

De weinige peulen welken, in ons Land, zeer zeldzaam op de bloemen volgen, vallen hovenfien af

alvoorens zij rijp worden, en zulks heeft zelfs plaats bij die geënen, welke men in het noordelijk America voord-plant, het geen de reden is dat men bijna nooit goed zaad van dezelve kan bekomen, alwaarom de voord-keueking moet geschieden door afleggers, of door zooging in een spleet of schors, als mede door het enten op stammen van den *Robinia pseudo-acacia*: staat de heester ondertuschen op een moerasachtigen grond, dan loopen zijne wortels zoodanig voort, dat men een genoegzaam aantal jonge planten van dezelve kan afneemen.

De jonge stammetjens groejen, in het eerste jaar, ongemeen spoedig, en bloejen echter bijna den geheelen zomer door; daarna groejen zij langzaam, en bereiken gemeenlijk een hoogte van twaalf tot vijftien voeten; offchoon zij in hun vaderland wel dertig voeten hoog worden.

Welligst groeit deeze heester in een goede, drooge, met zand gemengde aarde; hij kan de strengste koude verdueren; volgt echter eene zwaare vorst op een voorjaarswarmte, dan hebben de jonge planten, zoo wel als de andere takken, veel te lijden; de eerstgemelden vorderen derhalven veelër omtrent zulk een sisoen eene maatige bedekking, dan bij de strengste koude.

Het leevendig groen der bladen, en de menigvuldige prachtige bloemen, maaken deezen heester verkijsbaat boven alle plantsoenen: boschjens, van denzelven in digte groupeeringen, met eene afwisseling van de gelijktijdig bloeiende *Alpische Cytisus*, zouden op een verheven grasheuvel, door haagen enz. voor de noordwinden beschermd, eene verrukkelijke vertooning geeven; te meer wanneer de pracht van deeze bloem zonder reuk, verdivendigd wierd door den reuk van sommige tuschen beide gesfelde vroege roezen, of van de *Calycanthus floridus*, en *Philadelphus coronarius*: in zulk een boschjen de marmeren beelden te zien van eene bemide Gade, onder de gedaante der Bloemgodinne, geplaatst op een laag *postament*, in de schaduw van den bastaart *Accacia*; de achtergrond van deezen bloeienden tempel gestoffeerd met gelijktijdig bloeiende bloemen; de voorgrond versierd met de *Monarda*, de *Heperis tristis*, en *Matronalis*, de enkele en de dubbele *Jonquille*, de *Tacetis*, witte *Lehe* en de geplumde *Anjelier*, zoude ongetwijfeld zeer treffend wezen; verkoze men in deezen echter bloemen zonder reuk, zoo konde men zig voornamlijk bedienen van de *Ranunkels*, de *Aucmoenen*, de *Iris*, de *Paeoniën* enz.

Dewijl het hout van deezen *Robinia* ongemeen broos, en derhalven tegen de stormwinden niet beslaanbaar is, moet men de takken zorgvuldig aanbinden; of men kan hem in kleine tuinen, als spalier, tegen een westlijken muur uitbreiden.

Robinia hispota L.
Stachelige Robinia.

XVII^{de} Classe. IV^{de} Rang.

Robinia Pseudo-Acacia.

*Zoethoutboom.**Der Americaansche Schotendorn.**Les faux Acacia.**The Locust-Tree, or, False Acacia.*ROBINIA *Pseudo-Acacia*, racemis pedicellis unifloris, foliis impari-pinnatis, stipulis spinosis.

ZOETHOUTBOOM, ROBINIA, waarvan de trosfen éénbloemige steeltjens hebben, en de bladen onéven gevind zijn, met doornachtige floppeltjes.

Deeze foort van Robinia, in 't huishoudelijke zoo nuttig, als voor tuinsieraden bemind, draagt onderscheiden benaamingen; bij ons dien van *Onchte*, of *Bastaart Acacia*, en in Duitschland dien van *Onchise Acacia* *Dracopis*. Deze naamen zijn afkomstig van de Latijnsche, *Pseudo-acacia*, als eenigzins overeenkomende met den *Stuipenboom*, of *Mimosa*, zoo aangaande de gedaante als gevoeligheid der bladen: noutruyv noemt hem, naar 't Engelsch, *Zoethoutboom*, om den smaak van den binnensten bast.

Zijn Vaderland is Virginia en Carolina, echter heeft hij zig door kweeking, wegens zijn goed hout, in het overige America ongemeen sterk vermenigvuldigd: zijne vlinderbloemen wasfen, in Junij, op eenvoudig nederhangende trosfen (a.), en zijn veelen: de tros komt uit de oxelen der bladen voort: de bloemen slaan ieder op een bijzonder bloemstocje, zijn wit van kleur, en verspreiden eenen aangenaamen reuk: de beïen zaazen er zeer gretig op.

In de maand October wordt de peul, die samengedrukt, drie of vier duimen lang en ligt bruin is (b.), rïp; zij bevat verscheiden niervormige zaaden (c.).

De ongelijk gevinde bladen (d.), slaan afwisfelende, en zijn uit vijfien tot zeventien ovaale blaadzjens samengefeld: des nachts en als 't regent zijn zij, als slaapende, benedenwaards gekeerd, en tot elkander gevoegd, waaruit hunne gevoeligheid niet onduidelijk blijkt. Zij zijn een goede spijs voor rundvee en schaa-pen, en worden ook van de Spaansche vliegen gegeten: de jonge takken (e.), die zeer sterk groejen, zijn met twee of drie, naar onderen breede, stekels (f.) bezet; deezen echter worden aan de jonge looten van volwasfene boomen niet gevonden.

De Robinia wordt, wegens zijn ongemeen spoedigen wasdom, niet meer zoo zeer tot sieraal geplant, als wel tot bedekking van huizen en muuren, afzonderd slaande capellen, of tot het verbergen van eenig on-aangenaam gezicht: 'tis te hoopen dat men hem in 't vervolg, tot nuttiger einde onze boschen zal zien versieren.

Het zaad wordt in de maand October rijp, en is soms zeer menigvuldig: als men het terstond na de rijpwording zaait, spruit het in 't eerstvolgend voorjaar uit, en de jonge planten worden, in een goeden grond, zes voeten hoog, kunnende ten naastkomenden jaare verplant worden; maar bewaart men 't tot het voorjaar, zoo vereischt het dezelfde bezorging als de Ahornboom: hier te Lande gebruikt men liefst zaad uit America overgekomen: de verplanting in 't voorjaar is allezins raadzaam.

Als de stam bij den grond afgekapt wordt, kan de voordkwekking mede, zeer gemakkelijk, door de looten, alsdan in menigte voorhanden, geschieden: deeze looten groejen, in een vochtigen grond, zoo welig, dat zij reeds in het derde jaar tot boomstokken, in 't vijfde tot stenglen, en in het tiende tot brandhout gebruikt kunnen worden: in zandachtige of drooge gronden kan men zig, met voordeel, van dezelve bedienen tot keevendige heggen, die ook, door oppassing en snoeijing, jaarlijks veel brandhout geeven.

Digt bij elkander geplant, bereiken zij, tuschen hun voertigste en zestigste jaar, eene hoogte van zestig tot tagtig voeten, en twee of twee en een halve voet in de doorsnede. Van alle de voorddurende boomen, zo in- als uitlandschen, tot heden toe bekend, is de Robinia de eenigste die, bij eenen ongemeen weigen westent, een hout geeft, 't welk zeer nabij aan dat van hennep geweest komt; hetzelfde is licht-geel, met roode of bruine aderen doorweven, gelijkt zeer veel naar 't magahonichout, laat zig fraai polijsten en isj zeer dienstig voor allerlei kunstwerken; doch wegens deszelfs zwaarte niet tot het bouwen van huizen, enz.: als brand- en kool- hout overtreft het, in hitte, alle andere houten, alwaarom het ook in stekflookende fabrieken met voordeel gebruikt kan worden: de snelle groei van 't zelve geeft alle negen of tien jaaren nieuwe voorraad: als men slechts eenige boomen laat staan om zaad te geeven, kan het gewas niet ligtelijk uitgeroeid worden.

Ter aankwekking van deeze Robinia dienen, bij voorkeur, niet de hooge bergen, tegen het Zuiden of Zuidwesten gelegen, dewijl het broofte hout alsdan minder van de stormwinden lijdt: om de jonge stammen de hun hoogstnoodige vochtigheid te geeven, graaft men, rondsom elke plant, een langwerpige kuil, één voet diep, drie voeten breed, en vijf voeten lang, waarin het regen- en sneeuw-water zig verzamelt, en daar de afvalende bladen in die greppels blijven liggen, beschermen zij de jonge wortels des winters tegen den vorst, des zomers tegen de hitte, en worden ten laatste eene goede bemesting.

De Heeren VAN BURGSDORF, REICHARD en vooral MEDICUS, verdienen over dit gewas gelezen te worden: de laatste gemelde heeft dien boom een afzonderlijk tijdschrift waardig gekend.

In de nabijheid van Amsteldam wil het niet wél tieren; te weliger groeit het op andere plaatsen: ik wenschte dat de Houtvesters en Boomkweekers daardoor aangespoord wierden om op onze heiden enz., proefneemingen te doen, ten einde te beproeven in hoe verre ook wij eenig voordeel van den Robinia kunnen trekken.

Pl. III. cont. IV.

Robinia pseudo-acacia L.
Zorhout Boom.

XVII^{de} Classe, IV^{de} Rang.

Robinia Pygmaea.

*Dwergachtige Robinia.**Der Zwerg-Schotendorn.**Faux Acacia Nain.**The Dwarf-Acacia.*ROBINIA PYGMÆA *pedunculis simplicibus, foliis quaternatis sessilibus.*DWERGACHTIGE ROBINIA, *met enkele Bloemstaeltjes, de Bladen bij vieren en ongeteeld.*

Dit nog niet zeer menigvuldig Heesterje groeit zeer welig in *Siberië*, aan geene zijde van het meer *Baikal*. Niettegenstaande hetzelfde jaarlijks door het afbranden van het gras vernield wordt, schieft hetzelfde toch telkens weder nieuwe goudkleurige takken ter lengte van eene el, die van de Inwoonders tot vliegenwaaijers vergaard en in de *Siberische* Steden ter markt gebragt worden. Op plaatsen alwaar het vuur deze Heester niet deert, of door het vee niet wordt opgegeten, groeit zij tot eene hoogte van vier of vijf voeten. Dat zulk eene bevallige duurzaame Heester tot omringeling van hooger plantsoenen, of tot afwisfeling in laager Bloembosquetten bij uitstek geschikt is, zal de Tuinliefhebber niet ontkennen; en tusfchen de *Spiræa tomentosæ*, *Cytisus purpureus*, *capitatus* en eenige laager *Spiræa*-soorten niet ongaarne geplaatst zien.

De Bloemen komen in de Maand Junij enkel tusfchen de Bladhocken (a) ten voorschijn. Dezen zijn uitstekend onderscheiden door haare niet zeer lange gladde Bloemsteel, welken omfrees het midden door een gewricht geleed en omvangen zijn door twee bijna ongeteelde Bladen, die ieder uit vier of zes blaadjes zijn samengefeld. De Peulen, die in de maand Augustus rijp worden, zijn bruin (b), springen van zelven open en strooijen haar eveneens gekleurd zaad (c).

Aan de jonger Scheuten staan de bladen enkel (d) en afwisfelende, hebbende dezelfde gedaante als die, welken de Bloemen vergezellen, zijnde allen stomp en smal, met bladerige lancetwijze stoppeltjes voorzien.

Uit

Dit een' wortel die in den grond kruipt, en bijna van smaak is als Zoethout, spruit dit Heesterje in pinkdikke Stammetjes omhoog, die eene groenachtig goudglanzige Schors hebben (f), en zich in dunne rijsjes verdelen. Door de twee aan den basis nauwlijks merkbare overblijvende Bladsteeltes en Stoppeitjes worden de jonge Scheuten in den bladloozen staat eenigermate sijnftekelig. (e).

Deze Heester schijnt in het klein te zijn het geou de *Robinia frutescens* in het groot is, en kan even als deze voortgeteld, geplant en gebezigd worden.

Robinia Pygmaea.
Dwerggachtige Robinia.

XVII^{de} Classe. IV^{de} Rang.

Robinia Spinosa, LINN. Rob. ferox. PALLAS.

*Gedoornde Robinia.**Der Stachlichte Schotendorn.**Faux Acacia spinosa.**The thorn'd false Acacia.*

ROBINIA SPINOSA, *pedunculis simplicibus, foliis abrupte-pinnatis, sub quadrifidis, foliolis cuneatis glabris, stipulis petiolisque spinoscentibus.*

GEDOORNDE ROBINIA, *met enkele Bloemsteeltes, afgebroken Vinbladen; de Stoppeltes en Bladsteelten doornachtig.*

Aan den Westlijken oever van het Meir *Selenga* in *Siberië* wast deze in veele opzigten fraaije en bijzonder gevormde Heester overvloedig in de leem van zoute valeijen, en is de éénige der in *Siberië* groeiende soorten, welke leem en een' vochtigen grond bemint. Men meent dat deze soort omstreeks *Peking* ook niet zeldzaam is, en dat de Chincezen de lange drooge Takken in bosschen gebonden tot beveiliging van hunne Heiningen en Schuttingen bezigen, om door de doorns de nieuwsgierigen en dieven te weren.

In het begin der maand Junij verschijnen bij ons de bijna ongesteelde Bloemen in de hoeken van stekende Bladsteelten (a); telkens zijn dezelve van drie tot vijf kortgesteelde Bladsteelten omvangen, van welken ieder vier even breede lancetwijze blaadjes draagt (b).

Het gebeurt somwijlen dat 'er meer Bloemen uit één' Bladhoek voortkomen, en wel voornamelijk aan de benedenste deelen der bloeiende Takken; (c); in dit geval ontvouwen dezelve zich op elkander volgende, en wel zodanig dat de Heester bijna den geheelen Zomer met Bloemen, rijpe en onrijpe Vruchten bezet is, (d, e, f); zodat men in September, somtijds nog in October, het gewas met enkele Bloemen verried
ziet;

ziet; en de Peulen, die op de in Augustus bloeiende Bloemen volgen, blijven niet alleen tot in het volgend voorjaar aan de Struik hangen, maar behouden ook het daarin zijnde lichtbruine Zaad (*g*). Het is wijders opmerkelijk dat waar meer Bloemen uit een' Bladhoek komen, telkens ééne alleen en niet meer ten gelijken tijde bloeijen.

De Bladen aan de jonge Scheuten slaan afwisselend op een' voortdurende aan het einde stekeligen gemeenschaplijken Bladsteel, welke weder vier (*g*) zes (*h*) of acht (*i*) tegenoverelkanderstaande evenbreede lancetswijze Bladzjes draagt; bovendien is de gemeenschaplijke Bladsteel nog ondersteund door twee stekende Stoppeltjes (*k*), welken echter in den Winter hunne stijfheid verliezen (*l*).

De drooge Stam is in den Winter groen met bruine verieven streepen gestreept (*m*); de kleur der Takken is licht- en donkerbruin. De bladsteelen veranderen in spits voortdurende Doorns (*n*), tusschen welker Hoeken en de drooge Stoppeltjes de lichtgeele Knoppen voor het volgende jaar uitbotten (*o*).

De voortplanting en planting is evenredig aan die der *Robinia frutescens*, omtrent de bijzondere planting is alleen nog aan te merken dat vrijstaande Gewassen met hunne door elkander liggende Takken tot vier voeten hooge kogelvormige kruinen groeijen.

Robinia spinesa.
Geddoonde Robinia.

XIX^{de} Clasfe. II^{de} Rang.

Het Geflacht.

Bacharis.

*Roerkruid.**Bacharis.**Bachante.**Grundel-Tree.*

Welke verklaring men naar de mening der Ouden aan den oorspronlijken naam van het geflacht *Bacharis* geven moet, is onzeker. Volgens DIOSCORIDES, bij wien men hetzelfde het meest vindt aangetekend, fchijnt het een wijn- of drinkvat te zijn, even als of de Plant aan BACCHUS ware toegewijd. In het Grieksch betekent *Bacharis* een welriekend Kruid, het geen ook door de Latijnen zo verftaan wordt, hoewel hetzelfde door VIRGILIUS voor een kruid genomen wordt, dat het vermogen had om toverij krachtloos te maken.

De Kruidkunde telt tegenwoordig veertien foorten der *Bacharis*; doch het zijn alle uitheemfche of buiten *Europa* groeiende gewafsen, ten zij men de *Bacharis Dioscoridis*, of Levantfche, als eens Europeaanfche wilde aanmerken; het is desnietteenftaande waarfchijnlijkst dat zij uit *Egypte* afkomstig en door verplanting in de Levant overgebragt is. Eenigen, en vooral de Levantfche, zijn zeer welriekend, inzonderheid de wortel, waarom zij ook van fommigen Kaneel-, Hazel- en Vrouwenwortel genoemd wordt. Zodanigen die in *Europa* zijn overgebragt, moeten in aan het klimaat van hun Vaderland evenredig warme huizen gehouden worden; en het is flechts de *Bacharis halimifolia*, die onder eenige bedekking, gedurende den Winter onzen grond en ons klimaat kan verdragen.

De Geflachtskenmerken zijn de volgende:

De

De gemeenschaplijke Kelk is rolronde, doormengd met tweeflachtige en Vrouwlijke bloemen. De bijzondere Bloemkrans der tweeflachtige Bloem is trechtervormig en vijflobbig; maar die der vrouwlijke nauwelijks zichtbaar, of ontbreekt geheel. De tweeflachtige Bloemtjes hebben vyf zeer kleine hairvormige Meeldraadjes, en rolronde gepijpte Meelknopjes. Het Vruchtbeginsel, zowel van de tweeflachtige als vrouwlijke Bloem is eivormig, de Stijl draadvormig, zo lang als de Bloem, en het Merk tweedelig.

De eigenaartige Vruchtbedekking ontbreekt, en wordt door den voortdurende onveranderden Kelk vervangen. De tweeflachtige en vrouwlijke Zaaën, zijn eukelstaande, kort en langwerpig, het Pluis hairvormig, en de Vruchtzotel naakt.

Bij sommige soorten is het Pluis zeer lang; bij anderen bereikt hetzelfde nauwelijks de lengte van den Kelk.

XIX^{te} Clafz. IIe Rang.

Bacharis Halimifolia.

*Breedbladig Roerkruid.**Meldenblüfterige Bacharis.**Bachante de Virginie.**Virginian Grundfel-Tree.*

BACHARIS HALIMIFOLIA, foliis obovatis superne emarginato crenatis.

BREEDBLADIG ROERKRUID, met flomp eivonde Bladen, die aan het einde met uitrandingen gekarteld zijn.

In *Europa* wordt geen *Bacharis*soort gevonden; en het is deze alleen, die in de open lucht onder eene matige bedekking niet slechts kan behouden worden, maar zelfs op eene voor de strengste vorse beveiligde plaats bestendig groen blijft. In haar Vaderland, *Zuid-Carolina* en *Virginie*, bereikt zij eene hoogte van twaalf voeten, en vormt zich tot een vrij uitgebreid gewas, welks takken gestreept zijn, en zich aan het einde in veele bloemtakjes verdelen. De Bloemen op deze Heester komen voort uit de oxelen der ovaal lancetswijze Bladen, in eene rolvormige gedaante, meestal gerwood (*a*), aan het einde der Bloemsteel somtijds drie (*b*) en viervouwdig (*c*), behoudende voor het overige de bij het Geslacht opgegeven gedaante, enkel met deze verandering, dat de witte dunne draadvormige Stijl, een rood tweedelig Merk (*d*) heeft, op een naar de lengte gefleufd Vruchtbeginfel rust, en met het plus tevens de lengte der Bloemen overtreft, het geen de vergrootte figur (*e*) aanwijst.

De Bladen staan afwisselend, en verschillen ten aanzien van hunne gedaante aanmerkelijk; aan de sterker Takken zijn zij ruitvormig, en derzelver raad is van de punt tot in het midden met weinige maar groote tanden gekorven (*f*); naar de Bloemtakken trekt hun omtrek allens in één, en dan zijn zij

zij omgekeerd ovaal, of ovaal lancetvormig (g), en aan de Blootakken nog smaller en ongetand (h).

Allen zijn zij aan wederzijden met witte klieren dicht bezaaid, het geve hunne kleur grijsgroen doet voorkomen.

Het Zaad wordt bij ons zelden volkomen rijp en tot de voortteling bekwaam; doch naardien de Stekken der Heester zeer ligt wortel schieten, wordt dit gebrek daardoor vergoed; zelfs wanneer zij in April op eene schaduwachtige plaats in goede met zand vermengde Aarde gelegd worden, bloeien zij reeds in den Herfst van hetzelfde jaar.

De grijze Schors, die de jonge Takken in den Winter bedekt, is, even als de Bladen, voornamelijk aan het bovencinde, dicht met klieren bezet (i), terwijl de schors van het ouder hout ruigachtig donkerbruin gestrept is (k). De Knoppen zijn niet geſchubd, maar worden door eene geelachtige doorschijnende harst tegen de wintervorst beschermd.

Offchoon deze Heester geenszins wegens haaren fraajen bloeifem eene plaats in onze bloeibosquetten verlangt, is zij nogthans om haaren laaten bloei en voortdurend groen niet te verwerpen. De laatste in bloei zijnde verſiert zij den wijkende Zomer, en herinnert dat de ouderdom niet gantschlijk van alle bevalligheid verſtoelen is; tevens bereidt zij ons vóór tot de winterrust der groene Natuur.

Deze Heester en andere diergelijke laate Gewaſen, als *Solidago*, *Coreopsis Chryſocoma*, *Rosa moschata*, *Helianthus giganteus*, miſtgaders de met hooggekleurde Vruchten pronkende Heesters, als *Mespilus pyracantha*, *Ilex aquifolium*, *Buxus ſemper virens*, *Taxus baccata*, *Prunus luſitanica*, en *Laurus cerasus*, *Sorbus aucuparia*, *Viburnum opulus* en *lantana*, *Berberis vulgaris*, *Evyonymus europaeus*, *Crataegus oxyacantha*, *cordata*, *crus galli*, en de meeste Roozen, verſieren de bosquetten in de nabijheid van tot de jagt of vogelvangst beſtemde gebouwen, of op hoogten, waar men in het laate Saiſoen de warme zonneſtraalen nog wil genieten.

Andrena Halimifera
 Breedbladij; Roekruid.

XX^{de} Classe. VI^{de} Rang.

Het Geslacht.

*Aristolochia.**Osterlucie.**Osterluzey.**Aristolochie.**Birth-wort.*

Dioscorides heeft eene soort van dit Geslacht *Aristolochia* genaamd, omdat hetzelfde zich bij eenige toevallen in het Kraambed, naar zijne waarneming, bijzonder werkzaam heeft getoond; en tor dus verre is deze benaming door de Kruidkundigen niet alleen aangenomen, maar ook aan dit geheele Geslacht toegekend.

Alle soorten van dit Geslacht kenmerken zich door eene zonderlinge gedaante der Bloemen. Grootendeels zijn dezelve slingerende Gewassen, met Hout- of Kruidachtige Stengen, groeiende meest in eene warme of gematigde luchtstreek. Linnæus plaatst dit Gewas in de twintigste Classe, welke zodanige Gewassen bevat, wier Meeldraaden met den Stijl samengegroeid zijn. Nieuwere Kruidkundigen, die het getal der Classen verminderen, plaatsen hetzelfde in de zesde, en wel onder de navolgende voorwaarden:

De Bloemkrans is éénbladig, pijpvormig, aan den grond buikig, aan den rand meestal scheef, tongvormig verlengd, rustende op een hoekig Vruchtbeginsel, hetwelk een zeer korte met een zesdelig Merk gekroonde Stijl ondersteunt, en aan welken zes vastzittende vierhoekige Meelknopjes zijn vastgegroeid. De Vrucht is eene zesante zeshokkige Kapfel, welke in ieder hokje verscheiden vlakke samengedrukte Zaden bevat.

Ziehier daarentegen de bepaling van Linnæus:

De Kelk ontbreekt. De Bloemkrans is éénbladig pijpvormig en ongelijk, aan den grond buikig, ten naastenbij balvormig en opgezwollen; de Pijp is langwerpig, zeshoekig rolronde, de rand verwijd, bene-

den

den uitgerekt, in eene tongvormige gedaante. De Meeldraaden ontbreken; daarentegen zijn zes vier-
hokkige Meelknopjes op de Merken vastgegroefd.

Het Vruchtbeginsel is langwerp'g benederszittende en hoekig. De Stijl is nauwlijks zichtbaar, en het
Merk bijna balrond, zesdelig uitgehold. De Vruchtkapfel is groot, zeskant, zeshokkig, en bevat vele
nedergedrukte opliggende Zaaden.

Bij sommigen is de Vrucht veranderlijk, nu ten halven rond, dan lang.

Eerste Afdeling, of met een' rankende heesterachtigen Steng

Aristolochia Sipho.

Spuitsvormige Osterlucie.

Grofsblättrige Osterluczy.

Aristolochie à grandes feuilles.

Large leaved Birth-wort.

ARISTOLOCHIA SIPHO, foliis cordatis, caule volubili, pedunculis unifloris, bractea ovata instructis, corollæ adremsentibus, limbo trifido aequali.

SPUIFORMIGE OSTERLUCIE, met hartvormige toegepunte Bladen, de Steng rankende, de éénbloemige Bloemstel met een eivormig Dekblaadje voorzien, en de randen der omhoogrijzende Bloemen driedelig gelijk.

De Boschen van *Virginie* en *Pennsylvanië* voeden dit schoone grootbladige rankende heesterachtige gewas, hetwelk zich van twintig tot dertig voeten hoogte om boomen als anderszins heenlingert.

Aan den bundelachtig samengefeldten wortel verdeelt zich de Stam in verscheiden stengen, van welken weder afwisselende ronde dunne, zich slingerende Scheuten voortkomen (a), die met afwisselende hartvormig toegepunte gesteelde Bladen bezet zijn (b), waarvan de rand golvend is, de beide vlakten glad zijn, de lengte agt tot tien en de breedte zes tot agt duimen beslaat.

De Bloemen van de maand Juny komen aan de ranken van het voorgaande jaar, boven elkander staande (c), en die van July tot September in de Bladhoeken der jonge scheuten (d) op bijzondere Bloemsteeljes voort, het welk aan den oorsprong met een hetzelfde omvattend schubje (e) en in het midden een hartvormig afvallend dekblaadje heeft (f).

De in den avond eenigzins riekende bloem zelve is eene groene zwart bruin geëdderde pijp (g), welke rond en in drie gelijke rondachtige, iets spitse vlak uitgebreide kwabben gedeeld is, die vóór derzelve

ontvouwing een' driekanteu hoed gelijken (*b*). Het Merk is rond, driekleppig, driepuntig, en de Maetknoppen tweehokkig (*f*). De rolvormige zeshoekige, zeshokkige Vruchtkapfel wordt drie tot vijf duimen lang en wordt bij een' warmen nazomer bij ons riep (*k*) en springt naar de lengte zelfs met een gedeelte van den vruchtsleel in zes deelen; zij bevat veete ovaaie vlakgedrukte Zaaden, die getweed digt op elkander liggen, met een' huidig doorzigtigen zaadhuid aan den rand digt omvangen en door een' draad aan de tuschenruimten aan den rug der kapfel bevestigd zijn; ook is die van de twee zaaden die het verst van den vruchtsleel af is alleen vruchtbaar.

De jongste tot laat in den Herfst groene ranken hebben eene groene zwart purperkleurige gladde Schors (*a*); de tweejarigen zijn groen met langwerpige wratten, en de anderen gescheurd (*f*). Aan van de Bladen overblijvende Merken staan in eene loodrechte lijn drie kegelvormige stompe knoppen, waarop, de bovenste den rank van het toekomende jaar en de twee anderen de Bladen bevatten (*m*), zijnde met witte zijdeachtige korte Hairen digt bezet.

Het geelgroene Hout is als de schors week en sponsachtig, heeft een' hartsachtigen bitteren Terpentijnsmaak en een' sterken Campherreuk; die in den Wortel nog sterker is, zodat men dit Gewas niet alleen als een siersaad van onze Tuinen bezigt, maar ook wellicht tot eene nuttige artenij zou kunnen gebruiken.

De voortplanting voor het zaad is onzeker, beter wortelen de jonge ranken in het voorjaar in den grond gelegd, ook schieten de oude stammen aan of boven den grond ranken, die ligt wortel vatten en dus gemakkelijk opkomen. Over het algemeen vereischt dit Gewas een' goeden vruchtbaren grond, maar kan in zaad niet voorkomen.

Aristolochia Syriaca.
 Pypvormige Osterlucie.

XXI^{te} Classe. III^{te} Rang.

Het Geslacht.

*Comptonia.**Comptonia.**Comptonie.**Comptonie.**Comptonia.*

De Heesterfoort, eertijds door LINNÆUS onder het Geslacht *Liquidambar* gebragt, wierd naderhand door AITON, ter eere van een' Engelschen Bischoep te *Londen*, die groot belang stelde in het bevorderen der Kruidkunde, met den geslachtsnaam *Comptonia* benoemd, en alzo van de voormaals onder den naam van *Liquidambar asplenifolium* of *peregrinum* bekende Heester het nieuwe geslacht gevormd.

Zeker is het dat de Geslachtsdeelen van beiden zeer verschillende zijn, en het is gevolgiijk ook niet ten onrechte dat men ze van elkander scheidt, ten einde langs dezen weg meer zekerheid in het onderzoeken te bekomen en dwalingen te vermijden. WILDENOW heeft ook deze verandering reeds aangenomen, en in zijn' *Species Plantarum* dit nieuwe Geslacht als foortlijk voormaals onder den naam van *Liquidambar peregrinum* LINN., of *asplenifolium* naar DUHAMEL als *Comptonia asplenifolia* gesteld. Hetzelfde hebben GAERTNER, SCHREBER en VENTENAT reeds vóór hem gedaan, en dezen hebben genoegzaam gezag bij mij om ook dit voorbeeld te volgen.

De Geslachtskenmerken van deze onder de XXIste of éénhuizige Classe gerangschikte Heester zijn de volgende:

Manlijke Bloemen.

De algemeene Kelk, of Bloembedekking heeft de gedaante van een rolrond Katje, het welk doorgaans
met

met holle, niervormige, toegepunte, afvallende, en losse Schubjes geschalied is. Daarentegen is de bijzondere Bloembedekking tweebladig, met gelijke schubsgewijze Blaadjes, en korter dan de Katjeschubjes. De eigenlijke Bloemkrans ontbrekende, wordt deze vervangen door drie Meeldrandjes, die korter dan de Kelken gegaveld zijn. De Meelknopjes zijn zestalig en tweekleppig.

Vrouwlijke Bloemen.

Dezen staan op een ovaal Katje, hetwelk overal dicht met éénbloemige Schubjes geschalied is, even als de manlijke. De bijzondere Bloembedekking is zesbladig, met parige, tegenoverstaande, draadvormige, van onderen huidige Blaadjes, die langer zijn dan de Schubjes van het Katje, en de plaats van den ontbrekende Bloemkrans vervangen. Het Vruchtbeginfel is ten halven rond, en heeft twee niervormige Stijlen. De Vruchtedekking ontbreekt, en het Zaad is eene ovaale éénhokkige Noot zonder klepjes.

XXI^{te} Classe. III^{de} Rang.

Comptonia Asplenifolia. AITON.

Liquidambar Asplenifolium, LINN.

Varenkruidbladige Amberboom.

Der Farrenkrautblättrige Stavaxbaum.

Comptonie à feuilles de Cécérach.

Fern-leav'd Comptonia.

COMPTONIA ASPLENIFOLIA, vel LIQUIDAMBAR ASPLENIFOLIUM, foliis oblongis alternatis sinuatis.

VARENKRUIDBLADIGE AMBERROOM, met langwerpige, overhoekt gegolfde Bladen.

Even als op onze Heiden de Boschbesien en Varen, groeit deze Heester in de Wouden van New-York, New-Yersey en Noord-Carolina, ter hoogte van omtrent twee voeten, in zulk eene groote menigte, dat zij zelfs den groei der Houtzaaden belet. Desniettegenstaande, en vermits deze weligheid in onze strecken geen nadeel doet, is deze Heester, om haare fraaije Bladvorming, en tot afwisseling in onze Plantsoenen, nabij slingerende wandelwegen, in kleine Groepen geplant, zeer aangenaam en verrassend, voornamelijk in de nabijheid van *Azalea's*, *Andromeda's*, *Vaccinia's*, *Rhododendron's*, *Myrica's* en *Calicanthus*. Alleen heeft men te zorgen dat zij, even als deze opgenoemde Heesters, op eene schaduwwachtige, voor ruwe winden beschermde en eenzaam plaats staat, die de Winterzon niet beschijnt; ook moet zij 's Winters eenigzins bedekt worden.

De manlijke en vrouwlijke Bloemen openen zich ten gelijken tijde met het uitbottend Loef. Aan de Takken van het vorige Jaar ontvouwen zich de manlijke Bloemen in de bovenste Bladhoeken (a), en reeds in den Herbst ziet men dezelve in den bladloozen staat (b), als rolvormige Katjes, die in het Voorjaar

aar verlengd afhangen (*b*), en uit niervormige lang toegespitste, afvallende, Latve en heele los gefchelde Schubjes zijn samengefeld, van welken ieder slechts éne Bloem zonder Bloemkrans, met nauwlijks bemerkbaare, uit twee evenlange Schubswijze blaadjes bestaande Bloembekleding bevat, en drie zeer korte, tweegevorkte Meeldraadjes onderfeunen zes tweekleppige met een welkzend fluiſfel gevulde Meelknopjes. (Zie de vergroote figuur *c*).

De vrouwlijke Bloemen komen uit den Knop die het naast bij de Manlijke ſlaat uit een klein ovaal digtſchubbig Katje ten voorſchijn; de ſchubben gelijken de Manlijke, maar zijn aan den grond meer afgegrond (*d*); zij bevatten, als deze, slechts éne Bloem, die geen kroon, maar eene uit veel draadvormige, hairige aan den rand wihuidige Blaadjes gevormde Bloembekleding heeft, die gedurende den Bloeitijd nauwlijks merkbaar is, maar zich alléngs verwijdert en de Schub in lengte overtreft (*e*). Iedere Schub omvat niet alleen het rondachtig van twee evenbreede, roodgekleurde Stijlen voorzien Vruchtbeginsel (*f*), maar ook de daaropvolgende kleine, harde, gladdé, glanzige, met vijf ſtreepen in de lengte getekende éénhokkige, éénzadige Vrucht (zie de vergroote figuur *h*), en waaraan vijf tot negen ſtukken eene ſoort van kogelvormige kortgeſeelde Vrucht ſamenſtellen, die in Augustus rjip wordt, afvalt en dadelijk ingefameld moet worden.

De melkruidachtige Bladen zijn op beiden vlakten glad, ſtaan op korte, van twee afvallende Stoppeltjes voorziene Bladſteelen, afwiſſelend aan de jonge bruinhairige Takken (*i*), zijnde derzelver rand omgerold (*k*); zij bevatten eene wezenlijke olij, en de jonge Bladen geven, gewreven wordende, een' balsamieken reuk, die zelfs de gedroogde Bladen ook nog op gloeiende koolen verſpreiden.

In den Winter zijn de jonge Takken eveneenshairig (*l*), maar worden glad als de uitgebotte Takken hunne volkomenheid hebben (*m*). De Katjes vertonen zich reeds in den Vóórwinter aan de punt der Takken (*n*).

De voortplanting geſchiedt door het onmiddelijk na de rjipwording in vlakke met Hout en Bladereu gevulde Potten geſtrooidé Zaad, door Afleggers en Uitlopers. De jonge Planten moeten, even als de oude, voor de vorst bewaard worden; de ſaaiten worden op de Aarde nedergebogen, en met Moſch of Loof bedekt, en wanneer daarop nog veel sneeuw gehoopt wordt, is zulks zeer nuttig.

Comptonia Asplenifolia Ait:
Varen Kruid-bladige Amberboom.

XXIIIe Classe. P^e Rang.

Het Geslacht.

Acer.

*Ahornboom.**Ahornbaum.**Erable.**The Maple Tree.*

LINNÆUS plaatst het schoone geslacht van den AHORNBOOM onder de drie- en-twingsle Classe, of *Polygamia*, om dat op een zelfden stam manlijke en tevens tweeflachtige bloemen groejen; maar ook manlijke, vrouwlijke en tweeflachtige op bijzondere stamten.

De schijfronde tweeflachtige bloem heeft eenen éénblaaijen, meestal in vijven gedeelden, spitzen, gekleurden, van anderen statten, voordruucnden kelk, met vijf ovaale bloembladen, die naar buiten meer breed, stomp, naauwlijks grooter dan de kelk zijn, en open staan: deeze bladen zijn, bij sommige soorten, zoodanig met den kelk samengegroeid, dat men hen niet gemaklijk van denzelven kan onderscheiden; ja zelfs ontbreken zij soms geheel, waarvan de *Acer pseudo-platanus*, (zie de vergrootte figuren b. en c.) ten voorbeelde verstrekt.

De bloemen bevatten van vijf tot tien, meestal agt elsvormige, korte meeldraaden, met eenvoudige meelknopjens, wier stuijsnel eene kruiswijze gedaante heeft: men vindt op den grond der bloem, op het *converse*, groote, doorboorde vruchtbed, het samengedrukt vruchtbeginfel ingeplant, hetwelk eenen draadswijzen, voorgroejenden stijl, met twee toegepinte, dumme, enteruggebogene merken doet voordkomen: ingevolge 't getal van deeze merken komen twee, zeldzaam drie, zaadkapsels ten voorschijn, die van anderen werccnigd, ten halven rond, samengedrukt zijn, en in eene groote, geveulgele huid eindigen; elk van deeze zaadkapsels bevat, ten halven ronde, meer of minder samengedrukte zaaden.

De enkel vrouwlijke, zoowel als de manlijke bloemen zijn van denzelfden bouwtrant als de tweeflachtigen; mer dat onderscheid evenwel dat bij geenen de meeldraadjens ontbreken, en bij deezzen het vruchtbeginfel en de stijl.

Hierbij komt nog in aanmerking dat bij de tweeflachtige bloem, terstond na het ontwikkelen der bloembladen, het vruchtbeginfel eerder aanwezig is dan de stijl, die eerst eenige dagen daarna opschiet: voords zijn

In Spanje groeit eene verscheidenheid van deze soort, bij de schryvers onder den naam van *Acer hispanicum campestre* bekend; deze soort is tederer dan de onze; ook vindt men eenige bombladigen, die zeer geschikt zijn tot eene aangename schakering en afwisseling in Plantsoenen.

Op vochtige plaatsen groeit de Doorn zeer weelderig, en vooral op zodenigen die dikwijls overtroond worden. Om die reden is het zeer voordelig, deze benevens andere soorten, die een' vochtigen bodem beminnen op zodanige plaatsen te planten, also het Hout meer voordeel aanbrengt dan het minder goede van de witte Populieren.

Acer Campatris.
Kleine Ahornboom.

XXIII^{de} Classe. F^o Rang.

Acer Creticum.

*Levantsche Ahornboom.**Der Kretische Ahorn.**Evale de Crète.**Cretan Mespiz.*

ACER CRETICUM, *foliis perennantibus cuneatis trilobis integerrimis lobis lateralibus brevioribus, corymbis paucifloris erectis.*

LEVANTSCHÉ AHORNBOOM, *met driekwabbege ongetande ruigachtige Bladen, die nie afvallen.*

Deze foort heeft veel overeenkomst met den Kleinen Ahornboom; en het geen ten aanzien der Bladen gezegd is, geldt ook hier; alleen zijn dezelve ten aanzien van gedaante (*ab*) onderscheiden; ook komen zij laater ten voorfchijn, en blijven bij een' gunstigen Herfst tot in November groen.

Deze Boom wordt door eenige Schrijvers, waaronder WILDENOW, met den naam van *Acer semper virens* genoemd. Het is eene zeer langzaam groeiende kleine Struik, die men meent uit *Canada* afkomstig te zijn. Ik twijfel zeer of zij ons klimaat wel verdraagt en zo al, dan is zij van weinig belang voor Plantsoenen, alzo men bemerkt heeft dat zij gedurende agt jaaren slechts twee voeten gegroeid is. De Wortel onder den grond groeit meer dan de Stam boven denzelven.

Aan de jonge Scheuten (d) is geen ander onderscheid te bemerken dan dat die van den Kleinen Ahorn langer en dunner zijn.

Daar wij geen Zaad van denzelven kunnen vergaderen, is de inenting op de stammen van den *Acer campestris* ter voortwekking aan te prijzen.

Acer Cordatum
Levantische Ahornboom.

XXIII^{de} Classe. 1ste Rang.

Acer Dasycarpum.

*Ruige Ahornboom.**Rauher Ahorn.**Erable rouge.**Silvery or, fastid. Maple.*

ACER DASYCARPUM, foliis palmato-quinquelobis acuminatis serratis subtus pubescentibus albugineis, floribus Capitato umbellatis, gemminibus tomentosis. Willdenow.

RUIGE AHORNBOOM, met handvormige Vlyskwabbe, zaagtandige van anderen zagthairig wis grijze Bladen; de Bloemen in Hoofstjesvormige Schermen gegaderd; het vruchbeginsel gewoeld.

HOUTTUIN heeft ook de tweehuisigheid van dezen Boom opgemerkt, en noemt hem met anderen den Manlijken Ahorn. Nauwkeurig naarsporingen hebben geleerd dat hier een mislag plaats had, en deze wel degelijk eene bijzondere soort uitmaakt, het geen niet alleen de Bladen, maar ook de Bloemen en nog meer het ruige Vruchtbeginsel genoegzaam aantonen. Ook deze Boom is, zo wel als gene, een inboortling van de moerasige en vochtige Boschen van *Pennsylvanië* en *Carolina*, wordt aldaar 53 a 60 voeten hoog, heeft zo ten aanzien der hoogte als wijze van groeijen en de Bladen, de meeste overeenkomst met den rooden, het geen tot de voornoemde dwaling aanleiding heeft gegeven.

De eertijds zogenaamde Mannetjes bloemen zijn ongesteeld, in hoofstjesvormige kopjes in de Bladhoeven vergaerd, en eveneens rood van kleur (a). Zij verschijnen agt a twaalf dagen vroeger, maar worden ligt door de vorst aangedaan en vallen vroegtijdig af. Het Vruchtbeginsel is gewoeld, de Vleugelen

onhoeg staande. Het Zaad heeft zo ten aanzien van rijp worden als voorteling veel overeenkomst met dat van den Rooden Ahorn.

De Bladen staan op tengere groene of roode steelen gepaard tegenover elkander, zij zijn handvormig, vijfkwabbig, zaagtandig, diep ingesnoeden van boven blaauwachtig groen, beneden fraai wit en viltig, (*b c*). De Kwabben zijn lancetswijze scherp toegepunt.

De Takken zijn van onder met eene aschgrijze Schors (*d*) bedekt, maar die der jongeren is helder grósgroen, iets roodachtig (*e*), voor het overige met den rooden gelijkvormig.

Bij gebrek van Zaad worden beiden Boomen op den *Acer pseudo-Platanus* geënt of in de aarde afgelegd; nogthans is de voordeligste voortkweeking die door het Zaad.

Wat de plaatsing betreft, zullen de Groepen van den Rooden Ahorn met ten zelfden tijde bloeiende Gewaschen, als *Cornus mas*, *Salix caprea mas*, *Daphne mezereum* en *laureola*, die zonder Bladen bloeijen, gemengd met de altoos groenende soorten de *Thuja orientalis*, *Mespilus pyracantha*, *Ilex aquifolium*, *Hedera helix*, e. z. v. op een' grond, beplant met Maartviooltjes, Maagdeliefjes, *Primulaveria* en *Hepatica's*, in de eerste dagen van het voorjaar geen onaangenaam aanzien hebben. Is het dat men nog *Crocus vernus*, *Scilla bifolia* en *Ranunculus ficaria*, tusfchen beiden plant, dan wordt het Bloem-tijdt des te fraaijer. Ook in den Herfst is deze groep nog fchoon, vermits de Bladen van dit gewas eene roode kleur sannenemen, maar voornamelijk zo men de laatste Bloemen van October daarmede veréénigt, als bij voorbeeld *Colchicum autumnale*, *Aster amellens*, *Solidago virga aurea*, *Cyclamen*, e. z. v.

Acer Dasycarpum.
Rouge Alornboom.

XXIII^{de} Clafsè, I^{de} Rang.

Acer Laciniatum, *Du Roi.*

Acer crispum, *Lauth.*

Acer Platanoides-Laciniatum, *Aiton.*

Scheurbladige Ahornboom.

Der Krausblüsterige Ahorn.

Erable à Feuilles lacinies.

The Cut-leaved Mople.

ACER LACINIATUM, *foliis quinquelobis laciniatis argute dentatis, retroflexo-crispatis.*

ACER LACINIATUM, *foliis laciniatis, CAMELIN.*

SCHEURBLADIGE AHORNBOOM, *met vyfkwabbigè gefcheurde, fcherpgetande, teruggebogen, gekruide Bladen.*

Deze is eene in alle opzigten twijfelachtige foort van Ahornboom, die alle opletendheid verdient, zo men in de bepaling van dezelve niet wil misfen. DUROI fchijnt hem het eerst als foortlijk te hebben opgegeven; ná hem heeft AITON gemeend hem als varieteit te moeten befchouwen van den *Zweedfchen* Ahorn; WILDENOW, van wien wij eene nazaukeurige bepaling te gemoet zien, is zo verre nog niet gevorderd om hem als varieteit, foort of bijzonder geflacht aan te merken, en HOUTTUIN heeft hem ook niet aangetekend. Wat mij aangaat, ik meen door vergelijking met de overige foorten hem volftrekt voor als nog als eene bijzondere foort te moeten befchouwen, althans zo lang tot mij door ondervinding zal gebleken zijn dat het Zaad van dezelve of eene andere oorspronkelijke foort voortbrengt, het geen ik nog niet heb kunnen waarnemen, of door de gedaane waarnemingen van anderen heb kunnen ervaren, naardien de voortplanting door onze Boomkwekers meest door inenting of zoging verricht wordt. Intusfchen fchijnen de uitftekende onderfcheidingstekens zodanig te zijn, dat men meer gerechtigd is om hem voor eene bijzondere

dere foort dan voor eene verscheidenheid te houden. Dit een en ander is de reden dat ik mij veroorlof van denzelfen eene voortlijke beschrijving te geven, die, voor zo verre ik weet, nog niet voorhanden is.

De Bloemen verschijnen in de maand Maj, met of vóór de opkomende Bladen, in losse bloembundelen (a). De Bloemen hebben althans eene verscheidenheid, zo wel ten aanzien des in vijf deelen ingesleeden kelks, welken tegen den basis draadvormig toelopen (zie de vergrootte Bloem b.), als de te rug gebogen Bloembladen (c.), in de hier afgebeelde samenslachtige Bloem, maar ook het Vruchtbeginsel, het welk vier wezenlijke en vier onechte Stijlen heeft, doet deze verscheidenheid te veel uitsleken (d. e.) en een bijzonder geslacht erkennen. Ondertuschen is mij bij onderzoek aan verscheiden Bloemen gebleken, dat deze laatste foort van Bloemen vruchtbaar en de overige onvruchtbaar zijn, en in de laatste het Vruchtbeginsel zelfs, zodanig en als het ware afgesneden gevond, de Stijlen niet eens opschieten en voor geen bevruchting vatbaar schijnen.

De vijfkwabbig scherppgetande Bladen zijn omgebogen, op de heldergroene bovenvlakte als golvende, gekruld en op de geelgroene benedenvlakte als hol, staande op lange roodachtige steelen tegen over elkander (f). Zeer fraai zijn de eerst opkomende Bladen der Bloembundelen, eerst naar binnen gedraaid paarsrood (g), meer ontwikkeld helder- of roozenrood (h), en de binnenzijde van den knop vermillioenrood (k).

De drooge Takken schijnen wel enige overeenkomst met den Zweedschen Ahorn te hebben; echter verschillen de eind- of Bloeknoppen, wier buitenschubben eenigermate ruig zijn (l).

De hoogte der Heester is naar gesteldheid van den grond onderscheiden, en het gewas overeenkomstig de bedoelde verscheidenheid te plaatsen.

Acer Laciniatum.
Scheurbladige Ahornboom.

XXIIIe Classe. Ier Rang.

Acer Monspessulanum.

*Montpelliërsche Ahornboom.**Der franz'ssche Ahorn.**Erable de Montpellier.**Montpellier maple.*

ACER MONSPESSULANUM, foliis trilobis integerrimis glabris annuis.

MONTPELLIËRSCHER AHORNBOOM, met driekwablige ongedoornde Bladen, die jaarlijks afvallen.

De benaming wijst reeds genoegzaam aan in welke landstreek deze Ahornboom bij voorkeur te vinden is, te weten omstreeks *Montpellier*, en wijders door geheel *Franryk*. Desniettegenstaande groeit hij ook in alle zuidelijke gewesten van *Europa*, als *Italië* en *Istrië*, alsmede in *Duitschland*, doch hij wordt in die streken niet zeer hoog, maar meer struikachtig, en eene Heester van omtrent de tweede of derde hoogte, anders wordt de Boom tamelijk hoog. Gedurende den bloeitijd verschaffen de schoone afhange Bloembundels een verruklijk aanzien, en de Boom zou alleen daarom eene plaats in onze Plantsoenen verdienen, ingevalle geen andere hoedanigheden hem daartoe bevoegd maakten.

In de maanden April en Mei komen uit de bovenende der Takken de Bloemen ten gelijken tijde met de jonge Bladen ten voorschijn. De Bloemen staan bij haaren oorsprong tuschen twee en drie Bladen, die op een' gemeenschaplijken Bladsteel uit de Knoppen opschieten, en door de nog aanwezige Schubben zijn omvangen, maar zich weder in twee of drie bijzondere bladsteelen verdelen (*a*). Eveneens staan zowel de tweeflachtige als vrouwlijke Bloemen op een' gemeenschaplijken nedergebogen Bloemsteel gegaderd (*b*), die zich naderhand in verscheiden kleinere Bloemsteelen verdeelt, van welken ieder een bijzonder Bloemtje dringt, en zodoende in het geheel genomen nederhangende Bloembundelen in den vorm van Kwasten verbeelden.

Som-

Somwijlen zijn deze Bloemsteltjes nog eens verdeeld, en op de eene zijde van haare verdeling met een Stoppeltje betekend (c). De manlijke, Bloemen hebben vijf tot agt boven dezelve uitstekende Meeldraaden (d); in de vergrootte figuur (e), daartegen, zijn die der tweeflachtige Bloemen kort (f) en met langwerpige, korte, dubbele Meelknopjes voorzien (ver groot fig. f), welken geen ter bevruchting bekwaam Staifmeel bevatten, en met zodanige tweeflachtige Bloemen evenaarden ten opzigt der onvruchtbare Meelknopjes die van den gemeenen, den Suiker gevende en den gestrepten Ahornboom.

Het Zaad (g), het welk in zijn Vaderland in September rijp wordt, rijpt niet ligt bij ons, en dierhalven dient men de voortkweking door Stekken en Afleggers te bewerkstelligen. De eerste voorjaarsbladen zijn onge tand; maar die welken bij de tweede uitbotting of Stengbladen, of die welken, nadat de eersten door de insecten zijn afgegeten, opkomen, zijn diep ingesnoeden, somwijlen drie en vijfkwabbig, aan wederzijden glad, en zijn niet alleen ten dien aanzien, maar ook in de geheele gedaante ver scheiden (h).

De jonge Scheuten zijn bruin en zwart gestippeld (i). De kleine geschubde zwarte Knoppen zitten gepaard tegenover elkander, met de punt naar buiten gekeerd (k). Over het geheel is de Boom door zijne regelmatig over het kruis staande Takken zeer wel te onderkennen, en bereikt door eene goede cultuur bij ons eene aanmerkelijke hoogte.

Acer Montpelianum.
 Montpelierſche Ahornboom.

XXIIIe Classe. P^e Rang.

Acer Montanum. WILD. Hort. Kew.

Acer Pennsylvanicum. DUROI.

Berg-Ahornboom.

Nord-Amerikañscher Berg-Ahorn.

Erable de la Montagne.

Mountain-Muple.

ACER MONTANUM, foliis subquinque lobis acutis serratis subtus pubescentibus, racemis compositis erectis.

BERG-AHORNBOOM, met bijna vijfkwabbige spijse zaagswijze van buiten zaghairige Bladen, en samengefelde opftaande Trafsen.

In Noord-Amerika, in Canada, op de hooge Aleguanfche Gebergten tot in Florida, vindt men dezen Boom. VAN WANGENHEIM heeft hem op de gebergten van Pennfylvanië gevonden. Daar de ontdekking van dezen Boom onder de nieuweren behoort, kon dezelve aan HOUTTUIN nog niet bekend zijn, en dus wordt ook de Befchrijving van denzelfen bij hem niet gevonden.

De Boom bereikt in zijn Vaderland eene hoogte van 16 of 20 voeten, echter moet de grond niet al te droog zijn; althans de hoogte is onderfcheiden naar den grond waarin de Boom ftaat. Over het algemeen wordt hij in onze Luchtfreek een Boom van de tweede hoogte.

De Stam is rechtopgaande, en de wigroene langwerpige Bloentrosfen komen tegen het einde van May ten voorfchijn, en ftaan aan de punt der Takken (a); het Zaad (b) wordt in Augustus rijp.

De Bladen (c) zijn rondachtig, voor het grootfte gedeelte driekwabbig, lang toegepunt aan den rand

ingezaagd, op de bovenste vlakke glad en donkergroen, en van onder bleek, met fijne Haartjes bezet, staande afwisselend tegenover elkander op lange paarsroode Steelen, en verschillen onderling in grootte.

De jonge Takken en Scheuten (*♂*) zijn aan de punt met eene bruine Schors bezet, en hebben eenige overeenkomst met die van den gefireepten Ahorn. De voortkweking en plaatsing zijn dezelfde als bij den even genoemden.

De Variëteit met bonte Bladen (*♀*), kan even zo geplaatst worden, als bij de *Acer pseudo-platanus* var. en *Platanoides* var. is opgegeven.

Acer Montanum.
Berg Ahorn-boom.

XXIIIe Classe. Ist Rang.

Acer Negundo.

*Virginische Ahornboom.**Des Eischenblättrige Ahorn.**Erable à feuilles de Frêne.**Ash leaved Maple.*ACER NEGUNDO, *foliis compositis, floribus racemosis.*VIRGINISCHE AHORNDIEN, *met samengeselde Bladen en troswijze Bloemen.*

Virginie voedt op moerasachtige plaatsen en aan de oevers van Bächen en Rivieren dezen bijzonder schoonen en wegens zijne fraai groene Bladen van alle andere soorten zeer onderscheiden Ahornboom. De Stam gaat recht op, is beneden eenigzins scheurig, hooger is hij, zo wel als de Takken, glad, en de kleur der Schors aschgrijs.

De lange, eenigermate groene Bloemen komen bondelsgewijze uit de zijden der Takken, en hangen aan lange, zwakke roodachtige Steelen naar beneden (*a*). De manlijke Bloemen verschijnen in het begin van de maand April, alvorens de Bladen uitkomen (*b*), maar de vrouwlijke komen agt of tien dagen later op bijzondere stammen ten voorschijn (*c*). MEDICUS heeft aan de vrouwlijke kapfel drie, en drie à vier Stampers, en in den manlijken Stam de Bloemkroon ontbrekende met vier of vijf Meeldranden waargenomen.

Het Zaad (*d*) wordt tegen het einde van September rijp; zo het gebeurt dat manlijke en vrouwlijke Stammen verre van elkander afstaan, dan wordt het Zaad ledig en onvruchtbaar. Dat men zodanige Stammen niet bij elkander geplaatst had was zekerlijk de reden en eenige oorzaak waarom in sommige streken het Zaad ter voorplanting onvruchtbaar was. Ondertusschen is deze voorzigtig-

heids-

heidsmaatregel des te minder nodig, aangezien door het stekken der jonge Lootten deze boom ligt menigvuldig wordt voortgebragt.

De ongelijk gevinde Bladen bestaan uit drie of vijf samengeselde, met of zonder insnijdingen voorzien, lancetwijze aan den rand getande Bladjes (e). De twee tegenover elkander staande roodachtige Bladsteelcn zijn aan hunnen basis met elkander verbonden, en omvangen den Tak, zo dat men geen knoppen kan zien zonder den Bladsteel af te breken (f) Gedurende den Winter vormen de Bladsteeltekens eene bruine verhevenheid, of eene zoom die een helder groen schildje omvangt (g).

De Schors der jonge Takken is glanzig groen (h) somtijds met eene witte wol bedekt; ook zijn de jonge knoppen wit en gewold.

Deze Ahornboom verduurt onzen Winter zeer goed, en bereikt eene aanmerkelijke hoogte. VAN WANGENHEIM heeft 'er van 70 tot 80 voeten hoogte en 2 a 3 voeten doornede gezien. Hij groeit in een' vochtigen grond buitengemeen snel en levert in weinig jaaren een overvloedig hout voor Schrijfwerkers en Wagenmakers, dat in *Amerika* boven het Esfenhout wordt geacht. Ook is hetzelfde tot brandstof en koolen zeer bruikbaar, en verdient in alle opzigten ook bij ons veelvuldig aangeplant te worden. Alleen vereischt de Boom eene voor den wind beschermde standplaats, om zijne schoone gedaante, het fraai en levendig groen der Bladen, verdient hij eene voornaame plaats in onze Lustboschen.

In *Amerika* bereidt men ook Suiker van dezen Boom.

Acer Negundo
 Virginische Ahorbaum.

XXIII^{de} Clafse. I^{de} Rang.

Acer Pſeudo-Platanus.

Gewoone Ahornboom.

Der gemeine weiſe Ahorn.

L'Erable Blanc de Montagne.

Greater Maple, or Sycamore.

ACER PSEUDO-PLATANUS, foliis quinquelobis inaequaliter serratis, floribus racemosis.

GEWOONE AHORNBLOOM, met vijfkwabbige, ongelijk gezande bladen en trawijze bloemen.

Deze zeer aangenaam groene boom is tamelijk hoog, en alhoewel dezelfs kroon niet prachtig ſchoon genoemd mogt worden. zijn de bladen echter van een ſierlijk maakfel, en van een aangenaam groene kleur. De boom is een inboreling van onderſcheiden Europafche gewesten, voornaamlijk van Frankrijk, Oostenrijk, Zwitſerland en Duitschland; ook groeit hij in verſcheiden Nederlandſche bosſchen en pmttenden vrij weelig; evenwel kan niet met zekerheid bepaald worden, of hij oorfpronglijk in ons Land behoore, dan of hij zig door voordplanting genationalifeerd hebbe: ondertuſſchen vindt men bij den Heer DE GORTER verſcheidene Nederduitſche benamingen van dit gewas aangetekend; als *Eſch-doorn*, *Luiten-boom*, *Pleulentree-boom* en *de wichte Linden-boom*; echter is de benaaming van *Ahornboom* algemeen in gebruik.

Wat voorts aangaar den Latynſchen naam *Acer* of *Aceris*, welke ook aan het geheele gaffacht wordt gegeven, ſommigen begrepen denzelven afleiden van het woord *Arcus*, om dat de takken, wegens derzelver taaiheid, zeer geſchikt zijn tot het vervaardigen van boogen: anderen zijn van gevoelen dat de gezegde benaaming haaren oorfprong van het Griekſch heeft, waarſchijnlijk wegens de duurzaamheid en ſijndradigheid van het hout; met dat alles is op goeden grond te vermoeden, dat *TRICOPRASTUS* den Ahornboom, *Sphendamos* genoemd heeft.

Deze boom bloeit in de maand Mei: zijne bloemen zijn bleek-groen, en ſtaan als druiftoſten op een gemeenſchaplijken ſteel; (a.) zij zijn van verre nauwliks zichtbaar, echter zeer menigvuldig, en verſpreiden een aangenaamen geur.

De manlijke bloemen, (*b.*) als mede de tweeflachtige (*c.*) welke hier vergroot voorgefeld zijn, groejen, onder elkander, op een zelften fteel. Het zaad, (*d.*) alhier in zijne natuurlijke grootte afgebeeld, is ligtebruin en gevleugeld, vertoonende zig, dewijl er veele kappelen bij elkander zitten, als bofjens van gevleugelde infecten: het wordt in de maand October rijp, en kan vergaerd worden alwoorens de bladen afvallen.

De gemeenfchaplijke fteel fchiet uit het einde der jonge looten voord, en is van onderen omgeven van drie ligt-bruine, omgekeerd-eironde lovertjens. (*e.*)

De volkomen uitgegroeiende bladen, (*f.*) zijn op de beneeden-vlakten met een fijn dons bedekt, (*g.*) en zijn, fierlijk, in vijf ongelijk' ingezaagde kwabben gedeeld, bijna als wijngaardbladen, echter zijn zij een weinig donkerder groen, ook smaller of breeder, meer of minder ingefueden en donkerder of lichter van kleur: offchoon de bladen voords behaagelijk groen zijn, is 't echter vrij onaangenaam dat zij vroeg afvallen, waardoor derhalven de laanen en allēn zeer ontferd worden.

De drooge jonge takken (*h.*) hebben een min of meer vast merg, en de jonge knoppen, welken nog niet ontwikkeld zijn, (*i.*) zijn meestal groen-geel van kleur, met eenigzins roode eindn aan de fchubben.

Men bedient zig van deezen boom, benevens andere foorten van zijnen naam, tot tulfieraadjen, op zulke plaatfen welken door fchoonheid van gedaante, regelmaatigheid en grootschheid, eene zekere waardigheid moeten verkrijgen; voords tot allēn, Iustbofchjen, bekleedingen van hoogten, bij wooningen, tempels, of tot feestlijke partijen.

Wanneer de knoppen in 't voorjaar zwellen, ook soms in den herfst, ja, bij maatige vorst, den geheelen winter door, fypelt uit den boom, als dezelve ergens gekwetst is, een zoet, drinkbaar fap, even als uit de laatgefnoeiide wijngaardranken, en eenige andere boomen: als men, zelfs bij zwaare vorst, in de sterke flammen gaten boort, druipet uit dezelve een fap, waarvan men tamelijke goede fuiker bereidt; volgens den beroemden Natuuronderzoeker, SCOPOLI, leveren acht kannen van dat fap, een pond gecrillalifeerde fuiker uit: de Heer GLEDITSCH heeft waargenomen dat als de winter zacht is, het gemelde fap minder fuikerstof bevat en weldra begint te gisten: waaruit men zoude kunnen befluiten dat uit dit fap met meer voordeels goede azijn, of brandewijn bereid zoude kunnen worden. Volgens DU HAMEL, geeven de oude boomen minder maar fuikerrijker fap; volgens anderen is dat van den Duitfchen boom het zoetfte.

PLINUS roemt den gekneusden wortel, nitwendig opgelegd, tegen pijn in de lever, en SER. SAMBONICES zegt dat dezelve, in wijn getrokken, zeer dienftig is tegen het zijdewee. De hedendaagfche Geneeskunde heeft, deezen aangaande, geene proefneemingen aangetekend.

Acer pseudoplatanus.
Gewoonc Aheraboom.

XXIII^{de} Clafse. P. Rang.

Acer Pseudo-Platanus, *Foliis Variegatis.*

Gewoone Ahornboom, met bonte bladen.

Der gemeine Ahorn, met fcheckigen blättern.

Erable à feuilles panachées.

Maple with striped leaves.

ACER PSEUDO-PLATANUS, *foliis variegatis quinquelobis, inequaliter serratis, floribus racemosis.*

GEWONE AHORNBOOM, met bonte vijfkwabbigc ongelijk getande bladen, en vrarwijze bloemen.

Deeze Ahornboom is allezins aan den voorgaanden gelijk, zijnde alleenlijk wegens de kleur der bladen, eene verſcheidenheid; dezelve zijn soms wonderbaarlijk en dikwijls even als marmer gevlekt en geaderd.

De bloemen ſtaan op nikkende bloemtrosfen, (a.) en bloejen in het zelfde jaargetijde als de voorgaande, maar draagen minder getal van tweeflachtige Bloemen, en hun geveugeld zaad (b.) is minder krachtig. — De lovertjens (c.) verſchillen daarin van de voorgemelden, dat zij in ſtede van omgekeerd ovaal, lancetvormig en rood gefreept zijn.

De bovenſte vlakke der bladen, (d.) is wit gevlekt, met bleek- of helder-groene vlekken tuſſchen beiden; de bendenſte vlakke (e.) is, even als van de voorbeſchrevene bladen, geheel wit donsachtig.

Hout en ſtam zijn van denzelfden aart, alleenlijk zijn de jonge looten (f) in den winter kenbaar aan hunne paarsch-bruine, wit geftipelde kleur, en aan hunne groote botten, (g.) die een ſchoon-bruinen rand hebben.

Deeze verſcheidenheid van bladen kan aan niets anders worden toegekend, dan aan eene bijzondere afwijking van het organisme van dezelve deelen, uit krachte van welke die deelen geſchikt zijn om een grootere hoeveelheid van zuurstof afzonderen, dan bij de voormelde oorspronkelijke foort plaats heeft; zulke wordt niet alleenlijk bewezen door de kwekking; maar ook door de ſtandplaats van den boom; want ſtaat dezelve bij aanhoudendheid voor den heeten zonnefchijn bloot, dan vallen de bonte bladen af, en worden

door

door geheel groene vervangen; maar zijn de boomen, integendeel, in de schaduw geplant, zoo behouden de bladen hunne bonte schakeringen.

Wegens het klein aantal der tweeflachtige bloemen is het zaad schaars, maar zeldzaam bekwaam ter voortkweekinge; en zo 't al eens gebeure dat van de honderd jonge planten, uit zaad geteeld, slechts zes bonte voordkomen, zullen dezelve echter zeer slecht weezen, aldra veranderen, en alleenlijk tot groen overgaan: het beste voortkweekingsmiddel is derhalven dezelve, door zooging, op andere stammen van den gewoonen Ahornboom overtebrengen.

Deze Ahorn kan, benevens verscheidene andere soorten, bij voorbeeld den Zweedsehen, en Americaanschen Berg- of Gestreepten Ahorn, met veel voordeels, dat is tot een aangenaam sieraad, gebruikt worden tot plantsoenen van groepeeringen, alwaar men eene treffende verscheidenheid wil doen plaats hebben; ook aan romanesque rivieren, waarbij een vreemd en wonderbaar aanzien vereischt wordt.

Dewijl deze Ahorn slechts eene verscheidenheid van den voorgaanden is, oordeel ik alhier voegelijk te kunnen aantekenen, het geen ik, bij het handelen over den waarsgemelden, heb achtergelaaten; naamlijk het volgende:

De boom bereikt een hoogen ouderdom, wordt, gelijk gezegd is, tamelijk groot, wast spoedig, heeft een sierlijken stam, die met eene witachtigen schors bedekt is: het hout van de takken is zeer broosch, alzoo dat dezelve door den stormwind ligtlijk gebroken worden; dat van den stam is wit, voornaamlijk van die boomen welken in geen vochtigen grond staan; het krimpt weinig en wordt ook maar zeldzaam van de wormen aangetast: Draajers en andere Kunstenaars vervaardigen van hetzelfde veelerleie kunststukken, ook maakt men uit het Ahorn-hout muzijk-instrumenten, als mede huislijke gereedschappen, naamlijk bakken, tafelborden, theekopjens, allerlei speelgoed voor kinderen; die bekende bekertjens, van welken veelen, daar zij zoo dun als papier zijn, in een' beker van niet meer dan twee duim diameters bevat worden, enz. enz.; voor 't overige is 't ook zeer goed brandhout, en wordt in de koolenbrandjerijen veel gebruikt.

Acer pseudo-Platanus, folio variegato.
 Gewoone Aherenboom, met boote & blaes.

XXIIIe Classe. I^e Rang.

Acer Platanoïdes.

Zweedsche Ahornboom.

Die Lenne.

Le Platane.

Norway Maple.

ACER PLATANOÏDES, *foliis quinquelobis acuminatis acute dentatis glabris; floribus corymbosis.*ZWEEDSCHE AHORNBOOM, *met vijfstandige gespleete spitsgetande gladd Bladen; de Bloemen in Kroontjes.*

In het Noordelijk *Europa*, *Zweden*, *Zwitserland*, *Stiermark*, *Savoije*, op het Geberge, in Boschen en Valeijen, en in *Zweden* aan het strand, groeit deze Boom menigvuldig, zo wel in een' droogen als vochtigen grond; en men vindt hem overvloedig aan de oevers van Woudrivieren. Hij heeft eene gelijke hoogte met den gewoonen Ahornboom; en vermits zijne Bladen eenige overéenkoms hebben met den Platanus, wordt hem de bijnaam *Platanoïdes* gegeven.

De geelachtig groene Bloemen komen reeds in de maand April, nog eer zich de Bladen ontvouwen, ten voorschijn. Zij zijn in rechtopstaande Bloembundelen vergaerd, welken op een' gemeenschaplijken Bloemsteel, uit het bovenste einde der takken, tussehen veelvuldige roodbruine schubben en jonge verscheiden kleurige Bladen uit de Bloeknoppen opschieten, (*a b*), hebben geen reuk, maar geven reeds in het beginnende Voorjaar den Boom een zeer fraai aanzien, en de afvallende Mannetjesbloemen verspreiden zich op den grond als een geel sneeuw. Manlijke, zo wel als tweeslachtige Bloemen, groeijen op één' en denzelfden Bloembundel, in eene schermvormige gedaante onder elkander; ook sijn zij grooter dan bij den gewoonen Ahornboom. Deze zo wel grooter als schermvormig staande Bloemen, kunnen inzonderheid als een onderscheidend kenmerk tussehen den gewoonen en dezen *Zweedschen* Ahorn aangezien worden.

Het Zaad wordt in het begin van October rijp, en hetzelfde moet vóór het afvallen der Bladen verlamd worden, wanneer de voortplanting het best en zekerst daardoor geschieden zal. Hetzelfde is in gedaante van de gewoone foort daardoor onderscheiden dat het niet alleen geelachtig is, maar dat het ook verre uitgerekte Vleugelen heeft, die hetzelfde van gedaante eene Nachtkapel doen gelijken (*h*).

De Bladen zijn glad en zelder, en meer ten aanzien van hunne grootte dan van gedaante onderscheiden; sommigen, en voornamelijk de zodanigen die bij den tweeden groei opschieten, hebben, jong zijnde, eene roode kleur (*c*). Zij staan op lange stelen, in vijf of zeven lappen gedeeld, en onderscheiden zich van den gewoonen Ahorn daardoor niet alleen dat de lappen in scherpe punten uitloopen, maar ook dat hun rand van scherpe punten is voorzien, en dat dezelve diep zijn uitgesneden (*d*). Van boven hebben de Bladen eene schoone lichtgroene kleur, van onder zijn zij witgroen en met verscheiden ribben doorweven. Sommigen der oude Bladstelen zijn eveneens rood. De Rups, *Phal. Dispar. Linn.*, en de Matkever, *Scarabeus melantha*, zouden de jonge Bladen eveneens benadelen als de andere Ahornboomen, indien zij niet door het melkvocht, het welk bij de minste kwetsing 'er uitvloeit, teruggelouden wierden.

De groei en het gebruik zijn eveneens als van de gewoone Ahornboomen; doch het Hout minder dicht zijnde kan hetzelfde wel tot Brandhout, maar niet tot fijne Gereedschappen en Muziekinstrumenten gebruikt worden, niettegenstaande de Knoesten en Wortelen fraai gemarmerd zijn.

In *Zweden* en *Noorwegen* gebruikt men de jonge Bladen als Agurkjes ingelegd, en de grooteren als Moes; droog zijnde, kunnen zij als Stro gebruikt worden, en geven zeer goede mist.

Uit het Sap kan, even als uit dat van de andere Ahornsoorten, Suiker bereid worden.

De voortplanting geschiedt bij ons meest door zoging op de stammen der gewoone foort. Schoon de Boom in een koud Klimaat groeit, heeft men toch voorbeelden dat hij bij zeer strenge koude geleden, maar uit den Wortel en het benedenste des Stams jonge scheuten gedreven heeft.

In den Winter onderscheiden de Knoopen, inzonderheid, die welken, zo zij aan den Zon zijn blootgesteld, donkerrood rood zijn, den droogen Tak van de andere soorten.

Acer Platanoides.
Sweedsche Ahornboom.

XIIIe Classe. I^{te} Rang.

Acer Platanoïdes foliis variegatis.

*Zweedsche Ahornboom, met bonte Bladen.**Die Lenne mit scheckigen Blättern.**Platane à feuilles panachées.**The striped Norway Maple.*

ACER PLATANOÏDES, foliis variegatis, foliis quinquelobis, acute dentatis glabris; floribus corymbosis.

ZWEEDSCHE AHORNBOOM, met bonte Bladen, met vijftandige gespitste, spitsgetande Bladen; de Bloemen in Kroonjes.

Men kan niet bepalen of deze verscheidenheid door het gezaaide Zaad voortgeeteld is; maar men weet alleen dat deze soort in *Duitschland* somwijlen wild groeiende is aangetroffen, en, de jonge Looten overgebracht zijnde op andere Stammen, door den onvermoeiden ijver der Kweekkunst is vermenigvuldigd. Aan de ongevleete soort ziet men aan de Bladen van den tweeden groef reeds den overgang tot de bontrooden, zodat men zeer ligt op den aanzig tot deze verandering kan besluiten.

De Bloemen (a), de Zaaden (b), de drooge Stammen (c), zelfs de gedaante en omtrek der Bladen (d) zijn in alle opzigten met den *Zweedschen Ahorn* gelijkvormig; en het onderscheid bestaat alleen in de kleur der bonte Bladen, die, schoon niet altijd eveneens, echter telkens met verscheiden kleuren gemarmerd zijn.

De Bladen van verscheiden Ahornsoorten willen wel meer in het bonte overgaan; maar boven allen bezit deze eene uitnemende schoonheid. Dit zal men zeer ligt moeten toescemmen, als men het schoone marmer en het inséculopen der roode en bruine kleuren, verhoogd door een groenachtig geel als op een lichtgroen tapijt geschilderd ziet, en zodanig dat deze kleuren tot op de benedenvlakte doordringen, zo dat zelfs deze als fraai kan aangemerkt worden.

Voor den Tuinliefhebber moet deze basterdfoort althans zeer aangenaam zijn, vermits hij de buitengedeelten van digtblommerde in het gezigt vallende Boschjes, Groeperingen, romaneske plaatfen, Beekjes, e. d. g. zodanig daar mede kan stofferen, dat hier en daar een enkele tusfchen deze en andere bonte foorten geplaatst, den groenen wand een gefchilderd tapijt doet gelijken, en het oplettend oog der liefhebbers aangenaam verrast.

Het Zaad wordt slechts enkel en onvolkomen, en is tot de voortkweking niet dienftig, waartoe men dierhalven de zoging op andere ftammen moet aanwenden. Voor het overige verwijs ik den Lezer naar het geen bij den gewoonen Ahorn met bonte bladen is opgegeven, als zijnde deze verfcheidenheid in alle opzigten daarmede overéénkomstig.

Acer Platanoides. folius Variegatis.
 Sweëdſche Ahornboom. met bonte Bladen.

XXIIIe Classe. Ier Rang.

Acer Rubrum.

*Rode Ahornboom.**Der rothblühende Ahorn.**Erable rouge d'Amérique.**Scarlet flower'd Maple.*

ACER RUBRUM, foliis subquincubis, acutis serratis subsus glaucescentibus, floribus umbellatis erectis, germinibus glabris. Willdenow.

ROODE AHORNBOM, met vijfkwabbigc, eenigermate getande, van onderen blaauwachtige Bladen, en enkele bijidngcgaerde Bloemstaakjes.

In vroeger tijden heeft men gemeend dat deze Ahornsoort haare Bloemen op verscheiden Stammes voortbragt, en om die reden de eene soort *Acer rubrum masculinum* of manlijke genaamd. Laatere waarnemingen hebben bewezen dat de laatste eene bijzondere soort en van de eerste wel degelijk onderscheiden is. Deze roode Ahornboom groeit in de vochtige moeraslige hoeschen van *Pennsylvanië* en *Virginië*, wordt vrij hoog, doch niet zeer dik.

De Bloeknoppen zijn in maand Januarij reeds tamelijk groot, de Bladknoppen daartegen kleiner, helder rood, stomp met hunne punten van de roodachtige Takken afstaande. De tweeflachtige en manlijke Bloemen komen dikwijls in de helft van de maand Februarij, Maart en zeker in April ten voorschijn; zij zijn schoon roodachtig (a b) en versieren den Boom daar door eenige weeken vroeger dan de Bladen ten voorschijn te komen. De Bloemen zijn rechtopstaande, in schermcn gegaerd, en het Vruchtbeginfel is glad.

Het Zaad (c) wordt reeds tegen het einde van Maj rijp. Hetzelve is zo ligt aan zijnen zetel gehecht,

zecht, dat de miñsta wind het doet afvallen; om die reden moet men hetzelfde vóór de volle rijpheid insmelen, op eene schaduwachtige plaats in losse aarde zaaijen, en een' duim hoog met aarde bedekken, dan kan men zeer ligt nog in hetzelfde jaar veelvuldige jonge stammetjes opkweken, die van zeer veel belang en nut zijn, aangezien het Hout tot allerhande werktuigen gebruikt en dat de Boom, op moerasfige en andere nietswaardige plaatsen zeer ligt voorkomende, in floutarme streeken voordelig kan worden.

Het onderscheid tusschen de Bladen van beiden Boomen wordt zeer ligt bemerkt aan de Bladen van de Takken van den zogenaamden manlijken boom, die in het volgend voorjaar bloeijen; hetzelfde is ook aan de sterkere, maar nauwelijks zichtbare scheuten bemerkbaar.

De Bladen van dezen boom zijn drie of vijfkwabbig, ongelyk scharp zaagtandig, van boven helder-groen en glad, en van onder grijsgroenachtig, met eene witte vilt overtrokken (d).

In den winter is deze Boom bijzonder aan zijne Bloeknoppen kenbaar. De jonge Takken zijn alsdan roodachtig bruin, met gele punten bevrooid; de Knoppen rood. Wegens gebrek aan ruimte heeft men op de Plaat de Afbeelding der drooge Takken niet kunnen plaatsen.

Nog is aan te merken dat deze Boom niet zo hoog wordt als de zogenaamde manlijke, maar dat het Hout vóór Kunstenaars en Håndwerkers beter geschikt is. Men vervaardigt van hetzelfde Borden, Spin-wielen, Rollen, Pooten voor Stoelen en Ledikanten, e. d. g. Wegens de schoone marmering wordt hetzelfde zeer gezocht tot Kastenmakerswerk, en boven het Kersfen- en Nootenboomen hout geacht; ook kan men met de Bast zo wel Linnen als Wollen stoffen donkerblauw verwen.

Acer Rubrum.
Roodr Ahornboom.

XXIII^{de} Clasfe, I^{te} Rang.

Acer Saccharinum.

*Suikergevende Ahorn-boom.**Der Zucker-Ahorn.**L'Erable à Sucre.**The Sugar Maple.*

ACER SACCHARINUM, foliis quinquepartito-palmatis acuminato dentatis, subius pubescentibus.

SUIKERGEVENDE AHORNBLOOM, de Bladen vingerswijze in vijven gedeeld, met spitse tandjes.

Op Bergen en 'in tusfchen dezelve gelegen vlakten, aan de oevers van Beeken en Rivieren, groeit 'in 'een' goeden, vlakten, vochtigen, echter niet moerasfgen grond deze Ahornfoort in *Kanada*, *Maryland* en *Penfylvanijë* in het wild.

De niet riekende, zowel manlijke als tweeflachtige Bloemen zijn klein en niet zeer fraai (*a*), ftaan op dezelfde tros onder elkander en komen met de Bladen tevens te voorfchijn. De gemeenfchaplijke Bloemfteel is met eenige kleine Bladen en geelbruine dekblaadjes (*b*) voorzien.

Het Zaad (*c*) wordt hij ons in October rijp, en door middel van hetzelfde gefchiedt de voortplanting het zekerst. Het Zaad, dat onmiddelijk uit *Amerika* overkomt, en niet bedorven is, wordt hietoe het best gebrudeeld. De inenting gefchiedt wel op den gewoonen Ahornboom, maar men wil dat deze boomen weinig of geen Suikerfap geven.

Door de Bladen (*d e*) is dez foort van den *Acer Pseudo-Platanus, rubrum, dasfcopum* bezwaarlijk te onderfcheiden, dewijl dezen, even als andere vijfappigen, uitgerekte punten hebben; intusfchen zyn de bogten van den Suiker-Ahorn tusfchen de lappen zeer wijd, bijna even, ten minften zeer fpaarzaam met groote Tandén bezet. De grondvlakte der jonge Bladen is hartvormig uitgerond, en die der ouden gelijk; daarenboven is de benedenvlakte met zeer fijne witgrijze hairtjes bezet (*e*), terwijl die van anderen fterkhaairig is.

Het zekerste kenken is aan de jonge Looten (*g*), die eene glanzend geelbruine Schors en zwartbruine spitse knopen hebben (*f*), terwijl die van den *Acer pseudo-platanus* en *dasy carpum* afgerond zijn.

In plantsoenen vindt de Boom op vrije plaatsen, in geïsoleerde groepen zijne plaats. De schielijke groei in koude strecken, op vochtige Weilanden, eenigzins beschaduwde, levert binnen twintig jaaren een zeer goed brandhout, eene genoegzaame reden om de voortplanting in het groot aan te bevelen. Neemt men daarbij in aanmerking dat uit het sap met weinig moeite een Suiker kan bereid worden, die, offchoon niet ten vollen dien uit het Suikerriet evenaardende, echter vrij goed is, dan zal deszelfs aankweking nog zo veel nuttiger zijn. In *Europa* zijn reeds onderscheiden proefnemingen nopens het laatste Voortbrengsel gedaan, en wel in *Harbke*, alwaar de oudste Boomen van *Duitschland* zijn. In *Amerika* geschiedt zulks als gewoone Landbezigheid, gelijk men in de Beschrijving van de Heeren **RUSCH, KALM, SCHOEPP** en anderen de behandeling kan vinden.

Acer Saccharinum.
 Zucker geevende Ahorn boom.

XXXIIIe Classe. Ire Rang.

Acer striatum, DU ROI ERHARD.

Acer Pennsylvanicum, LINN. & HORT. KEW.

Gestreepte Ahornboom.

Der Gestreifte Nordamericaansche Ahorn.

Erable à feuilles de Tilleul.

Pennsylvanian Maple.

ACER STRIATICUM, DU ROI: foliis sub quinquelobis inequaliter serrulatis, forum racemo composito erecto, pedicellis subdivisis.

GESTREEPTE AHORNBOOM, met bijna vijfkwabbige, ongelijk zaagachtige Bladen, de samen-
gefelde Bloemtroos rechtop staande, en ten halven gedeelde Bloemsteeljes.

ACER PENNSYLVANICUM, LINN. foliis trilobis acuminatis serrulatis, floribus racemosis.

PENNSYLVANISCHE AHORNBOOM, met driekwabbeige spits gekartelde Bladen en iroegewijze
Bloemen.

Deze uitmuntend schoone Ahornboom, die niet zo zeer wegens zijne hoogte en kruin uitmunt, heeft eene aangename bevalligheid, zo wel uit hoofde van het zachte groen als het eigenaartige van zijne bijzondere deelen. Om die reden is hij ook meer geschikt tot sierlijke, vrulijke en andoenslijke groepen, dan tot zodanigen, die grootfche gewaarwordingen moeten inboezemen. Hij is oorspronkelijk uit de Noord-Amerikaansche Provinciën *Kanada*, *Maryland* en *Pennsylvanië*, hebbende aldaar eene door gebergte befchermdc standplaats en een' vochtigen grond. In zijn vaderland wordt hij van 30 tot 40 voeten hoog, doch bij ons zelden hooger dan 16 tot 20 voeten. LINNÆUS noemde hem voornamelijk *Acer Pennsylvanicum*. DU ROI en ERHARD hebben echter beter geoordeeld den boom naar zijne nitftekende kentekenen der gestreepte Schors *Acer striatum* te noemen, alzo het kenmerk daardoor duidelijker wordt.

In de maand Mai verschijnen de Bloemen op beneden rechtoflaande, van boven voorover hangende | schoone losse trosfen, zijnde afwisselend met een ovaal dekblaadje aan den grond van het bijzonder Bloemsteelje voorzien (*a*). Het Blad, het welk het naast aan de Bloemtros zit, heeft een schoon scheidenvormig paarsrood omwindfel. Vruchtbaare en onvruchtbaare Bloemen zitten dikwijls op dezelfde tros, somwijlen verscheiden. Het Zaad (*e*), dat in September rijp wordt, heeft dezelfde gedaante als dat der overige Ahornsoorten.

De Bladen zijn in verscheiden inslijdingen verdeeld, somtijds in vijf (*b*), meestal in drie (*d*). Op welige Scheuten vindt men Bladen van zeven duimen breed en negen lang, bereikende telkens de middenste kwab de helft der lengte; zij zijn aan den rand dubbel scherp getand, jeugdig, aan de benedenzide met geele Hairen uitgegroeid, op de beiden vlakten even glad, echter door de bladribben beneden eenigermate rimpefig. De Bladfeelen, die tegenover elkander slaan, zijn bruinrood, aan den grond gootvormig nitgehoid.

De Bladlooze jonge Schenten zijn in den Winter rood (*e*), en de langwerpige Knoppen helderrood (*f*). De Schors van de jonge Takken is naar de zon gekeerd wit en rood (*g*) en aan de ouderen wit en groen gefreep; het geen den Boom niet alleen de bijzondere benaming, maar denzelven ook in den winter een aangenaam aanzien geeft.

De Boom kan door het Zaad voortgekweekt worden, maar gemeenlijk geschiedt zulks door zoging op den gewoonen Ahornboom. Deze zoging is echter niet zeer voordelig, want vermits slechts het benedenste gedeelte des Booms zijne oorspronkelijke gedaante houd, is de Stam niet tot den grond, maar alleen tot aan de plaats der zoging gefreep, en verdient in dit opzigt de voortkweeking door Zaad de voorkeur.

Acer Sibiricum.
 Gefireepte Ahornboom.

XXIIIe Classe. I^{te} Rang.

Acer Tartaricum.

*Tartaarsche Ahornboom.**Tartarischer Ahorn.**Erable de la Tartarie.**Tartarian Maple.*

ACER TARTARICUM, *foliis cordatis, indivisi serratis, lobis obsolete, florum racemo compresso erecto.*

TARTAARSCHE AHORNBOOM, *met hartvormige onverdeelde getande Bladen, die srauw gekwabd zijn; de Bloemen troswijze hebbende.*

Aan de oevers van de *Wolga* en in *Croatië* groeit deze Ahornsoort, naar haar Vaderland genoemd. In onze Tuinen en Houtplantsoenen bereikt zij eene hoogte van twintig en meer voeten; althans ik heb 'er gezien die zo hoog waren als de andere soorten. Niet zo zeer om de schoonheid der Bloemen als wel om de verscheidenheid der Bladen, maar meest om de schoone helderroode doorschijnende Vruchten in het begin van den Herfst is deze Boom een wezenlijk sieraad onder de andere groene Boomen, bij welken hij daardoor te meer afsteekt.

De Bloemen zijn uit drie of vijf bundelen samengesteld, zittende op een' rechtopstaande Steel (a) en komen in de maand Junij ten voorschijn. Ieder vereeniging der drie Bloemstelen is met twee lancetswijze tegenoverstaande na het uitbloeien afvallende Dekblaadjes bezet (b).

Voorts volgen op de Bloemen, zelfs wanneer zij nog niet geheel uitgebloeid zijn, de schoone doorzigtige Vruchten (c), die, zo lang zij groeijen deze roode kleur behouden, maar tegen October rijp wordende, verandert dezelve in eene bruine (d).

De tegenoverstaande Bladen zijn allen hartvormig getand, maar de eene rond (e), de andere gekwabd (f), weder een andere golvende ingebogen (g).

De Jonge Scheuten zijn roodbruin (b), en de Knoppen aan de punt bruin.

Het Zaad is ter voortkweking het best geschikt, en beter dan alle andere handelwijze daaromtrent.

Het gezigt van dezen Boom doet den Tuinliefhebber dadelijk besluiten om denzelven tot afwisseling en wel zeer dikwijls tuschen anderen te plaatsen, aizo door derzelver verscheidenheid de afwisseling op het aangenaamst wordt onderhouden.

Acer Tartaricum.
Tartaarische Ahornboom.